

BROWN BOOK

TIGHT BINDING BOOK

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204833

UNIVERSAL
LIBRARY

OUP—552—7-7-66—10,000

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. *T83/P6650* Accession No. *T 1061*

Author *పి. రాఘవయ్య*

Title *శాఖావతి*

This book should be returned on or before the date last marked below.

తోభావతి.

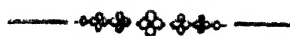
(సాంఘికవల)

(గంధకర్త)

అ.పె.పిరాటమ్.

చెన్నపురి.

ప్రొద్దుటూరు. జానకీ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

1924

అంకితము.

అఖండశాంత శమనమాది సుహృగుణముల కాశ్రయ
మైన యేవిద్యానిధితోడి సహధర్మచరణ విశేషమువలన నాయొ
కింత యక్షరజ్ఞానము స్థిరరూపముచు దాల్చెనో, మందభాగ్యురా
లనగు నేను దిక్కులేని లిక్కులదావనై దురప్లి వలసిన చెడ్డదిన
ములు సంప్రాప్తమై నాభూలోకనందనోద్యాన కల్పవృక్షమైన
యేపుణ్యపురుషుని గొలచి మానములక్రిందటఁ గోలుపో

ఖ భాజనురాలనై తినో, ఇట్లు దినంగతుఁడైన నాజీవితేశ్వరుఁ

శ్రీమాన్ ప. నమ్మాళ్వారయ్య, బి. ప.

గారి దివ్యమంగళ యశోమూర్తికి గన్నీటిధారతోఁ గాదములు
గడిగి యిడీనురాలి స్వల్పసేవా శిష్యమును గ్రహింపవేడుచు
కృతినంకితము సేయుచున్నాను.

ఇట్లు, పాదసేవకుఁడగు
అ. పి. పిర్రాట్టన్న

ప రి చ య వ చ న ము.

—0—

ఉత్తమ వర్గమునకుఁ జేరిన యీ గ్రంథరత్నము నాంధ్రలోక మునకుఁ బరిచయ మొనర్పఁగల యనకాళి గౌరవము హలికుఁడైన నాకు లభించినందులకుగాను స్వస్తియూహకుఁడను దయానిధియునైన పరమేశ్వరుని దేన వికసితహృదయముతోను కృపికిణాంకితహస్తముతోను వందనము చెల్లించుచున్నాఁడు.

ఈ గ్రంథమున నుత్తమస్థానీ లక్షణములకుఁ బ్రబలనివర్ణన మై శోభించిన ముఖ్యవ్యక్తి శోభావతి. ఈమె కుంభకోణమున నొక సుపర్మ ప్రాహ్లాణ గృహస్థునకుఁ బుణ్యరాశిగ నవతరించిన యేక సంతానమును, తంజావూరున ధనజనములు గల యొక యింటి పెద్ద ణోడిలును, అల్లింటఁ బ్రవేశించుటతో నీమె సౌఖ్యము పరిస్ఫుట ముగఁ జూపించెను. బహురాతిమీగఁగదా బాధనాశుని యెఁగి

నీమె సౌఖ్యమును చూచి స్పృహకృష్ట ముచున్నది నైన శోభ వతీదేవి కష్టప్రకరణములను బారకుఁ డశ్రుపూరిత నేత్రములతోఁ జదువకతీరదు. శోభావతీదేవియందుఁ గానవచ్చిన సహన మపారము, లోకోత్తర ప్రశంసనీయుము. గృహము శ్మశానముగనైన స్వర్గముగ నైన బరివర్తింపఁ జేయఁ గలదియైన నారీలోకమునకు శోభావతీదేవి సుగుణములు మఱువక మననముచేసి నేర్చుకొనదగినవి. ఏదేశమైన నభివృద్ధికి రావలయుననిన, ముందుగ నందలి స్త్రీ సంతానము భానవికాశము నంది బాగుపడవలయునని పెద్దలు దోహదించుచున్నాడు. గుణవతియు సర్వదా తనకు విధేయురాలునైన సాధ్వీ సంతకూర్మముగ కటికవాగు గూడ జాలినదనుటలు హింసించిన దుర్నాస్కుడైన పట్టాభి రామయ్యయందుఁ గలిగినమాపు సాతకప్రపంచము నాశ్చర్యానం

దనిమగ్నముగఁ జేయును. పశ్చాత్తప్త హృదయముననుండి యుబికిప్ర
వహించు ప్రేమవాహిని సొంపును పట్టాభిరామయ్యయందుఁ బాఠకు
లు రెప్పార్చకుండ నూపిరి విడువకుండ సందర్శింపగలరు. ఇందుకరు
ణరసము పొంగి పొరలుచుండును, శృంగార రసమునకును దనివిదీరఁ
గావలసినంత దూరము స్థలమియఁబడినది. సభ్యమైన శృంగారరస
ముయొక్క విలువ నీవు స్తకమున గుర్తింపఁగలము. ఇందనేక సన్మహా
సజ్జన మర్యాదావిశేషము లింపుగ వర్ణింపఁబడినవి. ఇందలి వ్యక్తుల
సంభాషణములు కడుప్రాజ్ఞములు. పుష్పకములోఁ జెప్పఁబడినవిష
యములు పాఠకుల మనసున మూర్తీభవించుచుండును. ఈ గ్రంథ
మును బఠించునప్పుడు గ్రంథము మనచేతిలో నున్నదని కాదు, గ్రం
థములో మనమున్నామనియే తలంపక తప్పదు. మధుర భావోపేత
మును, సర్వజన సుగ్రాహ్యమగు నిసర్గ మృదు శైలియుఁగల యీశ్వరి
వతంసము విషయమునుబట్టి యుత్తమ చరిత్రమనియు, రచననుబట్టి
రసవత్కావ్యమనియుఁ బేర్కొనఁదగు. జ్ఞానదాయకమై యుత్తమజీ
విత సంపాదనమునకుఁ దోడ్పడు నీ పాత్రము పాఠశాల యందేకా
దు, ప్రతిగృహముననుండి ప్రతిస్త్రీపురష న్యక్తుల హస్తకమలముల
నలంకరింపఁదగినది యని చెప్పటకు సందేహములేదు. అక్షరజ్ఞులుగాని
వారితరులవలనఁ జదివించుకొని అక్కరతో వినఁదగినది భారత భాగ
వత రామాయణాది గ్రంథములనలె నియ్యదియుఁ బురాణగోష్ఠి జరు
పుచుండిన యెడల బహుజనోపకారము చేసినవారమగుదుము. వి
శ్రాంతివేశలయందు స్త్రీలుగాని పురుషులుగాని ముఖ్యముగ స్త్రీలు
పదుగ్గొకచోటఁజేరి, బారాకట్ట, పచ్చీసు మొదలైన యాటలతోనో
వ్యర్థవ్యవహారములతోనో కాలమును బుచ్చువారందులకు బదులుగ
నీవు స్తకము నొక చదవనేర్చిన బాలికచేతనో బాలునిచేతనో చదువ

నిచ్చి వినుచు, కథలోనివ్యక్తులతోఁ దమలోఁ గొందరిని బోల్పుకొని నడుమ నడుమ ముచ్చటించుకొనుచు రచ్చనలుపుచుండిన యెడల మిక్కిలి వినోదముగఁ బ్రొద్దుపోవుటతోఁగూడ దగినంత జ్ఞానలాభము కూడివచ్చును. సాధారణముగ నీదినములలోఁ దమకూతుల కా శరణముల తూకమేకాని అత్తవారి వివేకమును విచారింపక వివాహ నిశ్చయముచేసి కన్నవారిభర్తమును నిర్వహించుటలోఁ బొరిపాటుపడు తల్లిదండ్రులకుఁ గరతలానులకముగఁ దెలివిజెప్పఁగలవ్యక్తి జానకమ్మ అత్తవారి పోరుపకలేక పలువురబలులు బలవన్మరణము పాలగుటలుచు దఱుచుగఁ జరుగుచున్నవికదా! ఏయమ్మ లోకావన్మార్గములంకలో రాక్షసమధ్యమమ గవ్వసహిష్ణునై కన్నులుమూసికొని కాలక్షేపముచేసి భర్తను సాగరసంసార పాదవ్యయోత్తీర్ణుని గావించి నుస్థిరమచరిత్ర జీవితమును బడసెనో, ఆసేతుహిమాచలము ప్రజలు సల్లెపట్టణ మేయమ్మ పవిత్రనామాక్షరములను రామనామమున కంటె ముందుగ సంకీర్తించి

ఆజనక మహారాజ పుత్రికయు జగన్మాతయునైన నీ

న యాజానకమ్మ స్వభావమున రాక్షసి. రాక్షసజనములోనైన నుండు క్వచిత్తుగుణాభాసము గూడ నీమె యందున్నట్లు కానము. మేలోర్పిని తనమును వాక్పారుష్యమును ఈయత్తమ్మకు ముత్తైదువ సొమ్ములు. మహాయోగ్యురాలైన కోడలు లక్ష్మీ దేవివలెఁ దమకడవఁ ద్రొక్కినప్పుడు, బుద్ధిగలయత్తయైన నెంతయుప్పొంగవలసినది, ఎంతయాదరము చూపవలసినది—పూలలోఁబెట్టి పూజింపవలసినది—ఆపూజ యింటను నిహలోకముననేకాదు, పైలోకమునఁగూడఁ దనకబ్బునుగదా! పతివ్రత కుచితమైన యనివార్యచింతచే శోభాపటదేవి చిక్కిశల్యమై మంచముపట్టి ప్రాణసం దేహములో నున్నప్పుడు

పురముతోనివా రాబాల గోపాలకృష్ణమే సుగుణ సురూపములను న
 లంచుకొని కన్నీరునించుచుండ నింటిలోని జానకమ్మ మామూలుపద
 మేకాని బయటివారిని మెప్పించుటకై నఁ గిన్నలు నులుముకొనిన
 పాపమునఁ జోని వృధగవన్నియేండ్లు పెటిగి పెద్దవరునదియైన పరమ
 నిర్భాగ్యురాలం. అమ్మకుఁ దగ్గ కొమ్మయై కుళ్లుబోతు పేరంటాల్లైన
 మాణిక్యము—కుడిచికూర్పుండక, ఇరుగు పొరుగుతోను, ఇంటివా
 రితోను నిష్కారణముగ వాదాడుచుఁ బ్రత్యహము గోలచేయుచుం
 డగా నొకనాడు పెరిమిటి విసుగుకొని చేతిపుస్తకముతోఁ దిన్నగఁ
 బుగ్గపై స్పృశింపఁగా రబ్బరుబంతివలె మిట్టిపడి అల్లివనిలి పుట్టినిం
 ట నిరుద్యోగముగ నమ్మయొడిలోఁ గూర్చున్న దబ్బరకత్తెయైన
 మాణిక్యము కథలో నజాగళ వ్రనమువలెఁ గన్పట్టినను ఒకవిధముగ
 వనవసర పాత్రముకాదు. ఊత్రమ గృహిణీపదము నధిష్ఠింపఁగల నా
 రీమణులు తనవలెఁగాక తనవదినగారైన శోభావతీ దేవివలె నడుచు
 కొని లోకముచేఁ గొనియాడఁబడుదురుగాక! యిది బోధించుటకు
 పాతకాలలలోని వల్లబల్లమాత్రము శక్తినించన లేకుండు సుపకరింపఁ
 గలదు. ఇక నజ్జన పక్షమునఁ జేర్కొనఁదగిన వారిలో—బాలిగుం
 డెగల సుభద్రమ్మ దయాదాక్షిణ్యాదికముల నెంతపొగడినను దనివి
 దీరదు. సుబ్బరాయుని యోగ్యత మెచ్చఁదగినది ముగ్ధయ, సుస్థిత
 సంపాదక చతుర సరససల్లాపశీలయు, వివేకవతియునైన సుబ్బరాయుని
 భార్య అహోదకరమైనవ్యక్తి, భోగాంగన యగు రాగమంజరి స్మర
 ణకురాలగా, ఉత్తమ మహిళామణులుగఁ బరిగణింపఁ దగినవారెంద
 టు కళంకాపాదకమైన సీపమైన పడుపువృత్తిలోఁ బూడిపోవుచున్నా
 రో యను విషాదము కలుగకపోదు. దేశమునఁ బ్రజాహితకరములై
 న వృత్తులెన్నియో నశించినకానీ, పాడుపడుపువృత్తి నానాట తా

మర తంపర తుగుచుండుట మిక్కిలి శోచనీయము. మఱియు, నిందలి తక్కిన ప్రతివ్యవలనను లోకవృత్తమునందలి యనేక సుఖదుఃఖానుభవవిశేషములు సుబోధమగుచుండును.

ఆంధ్రదేశ గ్రంథభాండాగారమున గౌరవస్థాన మీయఁదగిన వానిలో నొకటియైన యీగ్రంథమును దునవఱకుఁ బఠించిన వారికి య్యది మాతృజనముచే వ్రాయఁబడినదనియు, వ్రాసినతల్లి మహానుభావురాలనియుఁ దోచుకొందు. గ్రంథకర్త కవిపసుండులమున మా పోద్దులును తాలూకా తహశీల్దారుగ నుండిన శ్రీమాన్ ఏ. న. మున్నాశ్వరయ్య, బి.ఏ. గారి కుటుంబిని. ఆంధ్రలోకమునకుఁ జరపరిచి తులును, బహుగ్రంథరాజములకుఁ బీఠికాకర్తలును, పరిష్కర్తలునైన శ్రీమాన్ తేవెప్పెరుమాళ్లయ్య గారి నమ్మాశ్వరయ్యగారికి మాతృవ్యసేయులని వినుచున్నాము. మఱియు, సుప్రసిద్ధులైన శ్రీమాన్ పరవస్తు చిన్నయ్యసూరిగారు నమ్మాశ్వరయ్యగారి బంధువర్గములోనివారు; నమ్మాశ్వరయ్య గారాంగ్లభాషాధ్యేతలేకాక, సంస్కృతమున గొప్పపండితులు. వీరికి విద్యాగ్రంథము గలవానిని జూచిన పండితుఁ; విద్యస్థోష్ఠి లేని దినమీయనకు వెలితిగ నుండునని కాఁబోలు, నిదుసెమణి గృహిణిగా భగవానుఁడు ప్రసాదించెను. ఈవిద్యవర్గపఱులు మిక్కిలి వినయగౌరవము గలవారు. ఆర్షవ్యభావులు. భర్తృగౌరవమునకు వన్నెదెచ్చిన విద్యావినయ ధురంధరురాలును గ్రంథసంతానముతో ద్వివిధ సంతానవతియైన యీయమ్మగారి గ్రంథమున కాంధ్రలోకము వలనను దొరతనమువారి వలనను గౌరవాదరిము లందునట్లు విశ్వప్రభువైన పరమపిత అనుగ్రహించుక!

పర్వపాదు.
30—9—1923

}

శిల్ప, కల్ప,
కసిరెడ్డి వేంకటసుబ్బారెడ్డి.

నగావపల్లి సంస్థానాస్థానకవి.

స్వ విషయము.

సోదరీమణులారా!

పదియేతేడుల యీడున నీగ్రంథమును వ్రాసియు, విడువీ మణులు వ్రాసిపెట్టిన గ్రంథము లెన్నియోయుండ, నీగ్రంథమును బ్రచురింప భయపడియుంటిని. పటవ్రతారత్నముయొక్క చరితము గుటచే స్త్రీలోక మవశ్యము చదువదగినదని స్రకాశపరుష బలువురు ప్రోత్సహించుటచే దుదకు సాహసించి నాభర్తగారికి కీర్తిక యెఱిగిందితిని. వారనుమరించి అప్పటి కడవజిల్లా కలెక్టరువారి సతీమణి శ్రీమతి గలెట్టదారసానిగారి కంకితము చేయుమనిచెప్పి ముద్రింపఁబూనుకొనిరి. నాదురదృష్టమువలన ముద్రణము ముగియకమునుపే, నాభర్తగారు పరమపద మలంకరించిరి. ఏమిచెప్పుదును? జీవచ్ఛవమునైదిక్కులేని పసిబిడ్డలతో గాఢాంధకార బంధురమైన యీలోకమున సంతతదుఃఖసాగరమిదు నేను 'శోభావతి' గ్రంథప్రసక్తి మానఁదలఁచితిని. నా మఱిగారగు ఏ. కృష్ణమూర్తిఅయ్య గారును, నాభర్తగారి మిత్రులును, నా సోదరతుల్యులును, కవిత్రయములో నిరవురు నగు శ్రీయుతులు బాలకవి కవిరత్న కసిరెడ్డి వేంకటసుబ్బారెడ్డిగారును, ఎన్. మహాబూబ్ మియ్యాన్ సాహెబ్ గారును, ముద్రణము మానవలదనియు, ముద్రింపించినచోఁ బరలోకమునకుఁ జనిన భర్తగారికి సంపీఠి కరమనియు నుద్ఘోషించుటచే ముద్రణము ముగించితిని. ఎవరునాకు నిహపరలోకములఁ బ్రత్యక్షమైనమో, ఎవరిఁగూర్చి యంతవలకు సంతసించి, యిప్పుడు పరితపించుచున్నానో, ఎవరిసేవ నాజీవిత పరిమానధియో, ఎవరసమాన విద్యావిశారదులును, బీదసాదలఁగన్న

పుత్తుగిలవలె నరయువాడునై యుంకిరో, ఎవరి దివ్యచుంగళ విగ్రహము, నాకనుల కనిశము సాక్షాత్కరించుచున్నదో, అట్టి నాభర్తగారి పదనరోజముల కీకృతి సంకీర్తముఁ జేయుచున్నాను. ఇదియే పుట్టెడు దుఃఖములో చిట్టెడు సంతోషముఁ జెందుటకు నాకవకాశము గల్గించినది. శ్రీమతి గలెట్టి దొరసాని గారి కంకితము చేయుచున్న నాభర్తగారి తొల్లెటి తలఁపును ఆపి వేయవలసి వచ్చినందుకుఁ బరలోకమున నున్న నాభర్తగారు నను మన్నించుచు దిక్కులేని తనబిడ్డల నాశీర్వాదించురుగాక.

నా యత్యల్పశక్తితో వ్రాసిన గ్రంథమునందలి దోషములు మన్నించుదురుగాక. పావనగుణశోభిత యగు శోభావతివంటి పుత్రిక లఁగాంచి యాంధ్రమాత ధన్యయగుఁగాక.

ఈ గ్రంథ ముద్రణమునకై నాభర్తగారి సంతయుఁ బోత్తు హించి నాభర్తగారి కోరికపై పీఠిక వ్రాసిన శ్రీయుత కసిరెడ్డి వేంకట సుబ్బారెడ్డి గారికిని, తప్పు సవరించి పూర్తిపులు దిద్దిన శ్రీయుత మహబూబ్ మియ్యాక్ నా హెబ్ గారికిని గృతజ్ఞురాలను.

చెన్నపురి
1—10—1924

}

ఇట్లు, సోదరి,
అ.పె.పిరాట్టమ్మ.

ను బృందావనమును నుండెను. అచట నొకయగుగును కొంతదూరమునొక చోటను వియు నుండెను. ప్రత్యేకయమునను సంధ్యావేళకు నేనకుడు గోళ్ళతోడి చెట్లకుబోయు కడవ యచట బోల్లింపబడియుండెను.

ఘంటా పదునొకండగునప్పటికి భోజనకూటములో రెండు పీటలునై ని దాముందు విస్తృతములలో అన్నము పప్పు కూరలు మొదలైనవి వడ్డింపబడియుండెను. అప్పుడు నిన్నుపండువంటి శరీరచ్ఛాయయు గంభీరముగ గుండ్రనిముఖమును సంపంగమొగ్గవంటి ముక్కును కాటుకొన్నును కలుచని శరీరమును గలిగి రమారమి ఇరువదియైదు సంవత్సరముల వయసుగల యొక స్త్రీ బయటికివచ్చి ముసలామెనుజూచి “అత్తా మీ కుమారుడింక నేను నేయచ న్నారా! విస్తరులలో వర్ష చల్లబడిపోవుచున్నదే” యనెను. “ఇదిగోవచ్చుచున్నాను” నియింటి యజమానుడు కాలునేతులంగడుగుకొని వచ్చిపీటపైఁ గూర్చుండి “అమ్మా శోభావతీ” యని రెండుమూడు సాగులు పిలిచెను. పిల్లచికినడగాదు. అంత ముసలామె కోడలినిజూచి “కల్యాణీ, పిల్ల కొముతోనున్నది. నీనైనవెళ్ళిదీసికొనిరా” యనెను. కల్యాణికూటమునకు గదిలోనికివెళ్ళి “శోభావతీ, బీరువలోనున్న బొమ్మలకల్యాణీ పుబ్బబొమ్మలెక్కు వాయె నా! మాలమ్మలే, భోజనమునేయు పుంసయ్య వేళను బహుశు వెళ్ళి నీకుమారునన్ని బొమ్మలు కొందువు” యని ముసటి లేవదీసికొనివచ్చి తండ్రివక్తను పీటపై కూర్చుండబెట్టెను. అంత తండ్రి కూతురు భోజనముచేసి చేతులంగడుగుకొని ముసలామెను దీసికొని మిద్దెమీదికివెళ్ళిరి.

మిద్దెమీదిపై కూటమును వీధివైపు నొకగదియు కూట

నకునెనుక నొకచిన్న వసారాయను కొంతబయలునుండెను. గదిలోనొక మంచమును కురిచీయును చిన్నబీరువయునుండెను. బీరువయందొక యంతస్తున శోభావతి చదువుకొను పుస్తకములును మఱియొకయంతస్తున తండ్రిగారివి కొన్నిపుస్తకములును దప్పు మఱివియులేవు. బీరువను ప్రక్కను గోడకు సుధద్రార్కునులపటమును ఇలకనుగొన్ని చిత్రపటములును వేసెలుచుండెను. యజమానుడొకగదిలోని మంచముపైబయలుండి కొంతసేపిద్దియో పుస్తకము జమవుచుండి తర్వాత నిదురించెను. శోభావతి రంగువేసినకొన్ని చెక్కపితలును వట్టిపితలును బొమ్మలును దెచ్చుకొని యిరుగుపొరుగు తోడిబాలికలంతేర్చుకొని యాడుకొనుచుండెను. సాయంకాల మగునప్పటికి యజమానుడు లేచిమిద్దెగదిలోనికివెళ్ళి కొంచెము మంచినీళ్ళుద్రాగి దళిదెముపై నున్న యుత్తరీయమునుదీసి భుజముపైవేసికొని ముందుకూటమున గోడచేతనున్న తివాసిపైగూర్చుండి వర్తకపు లెక్కలజూచుచుండెను. అప్పుడొకవైశ్యుడవచ్చి యజమానునిజూచి “ఏమండీ, రామచంద్రయ్యగారు, మాకుకొన్ని కోకలు కావలసియున్నవి. ఇప్పించెదరా?” మని యడిగెను. యజమానుడు “పోలిసెట్టి, కూర్చుండి. మాసరుకల తయ్యమిదేకదా, మీరడుగవలసినదెందుకు?” అనిగా పోలిసెట్టి చాపపై గూర్చుండి, “అయ్యా, యెట్టువి సిరిపట్టుచీరెలును శృంగారకంటి ఆనెపప్పలి తండుతాళిశలంగు వీనిలోను గావలయును.” అనెను. రామచంద్రయ్య గదిలోనికివెళ్ళి బీరువలోని మఱతలంగొన్ని దెచ్చి సెట్టి ముందరబెట్టెను. సెట్టివానినన్నిటిని త్రిప్పిల్లేచి చూచి తనకుఁగావలసినవి కొన్నిదీసికొని జేబులోనుండి కొంతపైకమును దీసియిచ్చి మిగిలినవి పదిదినములలో ఇచ్చివేసెదననిచ్చెను. సెలవుపుచ్చుకొనివెళ్ళి

శోభావతి.

—:0:—

రెండవ ప్రకరణము

హిందూదేశమందలి సుందరమైన నగరములలో నొకటియు చోళరాజులకు ముఖ్యపట్టణమును నైన తంజావూరు రాజరాజచోళుని కాలమందు చాలనున్నత దశయందుండెను. ఇచట మిగులసుందరి మైన దేవాలయమొకటికలదు. అందు ఇన్నూరదుగుల యెత్తుగల గోపురమొకటియుండెను. అంతయెత్తైన గోపురము మఱి యేదేవాలయమందును లేదు. దాని గుమ్మటము ఇగువదియైదున్నర చదరపుటదుగులుగల యొకటే నల్లరాతిబండలో చెక్కబడియుండెను. ఈయాలయములో నొకటేబండయందు దొలిచిన నందియు నొకటుండెను. చోళరాజులకు తర్వాత నిటనుండనిచ్చలేక లక్ష్మీలోలంగిపోయెను. ఇచట వీధులు మిగుల విశాలమైయుండెను. రాచనగరున కుత్తరముమీస నొకవీధియందు గారతోగట్టబడిన స్తంభములుగల యొకమిదైటిల్లుండెను. ఆయింటిగుమ్మమున కిరుపార్శ్వములయందును విశాలములైన యరుగులుండెను. ద్వారబంధమున సాగపైనతిగపవిత్రీసి చిలుకలుచెక్కిబడి నదుమ జయలక్ష్మీ అమర్చబడియుండెను. లోపలవిశాలమైన ముంగిలియు ౩ డిపార్శ్వమున నాలుగు కంబములుగల పెక్కుకూటము వీధి నొకగదియునిండెను. ఎడమప్రక్కనున్నపడసాలయందు మిగిలినది కెక్కడు మెల్లగుపడుచుండెను. అమిదైవోద

విశాలమైన చంద్రశాలయు నదురెదురైన రెండగుమారులు కలక
 ప్రక్క చిన్న వనారాయను విశాలమైన బయలునుండి. అచటనుం
 డి రెండవ తట్టువకు దిగుటకు మెట్లుండెను అంతట వాడువాడు తపి
 బట్టలార గట్టుకొనుటకును యేల సవస్తువు లెంపవేసికొనుటకునుసా
 ధారణముగ నీమెట్లనెక్కి యే విద్వేషాదికినచ్చుచుందురు. రెండవ
 తట్టున సన్నముంగిలియు కూటమును రెండుగదుల నుండి. ఈప
 లివైపు గదిలోనియరుగుపై దేవతార్చనపెత్తెను పూసానుగి
 యునుండెను. అచటగోడకు పార్వతీశ్వరుల పటమును, సీతారాము
 అపటమును వ్రేలుచుండెను. వానికివెనుక భోజనకూటమును వంటగ
 దియు నుండెను ఒకదినము సంధ్యవేళ నాలుగు గంటలగు సప్తతిక
 కపురుషుడు మరాయును చొక్కాయనుదొడిగి కొంతవేళ నల్లు
 తలకు రమాలజుట్టి తోలునంది నొకదానిని భజమునకుఁ దగలించు
 కొని యెడమచేతియందు కొన్నియ తరములచట్టనఁ బట్టుకొని కుడి
 చేత నొకయుత్తరమును దీసికొని యాయింటి మెట్లెక్కివచ్చెను. అత
 నివేషమే యతడు తపాలాబ్రాతలు అని తెలుపుచుండెను. అతడు
 అయింటిలోనికి వెళ్ళి “శేషయ్యపంతులవారూ” యని కేకవేసెను.
 తోడనేయేబది సంవత్సరములు వయసుగల యొకపురుషుడు వచ్చియె
 దుటనిలువగా తపాలావాడొక యుత్తరము సత్యచేతికిచ్చి వెళ్ళిను
 శేషయ్య నల్లటివాడయినను కొంతసుకూషమును పొడుగుపాటిశరీరము
 ను బొజ్జకడుపును కలవాడు. పెండ్లుకలు నరసియుండెను. అతడు
 ఉత్తరమును జేతికిదీసికొని కూటములోనున్న కురిచీయొద్దకరిగి తనభు
 జముపైనున్న చిన్నచొకముత్య తట్టవేసి కురిచిపైగూర్చుండి “మా
 ణిక్యమూ” యనిపిలిచెను. అంతట లోపలినుండికొంత యుగానినముక్కు
 ను చిన్నకన్నులను ఎత్తుముఖమునుగల పది సంవత్సరముల బాలికవ

చ్చి "ఏమి నాన్నా!" యనెను. శేషయ్య "నానులో చనములిటు నెమ్ము" అనగా నా బాలిక గదిలోనికి వెళ్ళి చిన్న పెట్టె తెరిచి యందున్న సులో చనములు దెచ్చి తండ్రి చేతికిచ్చెను. అతడు చాచినందుకొని యుత్తరీయము కొంగుతో నర్జములను దుడిచి ముక్కుపై దగిలించుకొని జాబును విప్పి కొంతవఱకు జూచి "మాణిక్యమూ, మీ అమ్మను చిలుపు" మని చెప్పెను. అతని చేరువను మరియొక కురిచీపై గూర్చుండి యున్న బ్రాహ్మణుడు శేషయ్యను జూచి "ఎవరిది యుత్తర" మని యడుగుచుండ లొపలినుండి యొక స్త్రీ వచ్చి శేషయ్య యెదుట నిలిచెను. ఆమె చామనచాయగలిగి పొడిపులేకున్నను మిగుల పొట్టిదిగాక రమాకమి నలవది న వర్సరముల వయసు గలిగియుండిను. శేషయ్య ఆమెను జూచి "ఏన్నావా! మీ వియ్యంకుడు త్రరము వాసెను." అనెచదువక దొడంగెను.

"మహారాజరాజశ్రీ శేషప్ప పంతులు బావగారికి వందనములతో వ్రాయుట. భగవంతుని దయవలన ఇచ్చట సంవఱు టేనుము. అచ్చట తమయందఱి టేనుము తెలపఁగోరెదను. మా శోభావతికి వివాహమై ఏడు సంవత్సరములాయెను. తొలివిందుదప్ప ఏపండుగు కును మా ప్రార్థన నంగీకరించి మీరు మాయంటికి విజయము చేయలేదు. తుదకు మీ కొమారుని నైచను బంపినవారుగారు. రాజోవుగురువారము దీచావలి, మఱునాడు అట్టి నోములుకనుక రాము కుటుంబసమేతముగా విజయము చేసి పండుగు నెరవేర్చ బ్రాభితులు."

ఇట్లు తమవియ్యంకుడు,

రామచంద్రయ్య.

ఇట్లుచదివి విరమింపఁగానే వృద్ధశ్రావ్యుఁడొకఁడు జూచి
 “జానకమ్మా, ఈసారి కుంభకోణమునకు వెళ్లేవరా?” యనియడిగెను.
 అందులకామె మిథమును త్రీప్తి “వాసిర్యాయకు మేమువెళ్లక తక్కువైనది” యనెను. “నారేమి సుర్యాయనిలుగని వారా?” యనివృద్ధుఁడడుగ జానకమ్మ “పిన్నయ్యా, మీరెఱుగరా పట్టాభిరాముని పెండ్లి నాటి నుగ్గానలు! అడుపిల్లలకు నోచినోచి కనుగొన్న మనమాణిక్యమునకు జానెడు గుడ్డినియ్యగతిలేనివారు ఇప్పుడేముగముతో ‘వ్రాసిరి’ అని చెతులు త్రీప్తిగొనుచు లోపలికివెళ్లెను. శేషయ్య ముసలాయన వైల్లూనూచి “మానుగారూ, స్త్రీలనిషురములకేమి, తెలివితక్కువచే వారికేవేని లోపములు స్ఫురించుచునేయుండు” ననెను.

వృద్ధుడు:— అట్లయిన పట్టాభిరాముని అంపెవరా?

శేషయ్య:— మానుగారూ, మావియ్యంకుఁడు పిచ్చోగస్థుఁడు గాఁడని వాసికచటికి వెళ్లుటగులన్.

ముసలాయన, కొంతసేపు తలనాడించుచు, క్రొదుమానుచుండి యెవరైననున్నారేమోయని నలువంకలఁగలచుఁజూచి “శేషయ్యగారూ, నేవన్నాఁని మీనుననున కాయాసముకలుగు నేమో మనకు రింకలు చదివి యున్నోగములే చేరుచున్నారా? అన్నానకుఁడు పిచ్చోగఁడు ను వత్సరిమునుండి వైవృవిషయమున తలకు రాజుగరి యభిమాన ముగలుగఁబట్టి యొకమోస్తరుగనున్నాడు. ఇప్పుడిప్పుడే గడపరీక్షల ప్రబలమై కులాచారము లడుగంటుచున్నవి’ అవిపోసిండు ఎవరైననో మంచినించవలెగాని, రెండుసంవత్సరములు మనవాఁడు పరీక్షలో ‘ఫేల్తా’పోలేదా? వారిసంగతిమనకేల, ప్లియేగదామనది, ఆపిల్లను వివాహమాడిన పదిరోజులకే మనవాడు మెటిక్లేషన్ వ్యాసైనాడు. ఆతర్వాతతప్పుక పరీక్షలలోఁ దేచుచున్నాడు. అతేగదా

మనము పాటింపవలసినది. కావలసిన స్థలములలో ఓరోధముంచుకొన్న జరుగదు, మీరందఱు వెళ్లుటకు వీలుగాకున్నను పిల్లవానినైన బంపుడు" అని చెప్పుచు శేషయ్యగారు, "సంధ్యవేళయైనది. వెళ్ళదను" అని వెంటిపోయెను.

అంతకొంత సేపటికి వీధినుండి చామసచాయగల పదునెనిమిది సంవత్సరముల చిన్నవాడు జరిపించెయు స్లన్నికోటునుదొడిగి తలకు టోపీ పెట్టుకొని కాళ్ళకుజోళ్ళిదొడిగి యెడమచేతగొన్ని పుస్తకములును కుడిచేతగొడుగును బట్టుకొని లోపలికివచ్చెను. శేషయ్య అతని నిజాచి "ఏమిరా, పట్టాభిరామా, మీమానుగారు దీపావళిండుగకు నిన్నురమ్మని యుత్తరమునాసిరి" అని ముసిముసిపల్పున వ్వెను. పట్టాభిరాముడు కాలిజోళ్ళను పడిచిపెట్టి తక్కిమాటలకు తలనాడించుచు మిడ్డమీడికి వెళ్లెను. పట్టాభిరాముని వెళ్ళివలెననియు, శేషయ్యకు కుమారుని సంపద లేననియునున్నను మొదటనుండి సస్థురములతో బడిగొట్టించుండి తేగాక వియ్యంకునిజాబు చూచినది మొదలు వారి మర్యాద నఱుగెని వారినియు వారియింటక వెళ్ళిట తమకు పరువుతక్కున యనియు పచ్చవారికి ను పోవువా అను వాసకిమ్మ సస్థురము లాడుచుండెను తగవులమారి భార్యకు వెతిచియు యేమొ శేషయ్యయేమియుపలుకక యూరకుండెను.

శోభావతి.

మూడవ ప్రకరణము

—:0:—

బ్రహ్మదీనమునయమున కుంభకోణమున రామచంద్రయ్యగారి యింటి వీధియందున్న పై నొకవస్త్రకుడు గూర్చుండి లోపలివై పూతొంగి తొంగిచూచుచుండెను. అతడు పక్కనొకమూట నుంచుకొనియుండెను. కొంతసేపటికి రామచంద్రయ్య వీధిలోనికివచ్చి యామచుష్టుని జూచి “ఏమయ్యా మన్నారశెట్టి చాలాదినములైనది. లోపలికి రాగూడదా”యనెను. సెట్టి “అయ్యా మీరింటున్నారో లేవోయను నందేవాముతో నిచటఁగూర్చింటి”ననిచెప్పుచు లేచి రామచంద్రయ్య తోఁగూడ వచ్చి లోపలికూటమునఁగూర్చుండెను.

రామచంద్రయ్య:—సెట్టి, నీవగవడి చాలరోజులైనదే!

సెట్టి:—అయ్యా, నేనుచాల దేశములుతీరిగి కాశీవిశ్వనాథుని స్థాని చివచ్చినాను.

రామచంద్రయ్య:—అందుచేతనే మూసడుమ అగపకలేదు.

సెట్టి:—ఔను, నేనూరువిడిచి రెండు సంవత్సరములైనది. మొన్ననే వచ్చితిని. నిన్న అలసటచే బయటికేరా లేదు ఇప్పుడే ఇల్లువెళలి మొదట మిమ్మేచూడవలయునని వచ్చినాను.

అనిచెప్పుచు సెట్టిజేబునుండి పైకముసంచినిదీసి చాచుమీదఁ గ్రుచ్చురించి “రామచంద్రయ్యగారూ, ఇన్నిదినము లాలస్యమైనందులకు నాకు చాలసిగ్గుగచున్నది. నామనసుబాగుగ నెరిగినవారలే

గాక చాలనుంచి వారుగనుక నూరకుంటిరిగాని యింకొకరైన నెంతో
గుల్లరిచేసియుండును "అనెను.

రామచంద్రయ్య—(నవ్వుచు) “శ్రేష్ఠ, నీవు తీసుకొనిపోయి
అందుమాసములకు తర్వాత నీవగుడినందున వినియంటియొద్దకు
వచ్చి నంపితిని. నీవారతేదని విని నూరకున్నా”ననెను. అంత
పిమ్మట మునెంచి రామచంద్రయ్యకచ్చి రిపుడువుచ్చుకొని తానుదె
చ్చిన మూటనునిప్పి రామచంద్రయ్యకుజూపి కాకిచీరొ మొదల
గు సరకులను వానినెలలను గుఱించి మాటలాడుకొనుచుండగాంత
శ్రేష్ఠిగొక వృద్ధభ్రాహ్మణుడు జంకచర్మముతోఁ గుట్టిననొక బట్టల
నుంచి నెమరుచేతఁ బట్టి కుడిచేతఁ కిక్కినాడుకొనుచు బండిపోయిన
వెంట్రుకలుగల తలనాడించునుచుఁగాళ్ళనున్న పావుకోళ్ళు టక్కు
టక్కుచునుచుండెనుగా లోపలికిగునుచుండెను. ఆచప్పుడవిని రామ
చంద్రయ్య పీట్టెపు తొంగిచూచి “ఓహూ మామగారూండి”య
నినెంచి యెదురుగావెళ్ళి ఆయనచేతనున్న సంచినిదీసికొని చేయిపట్టి
కూటమునకుఁ దీసికొనివచ్చి “కూర్చుండి”ని మూట నతినిప్రక్క
నుంచి తానునుగూర్చుండి “మామగారూ, సౌఖ్యమా?” యనియడి
గెను. వృద్ధుడు తల్లిను ప్రక్కనుంచుకొని యెండిలోనున్న నవ్వుము
బుట్టునుదీసిఅరచేత కొంచెమువేసుకొని బుట్టునురొంటియందుఁజెక్కికొ
ని కుడిచేత చూపుడువ్రేలితోను బొటనవ్రేలితోను నొకచిటికెదీసి
ముక్కునఁబెట్టి మఱియొకచిటికె వ్రేళ్ళతోబట్టుకొని అరచేతిని తట్టి
వేసి గోనానుకొని “నాయనా, రామచంద్రయ్యా, దేవునిదయల్లన
నాకుసౌఖ్యమే, ఇచ్చట నందఱును సౌఖ్యమేగదా?” యనెను. ఆ
యన కంఠస్వరిమునువిని రామచంద్రునితల్లి లోపలినుండివచ్చి అన్న
గారూ, సౌఖ్యమా?”యనెను.

వృద్ధుడు—“పార్వతమ్మా, సౌఖ్యమే, మీరందఱు సౌఖ్యమా?
శోభావతి అగవడలేదేమి? అత్తవారింటికి వెళ్ళినదా!”

పార్వతమ్మ—“అన్నగారూ ఎవ్వరియమెక్కువైన వారికి
కోడలు జ్ఞప్తికివచ్చునా!”

అనుచు ముఖము చిన్నపుచ్చుకొని లోపలికివెళ్లెను. ఆమాటకు
ముసలాయన తలయూచి యూరకుండెను. వీరమాటలను వినుచు
న్న సెట్టి రామచంద్రయ్యను జూచి “అయ్యా నేను బాల్య స్నేహితుఁ
డనేగాక మనమిరువురమును సోనరభావముతో నుండుటబట్టి యడు
గుచున్నాను. బిడ్డ నింకను మనయింట నుంచుకొని యుండుటకు కా
రణమేమి?”

రామచంద్రయ్య—“అనింగిని సితరులతోఁజెప్పుకొన్న నగుఁ
బాటు, మీరుభేదములేక యడుగుటబట్టి చెప్పుచున్నాను. మేముత
మతో సమానులముగా మనియును బీడకుటుంబములోని పిల్ల తమకు తగ
దనియు వియ్యమువారు చెప్పుకొనుచున్నారని వదంతి. అందులకు నిద
ర్భనముగా పండుగ లేగాదు. బిడ్డరిజన్మలయైనప్పడైనను పిలువగవచ్చిన
వారుగారు. కోడలిని దీసికొని పోయినవారుగారు. తుదకు మన
యత్తరములకు ప్రతియైన లేదనుకొండి.”

సెట్టి—“మనబిడ్డ మనయింటనుండుట మనకు మేలేగదా!”

ముసలాయన—“వెట్టివాఁడా. వారిముచ్చటలు మనకుముచ్చట
లేగాని, వారుముఖము చిన్నపుచ్చుకొని మనయింటనుండ మనకేమి
ముచ్చటలు? ఎదుటఁజెప్పుకొననిలసినదికాదుగాని మాకల్యాణికి మూఁడు
సంవత్సరములతో తిల్లికాలముచేసినది. తల్లిలేనిపిల్ల నెట్లాట్టోసాఁకి
ఎనిమిదవయేట వివాహముచేసినాను. పార్వతమ్మ అత్తగారనుమా
టపోయి, పోయినతల్లి లేచివచ్చినట్లు కల్యాణిని జూచుకొనుచుండ

నాకేచింత లేక సంతోషముగా కాలముగడుపుచుంటిని. ఇప్పుడు దాని కున్న ప్రేమలెదు పిల్లముచ్చటలుచూడ నాకన్నులు పుణ్యముచేసికొన లేదు.

సెట్టి:—“హయగ్రీవశాస్త్రులవారూ, మాటవాసికన్నా నే గానినాకుమాత్రము తెలియదా? నే నేమిపసివాడనా! నేనుగూడవారియాపులనోటనే కొన్నిమాటలు విన్నాను. ఇంతయన నేల బంగారు బొమ్మవలె నున్నభార్యను దలవకున్న అల్లుడుగారు బుద్ధిహీనులు.”

రామచంద్రయ్య:—“పసివానిదేమున్నది, పెద్దలకుగదా తెలివియుండవలెను!” వీరి మాటలనువినుచున్న పార్వతమ్మ యీవలకు వచ్చి అన్నగారూ, చాలదినములు పిల్లలులేక యెన్నినోములో నోచి యెన్ని దైవములకోమొక్కి మా రామచంద్రుడు పుట్టెను. వానికిని చాలదినములకు వెనుక నీపిల్లపుట్టెను. నాపాపమేమోగాని కన్నక దుపున తిరుగా నొక చెత్తగానిలేకపోయెను. అదేమగబిడ్డయని తలచి కంటికిరెప్పవలె సాకి, చిలుకనుబెంచి పిల్లవాత పెట్టినట్లు పాదుసంబంధముజేసినాము. మగడుమూర్ఖుడు, అత్తగారు గయ్యాళి, ఆడుబిడ్డయన్ననోమహంకాళియే.”

సెట్టి:—“అమ్మా, మీవారిలో నింకెవ్వరు లేకపోయారా?” పార్వతమ్మ:—“ఎవ్వరెందుకులేరు? వీరేమో కొంతస్థితిమంతులనియు పిల్లవాడు చదువుకొను చున్నాడనియులందఱు చెప్పబట్టి” (అని నిట్టూర్పువిడుచుచు) “ఒకరినన నేల పిల్లనొసటివ్రాలు, నాకన్నులుచేసిన భాగ్యము” అనుకొనుచు లోపలికివెళ్ళెను.

సెట్టి:—(ఇటునటుతిరిగి చూచి రామచంద్రయ్యతో) “అయ్యా, నేనింకొకసంగతి విన్నాను. ఆడవాడుమనసు నిలుపుకోలేదు. కనుక ముసలామె ముందనలేక యుంటిని. మాతమ్మని బావముండి

నిన్ననే తంజావూరునుండి వచ్చినాడు. నేడు సంభ్రమవేళ తన చెల్లెలిని దీసికొనితిరుగా వెళ్ళవలచియున్నాడ. రాత్రినే తనకు మామగారును, బాదుచుండు శ్రీశైలవశిష్టమూర్తినిగూడవచ్చి బాగానాటి ఆతడు చియ్యేరికితో తప్పిపోయినా నీయు మును జీవితేని స్థలం శ్రీశైలం బాదువు ప్రాణియు దీనికి కాలము వేశ్యలహవాస మునియు అతడుచెప్పెను. తుదకు ఎన్నటిమోక్షము జూరేయకుటబాగు. శిష్ట బుద్ధిదేలిని నాలుగు సంవత్సరములైనదే, తోడనే మీరేలకార్యముజరిపింపినేయరాదు? నన్నొక్క ననువారికాత్తేగదా?”

రామచంద్రయ్య — “సార్థి, నాలుగు సంవత్సరమునుండి వ్రాసినయు శ్రిరములకు తెచ్చితదు. ప్రత్యుత్తర మొక్కటైననులేదు. నారిసాక్షేయని పిలుపులేదే నాయింట అన్ననులేదని పంపుదునా యేమి?” యని ముఖము చిన్నచేకొని కూర్చుండెను

సెట్టి — “అయ్యా ఘంటలు కడిగావచ్చినది. నేనువెప్పిన” నిచెప్పుచుదానుదెచ్చిన తరకులో గొంత యచట నేయుంచి కొంతదీసి కొని వెళ్ళిపోయెను. కొంతసేపటికి పార్వతమ్మ బయటికివచ్చి “నాయనారామచందా!” మామగారినిదీసికొని స్నానమునకురిమ్ము. పెళ్లవారాకలిక నిల్వలేను.”

రామచంద్రయ్య “ఇదిగో” యనుచు లేచి సెట్టియంచిపోయి నసరకులనుదీసి లోపల బెట్టి మామగారినిగూడ దీసికొని వెళ్ళియిరువురుస్నానముచేసి మడించె గిట్టుకొని ముఖమునను అొమ్మునందును భుజమునందును విభూతి రేఖలుదీర్చుకొని పేటలపై గూర్చుండి దగ్గర నున్న చెంబులోని నీళ్ళను కొంచెమరచేతబట్టుకొని ఆపొశనము చేసిభోజనముచేయసాగిరి. కల్యాణి యిద్దఱికిని వడ్డించుచుండెను.

హయగ్రీవులు. — “అమ్మా! కల్యాణి, బిడ్డకును పూతోక్షా

మాతోఁగూడ వడ్డించరాదా? చాల ప్రోద్బలదే"

కల్యాణి — "బిడ్డ స్నానము చేయుచున్నది."

ఇరువురు భోజనము చేసి లేచిరి.

ముసలాయన "శోభావతి, అమ్మా, పలుకవేమే" యనుచుండ, కల్యాణి "నాన్న, శోభావతి మిడ్డమీదికి వెళ్ళినది," అనెను.

నాయగ్రీవులు చేత కట్ట నూదుకొని యెక్కలేక మెల్లక్కి మిడ్డమీది గదిలోనికి వెళ్ళి శోభావతిని జూచి "తల్లీ, యెంటరిగ నేల గూర్చున్నావు. నీ కింక ఆకలి గాలేదా భోజనమునకులెమ్ము" అనెను. శోభావతి మాటుపలుకక చేతనున్న పుస్తకమును చూపి మీదఁ బెట్టి క్రిందికి వెళ్లెను.

శోభావతి చింతలో మునిగియున్నను పూర్ణచంద్రుని వంటి ముఖమును తామరరేకుల వంటి కనులును శంఖమువంటి గళమును తామరతూండ్ల వంటి బాహువులును చిగుగుటాకులవంటి యరచేతులును సన్నని నడుమును స్వర్గకాంతిని మించు శరీరచ్ఛాయయు నామెను సార్థకనామము గలదానిగా జేయుచుండెను. పదియాఱు సంవత్సరముల వయస్సుగల యా సుందరీ, వాడుబారిన పువ్వువలె చిన్న బోయియుండిటు కై హయగ్రీవులు కొంతసేపుచింతించుచుండితర్వాత నిదురించెను.

శోభావతివిత్తరయ్య గూర్చుండి రెండు కబళములు నోటఁ బెట్టుకొని చేయి విడల్చి లేచిపోయెను.

కల్యాణి — "తల్లీ, ప్రతిపూట అన్నము విడిచిపెట్టుచున్నావే"

వార్వితన్ను — "దాని కేడ్త నా బొవన విప్పించుమన్న నా మాట నీచెవిని బడదు. పిల్ల అన్నములేక నగమైనది."

శోభావతి తనలో “ఈ వెట్టిముసలామె కేమియు దోచుట లేదు. నా కొవధమేమిటి? పెనిమిటి మన్నించుటయే బౌధధము” అనుకొనుచు చేతులు గడుగుకొని గదిలోనికి వెళ్లెను.

పార్వతమ్మ—“కల్యాణీ! పిల్లకు కొంచెము మజ్జిగై నా త్రాగ నిమ్ము.”

కల్యాణీ—శోభావతి కై మజ్జిగ దీసికొనివచ్చెనుగాని, శోభావతి “అమ్మా, నాకు దబ్బిగాలేదు. నాకు మజ్జిగ అక్కరలేదు.” అనెను.

శోభావతి పుస్తకముచేతబట్టుకొని యుండినందున చదువు కొనుచున్నదని తలచి, కల్యాణి యీవలకువచ్చెను గాని ఆమెఅట్లుండ లేదు. చేత పుస్తకముండేనేగానినునప్పు చాలదూరము వెళ్ళుచుండెను. తల్లి యీవలకు వెళ్ళగనే ఆమె గోడ నానుకొని చెక్కిట చెయి చేర్చి యశ్రుపూరితనయనములతో మీఁదివంకజూచుచు, “దీనదయా పరుడైన భగవంతుడా! లోకమునఁగల యెల్లప్రాణులును, నీకు సమానముగదా. ఒక గంట వెన్నబెట్టుకొని మరియొక గంట సున్నమురాచు కొనవచ్చునా! తొలిజన్మమున నే నెవరి దాంపత్యమునుజూచి యోర్వలేకుంటినో యీ పాపము నిపుడనుభవించుచున్నాను. కిరిగాజ రక్షణ! దీనబంధూ! నీకు కేనేమి యపకార మొనర్చితిని! లోకమున నావంటి పడుచులు వారివారి భర్తలచేత మురియుచుండుటలేదా? నే జేసిన పాపములవలన నాపెనిమిటికి నేను క్షప్తికి రాకయున్నాను సర్వపాపవిమోచనా! నాదుఃఖమును బోగొట్టి నాకు పతిశుభ్రోవం గలుగ జేయుమా! జగదీశా! ఉమావతే!” యని తనలో తాను చింతించు కొనుచుండెను. అంత గంటలు నాలుకైవది. యెవరో వీధి వాకిలి తట్టిన చప్పుడువిని, పార్వతమ్మ “ఇదిగో” వచ్చెద, వచ్చెద” నని యిరువురు తలుపు దెఱచునప్పుటికి, తపాలావాడొక యుత్తర

మును చేతికిచ్చి వెళ్ళిపోయెను.

పార్వతమ్మ యుత్తరమును కుమారుని చేతికిచ్చి లోపలికి వెళ్ళెను.

హయగ్రీవులు.—అరి చేతనున్న వనస్యమున నొక చిటికె ముక్కున బీల్చి, మరియొక చిటికె దీసికొని స్తంభము నానుకొని “రామచంద్రయ్యా! యెవరిది యుత్తరము” అని అడిగెను.

రామచంద్రయ్య.—ఉత్తరము విప్పి కొంతవఱకుఁజూచి ‘తరువాత చదువఁదొడగెను

మ-రా-రా-శ్రీ. చిలుక పాటి. రామచంద్రయ్యకు ప్రాయుట:—

ఈ వైశాఖ బహుళ దశమి సోమవారమునాడు ఉదయము లొమ్మిదిన్నరగంటలకు నా చిన్నకొమారుడు సుబ్బరాయునికిని, చిదంబరము కోటపల్లె కృష్ణయ్యకుమార్తె మీనాక్షమ్మకును నాకుమార్తె మాణిక్యంబకును యజ్ఞమూర్తి రంగయ్యకుమారుడు సాంబమూర్తయ్యకును వివాహములు జరుగఁజూపుచున్నవి. కాబట్టి శోభావతి తోకూడ మీరందఱును రావలయును.

ఇట్లు మీ విశ్వాసంఁడు,

అవధానము. శేషయ్యపంతులు.

ఇట్లు చదివి ముసలాయన యెఁజూచి! “మామగారూ చూచి నారా! ఒక వంశసమైన దీవెనయైన లేదు. మీ యభిప్రాయమేమి మనము నిజముగా రావలయుననిచి సినయుత్తరమేనాయిది!” అనెను

హయగ్రీవులు.—“నాయనా” వారిన్నాళ్ల మనుష్యులనే మఱచియుండిరి. ఏది యెన్నట్లును పిల్ల వారిసొత్తు. ఎన్నడైనను పంపకతీరదు. నందు విడచినపుడు దార మెక్కించవలెనన్నట్లీయత్త

రమునే యాధారముజేసికొని బిడ్డను బంపిన తరువాత యోచింప వచ్చును."

రామచంద్రయ్య — "పిల్లకు సహాయమెవరు. ఒంటరిగా నెట్లు పంపగలము?"

హయగ్రీవులు — పార్వతమ్మను బిలచి "శేషయ్య వ్రాసిన యుత్తరము చిన్నావా?"

పార్వతమ్మ:— "అ! చిన్నానులేండి."

హయగ్రీవులు. — "అట్లైన పిల్లను బంపెదరా.

పార్వతమ్మ — "ఇక పంపకతీరునా? మూగవాడు అమ్మాయ న్నల్లడు మనపిల్ల మేలుకొంటు మనము పంపవలసినదే" యని కుమారుని వంకజూచి "నాయనా! పిల్లను దీసికొని నీవు వెళ్ళివిడిచిరమ్ము."

రామచంద్రయ్య — "అమ్మా, నాకిప్పుడు పోను వీలుగాదు."

పార్వతమ్మ — అట్లైన కల్యాణిని బంపుము"

రామచంద్రయ్య. — "వారి వేళాకోళమునీకు వచ్చినట్లున్నది. పెద్దదానవు నీవు వెళ్ళిరమ్ము."

పార్వతమ్మ — "అబ్బాయీ వారిదిగాదు వేళాకోళము యిప్పుడు నీదే వేళాకోళమని చెప్పవలెను కాకున్న, ఆ పిల్లను గన్నవారికి పొరుషము చెల్లదుగదా? వారు కఠినమైన పెడమతములోనుండి తమనకు బాగాదెలిసిముందువెనుక యెఱుంగని పిల్లను కాపలసినవారెవరులేక యొంటరిగా బంపిన దానిగతి యెట్లు? వానినిజూచి వెళ్ళేదమా? మనపిల్లకొఱకై మనము వెట్లుచున్నాము పిల్లయెక్కువా, శౌర్యమెక్కువా? పిల్లకొఱకేనాడైనను పోకతీరదు.

రామచంద్రయ్య. — "మామగారు మీరు వెళ్ళిరండి"

హయగ్రీవులు — "నాయనా. పిలువనిపేరంటమన్నట్లు వారు

నా కొకజాబై నను వ్రాయలేదు. వ్రాయకున్న మానె. మీజాబునం దైనను నామూల లేదుగదా నేనెట్లుజెప్పుదును.

తనచింత తనతో జోకతన్నుగన్న తల్లిదండ్రులును తనకై వేసటబడచుండ, నొరులతో జెప్పకొనుటకును లేక, కరుణాకటాక్ష వీక్షణులగు భగవంతుడే దిక్కని వేడుకొనుచున్న యొక యబల యొక్క మొఱను భక్తవత్సలుం డాలకించెనేమోగాని, నాలుగు సంవత్సరములనుండి అల్లుకొనుట కాధారములేక గాలి కల్లలాడుచున్న పూదీగెవలె తప్పించుచున్న శోభావతి మా మగారి యుత్తరము వచ్చుటయు తన సమనముగుఱుచి పెద్దవారందఱనుకొనుచుండుటయు విన్నదై, కల్పవృక్షమే తన కాధారము చిక్కినంత సంతోషము గలదై బయటికి వచ్చి “తాతా! మీ రిచటనుండునది వారేమెఱుగుదుకు? మీయూరికి వ్రాసియెయుండును, లేకున్నను, నేను వారింటిదాననే గదా. నేను విలుచుచున్నాను సయముజేయుడు.” అనెను.

హయగ్రీవులు.—నవ్వుచు, “బొర శోభావతి! నీ వేమెఱుగని పిల్లననుకొంటిని! ఎంతటి పెద్ద వరుసదానవై తవి. నిన్ను కనిపించినవారు నీవారు గారు. డబ్బెత్తువుస్తై గట్టినవారు నీవారైరిగా.” యన నందఱు నవ్వుకొనుచుండిరి.

శోభావతి.—సిగ్గుచేతఁవల సంచుకొని లోపలికి వెళ్లెను.

శోభావతియొక్క సద్గుణమును లోపలినుండి వినుచున్న తల్లి తండ్రి మొదలగువా రంపెఱును, లోలోన సంతసిల్లుచుండిరి.

రామచంద్రయ్య.—అమ్మా! వీరభద్రు డె యింకను రావడము.

రవ్వతమ్మ.—వాఁ డెన్న డాలస్యముగ రాఁడు. నే డేమో కాఁ జెలివినది కాగు

నాయనా! బిడ్డ యిప్పుడే త్రొత్తగా వెళ్లుచున్నది గనుక అది మనసున బెంగఁ దెట్టుకొనకుండి నీసారి తల్లినిగూడ బంపుము యెల్లకాలము మనమే రక్షకులమా అన్న గాఢము సహాయముగా వెళ్ళి వచ్చెదము.

రామచంద్రయ్య.—అమ్మా, నే నేమో అన్నానుగాని పద్దదానవు నీ వెలుగని శాకర్యములు నాకేమి దెలియును? నీ యిష్టమెట్లొ లట్లు చేయుము.

వీరిల్లు మాటలాడుకొనుచుండి సదుపేయసంవత్సరముల చిన్న వాఁ డొక్కఁడు మొలను నెట్లని చాయవలె గట్టి భుజముపై నొక తెల్లని వస్త్రము వేసికొని వీధినుండి వచ్చు గోడచెంత నిలుచుండెను.

రామచంద్రయ్య,—(వానిజూచి) ఓరీ వీరభద్రా నే జమింతయాలస్యము!

వీరభద్రుడు,—అయ్యా, నే నింటకి వెళ్లిగనే నా కన్నము బెట్టుటకై మా యిచ్చు లోపలికి వెళ్లగా నామెకు తెలు గలచినది. ఆమె శోషధములకై దిరుగుచుంటిని.

పార్వతమ్మ,—పొనిమ్ముగాని యిప్పు డేమైన బాధ తగ్గినవటరా.

వీరభద్రుడు —అమ్మా! అదియేమి విషపు తేలోగాని ఎన్ని మందులకు తగ్గినదికాదు. తరువాత మా పొరుగువీధినున్న లింగయ్యను దీసికొనివచ్చినాను, అతఁ డేదో యాకుపనరు రాచి ముంఠించిన తరువాత కొంచెము బాధ తగ్గ పండుకొన్నది. ఇప్పుడే నేనుభోజనముఁ జేసికొని వచ్చినాను.

పార్వతమ్మ,—నరేకాని నీవు బజారుకు వెళ్ళి యొక వీసె ముంతమామిడిపప్పు, ఒక వీసె కలకండ యొక డబ్బా కిత్తలిపండు

ఒక పీసె పసపు, ఒకపీసె వక్కలు, అయిదు పలములు కుంకుమ, తమలపాకుల కట్ట పీసెని దీసికొని శీఘ్రముగ రమ్ము. యేదైనను మర చెదవేమో కాగితముపై వ్రాసికొమ్ము.

వీరభద్రుడు.—“అక్కరచేడండి ముఱుసకఁ దెచ్చెద”నని పెద్ద గంపయొకటి దీసికొని వట్లను.

జాబుచూచిననంతనే విరు మాడ్చాడుచుండట విని తన్నత్రవారింటి కంపుదురో యంశర్యయను సందియమున కొంతసేపు శోభావతి కేమియు దోచకుండెనుగాని ప్రయాణము హఠాయయిన తరువాత మనస్సుంతుప్తిగల్గి పంటపనులకుఁ గల్లికఁ దోడుపడుచు నిలునటు దిరుగుచుండెను.

ఇంతలో బజారుకు వెళ్ళిన వీరభద్రుడు కూలివాని తలపై గంప నెత్తించుకొని యింటికి వచ్చెను.

కూలివాడు తలపై నున్న గంపను క్రింద దించి భూరముగ నిలుచుండెను.

వీరభద్రుడు.—“వానిచేత నొక యణు పట్టిన వాడు అయ్యా ఒరు ఎక్కువ నామెడ విరిగిపోయినదే యనెను”

పార్వతమ్మ.—“దానిమ్మరా వానిచేత నింకొకయర్థగా నిచ్చి పంపు”మని అచ్చినదానిఁ దీసి లోపలనుంచి “కల్యాణానీ వీర లెవ్వయో తనికొని విచ్చి చీరలు రిపకలన్నియు దీసి యిటు బడవేయ”మని వీరభద్రుని గదిలోనున్న తుకుపెట్టెయు బేములతో నల్లినబుట్టయును బైటికిఁ జెప్పించి వానిలో గుడ్డలన్ని మడిచి యుంచెను.

బిడ్డ అత్రవారింటికి వెళ్లుచున్నదని కల్యాణి శీఘ్రముగావంటఁ జేసెను.

రాత్రి గుడుగంట లనని.

రామచంద్రయ్య — అమ్మా, రైలుకు వేళయైనది వారిని త్వరచేయము.

అందఱకు భోజనము లయినవి.

రామచంద్రయ్య — కూతురిం బిలచి బీరువఁ దెలిచి తల్లి నీ మనసువచ్చిన చీరను దీసికొమ్ము.

శోభావతి. — నాన్న! నీ కిష్టమైనది తెమ్ము.

తండ్రి. — అమ్మా! అట్లుగాదు ఒకరికి శోభించినది యింకొకరి కంటికి శోభించదు.

శోభావతి. — తండ్రిమాటఁదీసివేయలేక బీరువలోని పట్టుచీ రను దీసికొని అవ్వకునుఁదల్లికిని జూపెను.

తండ్రి. — బిడ్డా! ఒకటే దీసికొన్నావే యింకరెండు దీసికొమ్ము వివాహ సమయముగనుకఁ గవలసియుండును.

శోభావతి. — నాన్న! నాపెట్టలో వలసినన్ని యున్నవి. నీ మాట కిష్టజెప్పులేక యొకటి దీసికొన్నాను.

కల్యాణి పెద్ద పల్లెములో తాంబూలము, వసపు, కుంకుమ, పుష్పములు, పండ్లును చీర రవికెయు నుంచి ఆశీర్వాద పూర్వకముగఁ గూతురిచేతి కిచ్చెను.

శోభావతి పల్లెము నందుకొని కొంతి వసపు కుంకుమతాం బూలమునుంచి శల్లిచేతికిచ్చి క్రొత్తచీర ధరించి, ముసలాయనకునుఁ దండ్రికిని ముక్కి పార్వతస్సుయొద్దకి వెళ్ళి యామె వాచములనుఁ దాకి కన్నులద్దుకొని కంఠము బెట్టెను.

ముసలామె మనసురాలిని చేయిపట్టి దీసి యొడ్డిపైఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని చెక్కులు ముద్దిడకొనుచుండెను.

వీరభద్రుఁడు. — “అమ్మా రైలువేళ కావచ్చినద” నను

తాముకన్న బిడ్డలకన్న తనుబిడ్డలబిడ్డలపై ననురాగ మెక్కువ గదా! పాపము! శోభావతి యొకటేబిడ్డ. అదిగాక పుట్టినదిమొదలెన్న డెకబాయలేదు. కాబట్టి మనలామె యాందోళనముతో మనమ రాలి చెంప లంటపట్టుకొని కన్నుల నీరు నిడుచుచు, “తల్లీ! అత్తగారి కెదురాడకు, మామగారిని తండ్రివలె జూడుము, పెనిమిటిని దైవముగ భావింపుము, నుఱుదిని బిడ్డవలె జూడుము. అత్త మహాంకాయని విరుచున్నాము, దానియొక్క మెలకువతో నడుచు కొమ్ము. పుట్టినయింటికి మెట్టినయింటికిని గీర్తి బెమ్ము, యెల్లరియందును నిశ్వాసముగలిగి యణకువతో మెలగుము, శాశ్వత సునుంగిలివై కడిపెడు బిడ్డల గనుము. పట్టి! నీవు మగబిడ్డవై యున్న మాకీ చింతలేదుగదా. తల్లీ, యెవరేమన్నను చివ్వువోకు. మమునలది చింతింపకు, నా సంపన్నధీ పోయిరమ్ము. తిరుగ వచ్చునపుడు చూలాలివై రమ్ము” అని దీవించెను.

శోభావతి, లేచి తండ్రికి మొక్కుచు రాముడంప్రయ్య ఫుత్రి నెడబాయ ఎలయునను చింతచే, తోడనే మామనలుకలేక కన్నుల నీళ్లు రాల్చుచు దగ్గు త్రికతో, “తల్లీ! పోయిరమ్ము దీక్ష సుమంగిలివై పిల్లల తల్లివై యశోవతివై మరుము” అని దీవించెను.

అత్తవారింటికి వెళ్లెడు సంభ్రమమున శోభావతి కింతవఱ కేమియు దోచలేదుగాని, తన్ను బాయలేక తండ్రియు నవ్వ గారును దుఃఖించుట చూచి, తానును గంట నీరు వెట్టుకొనెను.

హయగ్రీవులు. “తల్లీ! శోభావతీ! యిప్పుడు కంట తడి బెట్ట రాదు. మా యమ్మగా” యని గడ్డము పట్టుకొని బుజ్జగింపుతూ దిన్నగ నుడివెను.

పార్వతమ్మ “తల్లీ! దిగులు బెట్టుకొనకుము శీఘ్రములో బిలిపించు కొనెద” నని భర్తము జెప్పెను,

కల్యాణి బిడ్డతోగూడ వెళ్లుచున్నందున నామెకు సంతగా వ్యసనము తోచలేదు. వీరభద్రుడును రెండు బండ్లు దెచ్చి నిలిపి పెట్టెలను నొక బండిలోఁ బెట్టెను. కల్యాణియు, నామె తండ్రి హయగ్రీవులును, శోభావతియు నొక బండిలోఁ గూర్చుండిరి.

ముసలామె.—నాయనా! రామచంద్రా! నీవును వెళ్ళి బిడ్డను బాగబండి నెక్కించి రమ్ము.

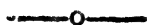
రామచంద్రయ్య. అట్లేయని లోపలికి వెళ్ళి యుత్తరీయము దీసి భుజముపై వేసికొని పెట్టెలు వెట్టిన బండిలోఁ గూర్చుండెను.

వీరభద్రుడును బండిని బట్టకొని రైలునకు వెళ్ళిరి. వీరు వెళ్లు సరికి స్త్రీషు నొద్ద నప్పుడే పొగబండియు వచ్చి నిలిచెను. వీరభద్రుడు పెట్టెలను దీసి రైలులోఁబెట్టి వారు ముగ్గురి నెక్కించెను. రామచంద్రయ్య టిక్కెట్లు దీసికొనివచ్చి వారిచేత కచ్చెను అంతలో గంటఁ గొట్టగాఁ గూతవేసి రైలు వెళ్ళిపోయెను.

తన యనుంగు పుత్రి నెడబాసిన చింతతోడను, తన యేక పుత్రికకు సత్తవారు సరియైనవారు కుదురకపోయిరను దుఃఖముతోడను, నిల్లు చిన్నవోయియుండునను దలంపు తోడను రామచంద్రయ్య నెడవనైన శక్తిలేక స్త్రీషును విడిచి వచ్చి యొక రాతిపైఁ గూర్చుండి వీరభద్రునితో మాటలాడుచుండి, తన బిడ్డను అత్తవారు సరిగాఁ జూడకున్న నామె కేమి యిబ్బంది యగునోయని కొంతసేపు చింతించుచుండి యెట్టకేలకు వీరభద్రునితోఁగూడ తన యింటికి వెళ్లెను.

శోభావతి.

నాలుగవ ప్రకరణము

తంజనగరమున అవధానమువారివాకిట పండితు వేసి,బరీగుళ్ల లతో నలంకరించి యరటికంబములును మామిడాకులతోరణములును కట్టఁబడియుండిను. లోగిలియందును పందలివేసి చౌకములు దీర్చి రెండు పెండ్లియరుగులు వేసి దాని చుట్టును నరటి కంబములు, మామిడాకులు కట్టఁబడియుండెను.ఆవేళి చాల స్తంభమగుటచే వాద్య గాంధ్రు తలల నాపించుచు మంగిళాదికముగ వాయించుచుండిరి.

కల్యాణి బండిదిగి కొమరితై దీసికొని లోపలికి వెళ్లెను. ముసలాయన బండివానిచే పెట్టెలు లోపలికిఁ దెప్పించు కొని వానికి డబ్బులిచ్చి పంపివేసెను.

బండి చప్పుడు నిని గదిలోనుండిన శేషయ్య యీవలకువచ్చి చూచి“ఓహో గాయత్రీవశాస్త్రులవాడు!రెండు కూర్చుండుడు కుంభ కోణమునుండి యెవ్వరు రాలేదా” యని యడిగెను.

హయగ్రీవులు “అయ్యా! మీ కోడలును, వియ్యంపురాలును వచ్చినా”రని చెప్పగ “సరే”యని తల నూచుచు శేషయ్య లోపలికి వెళ్లెను.

తల్లి వేపాకుముద్ద చేతిలోఁబెట్టి “నాయనా!నాయనా! యిది తిన్న కడుపునొప్పి తగ్గనని చెప్పిన తల్లిమాట”యెక్కువేగానివేపాకు చేదని తోచదు గదా.

పట్టాభిరాముని వివాహమైనది మొదలు, బాసకమ్మ వియ్యంపురంబై నేదో లేనిపోని దోషముల నారోపించుట కాక, రామదం

ద్రవ్యము కల్యాణియు యోగులు గారనియు. నీచస్వభావము గలవారనియుఁ బిల్లయును దల్లివలెనె యున్నదనియు, దెలియక సంబంధము నేసితిమనియుఁ జక్కగావిచారించి వేతొక పిల్లను గట్టి పెట్టెడిననియు, జానకమ్ము కొడుకునకు చెవి నిల్లు గట్టుకొని చెప్పుచుండినందున నతని మనసు వేటుదారిని బోవుచుండెను.

ఎట్టివారికిని భార్య మాటలయందు కొంచెము నమ్మక ముండునుగదా! శేషయ్య భార్యయొక్క గయ్యాళితనమునకు వెఱచియో, యామె మాటలయందు పవనస్సకముచేతనో కోడలిమాట స్పరింపకుండెనుగాని, తనకు వారిపై నే విధమైన విరోధమును లేదు. వచ్చిన కోడలిని వియ్యపురాలిని జూచి, జానకమ్ము పెడమోము నెట్టుకొని లోపలికి వెళ్లెను. కొంతసేపటికి, వంటయింటనుండిన శేషయ్యగారి తమ్ముని భార్య సుభద్రమ్ము వెలుపలకు వచ్చి వియ్యపురాలిని కోడలిని జూచి సంతోషముతో లోపలికి దీసికొని పోయి స్నానము చేయించి మడిబట్టలు నిచ్చి కట్టుకొన్నది. వచ్చియున్నవారిని ప్రత్యక్షమున జానకమ్మునిస్వత్యముగఁ జూచినందులకు మనసున విసిగికొని, “వదినెగారూ మా యింటి వారు పెంకె మనుష్యులు గనుక మీ మనసున కొఱత పెట్టుకొనవలదు” అని కల్యాణిని బతిమాలుకొనెను.

కల్యాణియు వచ్చినతరువాత గౌరవముగా నుండి వెళ్లదలచి యెన్నియున్నను పై కగుపడనీయక యన్ని కార్యములను జూచుకొనుచు వంటచెనిలో సుభద్రమ్ముకు సహాయముఁ జేయుచుండెను.

సాధారణముగ కొందఱు పిల్లలు క్రొత్తగా నత్తగారింటికి వెళ్ళిన సిగ్గుచేతనో, తెలియకనో కొన్నాళ్లు చుట్టమువలె వేళకు భోజనముఁజేసి చాటున గూర్చుండి యుందురుగదా!

మన శోభావతి యట్లుండలేదు. చాలదినములుగ తా నట సంసారము చేసి మాలిమి యైనదానివలె, అన్నిపనులను చేసికొను చుండెను.

అత్తగారు మాటాడుకున్నను ఆమె యడుగులకు మడుగు లొగ్గుచు నామె చేతిలోనిపనులను దీసి తానేచేయుచు నడుమనడుమ పంటపనిలో చిన్నత్తగారికి సహాయము చేయుచు చక్రమువలె దిరుగు చుండెను.

సుభద్రమ్మ.—శోభావతి! నీ పత్తగారికి సహాయముగ నీవలి పనులు చూచుకొమ్ము. అన్నిపనులు చూచుకొనవలెనన్న గవ్వ మగును.

శోభావతి.—అత్తా! కొత్తబండుగురాలినా! పని సమయ మున మీరందఱు పని చేయుచుండుటయును, నేను సిగ్గహములాగున గూర్చుండుట కంత చిన్నప్పిల్ల, యేమిటి?

అని కొంతసేపైన విరామములేక పనులలో దిరుగుచుండెను.

పాపము! కలలోనైన కొడలు రాబోవుచున్నదన్న తలఁపు లేకుండిన అనూయాపరురాలగు జానకమ్మ, శోభావతి సద్గుణములకు మనసులోపల మండుచుండ, తనలో, “బండబడ, దీనిరూపము స్త్రీలనే మోహింపఁ జేయుచున్న బేయిక పిల్లవాఁడు చూచెనా దీని వలలోఁ జిక్కుపడుటకు సందియము లేదు. అందమున కనుగుణముగ కలుపు గోలు తనమును నట్లే యున్నది. నేను పలుకకున్నను, సిగ్గయిన లేక బలాత్కారమున నాతో తేనెకొలుక మాటలాడుచున్నది. ఈ దరిద్రదేవత రాదని తలఁచితిని. ముంది సమయమున నిది ఎచ్చిదాప రించినది.” అనుకొనుచు చూచుకొనుటకు తన మన సగువడనీక నొక మోస్తరుగ నటించుచుండెను.

సంపదనము పెండ్లివారు నచ్చి దిగిరి.

కల్యాణిని, శోభావతిని జూచినట్లు చూడక జానకమ్మ క్రొత్త వియ్యంకులను చాల మరియ్యారతో చూచుచు మిగుల శ్రద్ధతో విచారించుటగాక చిన్న కోడిలిని ప్రాణముతో ననుముగ నానరించుచుండెను.

శోభావతి క్రొత్త వియ్యంకుల నెన్నఁడును జూచియుండి కున్నను, ముందువెనుక వారిలో మెలగియున్నదానివలె భేదభావము లేక, “పిన్నమ్మా! స్నానము చేసువుగాని లెమ్ము. చెట్టి ఆకలిచే ముఖము వాడిపోయినది. భోజనమునకు లెండి” యని వారినగదరిని స్నాన పానభోజనములయందును, తాగుబూలము లిచ్చుటయందును బహుమత్యంతోను, ప్రీతితోను విచారించుచుండెను.

అందఱు రాత్రిభోజనములజరిపి గడుపిరి. మఱుగినమునయమున ముహూర్తము. గనుక, విరామములేక సుభద్రమ్మ యేదో యొక పనిలోనే యుండెను. కల్యాణియు శోభావతియు నామెకు సహాయముగ నుండిరి. అగణోదయముననే అందఱు శిచి వివాహ కార్యములు చేయుచుండిరి. వాఙ్మయులు మ్రోగుచుండును. పెండ్లికి మా పుట్టకును, పెండ్లికుమార్తెలకును మంగళ స్నానములు చేయించిరి.

శేషయ్యగారింట యెక్కువ సగలు లేకున్నను, రాజగారి సగలు కొమ్మార్తెకును, చిన్న కోడిలికిని యొడలినిండ గవేసిరి.

పురోహితుఁడు లగ్నము సమీపించెనని వేగిసపఱచుచుండెను. పెద్ద మత్తైదువలు వధూవరులను వివాహవేదికయొద్దకి దీసికొనివచ్చి నిలుప పురోహితుఁడు వారిచేరికి పుష్పమాలికలనిచ్చి యొక్కొక్కరికి మాలికలు సమర్పించి వారి హస్తములకు కంకణములం గట్టి

బ్రాహ్మణు లాశీర్వాదపూర్వకముగ శేషులు జల్లుచుండ మంగళ వాద్యములు మ్రోగుచుండ, నిరువురు కన్యలకును మంగళసూత్ర ములధరింపజేసి తలంబ్రాలు పోయించిరి. ముత్తైదువ లానందముల నొడిరి. కల్యాణియు, శోభావతియు వచ్చినవారికి పసుపు, కుంకుమ, గంధము తాంబూలము నిచ్చుచుండిరి. జానకమ్మ యేపని చేయకు న్ను చేసినవారికి నంకలుబెట్టుచు పిత్తనములజేయుచుండిను.

తల్లిదండ్రుల కిక్కడయేబిల్లియై మిక్కిలి గారవమున బెరిగిన దయ్య, శోభావతి వచ్చినవారి నందఱని భోజనములయందును, తాంబూలము లిచ్చుటయందును చాల యడఁకువతోను భక్తశ్రద్ధలతోను నడిచుకొనుటజూచి జానకమ్మతప్ప మామగారును "క్రొత్తవియ్యంకులును వచ్చినవారెల్లఱును చాలమెచ్చుకొనుచుండిరి.

ఐదుదినములకు వివాహము ముగిసెను. వచ్చిన బంధువు లందఱును వెళ్ళిరి. క్రొత్తవియ్యంకులు కొమార్తెను అల్లుని దీసికొని వెళ్ళిరి. జానకమ్మను రమ్మని చాలనిర్బంధముచేసిరిగాని, "కొమార్తెతో గూడ వియ్యపువారియింటికి వెళ్లవలెనుగనుక మలివిందునకు వచ్చేదను" అనిచెప్పి వారి నంపివేసెను.

ఆరవదిన ముదయమున జానకమ్మ బియ్యము, పప్పు, యియ్య మొదలగు సామగ్రియు తింకాయలు, పండ్లు, పూవులు, సాంబ్రాణి కర్పూరము మొదలగు పూజాద్రవ్యములను దీసికొని నౌకర్లుకూడ రాంగ కూతురును దానును గుడికి వెళ్ళిరి.

వియ్యంపురాలు కోడలిపై నేదో నిందలుబెట్టుచు నడిమికిట్లు బెట్టుచుండట జూచి, కల్యాణి కేమియు నోచక కొమార్తెను తునకు దీసికొనిపోయి "తిట్లీ! వివాహము ముగిసిదిగదా? యిక ము పయనమయిన బాగుండును," అనెను.

శోభావతి. — కొంతసేపు క్రిందుజూచుచు నెద్దియోయోచించుచుండి తర్వాత అమ్మా! ఇపుడువచ్చుట నాకిష్టములేదు.

కల్యాణి — ఏల అట్లనెవవు నిన్నిట విడచి నే నొంటరిగ వెళ్ళిన మీ తండ్రి కోపపడిరా!

శోభావతి. — “ఏందుకు” ఇన్నాళ్లు లేకలేక యీ సపమునైన మీరు తరము వ్రాసిరి. తిరుగ నేవచటికి నచ్చినట్లైన మీరు ననుస్మరించుటకష్టమగును. లోకమున నందఱు శాంతముగలవారై యుండెదరా! యనిచెప్పుచుండ” యెవరిదో కాలిచప్పుడువిని చెరియొకవంకఁ జొంగిరి.

మధ్యాహ్న మైనది. మగవాఁ ఁజనములు కాగానే, కల్యాణియు, శోభావతియు, సుభద్రమ్మయు భోజనములకు గూర్చుండిరి.

కల్యాణి. — సుభద్రమ్మను జూచి వని నెగామా! మీ అక్క గారును, మాణిక్యాంబయు అగుపడలేదేమి!

సుభద్రమ్మ. — మా పట్టాభిరాముడును, సుబ్బరాయుడును పుట్టిన తర్వాత అడపిల్లలు లేవన్న చింతతో మా అక్క నీయూర నున్న స్థలంకాని నారాధింపుచుండ, నీ పిల్లి బుట్టినది. అందువల్ల నేమపయని పేరు పెట్టిరి. మా పిల్లి పుట్టినది మొదలు పెద్దామె పిల్లతోగూడ అపుడపుడు గుడికి బోయి పొంగళ్లు మొదలైనవి నైవేద్యముచేసి దర్శించి వచ్చుచుండును. నేడును అచటికే వెళ్ళినది.

కల్యాణి అట్లైన చాల ప్రోద్బలనది యింకను వచ్చిన తాళి

సుభద్రా. — వారచటనే అమ్మవారి ప్రసాదమును భోజముచేసి యెండ కరెనుక సంధ్యవేళకుఁగాని రాదు.

శోభావతి భోజనముచేసి చేయి కడుగుకొని గుంజన తడిబట్ట ను భుజముపై వేసికొని విద్వేషమిడికివెళ్ళెను.

కూతు రిప్పుడు నయనముగానని చెప్పినది మొదలు కళ్యాణి కేమియుం దోచక సుభద్రమ్మతో “వది నెగారా” మీరింక ప్రీతిగ నుండబట్టి మిమ్ముక యిలాలోచన నడచి దూచినాను, అడుగుదునా?” అనెను

సుభద్రమ్మ—“దినెను వరుసకే ప్రేమయందునన్ను మీ తోబుట్టువుగ నెంచుకుందురేగాని భోజనముచూసినవద్దు.

కళ్యాణి—“కోపల నిషయమున మీపెద్దామె జూపెడి గుడి ముడిపాల్లు మీరు తూచుచున్నారగుదా” (యని కన్నులనీరు గ్రమ్ము చుండుచు) “వది నే” నేను కాపురిమునకు వచ్చిన తర్వాత ఎన్నార్లకు పిల్లలు లేక మాలత్తూ రేప్పేరెడ్డి నాచేతి నని యోనోములు నోమించి యూర్పి కలిగినది. మగవాళ్లు పుట్టి నున్న మా కేచిత్ర లేక పోవు నుగదా అదే మగపిల్లవాడని న నలు తృప్తిజేసికొని కంటకి రెప్పవలె నాకిన పిల్లను అత్తగారి చక్కగా చూసుకున్న నితిమాకు వేలుచింత కావలయునా? యె తభాగ్యమున్న నేమి పెరవా? యీరరమేగదా కా వలసినది? నాకన్నను మాలత్తూరికి నిల్లయనిన ప్రాణముతో సమా నము ఇవియన్నియు మాముసలామె విన్న”యడదుఖముగలమై కన్నీటి ధారలు గురియుచుండ మాటాడలేక విభిమునకు చెరుగడ్డము పెట్టు కొనెను.

ఆమెదుఃఖమును జూపలేక సుభద్రమ్మ కన్నులనీరు పెట్టుకొని లేచి చేయికడుగుకొని కల్యాణియొద్ద గూర్చుండి ముఖమున చెరు గింపి కన్నులుదుడిచి “వది నే నేనున్నంతవఱకు పిల్లకొకలోబులే. నీమీద జూచుకొనెద. అందుకై మీరుచింతపడ నక్కరలేదు. శోభా వతి చూచిన దిగులొందదా! ఆమె స్వభావమట్టిది, నా సుచేయనము!

పెద్దామెమాట మీకక్కరలేదు"యని యామెనోదార్చెను.

కల్యాణి తోడనే మాటలాడలేక కంఠము కొంత కుదుటపఱచుకొని "వది నెగామా! రేపు పిల్లను దీసికొని యూరికివెళ్లెదను"లనెను.

సుభద్రమ్మ కొంతసేపు తలవంచుకొని యోచించుచుండి "వది నే"పిల్లను దీసికొనివెళ్లుట నాకుచితముగా దోచదు. మావారిని పిగ్గుణములు దాచిపెట్టుకొన్న నాకు పాపము సంభవించుచు ఏరుకొలువట్టుగలవాని మరియు పెద్దామె సంగతి చెప్పనలయున నేలేదు. ఇప్పుడైనను మీకు శ్రమమువ్రాసి యుండురిని నేననుకోలేదు. మాటవాసి కడగినను ఆమెవెంట దీసికొని పొమ్మనియే జెప్పును. మాబావగారిచ్చ నో గయ్యాళియగు భార్యకు వెఱచెనరేగాని ఆయనకంత కనాన్వభావముగాదు. పిల్లవానికి పసిదనమేగాక యింకను పిల్లను చక్కగాజూచి యెఱుంగదు చుక్కనటి పిల్లను జూచిన వానికి వీర్రుగలుగక పోవుటకు కవాడేమి కన్నులు దెరువనివాడ? కాబట్టి పిల్లనుదోడ్కొనిపోవద్దు" అని చెప్పుచుండి శోభావతి మిగిలినవచ్చి "యింకను భోజనముచేయుచున్నారా?"యనెను కల్యాణి పిల్ల బెంగబెట్టుకొను నియామాట లఁజాలించి లేచి చేతులు గడుగుకొనెను.

సంధ్యవేళయగునప్పటి జానకమ్మయు మహాంకాళియువచ్చిరి జానకమ్మ కొబ్బరిముళ్లు కుంకుమపువ్వుము మొదలగు దేవప్రసాదమును సుభద్రమ్మ చేతికిచ్చెను. సుభద్రమ్మకల్యాణికిని శోభావతికిచ్చి తానునుకొంత దీసికొనెను.

రాత్రియందఱు భోజనములుచేసి పరుండి నిదురించిరి కాని తనయెదుటనే నివ్వలు ద్రొక్కుచుండెడి అత్తగారు తాను వెళ్ళిన నెల్ల

నేమి యారడి బెట్టునోయనియు పసికొనివెళ్ళిన తిరుగవారు పిలువకున్న నేమి చేయవలయు ననియు యోచనల వలన కల్యాణికిఁ గంటికిని దురిరానయ్యె. రెండ ర్థములగు నప్పటికి శోభావతి మౌనము వచ్చి తల్లిని “అమ్మా మెలకునతోనే యున్నావే, యేలనిదురతాలేదు” అనెను.

కల్యాణి—తల్లీ నాకేమా నిద్దరసత్వలేదు గాని పివాహమై నాలుగైదు రోజులైనదే మనము రేపైన ఊరికి వెళ్ళిన బాగుండునుగదా!

శోభావతి—‘అమ్మా’ నేనిప్పుడు రాదునుచోలేదని నిన్నుచే చెప్పలేదా! నీకయినను ఏమి నొందరాంట్లయొక అవ్వయున్నదిగదా!

కల్యాణి—అవ్వయున్నది గాని, పనిలేనిదే వృథాగా నేలయుండవలెను! మీయ శ్లగారి చిటిపెటలతో పది దినములైనది, యికను యుండుటూ, యెన్నైన పడిదెనుగాని నిన్నువిడిచిపోవ నాకులేదేదు.

శోభావతి—అమ్మా ఆమెయిల్ల లేపుట్టినను నొకయని నీవెఱుగవా! లోకమునకెల్ల నొకసగ్గులయు మనకొకసగ్గు నాదుర్దినములవలన పరునన్ను దలంతుండుటచే మీరెంతగ గజాచుచున్నను న కరణ్యవాసము జేయుచున్నట్లుండెను. ఇది సంగర్భమున్నను నాకేమాత్రము కష్టముదోచలేదు, దయామయ! గగవంతుండు, కొన్నాళ్ల కష్టము పెట్టినను తర్వాత సుఖమును. మావారి నడవడిచూచిన లోకులకు వెఱచి మీకు సర్ది నట్లున్నదే గాని ప్రేమతో వ్రాసిరిని తోచలేదు. కనుకనేని నచో మునుపటివలె చింతలపొంగుటేగాక నాకే మీగును

గుండుచుండవలసివచ్చును. నన్నుగన్నందుఁ కు మీ కేమాత్రమును ను
ఖములేకుండను, కనుక నేనిపుడు నిలుచుటేమేలని కంట నీరుపెట్టు
కొనెను,

తన గారాబపుత్రి దుఃఖమును జూడలేక తానును చింతించుచు
కల్యాణి శోభావతి కన్నులదుడిచి “తల్లీ చింతిలకు నీయిష్టము మేరకిచట
నేనిలువుము. నేను వెళ్ళి యింకామానము రోజులలో నిన్న బిలిపించెదను”
అనియోదార్పి తెల్లవారవచ్చుచున్నది కనుక నెవ్వరైనమెలకున పుట్టి
వినఁజోయెదరని తల్లి బిడ్డలిగ్ధును మానముతో పండ్లకొనియుండిరి.

కల్యాణి యుదయమున దొడ్డిచావడిలో సంశ్లావనము జేసి
కొనుచున్న తండ్రినిజూచి “నాన్న! మనమివేళ యూరికివెళ్లదమా!”
యనెను.

హయగ్రీవులు—అట్లే కానిమ్ము, బిడ్డయేమి చెప్పుచున్నది

కల్యాణి—బిడ్డచెప్పన దేమున్నిది తాననిలచునట (యనిచేత
సంశ్లావతి) గారు వియ్యంకులతోఁజెప్పి ప్రయాణము గండు,

“అట్లీ”యని హయగ్రీవులు ముఖము గడుగుకొని లోపలికివెళ్ళి

నజూచి “యేమండీ” యివేళ ఊరికి వెళ్లద” చియున్నాము,

శేషయ్య—ఇంతలో వెళ్లనలయునా! నాలుగు రోజులుండివె

యరులేండి.

హయగ్రీవులు—ఇంట ముసలామె ఒక్కతె యిబ్బంది పడు
చున్నది.

శేషయ్య—అట్లైన మీయిష్టము.

భార్యకు వెఱచి శేషయ్యయేసనియందును ప్రకాశించకుండెను.
కాని శోభావతి యొక్కయు నామెల్లి యొక్కయు గాంభీర్యమును
తాంతమును వివరమువిధేయతలును బ్రత్యక్షమున జూచినందున వారి

విషయమునచాల ప్రీతిగలిగెనుగాని గయ్యాలయగు జానకమ్మ వారి నింకను సగడ చేయునని వెఱచి యేమియు బయలుపడినీయకుండెను. హయగ్రీవులును, కల్యాణియు వేగిరము భోజనముచేసిరి.

కల్యాణి శోభావతిని వృద్ధునితోనిచెంపఁబుట్టికే ముద్దిపఱచి “తల్లీ! నేనుపోయినచెప్ప, నీవుగూడవతివి, నేను వేఱు చెప్పవలయునది లేదు, పెనిమిటియొద్ద భయభయముతో నడచుకొనుము, పెద్దామె మాటలకుఁ జిన్నజోకుము ఆడుబట్టను మెలకువతో జూచుకొనుము, చిన్నశ్శగారే నీకు తల్లియనుకొనుము” అనెను. శోభావతి తల్లిచేతులం బట్టుకొని కంటనీరుపెట్టుకొనెను.

సుభద్రమ్మ దగ్గఱజేరి “యేమేశోభావతి నీవేమి చిన్నపిల్లవా? నేనుండివఱకు నీ కేమి కష్టము గలుగనీ ననుకొనుము, మీ తల్లికి ధైర్యము చెప్పిపంపక, నీవు మిథిశాలినైన నందుల కిదిగో నా గుఱుతు!” అనిచెప్పి కల్యాణినిజూచి “వదిలే” శోభావతిని జూచుకొను భారము నాది, మీకా చింత యక్కరలేదు”ని ధైర్యము చెప్పుచుండెను.

హయగ్రీవులు భోజనము చేచ్చి మనమరాలిని జూచి “తల్లీ! శోభావతి నేనుపోయినచెప్ప గూడవతివని కీర్తి తెమ్ము.” అని సుభద్రమ్మ నుజూచి, “అమ్మా! మా పిల్లకు నీవే తల్లివి” యనిచెప్పి “కల్యాణీ! రైలువేళయగుచున్నది, వేగిరముము” అనెను.

కల్యాణి జానకమ్మయొద్దకువచ్చి చేముపట్టుకొని “వది నెగామ! నే నూరికి వెళ్ళి వచ్చెద, మీ, కోరిని మీ కప్పగించినాను, మాణి కాయంబతో సమానముగఁ జూచుకొనుము” అని కనుల నీరు పెట్టుకొనెను. జానకమ్మ చేయివిడళించుకొని సమగ్రుకొనుచు నావలికి వెళ్ళెను. సుభద్రమ్మ తాంబూలమున నిచ్చినది కాదు.

కల్యాణి—(మరియు భయము నోచి తిరుగ లోపలికి వెళ్ళి సుభద్రమ్మను జూచి) “వది నెగారు! మీ రెంతచెప్పినను నాకు ధైర్యముదోచదు. పిల్లను విడిచి వెళ్ళుటకు కాళ్ళొడకున్నవి. నాతోడ దీసికొని వెళ్ళుదునా!”

సుభద్రమ్మ—వది నే! పిల్లను గుఱించి చింత మీకక్కఱలేదు, దాని సౌఖ్యము నాది యనకొనము. అందుకయి నీకు చింత వలదని మమ్మాలు చెప్పినను” అని యోదార్చెను.

కల్యాణి—(కంట నీను పెట్టుకొని యొకచేతితో సుభద్రమ్మ చేని మరియొక చేతితో సుభద్రమ్మ గడ్డమును బట్టుకొని) “వది నే! శోభావతి నాకడుపునఁ బుట్టలేదు మీకడుపునఁ బుట్టిన దనుకొనుఁడు దానికి మీరేతల్లి సుమా (యని యేడవసాగెను)

ఆమె దుఃఖిమఁ జూడలేక కన్నుల నీరుగ్రమ్ముచుండ సుభద్రమ్మ కల్యాణి గడ్డఁబట్టుకొని “మీరింతగావాపోయిన పసిపిల్ల బెంగ పెట్టుకొనదా! మా ఆప్సుగా, ధైర్యముతో వెళ్ళిరమ్మ!” అని ధైర్యము చెప్పెను.

కల్యాణి కూతురు విడువలేక, పలుమారు ముద్దులిడుకొని, యెట్టకేలకు మనసు గట్టిచేసికొని గదిలో పరుండియుండిన శేషయ్య తోఁజెప్పి హయగ్రీవుని దానును వెళ్ళిపోయిరి, రై లెక్క కల్యాణి వెళ్ళినదే గాని ఆమె మనసుమాత్రము కూతురును విడిచి వెళ్ళలేదు.

వియ్యపుగాలు గడవదిగి వెళ్ళినదే తడవుగ జానకమ్మ కోడలిని జూచి సంక్లషటపటం గొలుకుచు “ఓసీ వగలాడీ! నీయమ్మ విలుగఁ బడి పోయినదే. ఇటు నిన్నవరైన విలుచుకొని తినుచున్నారా? నీ యమ్మయు, నీవును దేవలోకమునుండిదిగివచ్చినామనుకొన్నట్లున్నది.” అని యటచుచుండ, నామె కేకలువిని సుభద్రమ్మ యిగవలకువచ్చి

“అక్కా పోనిమ్ము, లోకమూనె దల్లులు అస్తగారి కప్పుగించురీతిని ఆమె చెప్పినదేగాని, అదియొక తప్పుగాదులే” అనెను.

జానకమ్మ—సుభద్రా! నీ నోరు మూసికొనుము, పానకము లోని పుంజవలె అస్త పడికుము అంతగా రాబుకూతుగు నేల విడిచి పోవలెను? ఇట నెవరైన బతిమాలుకొనిరా!

సుభద్రమ్మ—అక్కా! యెన్నాళ్ళకైనను చునప్పియేగాని, వారి కేమి స్వాతంత్ర్యమున్నది? ఆమెకు తెలిపిచాలదు. పద్దదానవు. అం నరితప్పులు పైరించుకొనివలయును గదా! అని చెప్పుచు లోపలికివెళ్లెను.

గచ్చకాయల ఇండ్ల కులించినట్లు శోభావతి నో సుభద్రమ్మనో నిందించుచు జానకమ్మనోరు సదా వాగుచునే యుండెను.

ఒకరాత్రి పదునొకండు గంటలకు పట్టాభిరాముడు భోజనము చేసి వాడుకచొప్పున పొరుగు వీధి నొక మిడ్డయింటి వాకిట తలుపు తట్టుటకు ధైర్యము లేక యింటికి వెళ్లుటకు మనసు రాక మిడుకుచు నిలిచియుండెను.

దానికని దీసికని లేని వ్యయముచూపి పట్టాభిరాముడు పప్పు పప్పుడు తండ్రియొక్క పైకిము దీసికొనుచుండెను. ఇతని దుష్టచర్యలను దెలిసి నాలుగుమాసములనుండి శేషయ్య పబ్బిచ్చుట మానివేసెను. సంసారము గుల్లయగుట కేకదా వెలయాండ్ర సహవాసముచేయుట! రెండుమాసములు డబ్బున “కిడిగో, అడిగో” యని చెప్పి పట్టాభిరాముడు సానియొద్ద చీవాట్లు పడుచుండెను. నొసటి వ్రాతదప్పింప నవ రితిరము? రతీ దేవివంటి యిల్లాలి నింట విడిచి పలుగాక్రిస్త్రీయొద్ద పరువు దప్పిన మాటలబడునుని బ్రహ్మ వ్రాసినేమో! యెవరేమి చేయగ లగునిన్నటిదినము రేపెల్లైన పై నాలుగుమాసముల పైకము దెచ్చెద ననిచెప్పి తప్పించుకొనివచ్చెను. కనుక నీవేళ సానిదర్శనము గలుగునో

కలుగదో యని చాలనేపు మిడుకుచుండి నూవేళగూడ నేడైన బాంకి శిష్టించుకొనదనని ధైర్యముచెచ్చుకొని తెలుపుచున్నాను.

అంతట లోపలినుండి “ఎవరు? ఎవరు?”ని యరచుచు నొకస్త్రీ వచ్చి తలుపుదెరచెను. ఆస్త్రీ సుమారు ముప్పది సంవత్సరముల వయసుగలిగి, యొకలిపై నగలేమిలేకున్నను చిట్టివెంట్రుకలును, ఘక్కిలి ప్రక్కలగునట్లుండిన పొగాకు విడమును, కట్టకొని యుండిన బట్టల నై ఖరియు నామె ఎనికడైయని తెలుపుచుండెను.

పట్టాభిరాముడు దానిని గుఱుపెరిగి యున్నవాడు, గనుక దానిజూచి “కుప్పీ నేను వచ్చియున్నానని మీ యజమానురాలితోఁ జెప్పు” మనెను. కుప్పి మగచినని తలయాపి, బిరబిర మిద్దెమీదికి వెళ్ళి, గదిలో మగచము మీద పరుండియుండిన యజమానురాలితో “అమ్మా పట్టాభిరామయ్యగారు వచ్చియున్నారు” అని చెప్పెను. యజమానురాలు “ఓసీ వట్టిచేతులతో వచ్చిన నిచట నేమిపనిలేదు వెళ్ళుమ”ని చెప్పునునెను. కుప్పివచ్చి “అయ్యా వట్టిచేతులతో వచ్చిన మాయమ్మ వెళ్ళుమని చెప్పెను” అనెను.

పట్టాభిరాముడు కుప్పీ “మీఅమ్మతో నొకమాట యున్నదని చెప్పుమ” నెను.

కుప్పి వీరినడుమఁ దిరుగుటలో ‘నాకాళ్ళుకలుదిగు రున్నవే గ్గాని నాకేమి దమ్మిడీలాభములేదు’ అని నలుగుకొనుచు వెళ్ళి అతని మాటను యజమానురాలితోఁ జెప్పినంతనే డబ్బు దీసికొని నచ్చి యున్నాడని యజమానురాలు తలచి “అట్టెనరమ్మని చెప్పుమ” నెను.

దాని ఆమాటచెప్పినతోడనే పట్టాభిరాముడు పెన్నిధిగన్న పేదవలె యుబ్బితబ్బిబ్బులై ఒక్కదాటున మిద్దెమీదికివెళ్ళి గదిలోని కుర్చీపైనున్న తనవిటురాలింజూచి “ప్రాణసఖి! చంద్రదర్శన

మున కాతురపడు చకోరమువలె వాకిట తపించుచున్న నన్నింత కా
రించుట నీకుఁ బొడియా! నిన్నునమ్మిన నాపై దయదప్పిన నాగతి
యేమి! కనక రత్నమా! మరుబారింబడి మలమల చూచుచున్న
నన్ను చల్లఁజేయుమా! సుందరీమణి! నా విన్నప మాటకెప్పుమా ”

కనకరత్నము బదులుపొంకలేదు. డబ్బు లేవని తెలిసిన కనకరత్న
మేమిమండ్రివడునో యనిభయపడుచు చెప్పక నిభలేదని తెలిసి పెడపు
లు దడపుకొనుచు పట్టాభిరాముడు “నాబహిఃప్రాణమా” నిన్నుగాసి
యుంకలేక అప్పుడే మాతండ్రియొద్ద డబ్బుదీసికొని రావలచి యిం
టికివెళ్లగా నాయన యూరికి వెళ్లెనట. శేషాయన రాకున్నను
నెవరినైన నడిగి బదులైన దేక మానను” అనెను.

కనకరత్నమునకు సుమారిరువదిరెండు సంవత్సరములుండును
చామన చాయగలిగి స్థూతశరీరమును, మిట్టమొగమును చిన్న కన్ను
లును కొంచెమెత్తైన దంతములును గలిగి యుండెను.

వరసతి యెంత చక్కనిదైనను కనులకు సహించదు కాఁబోలు
‘రాజు మెచ్చిన దే రంభ’యన్నట్లు శోభావతియొక్క యెడమపాదమున
కైన సరిపోలనిజారిణి పట్టాభిరాముని కనుల కప్పురస్థయై తోచు
చుండెను.

పట్టాభిరాముని మాటవిని కనకరత్నము తోకద్రోక్కిన
సర్పమువలె మండిపడి “ధనము కూడఁబెట్టు కొనవలయును. చెలిమి
యెక్కువగావలయునన్న వలనుగాదు, ఇంక నీవు వెళ్లు” మనెను.

పట్టాభిరాముడు—(లేచి దానిగర్జముఁ బట్టుకొని) “నాబహిః
ప్రాణమా! నీవట్లనకుము నిన్ను వంచన చేసిన ధనము నాకేటి!”

కనకరత్నము—(అతనిచేతి ననతలికిఁ బోసి) “మగవారి

మాటలునమ్మగూడదు, నీపెండ్లముగూడ నింటికివచ్చినదని విన్నాను. ఇకనాదాక్షిణ్యము నీకెందుకు!

పట్టాభిరాముడు—మాతమ్ముని వివాహమవుడు, వచ్చినట్లున్నది. కాని దానిముఖము నేజూచినదిలేదు.

కనకరత్నము—చదువుకొనిన బ్రాహ్మణుడవై యుండియు నాముఖస్తుతికై యేలనబద్ధము లాడెవవు? ఇంటనున్న పెండ్లమును జూడలేదన్న నెవరైననవ్వరా? సుగవారిచ్చకములతోనే కార్యముల నరవేర్చుకొందురు నీకున్నాపై నిజమైన మక్కువయుండెనేని నీ యాలి యొంటి సొమ్మయినదెచ్చి యుండవా?

అమాటవినఁగ నే పట్టాభిరాముడుచివాలున లేచి యింటికివచ్చి మిద్దెమీఁది గదిలోఁగూర్చుండి యిట్లు యోజించెను. “నేనుచుగవాఁడనై యుండియు నాప్రియురాలు చెప్పువఱకు నాకీయోచన దగుల లేదు. తెలిసినను యేమి చేయగలను. అదివచ్చిన మూడుమాసములఁ బట్టి దానిముఖమైనను జూచినదిలేదు ఏవిధమున దాని సొమ్మడుగఁగలను! నిదురించునపుడు ఏదేని సొమ్మాడ బెఱకుకొందమన్న దొంగయని వెఱచి కేకలు పెట్టిన నందఱు లేచెదరు అప్పుడుచిక్కుదును” అని కొంతసేపు ఆందోళన పడుచుండి తర్వాత నెద్దియో యోచనదగిలి వెళుక లోగిలి మెట్టనుదిగినచ్చి “పిన్నమ్మా! పిన్నమ్మా!” యని పిలచెను.

సుభద్రమ్మ కపుడే కూరుకు పట్టియుండుటచే బలుకలేదు పట్టాభిరాముడు మఱిదగ్గరనిలని బిగ్గఱగా పిలువ సుభద్రమ్మ యులికి పడి లేచి “యేమిరా, పట్టాభిరామా!” యనెను. పట్టాభిరాముడు తిన్నగా “నీకోడలిని మిద్దెమీఁది కంపు”మని చెప్పివెళ్లెను.

“దినమెట్టిదో చూడలేదు, కోడలిని బంపితిని, పెద్దామెకు రవంత పొలకున దెలిసిన గయ్యాళి తనముఁజేసి దాని నల్లరిబెట్టక

మానడు, తుదకెట్లైనఁగానిమ్ము వానికి మంచిగుణము కుదురుట కష్టము' సుభద్రమ్ము యిట్లునుకొనికొనిపోని మేల్కొలిపి, "అమ్మా! నీమగ పిలుచుచున్నాఁడు, మిదైమిదికి వెళ్లును" నను.

మగనితో మాటలాడుకున్నను నెదుటనిలిచి ముఖమైన చక్కగాఁ జూచియెఱుగఁడు, కాబట్టి గడగడ వడకుచు, శోభావతి, గుండెలు తటతటఁగొట్టుకొనుచుండ "అత్తా! నాకుభయముగుచున్నది. నేనెట్లు వెళ్లుదు" నని చెప్పు, సుభద్రమ్ము కోడలి పిల్లనఁ దట్టుచు అమ్మా! నీ వేమి జరియకుము. లోకుల కందఱకుఁ గలిగినదేకదా! పెద్దామెకుఁ దెలివియుండిన అన్ని కార్యములు సరిగా జరుగును. నేనునూర నచ్చె ననురా" యని చేయిపట్టి తీసికొనిపోయి మిదైమిది గది లోవిడిచి తాను క్రిందికి దిగివచ్చి పరుండెను. శోభావతి దిగులుపడుచు కొంత సేపు తలుపు నానుకొనియుండి, ధైర్యము దెచ్చుకొని, సతిపాదములకు నమస్కరించెను. దుర్విచారుఁడగు పట్టాభిరాముఁడు కొంతసేపా మెచెంతగూర్చుండి తరువాత నామె చెంపపై నొక దెబ్బ గొట్టెను.

నిరపరాధముగ గొట్టుటచే శోభావతి యులికిపడి లేచి పతి పాదములం బట్టుకొని "నాయండలి యపరాధముల మన్నించి ననురక్షింపుఁడ"ని వేడుకొనుచుండ నాకఠినాత్ముఁడు ఎడమచేతనామె సిగబట్టుకొని కుడిచేతితో వీపున గబగబ గ్రుద్ది మెడనున్న కంఠెనూడ దీసికొని వెళ్ళిపోయెను.

మగని దుష్టత్వమున కానంతేని కష్టముదోచక యెట్లైనను నశనిపాదసేవ తనకులభించుటచేత తన జన్మము పాపమైనదని మహదానందముతో శోభావతి మిదైదిగివచ్చెను.

కోడలింజూచి సుభద్రమ్ము "యింతకొందరేలనే కొంతసేపుండిరా రాదా" యనగ "అత్తా! మీకొమారుఁడు యిపుడే యెటకోవెళ్ళి"ర

ని చెప్పి శోభావతి పరుండెను. సుభద్రమ్మ లేచి వీధివైపున జూడగా వాకిలి దెరిగియుండ కొడుకు తలుపు పెరచుకొని వెళ్ళినాడను కొని వాకిలిగడ్డనై చి నచ్చితానును బరుండెను.

దుశ్శరీరుడగు పట్టాభిరాముడు గుణవతియగు నా సాధ్వీమణి నొకనాడైనను, బ్రీతితో నాదరింపకున్నను వేశ్యాంగనలను సంతసింపఁ జేయుటకయి యపుడపుడు భార్యను బెడరించి మర్దించి యామెయొడలి నగ లొకటొకటి దీసికొనుచుండ నానచ్చరిత నోరయినను దెరువక మాత్రు సమానయైన చిన్నత్తగారితోను జెప్పక తుడకుమననుననైన కొఱతయుంచుకొనక తన్ను మర్దించినను సంతోషమేగాని తనసొమ్ము పెనిమిటికి వినియోగ మగుటేచాలునని యనుకొనుచుండెను.

ఇట్లు మెడలోనివి చేతిలోనివి సొమ్ములన్నియు లేకుండట జూచి మనసు విసిగి తీసి పెట్టెలో నుంచిన దనుకొని సుభద్రమ్మ “ఏమే శోభావతి! ముసలిదానినలె నన్నియు దీసివేయుచున్నాన”ని కోపపడగా “అత్తా! యొడలిలో కనకసలాడుచుంక తీసిపెట్టినాన”ని చెప్పి శోభావతి నవ్వుచు నావలవెళ్ళెను.

కొడుకు చేయుచుండు దుష్కార్యములన్నియుఁ దెలిసి దుఃఖిప డుటకు మాగుగా నీవిధముననైన శోభావతిని ప్రహరించుచున్నాఁడు గ కా యని జానకమ్మ సంతసించుచుండెను.

పెనిమిటి నడచు చెడుదారికిఁగాని యత్తగారు పెట్టెడి యారడి కిఁగాని ముఖమైనఁ జిన్న బుచ్చుకొనక అత్తగారి కడుగులకు మడుగు లొత్తుచును దనయందు భయభక్తులతో నడచుకొనుచును నెల్లవారి యందును వినయవిధేయతలతో మెలగుచుండు కోడలింజూచి శేష య్యకుఁ బాలప్రీతి కలిగెను.

ఒకనాడు రాత్రి శేషయ్య భోజనము జేయుచు, వడ్డించుచున్న మఱిదలింజూచి “సుభద్రా! మన పెద్దవాడు చాలదుర్మార్గుడయినాడు, తల్లివానికి బుద్ధిచెప్పటమాని వాడుచేయుదుర్మార్గము చాలదని నోరులేనిపిల్లను సదా వేపుకొని తీసుచున్నది. పాపమాపిల్ల యెంతకును అధరస్పందనమైన జేమడుగదా! అదిగాక దానియొకలిమిమీది నగలు ఒక్కొక్కటిగాఁ జాలవఱకగపఱలేదు. అత్తయ్యమైన దీసికొనియుండునా!” అనెను.

సుభద్రమ్మ “ఏమైతదో, నేనెన్నిసార్లు పిగినను తీసిపెట్టినా ననుచున్నది, కాని నిజముచెప్పుడు” అనెను.

“మీయక్కమంగలయులో మాడ్చుచుండుగా నీవైననాదరణముఁజూపకున్న పిల్లగతియేమగును? నీవెల్లైన మంచిమాటలతో నగలను గుఱించి యడిగి తెలిసికొను” మనిచెప్పి శేషయ్య లేచి చేతులు గడగుకొని వెళ్ళిపోయెను.

శోభావతి

అ యి ద వ ప్ర క ర ణ ము.

—0—

త్రంజావూరు అగ్రహారపు వీధిలోనొక యింటియరుగుపై న
ఱువది సంవత్సరముల వయసుగల యొక బ్రాహ్మణుడు కూర్చుండితా
టియాకుల పుస్తక మొకటి చేతఁబట్టుకొని చదువుచుండెను. ఘంటలు
పడియగు నప్పటి కాయన లోపలనున్న తనభార్యను బిలిచి “సూర్య
నారాయణగారి కోడలు ప్రసవించినదిగదా! నీడు పుణ్యామావాచన
మని పిలిచిపోయిరే మరచితివా, యేమి” అనెను.

అలమేలమ్మ—మీరుచెప్పలేదని యూరకున్నాను.

బసవయ్య—చెప్పటేమి! పిల్లలను దీసికొని వెళ్ళరా

అలమేలమ్మ “అట్లే”యని లోపలికివెళ్లెను. ఈమెకు నలుగురు
కుమారులును ఒక్కకొమ్మార్తెయుగలరు. పెద్దకుమారునికి చిదంబర
ముఖానున్న తనయన్నకొమ్మార్తెను దీసికొనెను. మఱియిద్దరికి గూఢా
రు పిల్లలనుజేసికొనెను. కడపటి కుమారుని కిఁగూడఁ బొసఁగూరు పిల్లి
యైన రాకపోకలకుఁ బాలకప్తముగ నుండునని తలచిలపిఠానము శేష
య్యగారికొమ్మార్తెమహాకాళిని జేసికొనిరి. పెద్దకోడలు ప్రసవించి యిప్ప
టికి మానముగడచినది. కాన ముగ్గురుకోడలందఱు గూతును దీసికొని
పోదమని పిల్లలనందఱిని బయనము గమ్మని తానుత్వరగా వంటచేయు
చుండెను.

కొంతసేపటికి అలమేలమ్మ వంటచేసి వెలుపలకువచ్చి మూల
లోఁ బండుకొనియుండిన చిన్నకోడలింజూచి “యేమే, మాజీకన్య

నూ! వారిందఱు స్నానము చేసి తలదువ్వి కుంకుమముఁ బెట్టుకొని సిద్ధముగ నున్నారు; నీవింకను తల గంపవలెఁ బెట్టుకొనియున్నావే! ఇంక పొద్దైనదే! భోజనములకా వెళ్లుట!" యని యడుగగా మాణిక్యము నివృద్ధాక్కిన శ్రోతివలె మంకిపడుచులేచి, "మీగుభోజనమునకు వెళ్లుదురో, పండుకొన వెళ్లుదురో, యెవరిఁ దెలియును. నేనురాను" అనెను

అలమేలమ్మ—పసిపిల్లవు, రమ్మన్నరావలయును గదా! మీ మానుగారు పిల్లలందఱిని దీసికొని వెళ్లుమనిరి.

మాణిక్యము—వెళ్లుమన్న మీరందఱు వెళ్ళుఁడు భిక్షుకుల పిల్లవలె వచ్చుట నాకిష్టములేదు.

అలమేలమ్మ—నీవు భిక్షుకుల పిల్లవని యెవరు చెప్పిరి? మీతండ్రి రాజనగరున వైద్యుఁడై యుండ నీవెట్లు భిక్షుకురాలవౌదువు? నీవిష్ఠరములు చాలునులెమ్ము.

మాణిక్యము—"నాతల్లి యొడలినిండ నగలు పెట్టిన నేగాని నన్మోకరింటికి దీసికొని వెళ్ళదు. నన్నొకపాడునూతిలో నైనఁ ద్రోయలేక ఒక బిచ్చపు మనువున కియ్యఁబట్టి నాగతియై న్నది" అని యేడువ మొదలుపెట్టెను,

అలమేలమ్మ—ఓసివెట్టి పిల్లా! యెందునకల్లరిఁ జేసెదవు? నీకున్నమాత్రమైన తక్కినవారికి లేవుగదా! నీకుఁ బెట్టనిది వారి కేమైన నక్కున పెట్టితివా! వలయుచో నామెడలో నున్న నానిచ్చెదఁ బెట్టుకొనుము.

మాణిక్యము—"నాకున్నది, ఉన్నది" యని యెప్పుడును నీ కన్నులలో అగ్గిబోసికొనుటయా! తక్కినవారి నందఱిని నెత్తినఁ బెట్టుకొనియుండ లేదా! వన్నజూచిన నీగ్రుడ్లు కుమిలిపోవుట యెందులకు!

కోడలియారాధుటమువిని విధిలోనున్న బసవయ్య లేచివచ్చి భార్యను

జూచి, “ఏమే, యిదియేమియల్లరి! వీధినిబోవువారందఱు నవ్వుచు న్నారే! ఎవరియింట నైన నిట్లల్లరి యగుచున్నదా!” అనిగద్దించెను.

మాణిక్యము—(చేయిచాచిచూపుచు) ఆముసలివానిమాట లకు నాదేహము మండకొని పోవుచున్నది. నావలనఁ దనయింట న ల్లరియట, తక్కినవారందఱు నోటవ్రేలుఁబెట్టిన కొఱకలేరట” యని యేడ్చుచుండెను.

అంత బడికిపోయియుండిన బసవయ్య నాలన కుమారుడు శివశంకరుఁడు మధ్యాహ్న భోజనమున కింటికివచ్చుచు వీధిలోనే యాయల్లరివిని అలమేలమ్మనుజూచి “అమ్మా! యిదియేమియల్లరి! ఎప్పుడుఁజూచినను నింట పెరుబొబ్బలై పోయెనే” అనెను.

అలమేలమ్మ—సూర్యనారాయణగారి యింటికందఱిని దీసి కొని పెళ్లుచుని మీతండ్రిగారుచెప్పిరి. మాణిక్యమునకు నగలులేవట వచ్చుటక్లిష్టముగదట.

శివశంకరుఁడు—పెన్దవానిమాట వినక నీయిష్టమేనటే! యిం టనెపుడును తగవులై పోయినవే! “ఉష్సారుష్టె, ఆశలూరుమ్మ! కూ డాదు” అను అరవవారి సామెత నీయొడ్డననిపోయినది. కలిగితకొంఁబ యని కాలుబెట్టుటయైనది. ఏబదియేండ్లు దాటిన మాయమ్మ యిప్పు టికిని ముసలాయనయెదుట నిలిచి మాటాడవెఱచుచున్నది. మావది నలేగాదు పసిప్పిల్ల మాచెల్లెలుసహా గట్టిగా మాటాడ వెఱచుచున్నది. వారినిచూచియైన బుద్ధిదెచ్చుకొనఁగూడదా? నిన్నగాక మొన్నవచ్చిన పిల్లకెంత నోరెక్కువై పోయినది. అనిచెంపమీఁద నొకదెబ్బగొట్టెను.

మాణిక్యము—(నెత్తిమోదుకొని రాకునివలె యుఱచుచు)

“మగఁడే మొద్దయియున్న నేనట్లు కాపురమునేయుదును! మాతల్లి యాఁడుబిడ్డలులేక కాళీవరమున నన్నుగని యెంతో గారాబమునఁ

బెంచి యనుకింకరులనాతఁ బెట్టినదే కానిమ్ము నాతఁడ్రితోఁజెప్పి
వీనిచేతులు విఱగఁగొట్టించెద” అని కూతలుపెట్టెను

శివశంకరుఁడు—ఓసీ, నీవే మహాకాళినలె నున్నావే! నీముం
దర కాళియొకటి యున్నదా’ అని మఱలఁగొట్టఁ బోయెను.

అలమేలమ్మ—ఓరీ శంకరా! తెలివిలేని దానితో నీవేలనోరు
చేసికొనెదవు! ఊరికుండము.

శివశంకరుఁడు—(తల్లినబూచి) నీవు దానినోటికి వెఱవఁబట్టి
యే దానికిట్లు పొగ రెక్కచున్నది

“తల్లినబూచి పెల్లను గైకొను”మన్నారు. నేనప్పుడు వద్దని
మొత్తుకొన్నను నామాటవినవైతివి. ఇప్పు డనుభవింపుము”అనిచెప్పి
భోజనము లేకయే ఒడికి వెళ్లెను.

అలమేలమ్మ—ఎరువుసాములు దెచ్చియిచ్చి యెంత బ్రతి
మాలినను మాణిక్యము రాకపోవుటచే దక్కినవారిని దీసికొని
వెళ్లెను.

సూర్యనారాయణగారియింట బారసాలయై బంధుభోజనమ
య్యెను రాత్రి శిశువును దొట్లఁబెట్టిరి. అలమేలమ్మ పసుపుకుంకుమము,
తాంబూలము దీసికొని యింటికి వచ్చునప్పుటి కింట నందఱును
భోజనముఁజేసి పరుండియుండిరి. అంతనామె, కాళ్లు గడిగికొని గదిలోఁ
బండుకొనియుండిన పెద్దకోడలింజూచి “యేమే అన్నపూర్ణా! అందఱు
భోజనములుచేసిరా!” అనియడిగెను.

అన్నపూర్ణ—అత్తా! అందఱివియైనవి గాని, మాణిక్యము నెంత
బ్రతిమాలినను ముసుగైనదీయలేదు.

అలమేలమ్మ—దానికి పెద్దవారి మాటయే లక్ష్యముజేస
పుడు నీమాటయన నెంత? అనిచెప్పి మాణిక్యము దగ్గఱకువెళ్ళి బ్రతి

మాలి లేవదీసి అన్నమువడ్డించెను.

ఆఁకలియొక్క వగ నుండినందున మాణిక్యము సఱుగుకొనుచు లేచి భోజనముచేసి త్రేపుడుఁ జేయిగఁడుగుకొని యొక మూల పరుండెను. ముందుదిన మలిగియుండుటచే మఱునాఁడుదయమున మెలకువ వచ్చియు, నామెలేవలేదు. ఘంటలు పడునొకండయ్యెను.

అలమేలమ్మ " ఏమే, మాణిక్యమూ! ఇంకనులేవలేదు. చాల ప్రాద్దెనది. లేచిన్నానముజేసి భోజనముసేయుదువు రమ్మ" అనిబలవంత పెట్టఁగా మాణిక్యము సఱుగుకొనుచు లేచి చేతఁ జెంబుఁ దీసికొని దొడ్డిలోనున్న నూలియొడ్డకు వెల్లెను.

అంతటఁబొగుగువీధిలోనున్న కామమ్మ మందిసీళ్లకై బిండె దీసికొనివచ్చి నీగుతోడుకొనుచుండ మాణిక్య మామెచేతి త్రాడులాగుకొని " ఓసీ నీకేదేభావియా! ఊరిలోనికి నూతులులేవా?" యని య అచెను.

కామమ్మ—మాణిక్యమూ! కోపపడుకుము ఈబావిసీళ్లు రుచి గానుండుబట్టి అన్ని బావులను విడిచి యిక్కడికి వచ్చితిని త్రాగుటకు మాత్రముకబించెయైనఁ జేదుకొననిమ్ము.

మాణిక్యము—వచ్చినదానవు త్రాడు దెచ్చుకోరాదా! ఊరి వారికెల్ల నిదేత్రాడనుకొన్నావు కాబోలు! త్రాడు తెచ్చినంతలో నీచేయి విఱిగిపోవునా?

కామమ్మ—అమ్మా! యితమాత్రమునకే నాచేయి విఱిగి పోవలయునా! నేను కాపురమునకు వచ్చినది మొదలీ బావిసీళ్లకు వచ్చుచున్నానుగాని మీఅత్త గారు ఒక్కనాడైననన్ను త్రాడుదెచ్చుకొనుమని చెప్పినదిలేదు. నేను దెచ్చుకొనినదిలేదు. ఈవేళచెప్పితివిగదా యింకమీఁదన క్లే తెచ్చుకొనదలెమ్ము.

అలమేలమ్మ—(లోపలినుండి వీరిమాటలు వినుచు) 'ఓసీ' పసి దానవు, మాటలు నీకెందులకు? నీ వ్యూరకుండుము.

మాణిక్యము—నీకు కోడలు గిట్టకున్న వచ్చినముండలను గూడ వెక్కిరించుకొనుచున్నావా?

కామమ్మ—అమ్మా! యింతపిల్లవే, ఎంతమాట యన్నావు! కలిగినవారి పిల్లవు అదిగాక నోరెక్కువదానితో మనము మాటాడలేమని యూరకుంటివి పెద్దామె మీఅత్త గానోకనాడైన “భీ” అనినది గాదు. ఎంతో ప్రతిగా నుండును. శుక్రవారముపూట పాచినోరై నను కడుగక ముండు యనుచున్నావా?

మాణిక్యము—ఓసీ! నీమొగము ఎండిపోను. నీకునోరెక్కువా? నాకునోరెక్కువా? రేపటినుండి యీశానికి నచ్చిన నీ కాళ్లు విఱుగఁగొట్టి పంపెన, బాగ్రన.

అలమేలమ్మ—(లోపలినుండి యీవలకువచ్చి) ఏమే మాణిక్యమా! ఊరివారినందఱను దిట్టిన వారూరకుండురా!

మాణిక్యము—నీ చెవిలో చెట్లు మొలచియున్నవా! వచ్చిన ముండ తీర్చుచున్నదా? నేనుతిట్టితివా! అనియేమేమో యనుచుండెను. ఘంటలు పండ్రెండయ్యెను. శివశంకరుఁడు బడినుండివచ్చి దుస్తులు విడచి కాళ్లకడుగుకొనుటకై దొడ్డిలోనికీబోయి భార్య గయ్యాళితన ముజూచి యొడలుమండ, ఓసీ! రాకుసీ! నాపాటికి కెక్కడనుండి దాన రించినావే! నీవు కాపురమునకు వచ్చిన రెండండ్లనుండి కొంప తగలలతో నిండిపోవుచున్నదే! ఇంటివారిననుట చాలక బయటివారిని గూడఁదిట్టుచు నందరితోఁ దగవులాడుచున్న నే నేముఖముతో బయటదిరుగఁ గలుగు! ఎవరినోటజూచినను 'నీభార్య గయ్యాళి'యను మాటయైపోయెను. బయటికి వెళ్తుటకుఁ దలవంపుట పోయెను. 'తెలివిలేని

దాని యోచ్చినకొలది సుఖము పొగ రెక్కువగుచున్నదే" యనితా టితో వీపుమీద నొకదెబ్బ గొట్టెను.

నాణిక్యము—టీ! సీచేతు కక్కిలెట్ట, వీపు మండుచున్నదే అన్నబోధ నెత్తి కెక్కి యాడుచున్నావా! అని యటచుచు వంటయిం టిలోనికి వెళ్లెను.

అలమేలమ్మ—ఇదియేమి యన్యాయమే! మొదట్టతో వంట యింటజొరబడుచున్నావు అనిచేయియడ్డము పెట్టగా మా శిష్యమా మిచేతిని బట్టిప్రక్కకులాగి వీపుపై నాలుగు చటపులుచటచి నెత్తిమో దుకొనుచు వీరికొంప తగులబడవీరంపలు రాక్షసులవలె నన్ను పెఱికి తినుచున్నారే" యని నయ్యము పూనినదానివలె కిలారించుచుబుట్టింటి కి వచ్చెను.

శోభావతి.

ఆ ర వ ప్ర క ర ము.

—0—

కంభకోణము రామచంద్రయ్యగారియంట గౌరీ వ్రతము
 గుఱుమండెను. పార్వతమ్మ కుమారుని జూచి, “యేమిరా, రామ
 చంద్రా! బిడ్డవెళ్ళి మాసమునేకాదు సంవత్సరములు గడచినవి.
 ఇటీవల ఉత్తరములుగూడ వచ్చిన ట్లగపడలేదు. పిల్లమీఁది కలవర
 ముచే రాత్రులయందు గూరుకు పట్టుటలేదు. కన్నులలోనే మెద
 లుచున్నట్లున్నదిరా, నాయనా” అనెను.

రామచంద్రయ్య —అమ్మా! బిడ్డ వారమున కొక యుత్త
 రము వ్రాయుచునేయున్నది మొన్నటి యుత్తరమును నీకు జదివి విని
 పింప మఱచితని, “యిదిగో తెచ్చెదను” అని లోనికివెళ్ళి తన మేజలో
 నున్న యుత్తరమును దెచ్చి తల్లి కిట్లు చదివి వినిపించెను.

“రాజశ్రీ, ప్రియమైన తండ్రిగారికి
 సమస్కారములు. దేవుని కృపవలన మాయింట నిండు సుఖముగ
 నున్నవారు అచట హాయిపవ్వకు, మాతల్లికి నేను వందనపూర్వక
 ముగ వారి గుళంబుల వశీగితిని చెప్పగోరెద. మామామగారును,
 చిన్నత్తగారును నను మిగుల నాదరముగఁ జూచుకొనుచున్నారు. నా
 కేవిధమైన కొఱతము లేదు మిమ్ముఁ జూడవలయునని యున్నను
 నిపుడు చచ్చుటకు గోష్ఠములేదు. నాకు రావలయునని యిచ్చ గలిగి
 నపుడు నేను వ్రాసెదను.

ఇ. శ్రీ. పి. వి. ర.

మీ ప్రియమైన, అ. శోభావతి.

స్త్రీరము నిట్లు చదివి వినిపించి, “అమ్మా! బిడ్డ యిట్లు వ్రాసి యున్న నన్నేమి చేయును నెదవు, చిన్నబోయిన మనసుతో మన యింటనున్న బిడ్డ కేమి సుఖము గలిగినట్లు? దాని యిష్టముఁబట్టియే పోదము.” అనెను.

పార్వతమ్మ.—నాయనా! నీనైన వెళ్ళి చూచిరాఁగూడదా,

రామచంద్రయ్య.—అమ్మా నీ కేమియుఁ జెలియకు పోర కుండుము వారియింట వివాహముచకు వెళ్ళిన నీకోడిలిసి, ముసలాయ నను, నెంత గౌరవించినదియు నీకుఁ జెలియదు. నీయెదుటచనుకొన్న నీ కదే చింతగనుండునని యనుకొనుటలేదు. ఇప్పుడు నీ తొందర పడి నేక చెప్పువలసివచ్చెను.

పార్వతమ్మ.—ఇంతటివారికే బిడ్డ నేమి సుఖ పట్టఁబోయి దను. అని కంట నీకుఁజెప్పుకొనెను.

ఇక నీమె కిదియే గొడవయై పోవుచున్నదని, హయగ్రీవులు,

పార్వతమ్మా! ‘మనల గౌరవింపకున్న మానెఁగాని మనయింట నే మియు నెఱుఁగనట్లున్న పిల్ల, అత్తవారింటికి వెళ్ళగనే యందఱ కడు గులకు మడుగులొస్తుచు నెంతో ముచ్చటగ నున్నది. దానిసుగుణ ములకే వాగు ప్రీతిగలిగియుండును. తెమ్ము” అని యెన్ని సమాధాన ములు చెప్పిననుముసలామె మనసు నిలవక, “మనయింట నేమి చేసి కొన్న నేమి, యెందఱు వచ్చిననేమి, పిల్ల లేనిది యిట్లు చిన్నబోయి యున్నది, విస్తరముండుఁ గూర్చున్న నోటి కన్నమునహించుటలే”దని కన్నీరు బెట్టుకొనుచు బోవలికి వెళ్లెను.

గోపూజ నెరవేరిన తరువాత కల్యాణి, దేవిముందుంచిన, చీర, రవిక, పసుపుకుంకుమము శోభావతికని యోరిగానుంచి, వచ్చిన ముత్తైదువగుఁ బసపు, కుంకుమము, రవికగుడ్డలు, తాంబూలము

నిచ్చి, కుడుములు బొబ్బట్టతో, నందఱకుఁ భోజనములు పెట్టెను.

లోకమునం దెట్టి బీదలకై నను నింటనిప్పట్టుగానున్నను తమ బిడ్డలు తిన్ననేకాని తృప్తియుండదుగదా!

అరాట్ర కిల్యాణి తనపితంకి శ్రీ మాంశక్షయ ఉమావతిని బిలిపించి, ఘలాహరిములను గింపల్లోఁజెట్టి, పట్టుబట్టఁగట్టి, పసఘాచీర, రవిక పెట్టి, తంజాపూరికంపెను. ఉమావతి వానినన్నింటిని భద్రముగాఁ గొనివచ్చి, శోభావతికిచ్చి యాదినమచటనుండి, మఱునాఁడు పయనమయ్యెను.

శేషయ్యయును, సుభద్రయును, పెండ్లిదండములుండి. వెళ్లవచ్చునని, బలవంత పఱచిరిగాని, యతఁడవసముగా వెళ్ళవలయు ననుచున్న శోభావతింజూచి ‘అమ్మా! అక్కయ్య కేమి చెప్పును నని’ నని యడిగెను.

సుగవారితో మాటాడు నలవాటులేనందున లగ్నజేదలపించు కొని, శోభావతి మేననూమంజూచి, “మామా! మానాన్న గారితోను, అవ్వతోను, చిన్నతతోను, నేను సౌఖ్యముగ నున్నానని చెప్పుడు” అని లోపలికివెళ్ళెను. ఉమావతి యంతమాతోఁ, గన పయనముఁ జెప్పి వెళ్ళెను.

సుభద్రమ్మ దియ్యిచ్చురాలు పెండ్లిదండములు సందఱకు ను బంచిపెట్టి, శోభావతిని నిచ్చెనుగాని, మానము దప్పియుండటవలన శోభావతి యు నుచింపయ్యెను. అన్నమితవునప్పి, శిరిముచిక్కి, ముఖము తెల్లఁబాటెను. బడిలికచే మునువడివలె చిచ్చుత్తగారికి సహాయపడుట కోరికలేకుండెను. సుభద్రమ్మ మృదునైన మనుస్సుగలది కావున కోడిలికన్నము రుచించుటకై మొన్నియేని పచ్చను నూరుగాయును నూరుబిండ్లును మొదలైనవిచేసి బలవంతపఱచియన్నముఁ జెప్పుచుండును.

ఇవన్నియుఁజూచి యోర్వలేక కోడలిమీఁదను, సుభద్రమ్మ మీఁదను, మఱింత దిఱచిఱలాడుచు, జానకమ్మ పగ సాధించుచుం డెను. శోభావతి కాటుమాసములువెళ్లెను.

ఒకనాటిరాత్రి పట్టాభిరాముఁ డలవాటుచొప్పునఁ బినతల్లిచే భార్యను పిలిపించెను శోభావతి మిఁద్రెమిఁదికి వెళ్ళినకొంతనేపటికి పట్టాభిరాముఁడు లేచి చెంపమీఁద నొకగట్టిదెబ్బవేసి వీపున గబగ బఁ కొట్టసాగెను ఇప్పుడు పెనిమిటియొద్దనేకాని దెబ్బయన్న నెఱుంగక చిన్ననాటినుండియు గోమునఁ బెరిగినదగుటచేతను, నాలుగుమాస ములుసరిగనన్నములేక బలహీనయై యుండుటచేతను, దెబ్బలకోర్వ లేక శోభావతి, ముకుళితహస్తయై, నాథా! నేనేమి యపరాధమొన ర్చితిని?నుందబుద్ధినగు నాయం దపరాధముఁబన్నను, దయయుంచి మన్నింపుఁడని వేడుకొనెద. మీకేదేని కావలసియుండిన : వి నాయొద్ద నున్న సొచ్చుటకు సిగ్గుముగనున్నాన"ని బ్రతిమాలుకొనుచున్నను, కఠిన హృదయుడాప్యార్థన, సరకుసేయక యామెకాలియందున్న, గొలుసు ల నూడదీసికొని, మంచమునుండిలాగి, నేలపైదోసి పోయెను.

పాప మాసాధ్వ మిగులబలహీనముగనుండుటచే స్పృహఁదప్పి పోయెను. పట్టాభిరాముని దుశ్చేష్టలు పెరిసియుండుటచే జాగరూక తతో మేడమెట్లయొద్దఁ గూర్చుండిన సుభద్రమ్మ దెబ్బలచప్పుడు విని గబగబపరుగైవచ్చి, కోడలిదుర్గతిఁజూచి, మనసోర్వలేక నోరు విడిచి యేడ్చుచుచు“శోభావతి! శోభావతి! పలుకవేమే” యని కేకలుపెట్టెను. ఆ కేకలువిని, శేషయ్య పరుగునవచ్చి స్పృహదప్పియున్న కోడలింజూచి, ఆమెయోర్పునకు మెచ్చుకొని, కొడుకు దుశ్చేష్టలకు మనసుమండి, సుభద్రా! నీయజాగ్రత్తవలననే యిట్టి విపరీతములు జరుగుచున్నవి. ఓపికఁదప్పిన పిల్లదెబ్బలకెట్లా తాళఁగలదు? ఇంకమీఁద

నా పాపాత్మునియొద్దఁ బిల్లనుఁ జేరినియ్యక జాగ్రత్తగఁ జూచుకొను”
మని చెప్పి, సుభద్రమ్మచే మంచిసీట్లుఁ దెప్పించి, కన్నులును, ముఖ
మును గడిగించి, తెలివి వచ్చిన తరువాతఁ గొంచెము నీరు త్రాగు”
మని క్రిందికి వెళ్లెను.

శోభావతి తిన్నగా చెచి కూర్చుండి కొంచెము మంచిసీట్లు
త్రాగి యోషికఁదెచ్చుకొని, “అత్తా! ఎందుల కల్లరి చేసితిరి మాయ
గారుగూడ వచ్చిరే. ఇది బాగుగనున్నదా!” యని ముఖము చిన్నఁ
బుచ్చుకొనెను. సుభద్రమ్మ కోడలి యోగ్వునకు మెచ్చుకొనుచు
నామె శరీరముఁ దడవితడవి “అమ్మా నిను గొట్టుటకు వాని చేతు
లెట్లాడుచున్నవో” యని కన్నుల నీరు గార్చుకొనుచు, శోభా
వతి చేయిపట్టి, తిసికొనివచ్చి తన ప్రక్కలోఁ బరుండఁ బెట్టు
కొనెను.

ఇన్నిదినములవలెఁ దానుజేసిన క్రూరకృత్య మెప్పరేఱుగఁ
రనుకొని, మఱుదినము తెల్లవాఱుగనే పట్టాభిరాముఁ డేమియు
నెఱుంగని వానివలె నింటికి వచ్చెను.

కొడుకును జూడఁగనే శేషయ్య తోకఁద్రొక్కిన సర్పము
వలె లేచి, “యోరి దురాత్మా! రత్నమువంటి పిల్ల నేల యిట్టి కడ
గండ్లఁ బెట్టుచున్నావురా! నీవు కొడుకువైనందున నీ మూలమున
నాకును పాపము వచ్చుచున్నదే. లోకమునఁ బిల్ల లెంతో
గఁబడి పోవుచున్నారు. ఒకరి నవ నేల! మనపిల్ల యెత్తమామల
మగనికిని భయపడక యందఱితోను దగవులాడి మూ
ముచ్చటగ మనయింటికి వచ్చుచుండలేదా! నీకంటెఁ జూ
పిల్లతో ముచ్చటగఁ గాపురము సేయుచుండ, వానిఁ జూ
బుద్ధి దెచ్చుకొనరాదా! పెద్దవాడవని యెట్లా కష్టపడి,

నందులకు దుర్బుద్ధివైతివే! నీ చదువంతయు బూడిదలోఁబోసిన నేతి చందమైనదే! పరమసాధ్వీ నిట్లలయింప నీ మన పెట్టా పై! నీవు పెట్టు పాట్ల కేమైన నోరెత్తుచున్నదా! గోముఖి వ్యాఘ్రమువలెనున్న నీవు నా యెదుటనుండక తొలఁగిపొమ్ము” అని, మనసుమండుచుండ శేషయ్య యచట నిలువలేక గదిలోనికి వెళ్లెను.

తండ్రిపెట్టిన చీవాట్లకుఁ బట్టాభిరాముఁడు తన గదిలోఁ గూర్చుండి యాలోచించుకొనుచుండి తండ్రి స్నానముచేయుచుండు సమయమున శోభాపతి పెట్టెఁదెరిచి యామె తండ్రి యిచ్చిన నాలుగు చీరలు దీసికొని యెచటికో వెళ్లెను.

మధ్యాహ్న భోజనమునకుఁ గొడుకు రాకుండుటఁ జూచి, కోడలివలనఁ దన కొడుకునకుఁ జీవాట్లు వచ్చెనని “బూదరిద్ర”దేవత నా కొంపఁజేరుటచే నాకు నాబిడ్డలకుఁగూడ నిడుమలై పోయేనేదీని యమ్మ కడుపుగాల! నాకని కనిసిద్ధముగ పెట్టియుండినదేమో!” యని నానావిధములఁదిట్టి, గదిలోపండుకొనియున్న పెనిమిటిని జూచి యిట్టి పాపికి భగవంతుఁడు పిల్లల నేల నియ్యవలెను! ఆలిని సుఖపెట్టినఁ గదా బిడ్డలను సుఖపెట్టును! దాని మొగము మండిపోను. నిన్నగాక మొన్న యెక్కడనుండియోవచ్చిన కళ్ళలమును వెలుక వేసికొని కన్న బిడ్డల నాటడిఁ బెట్టువారు గలరా!” యని యటచుచు జానకమ్మ గూడుచుండెను.

పగలంతయుఁ బట్టాభిరాముఁ డెచటనో తలఁ దాచుకొని గాత్ర సదిగంటలకు కనకరత్నముయొక్క యింటియరుగు పూర్పుండి యిట్లు యోజించెను. “రెండుమాసములఁబట్టియు నియ్యకుండుటచే నిక నావలనఁ దన కేమియు సొమ్ము కనకరత్నము తన యింటఁ గాలుఁ బెట్టనిచ్చినదిగాదు. ఇంత

రచ్చబడి భార్య కాలిగొలుసులు దెచ్చినను లక్ష్యపెట్టక పోయినది కాన నిశ్చయించుకొని బ్రయోజనములేదని యెంచి యచ్చోటినుండి కదలి యూరి చివరనున్న పద్మావతీయింటికివెళ్ళి తలుపుఁ దట్టెను. అంతఁ బద్మావతీతల్లి వచ్చి తలుపుఁదెఱచి 'యెవరు వా'రని యడిగెను. పట్టాభిరాముఁడు, యెందువలననో, యధార్థముఁ జెప్పక నేను తిరుచినాపల్లి గ్రామాఁడను, నిచటఁ గొంతి పనియుండి వచ్చితిని పద్మావతీ చాలు రసికురాలని విని మీ యిల్లు వెదకుకొని వచ్చినా'నని చెప్పెను.

వారము దినములఁనుండియు నేమియు నాదాయము లేకుండుటచే "వచ్చిన దేచాలు"నని యనుకొని నీలవేణి పట్టాభిరాముని లోఫలికి రమ్మ నెను పట్టాభిరాముఁడు తల్లితో మాటలాడుచుండుటవిని, పద్మావతీ లేచివచ్చి, వచ్చిన విటుని మరీయూనతోఁదీసికొనిపోయి కుర్చీపై కూర్చుండి బెట్టెను.

పట్టాభిరాముఁడు తాను తెచ్చిన గొలుసులను జేతఁ బెట్టి, 'పద్మావతీ! ఇవి నా భార్యకని యీ వేళఁ గొన్నాను. నే నూరికి వెళ్లునపు డింకొకజత కొనదలెమ్ము. ఇవి నీకే యుంచుకొ'మ్మనిచేతఁ బెట్టి, "ఇవిగో! యీ చీరలు నీకని దెచ్చినాను" అని వాగి నందిచ్చెను. తొలిసారిఁడె యింతసొమ్ము తన కబ్బినందుల కుబ్బితబ్బిబ్బిపై పద్మావతీ మహదానందముతో, "అయ్యో! మీవంటి దాతృత్వము గల నత్తురుషుల నే నిదివఱకుఁ జూడలేదు." అని స్తుతించి యాతఁ డిచ్చిన వానిని దీసికొనిపోయి తల్లిచేతికిచ్చి "దాచు" మని చెప్పి, పట్టాభిరామునిచెంతకు వచ్చెను.

నులుదినము వేకువనేలేచి పట్టాభిరాముఁడు తన విటవత్తెను జూచి, "ప్రియురాలా! నా స్నేహితుఁడొకడు తన యజమానుని

సరకు బట్టుకొని పదునైదుదినముల కిచటికి వచ్చును. నేను దెచ్చిన ద్రవ్యము నిచట సరకులకై సంచకరు విచ్చినాను. ఈయూరిలో మా బంధువులెవరును లేకుండుటచే, బూటకూటికై బ్రాహ్మణునకుఁ జెప్పగా నేను క్రొత్తవాఁడ నగుటచే నా బ్రాహ్మణుఁడు నానాఁడు దెచ్చిచ్చిన నే గాని వీలుగాదన్నాఁడు. కాబట్టి పదునైదు దినములవఱకు నీవు భోజనవ్యయమున కిచ్చిన నా స్నేహితుఁడు వచ్చినతోడనే నీ ఋణము తీర్చివేసెన"నని చెప్పు నిజమని నమ్మి పద్మావతి నానాఁడు తిండికై ద్రవ్యమిచ్చుచుండెను.

పదునైదు దినములన్నది యిరువది దినములయ్యెను. పద్మావతి తల్లివేఁ బట్టాభిరాముని ఋణధనమునకై యడిగింప, నతఁడు "ఇదిగో, రేపు" అని "మఱునా"నని దినములు గడుపుచుండు, "నితఁడు టక్కరిగ నున్నాఁడని"యెంచి పద్మావతి, రెండుదినములు డబ్బు నియ్యలేదు పట్టాభిరాముఁడు తన శరీయు త్రరీయమునమ్మి రెండుదినములు భోజనపు వ్యయము జరపుకొనెను. మూడవదినము డబ్బులేక పూట కూటియింటికి వెళ్లుటకు మిడుకుచుండి, యాకలియెక్కువ యగుటచే "గుడికైనవెళ్ళి చూచెద"నని, నడువలేక గుడిలోనికి మెల్లగా వెళ్ళి యచటిపూజారినిజూచి "అయ్యా నేను పొరుగుూరి బ్రాహ్మణుఁడను, కొంచెమున్నమిప్పించు"మని యడుగ, నతఁడు "వేళమించిపోయినది, యిక రాత్రికేగాని దొరక"నని బదులుచెప్పెను. ఆకలి దుర్భరమగుటచే నెండలో నడువలేక పట్టాభిరాముఁడచటనే పరుండెను. ప్రాద్దునలేచి బయటవెళ్ళిన విటుడింకను రాకుండుటచే "సంధ్య వేళ గావచ్చినది, ఋణము నగవేసి వెళ్ళియుండు"నని తలచి, పద్మావతి తన తల్లితోఁ జెప్పుకొనుచుండ, నామె మునుపటి స్నేహితులు, వీరాస్థామినాయకుఁడును తంగవేలు మొదలారియు, నామె దర్శనమునకై వచ్చిరి.

అంతః బద్ధావతి, తనమాటలుచాలించి, వారితోఁ గొంత నేపు ముచ్చటలాడి తరువాత వారి చెవిలో నేమో గుసగుసలాడి పంపెను.

రాత్రి యెనిమిదిఘంట లగునప్పుటికి గుడిలో ఘంటలు వాయిచి, దేవునికి నైవేద్యముఁజేసి, నచ్చినవారిట్లు దేవుని వర్ణన మివ్వఁబడుచుండెను.

పట్టాభిరాముడు వేద్యసర్వనోత్సుకుఁడై, దేవునినైన దర్శింపక, గుశ్చిబ్రాహ్మణుని బ్రతమాలి వేసిరి. అది యొక దోసెయ్య, గొంచెము చిత్రాన్నమును, గొంచెము దధ్యక్షనమును, దీసికొని యచటి కోనేటియొద్ద కిరిగి భోజనముఁజేసి చేతులు గడుగుకొని గొంచెము నీరఁద్రాగి, తన ముల్ల మునిగిపోయినట్లు బిటబిట నడిచి తన విటకఁజై యింటికి వచ్చెను.

పద్మావతి పెడమొగము పట్టుకొని, పలుకకుండుటఁ జూచి, “నా ప్రాణపదమా! ననుజూచి ముఖము త్రిప్పుదువేల! పర్తమునకు వేలకొలది డబ్బు వ్యయపెట్టువాడను, నీకు డబ్బియ్యక పోయెదనా! నా స్నేహితుఁడు నచ్చినతోడనే ముందుగఁ దెచ్చి నీకుఁ కున్నరించెదఁ జూడుము. అప్పటికైన నాయందు నన్నుకముకిలిగి ప్రీతితో నేలుకొందువా? నేను నీవాడనైనపుడు నా డబ్బంతయు నీది గాదా! నా మోహనాంగీ! నా మనోహరిణీ! నాయం దేదేని తప్పులున్న మన్నించి యేలుకొనకున్న, నాప్రాణంబులు నిలువ నోప! పరి కామా తురుఁడై యింకను నేమోమో ప్రేమచుండఁ బద్మావతి యతని వంకఁడిరిగి “ఓయి బాపడా! నీ టక్కుమాటల నెక నేనువప్పును. ఇరువది దినములనుండియు, నీతిండికై యిచ్చినపైకమును రెండుమాసములకు నాకుఁజేరవలసిన కట్టడియును నిటులఁ బెట్టి తరువాత మాటాడ! మనెను.

పట్టాభిరాముడు—నుందరీ! నీ వందులకై సందేహపడుచు న్నవా! ఇదిగో! రేవు వచ్చెదనని నా స్నేహితుడు త్వరము వ్రాసి యున్నాడు చూడుము.

ఇట్లనుచుండ వీధినుండి యిద్దగు పురుషులు వచ్చి “ఓరీదొంగ కొడుకా!” యనుచు బెడతెక్కలు విడిచి గుండకుం గట్టి “ఎద్దా వరి యెటుంగనని పొరుగుారివాడనని బొంకిన, మేము గూడ నెటుగ మనుకొంటివా” కొటికి గడలేనివాడవు పడ్డావతి నేనుగించి తన పచ్చు ననుకున్నావటరా” యని నాలుగు చటవులు చఱచిరి.

అంతఁ బడ్డావతి నేచివచ్చి “రేపటినుండి యిట్టి పొంకులు బొంకి నావంటి జవరాండ్రను మోసపుచ్చుకు” మని మూలనున్న చీపురుకట్టతోఁ గొట్టుటకుఁబూని, తుదకు గట్టువిప్పి “వెళ్ళగొట్టు” డనెను సద్గణసౌందర్యరాశియగు నిల్లాలితో ౩ పురము జేయువారి కిట్టి దుర్లభి వాటిల్లిదుగదా! నోరుదెరిచినఁ దలవంపులగునని దొంగకుఁ దేలుగుట్టినట్లు కిక్కఱుమనక, బయటికివెళ్ళి యారాత్రి యెంవోదాగి యుండి యరుణోదయముననే స్వగృహముఁ జేరెను,

మిదైమిఁదికి వెళ్ళిన కొడుకునుఁబాచి, జానకమ్మ తానున వెళ్ళి “నాయనా ఇన్నిదినము లెచటనుంటివి! నీవువెళ్ళి మాసము గా వచ్చినదే ఆ దుషురాలి నంటుటచే గదా నీ విన్నితీవ్వులు బడవలసి వచ్చె కన్న తండ్రికిఁగూడ వెగటగునట్లు జేసినదిగదా మహాపాతకి! పోనిమ్ము. ఎవరి కెట్లున్నను నీవు కంటఁ బడిన నాకుఁజాలును ఉదయము తొమ్మిదిఘంటలు కాఁమునుపే యాకలికి నిలువలేనివాడవు భోజనమున కెట్లు పరిశ్రమించుచుంటివో” యని తల్లి దుఃఖించుచుండ, తన దుస్థితి బయలుపడిన ముఖమున నుమ్మి నేయుదురని యదార్థమును దాచి “అమ్మా నా స్నేహితునితోఁగూడఁ దిరుచినాపల్లికి వెళ్ళి

యూరిటివి. “తాడు నన్ను రానియ్యలేదు. నేడేసిండు రాగా, నతని తోడగూడ వచ్చినా”నని చెప్పెను, శేషయ్య కొడుకు రాక తెలిసియుండెలియనట్లుండును.

శోభావతి కేడుమాసములు వెళ్లెను నాచారముగనండు పట్టెలుగాని స్త్రీలుగూడ గర్భవతులుగా నున్నపు యొకవిధమైన తేజస్సు గలిగియుండును సహజసౌందర్యవశ్యమైన శోభావతినిగుఱించి వేటుగ నర్జునునివలయునా? ఆ శోభానాంగి శురీరమండు దాధనానా లేవియు లేక నన్ను, పున్నునా గాని వదియూతుకళిలో వెలువడు చున్నది నలె నుండెడి విప్లవమోమున కిలంకారముగ, ముక్కునం దొకచంక పువ్వు రాగముతో మెలి మునుండు పువ్వులు, మెటియొకచంక చుంచి పచ్చదాపిర గొట్టము నుండెను. చేతులలో బంగారపు మురుగులు ను గిరిమునం బుట్టుచుండ పువ్వు తక్కునవన్నియు వేశ్యాలోలుడగుభర్త యవహరించుట మనమెఱిగినది.

“ఏడుమాసములు వెల్లుచున్న వి ఇంకను కలిదండ్రినిగుండెలు పకుండుట పాడిగా”నని శేషయ్య. “శోభావతి గర్భవతియై యున్న”నని వియ్యంకున కుశ్చరమండును.

శేషయ్య కుంభకోణమున కుశ్చరము వ్రాముట నెఱిగి పట్టా భిరాము డిట్లని యోజించెను “లోకమున స్త్రీలు పురుషు చేసి కొనుటకుం బుట్టింటికి వెళ్లెడు నాచారముకటి యున్నది. అట్లండ నీ పిల్ల నట్లెనను దలిదండ్రులు తిసికొనివెళ్లక మానరు. పిల్ల నామ్ము లన్నియు నయిపోయినను దానితండ్రి దానికొంటుం బంపుచుండు డబ్బును సంగ్రహించుచుంటిని, ఇంక నదియు నున్న. అవియన్ని యటుండఁ బిల్ల చీకటిలో వచ్చునపుడు దాని ముక్కుపువ్వులు రెండును జక్కలవలెఁ బ్రకాశించుచుండ వానిమీదనే నామనసంత

యు నున్నది. ఆ రెంటిని దీసి నాప్రియురాలగు పుష్పావతీ కిచ్చినట్లయిన, నది చాల విశ్వాసముగలది గనుక, నన్నెన్నటికిని మఱువదు. ఇట్లు చాలసేపు యోచనలలోమునిగి తుద కెల్లొ మనసు స్థిరము చేసికొని తల్లినిబిలిచి యిట్లనెను. “అమ్మా! తిరుదినానల్లిలో నున్న నాస్నేహితుఁ డచట నాలుగైదుపనులున్నవనియు, నీవు వచ్చి నట్లైన, నీ కిష్టమైన పనిలోఁ బ్రవేశింపవచ్చుననియు వ్రాసియున్నాఁడు. కావున నచటికి వెళ్ళఁ నలచుకున్నాను. ఆలస్యముఁజేసిన పనులు మించిపోవును. కావున నేడు సంధ్యాకాలముననే వెళ్లెదను. మఱి యొక సంగతి, మునుపటివలెఁగాదు, ఉద్యోగము కుదిరిన తరువాత నొకరింట భోజనముఁజేయుట నా కేమాత్రము నిష్టములేదు. కాబట్టి నాయనతోఁజెప్పి యెట్లైన నొప్పించి నీ కోడలినిగూడ బయనము చేయుము.”

జానకమ్మ “అట్టి కాని”మ్మని మిఠై దిగివచ్చి, కూటము నందున్న పెనిమిటికి, కొడుకు చెప్పిన సంగతిని తెలియఁజేసెను. భార్య మాటలువిని శేషయ్య చిరాకుతో “తావెళ్ళిన వెళ్ళవచ్చును గానీ, పిల్లను బంపుటకు వీలుగా”దనెను

జానకమ్మ— [చేయిచాచి] ఎవ్వుటి కీ మంకుబుద్ధులేనా? ముందు మాసముదినము లెక్కడనో గతిలేక తినినాఁడు, ఉద్యోగమైన తరువాతఁగూడ సిగ్గులేక యొకరింట భుజింపుమనెదరా!

శేషయ్య—టనీ! వాఁడిదివఱకు గాపురముఁజేయుచున్న గడవి దెలిసియు, వైపుదప్పియున్న పిల్లను దురాత్పుని వెంట బంపుమనుటకు నికేమి దుర్బుద్ధిపుట్టినది! లోకమునకై న వెఱుపవలదా?

జానకమ్మ—నాకుఁగాదు దుర్బుద్ధి. నెవ్వతెయోకన్న నంగ నాచినిదెచ్చి, దానిని దానివలె నుంచుకొనుటమాని నెత్తినెఱెట్టుకొని

కడుపున బుట్టిన బిడ్డను శత్రువువలె జూచుచున్న నీకు గదా
దు...ది?

శేషయ్య కోపము పట్టినట్లే లేచివచ్చి భార్య కాంపపై
నొక దెబ్బగొట్టెను. “ఒరీ పాపాత్ముడా నా చెంప మండుచున్నదే”
యని జానకమ్మ నెత్తిమోడుకొని “పనిచేతులు విలుగబడిపోను.
ముసలిముండకొడుకు కోడలి యందముజూచి విలుగబడిపోవుచు
నన్ను, నాబిడ్డలను జంపుచున్నాడేనీని మొగము మండ, వీనితో నే
నేలేను ఏదోయొక బాపాలో ముసుకుకొనెనను” అని. దయ్యమువలె
నలుచుచు దొడ్డిపై పుం బగుగెత్తుచుండ, శోభావతి పరుగునవచ్చి,
దొడ్డికిలుపునకు గొల్లెముఁబెట్టి, తా నడ్లము నిలువబడి, యత్తగారి
పాదములం బట్టుకొని, “అత్తిమ్మా” కోపపడవద్దు. వారి కలువది సంత
నత్పరములు నిండినందున, వేళాకోళమైనది కాన వారి మాటలు
మనసున నుంచవద్దు. మాయమ్మగారు’యని గడ్లముఁబట్టుకొని బ్రే
మాలి కూర్చుండఁబెట్టి యామె యున్నతఁ గొంచెము శిమించి,
తరువాత శేషయ్యయొక్క కిరీ “మామయ్యగారు’ అత్తగారు,
పెద్దవారై నాని ఆమె నేనుచనిలదు. ఎన్నిదినములైన నొకరినొకరి
భోజనము సరిగాదు. కనుక నయచెసి నన్నంపినఁ బది దినము లుండి
వచ్చెద. తరువాత నత్తగారీనైనను, జిన్నత్తగారీనైనను బంపుదుకు
గానిం”డని యెక్కువ వేడుకొనెను.

ఆహా! పెనిమిటియొక్క క్రూర్యము మనసున నుంచక ఫర్ష దేవ
శయ్యయొన్న నీయబల నాదుప్రభుత్వ మేమి చేయఁ దలంచెనో? కా
కున్న, నెన్నడును గన్నెత్తియైనఁజూడనివాడు “పెండ్లము నంపు”
డను పెండులకు?

శేషయ్య — [కోపిల్లింజూచి] శోభావతి! నేను చేసికొనిన

పాపమువలన నీ క్రూరాత్ముడు నా కడుపునబుట్టి నిన్ను బాధించుచున్నాడు. నే నేమిచేయుదును? ఎట్లైన జేయుము, “భగవంతుడే నిన్ను గాపాడవలయు”నని తల వంచుకొనెను.

శోభావతి మంచిమాటలాడి యత్తగారిని భుజింపజేసి తాను ప్రయాణమునకు సిద్ధపడి యుండెను. “గొడుకేమి దురుద్దేశ్యముతో కోడలి సంపుమనుచున్నాడో”యని, సందేహించికోడలి పయనమును భద్రమ్మ కివ్వము లేకున్నను, జానకమ్మకు వెఱచి, యేమియు బలుకక లోలోన దిగు లొందుచుండెను.

పట్టాభిరాముడు తనకోరిక నెఱవేర్చుకొనవచ్చునని, తనలో సంతసింపుచు స్నానముచేసి, భోజనము చేయుచుండ, వడ్డించుచున్న సుభద్రమ్మ యెవమచేతఁ గొడుకు గర్హము బట్టుకొని, “నాయనా! పిల్ల కల్లకపటము లెఱుంగనిది. నోట నాలుక లేనిది భద్రమ్మగఁ జూచుకొను”మని కంట నీరు పెట్టుకొని, బలిమాలకొనఁగా నా కఁ నాత్ముడు తల నాడించి, లేచి చేయిగడుగుకొని, తన పంచెలు రెండు మూటఁగట్టుకొని, తల్లికి, బినతల్లికి బయనముజెప్పి సభిలోనికి వెళ్లెను.

పాపము! నిష్కల్మష హృదయమైన శోభావతి మగని దురాలోచన మెఱుంగక సంతోషముతోఁ దన మూటను జేతఁబట్టుకొని, చిన్న త్తగారియొద్ద కరుగ, నామె కోడలింజూచి, “దీని నేమిచేయఁదలచి తీసికొని వెళ్లుచున్నాడో!” యని పొరలి వచ్చుచున్న దుఃఖము నడంచుకొని కోడలి చెంపలఁ బట్టుకొని “శోభావతి! నీ మగని గుణము నెఱుంగుచువుగదా! బాగ్గత్తగ నుండ”మని యామెముగ్ధుని మోమును, బలుమాటలు జూచుచు దల్లి! సుఖముగఁ బోయిరమ్ము. మరల నిను జూచువఱకు నాకు నిద్రాహారములపై బుద్ధి పోదునుమా!”యని కంట నీరు పెట్టుకొనెను

ఇంత పీరిగల చిన్న తగారిని విడిచి పోలేక తానును గంట నీరు పెట్టుకొని యత్తగారు చూచిన నల్లరిజేయ నారంభించు ననుభవముచే, శోభాసతి కన్నులు దుడచుకొని, యండఱకును జెప్పి వీధిలోనికి వెళ్ళి బండిలోఁ గూర్చుండెను. పట్టాభిరాముఁడును బండిలోఁ గూర్చుండ నిరవురును రైల్వేస్టేషనునకు వెళ్ళిరి.

శేషయ్య, సుభద్రమ్మయిక్గరును “మఱలఁ గోడలిని జీవముతోఁ జూడఁ బోయెదమా?” యనియు, “యామె తలిదండ్రుల కేమి చెప్పఁబోయెడ” మనియు మనసులో నాందోళనపడచు ఖిన్నులై యుండిరి. జానకమ్మ యేచింతయు లేక తన పద్దు చెల్లినదని చాల సంతసించు చుండెను.

శోభావతి.

విషవప్రకరణము.

భక్తసత్త్వమున భగవంతుడు సజ్జన రక్షణమందు జాగ
రూకుడై యుండకపోవువా! పట్టాభిరాముఁ జాయబలను దీసికొని వెళ్ళి
యొక్కడికి టిక్కెట్లు గొననో యెఱుంగముగాని, భార్యాభర్త లిరు
వురు నొక పెట్టెలోఁగుఁడుండిరి వీ రెక్కిన పెట్టెలో నొక వైశ్య
స్త్రీ యిరువది సంవత్సరముల వయస్సుగలిగి తన పుట్టింటినుండి పెని
మిటితోడ నస్తవారింటికి వెళ్లుచుండెను. కొంతసేపటి కా వర్తక స్త్రీ
తన మూటలోఁ దెచ్చుకొన్న ఫలాహారమును దీసి, పెనిమిటి
కందిచ్చి, తానునుదినచు నిగువురు వేడుకగా ముచ్చటించుకొను
చుండిరి, తరువాత భార్య చెంబులోని చుంచీళ్ళను త్రాగనిచ్చి
మూటలోనున్న తాంబూలమును దీసి, పెనిమిటి కందిచ్చి తానును
వేసికొనుచు, నిగువురు వినోద సల్లాపములతో బయనము చేయు
చుండిరి.

పాపము సాక్షిమణియగు మన కథానాయక పెనిమిటి
యొక్క దురాలోచన మెఱుంగక లోకులవలెఁ దానును "పెని
మిటితోఁగూడ వెళ్లుచున్నానుగదా" యని లోలోనఁ బొంగుచుఁ
గ్రగంటఁజూచి సంతసించుచుండెను.

శోభావతి యస్పృష్టవశమునఁ బండి కుంభకోణము చేరి
నపుడు రాత్రి కొంచ మెచ్చుతక్కువగాఁ బండెండు ఘంటలు గావ
చ్చినది. బండి నిలచివది. ఇం దెల్లవాఱినఁ దన యుద్దేశ్యము నెఱవే
రుట కష్టమని యెంచి పట్టాభిరాముఁ డూరివేరైన గమనింపక

మూట చేతఁబట్టుకొని రైలు దిగుటచే దోడనే శోభావతియుఁ దన మూట దీసికొని దిగెను.

పట్టాభిరాముఁడు తంతసే పూరక యోచించుచుండి పట్టువర దావలఁ దలచుండి వ్రేలుచు నేలనలంకరింపఁ జాలిన యామె శిరోజ ముల నొకచేతికిఁ జాట్టుకొని, చెంపపై నాలుగు పెట్టుపెట్టి, “ఓసీ దుర్గా ర్గారాలా! నీవలసనేగదా మా తలిదండ్రులకుఁ గలహములు వచ్చుట! నీపై నింత వ్రీతిగలుగుటకు మా తండ్రి కేమి యశావధిప్రమాదముఁ జేసితివి” ఇంటనే నీపై నున్నవన్నీయు నూడఁదీసికొని నిను యమపురి కంప నెంచితిఁగాని మాతండ్రికి భయపడి నాపుస్తకములలో రెండు విక్రయించి వ్యయమున కుంచుకొని, నిన్నిటఁ దోడ్పెట్టవలసిన ప్లేర్పడెను. నీవలసనేగదా నేనిన్ని తిప్పలు పడవలసివచ్చె”నని క్రూరముగ్గఱ గొట్ట సాగెను.

పాపనూసుకుమారి చేతులెత్తి నమస్కరించి, “నాథా! మిము దైవసమానముగ భావించియున్నాను. నేను మీదాని నైసపుడు నా సొమ్ములు మీవిగావే! ఇంతవ్రయాసమేల! అచటనే యడిగిన, రెండవవారెఱుంగకుండ మీచేతఁబెట్టి యుండునా! ఇదె వీరియిచ్చెన” నని ముక్కు పుడకలు దీయుచుండెను.

“ఓసీ! దయ్యమా 'నాతో సమముగా వదలుచున్నావా!'” యని పట్టాభిరాముఁడు డామెను నేలఁద్రోసి నత్తిమీఁదను నొడలిమీదను జేయి కొచ్చువఱకుఁ గొట్టెను. చూలాలగు నాయిల్లాలు దెబ్బలకు దాళలేక మూలసాగెను.

అంత నా కఠినాత్ముడా కటికచీకటిలో నిటునటు దేవులాడి యొక తాతని మోసికొనివచ్చి యామె నెత్తిపైఁ గొట్టెను ఆతాయి సరిగా నామె నెత్తిపైఁ బడియుండిన నతని కోరికప్రకార మామె యప్పుడే పరలోకమునకు వెళ్ళియుండును గాని, యామె తలిదండ్రుల యవ్యవస్థమువలనఁ జీకటిలో గురిడిబ్బి కుడిప్రక్క అతఁడొక కొంచెము దగులుటచే నెత్తిని గాయమయి విస్తారముగ రక్తము ప్రవించుటచే నామెకు స్పృశింపబ్బి పోయెను ఆసమయమున నాకుప్పగించు దైవమున కయినను వెఱుకక మంత్రపూరికముగ నగ్నిదేవుని యెదుట గట్టినదనియైన శంకింపక నామె కంఠముననుండు తాళిబొట్టును బంగారువస్తువులను దారిముతోఁగూడఁ జెఱికికొని, తా నింటినుండి సిద్ధముగఁ బెచ్చుకొన్న తాళితో నామెచేతముకగులు లాగుకొని, తాను వేశ్యామణి కియ్యఁగోరుముండిన ముగ్గు పుడకలం దీసికొని, కొంతదూరముపోయి యేమోతలఁచుకొని, తిరుగ నామెచెంతకరిగి, యామెమూటనుగూడఁ జేతఁబట్టుకొని, యెటకోవెల్లెను.

ద్రోహచింత గలవారి కెన్నఁడును దైవము సాయముఁజేయదు గదా! “తాళికాటి శంకించిన దైవముకటి తలఁచు” నన్నట్లు, పరమ సాధ్వీయగు భాగ్యను వందించి వెంటఁ బెట్టకొనిపోయి యుదవిపాలు సేసి యామెసొమ్ముల నపహరించి, తాత్కాలిక తుచ్చస్త్రీహ భూయిష్యయగు స్వగ్రాంబకిచ్చి, దానితో ముచ్చటలు జరపుకొనవలె నను కోరికతో వెల్లుచుండ, దారిలో నలుగురు దొంగలు వాని నడ్డు గించి, యెఱుకలు విఱుగఁ దన్ని పైబట్టలతోఁ గూడఁ జేతనున్న సొమ్మునంతయుఁ బెరుకుకొని పోయిరి.

తాను దిగంబకఁడగుట యంత కష్టముగఁ దోచలేదుగాని “అయ్యో! నాప్రియురాలి కై యిన్ని కష్టములఁబడి సేకరించిన

సొమ్ము వోరుల పాలై నదే! ఇకనే నెట్లు దానిని సంతోషపఱచి దాని మన్నన వశముదు?" నని కొంతసేపు చింతించుచుండి, పట్టాభిరాముఁ డొక దారినిబట్టి పోవుచుండ నరుణోదయమై కొంచెము వెలుతురు వచ్చునపుటికిఁ గన యగ్రస్థవశమునఁ జీకటితోఁ జోగులకంటఁబడక మిగిలియున్న తన వ్రేలియుంగరముఁ జూచుకొని, కొంత సంతసించి బిటబిట నడిచి, తెల్లవాఱక మురు పా చూరిముందరనున్న యొక కాపువానియింటికి వెళ్ళి, తలుపుఁ గొట్టఁగా నా యింటివాఁడు వెలు పలికి వచ్చి, “యెవరు”నియఁ జేరి.

పట్టాభిరాముఁ డతనితో “అయ్యో” నాది పరదేశము. కొంత పనివడి రాత్రి యాయూరికి వచ్చుచుండి దారిలోఁ జోరులు కొట్టి పైబట్ట దోచుకొనిరి. దైవానుగ్రహమున నీ యుంగరము వారి కంటఁబడక మిగిలెను.” అని యుంగరమును జూపెను ఇతని సంగతి విని కాపువాఁడు చాలిఁగొని, యొక చుట్టబట్టను గట్టనిచ్చి, యా గ్రామముందున్న సాహుకారునొక్కఁడ దోడ్కొని వెళ్ళి, యాతని స్థిని గూర్చి చెప్పును.

అంతఁ బట్టాభిరాముఁ డుంగరము సతనిచేసికొచ్చి, “దీనికిఁదగిన వెల నిచ్చినవో నాకుఁ జాలనుపకారిముఁ జేసినట్టగు” నని చెప్పును. సాహుకారా యుంగరమును జేతఁ దీసికొని బయటికివచ్చివెలుతురు లో దానిని బాగుగాఁ బరీక్షించి, తలచూపి, శోషలికివెళ్ళి దానిని దాచిపెట్టి, రెండు క్రొత్త పంచెలును, నైదుపాపాలునువచ్చి, చేతఁబెట్టెను.

ఉంగరము వెల యెక్కువైనను, సమయము గానందున నిచ్చిన దానితోఁ దృప్తిఁజెంది క్రొత్త బట్టలుగట్టుకొని, ప్రాతపంచయు నొక పావులాయును గాపువాని కిచ్చి పంపి, తాను బజారునకు వెళ్ళి

యొక హాసారమును, నొకకోటును, గొనితొడిగి కొని కొన్ని పండ్లును, కొంచెము పాలును గొని యాకలి దీర్చుకొని, దెబ్బలచే శరీర మలసి యుండుటచే నడువలేక యాయూరియందున్న శివాలయమున నిద్రించెను. మఱుదినమును ఫలములనుదిన పాలుద్రాగి యచటనే యుండి, తన చేతనున్న పైకము మార్గ వ్యయమునకు సరిగా నుండుటచే మూడవదిన ముపవాసముతో రైలునికి నెక్కి రాత్రి యెనిమిది ఘంటల కిల్లు చేరెను.

కొడుకు రాకజూచి శేషయ్య చిన్నకుమారునితో, “ఓరీ! నుబ్బరాయా! నీ యన్న యుద్యోగముఁజేసి ముగించుకొన్నాడా,” యని వినుఁగుదోచ నడిగెను. దుష్కార్యము లొనర్చినవారు దానిని మరపించుటకొరకుఁ గలయిక నభినయించుదురు కదా! పట్టాభిరాముఁడా మాట విని తనపైఁ దండ్రు కోపముకలిగి యున్నాడనియుఁ దాఁజేసిన ఘోరకృత్యముఁ దెలిసిన నీక నెన్నడును దన ముఖము జూడ కుండుటయేగాక, యిల్లు మెట్టింప” యనియు నెంచి, యేదేని బొంకు బొంకఁదలంచి తల దాచుకొనితిరుగువాఁడు తానే తండ్రుడైతికి వచ్చి “నాయనా! పదిరోజులనాఁడు, నాన్నేహితుఁడొకఁడు తిరుచినాపల్లిలోఁ బనులున్నవని యుత్తరము వ్రాసియుండెను. అందులకై వెళ్ళి చూడగా నేఁజూడఁదగిన పనులయందు నేఁజుమనుష్యులు గుదురుకొనిరి. ప్రకృతము విడిగానుండు పనులేవియు నాకు సరిపోకుండుటచే వృథాగా నచటనేల యుండ వలెనని తిరిగి వచ్చుచు శోభావతిని బుట్టింట విడిచి వచ్చితి” ననెను. పట్టాభిరాముని బొంకులు విని యప్పటికిమాత్ర మందఱు సత్యమని నమ్మి నెన్నుదిగనుండిరి. కేవల మన హయయైనశోభావతి గతియేమిదో కొంచెము గమనించెదము.

కుంభకోణమున రామచంద్రయ్య స్నేహితుఁడు లింగిసెట్టి వర్తకమునకై కంచినకుకు దెచ్చుకొనఁదలంచి రాత్రి రైలుప్రేషకు

సచ్చనంతలో రైలు వెళ్ళిపోవుటచే, నచటనేపడుండి వేకువనే లేచి త్వరగాఁ దనయింటికిఁబోవఁదలఁచి దగ్గటి యడ్డత్రోవను వెళ్ళుచుండ, దారిలో బలమైన గాయముతో నొకస్త్రీ యొక చెట్టుక్రింద సొమ్ముసిలి పడియుండఁజూచి, తానామెను జిన్నతనమున నెచటనో జూచినట్లుజ్ఞాపకమువచ్చి “ఝామెయెవ్వరైయుండు”ననికొంతసేపు యోచించి “యెవ్వరైన నేమి యాపదలో మునిగియున్నదనిదగ్గఱఁజేరి గమనించిచూచి యూపిగాడుచుండుటచే గాని నేనే మూర్ఖిల్లననియెంచి, తనయొద్దనున్న సేవకునిచే నీళ్ళు బుట్టింపు ముఖమునఁబెట్టుచుండఁగొంతసేపటి కామెకుఁగెలివివచ్చి నీళ్ళు బుట్టించి చూచిచుండులగన్నులు మూసికొనెను. సెట్టి “ఝామె ధైర్యముగలిగి మరల ముఖమున నీళ్ళుచల్లఁగ నాను నీళ్ళు విప్పి నలువంతులఁజూచి తానుచెట్టుక్రిందఁబడి యుండునని దనయొద్ద నిద్రించు ననుష్యులందుటయుఁ గనుగ ని, మాటాడుక చాలక ఎగిరిపడినది.

సెట్టి ఝామెనుజూచి “అమ్మా! నీవెవ్వరిదానవు? నీ కింతదెబ్బయిచట బడియుండుటకుఁ గారణమే”మనియడిగెను. శోభావతి పెదవులు దడుపుకొనుచుఁ దిన్నగాఁ దన్నడుగుచున్న మరుష్యుఁడు తనతండ్రి యొద్దకవుడవుడు వచ్చువాడని తెలిసికొని కొంత ధైర్యము కలిగి, “అన్నయ్యా! ఇదియేయూర!”నియడిగెను. సెట్టి “అమ్మా! ఇదికుంభకోణము. నిన్నెచటనో చూచిన జ్ఞప్తియున్నది నీవెవ్వరో చెప్పు”మనెను. తనపుత్రము నలన నచట దిగినందులకుఁదనలో సంతసించుచు శోభావతి “అన్నయ్యా! నాకు మాటాడ శక్తిలేదు. తేరువీధిలోనున్న రామచంద్రయ్య గారియింట ననుజేర్చిన మీకుఁ జాలపుణ్య”మని చెప్పెను.

సెట్టి తన సేవకునిచే నొకయొంటెబంధించిఁ దెప్పించి, దిన్న

గా నామెను బండిపై నెక్కించి, బండిమెల్లగాఁ బోవనిచ్చి రామచంద్ర య్యగారి వాకిటనిలిపి, తానుఁగోవలికివెళ్ళి, “రామచంద్రయ్యగారూ!” యనిపిలిచెను. రామచంద్రయ్య యీవలకువచ్చి, సెట్టినిజూచి “సెట్టి! కూర్చుండఁ”డనెను. సెట్టి “కూర్చుండట యటుండని గాని, వాకిట బండి యందున్న వా రెవరో చూచిరండు, తర్వాత మాటలాడుకొండు” నునెను. రామచంద్రయ్యచరుగున వీధిలోనికివెళ్ళి, రక్తమయమైనబట్టతోడను, శనుగానుముతోడను, బడలికతోడను బండిలోనున్న తన గారాబు పుత్రుండూచి, శరీరము వణకునుండ వీధియనియైన దెలియక “షిటిధారలతోఁ” “నల్ల” యిదియేమి వివరతమి”యని దిగ్భ్రమఁజెంది పల్కెను.

బట్టయలనటచేతనుర క్తము ప్రవించుటచేతనుబలహీనయై చూచిపోవనొసకలేక, శోభావతి తనతండ్రిని జూచి, కన్నులనీరునిండ, “నీనన్నరముతో”, “నాయనా! రట్టుచేయకు” నుని తండ్రిచేయు. తిఁగో, మెల్లగాబండిదిగి, లోపలికిఁబోయి, కూర్చుండలేక నేలపై పడిపోయెను.

తాననుకొన్న “స్థిమి శోభావతియే”యని తెలిసి రామచంద్రయ్య చూచి సెట్టి, “అయ్యా! మీరూఁతులని జన్మతనమునఁ జూచియుంటి. ఈవల నూడకుండుటచే నాకు గుగుతు దెలియలే”దని చెప్పి రాత్రికంచి సరికొండవచ్చుకొని కైలునకుఁదాను వెళ్ళుటయు, బండితప్పుటచే స్థిమిచూలోఁబరుండి వేకువకే కాలిత్రోవను వచ్చుచుండ నొక చెట్టుక్రింద నీమె యాస్థితలో బడియుండెననియు, ముఖమున నీర్వచ “ల్లితెలివివచ్చిన తరువాతఁ గారణ మడుగగా నామెచెప్పక “యింటఁజేరుచు”మరిమూత్రము చెప్పెననియుఁజెప్పి “బిడ్డనుజ గ్రత్తగఁ జూచుకొను”డని వెళ్ళెను.

వీరిమాటల సందడివిని ముసలామె బయటికివచ్చి నిశ్శబ్దమున
పడియుండిన మనుమరాలింజూచి గుండెబాదుకొనుచు “దల్లి నా
బంగారు కూనా! నిన్నా పగవారేమి జేసిరే” యని పెన్ద పెట్టున నెడువ
నారంభించెను ఆమెయేడ్చువిని శబ్దానికి పరుగునవచ్చి, తనగారాబుబిడ
యుండిన స్థితినిజూచి, యామచెంతఁ గూర్చుండి, శరీరమును దడపుచు
వాపోవుచుండెను.

రామచంద్రయ్య భ్రాతృమిత్రులొకరిని వారియేడ్చుటచేసి,
పాలుండిచ్చించి వెచ్చివెనక నుంచి బాబోయిచుండఁ గొంతబడలిక దీరి
చెమ్మటలుగ్రమ్ముచుండఁ జూచి భావతీ కనుమరిచి నలువంకలఁజూచి, క
న్నులనీరు కప్పుపలు గట్టుచుండి నానుకొని తన్ను జూచుచున్న
తల్లిని నవ్వుచుచూచి తానును కన్నులనీరు పెట్టుకొనెను.

అదిగనసంగతి నెఱుంగిన నన్న యాతిరిముతో రామచంద్ర
య్య శోభావతి శరీరమునా గ్రుచు “దల్లి! యిట్టివిపరీతము జరుగుట
కాఁదల” మనఁ ప్రశస్తి క్రుచ్చి యడుగనాగెను.

అప్పుడు చెట్టుపై తోసిటిపోటు పడినట్లు గయ్యాళియగు నాడుడి
మగనిని గంపఁబట్టి యమ్మునుగాని, యుత్తమస్త్రీలు కష్టనిష్ఠుర
ములకొల్పి తమపురుషుల గౌరవమును గాపాడుచుందురు గదా!

నిజముచెప్పిన పెనిమిటిపై దనవారి కాగ్రహమును, నెన్న
టికి దీఱనిపగయును, గలుగుననియు, లోకులువినిన నపకీర్తిగలుగున
నియు, జరిగినది జరిగినట్లుచెప్పక మెల్లగా లేచి గోడనానుకొని, తం
డ్రినిజూచి నాకునా! మీయల్లునికీ దిరుచినాపల్లిలో నుద్యోగము
గుదురంటచే మేమిరువురము రైలులోవెళ్ళి చుంటిమి. నాకు నా
యానముగఁ దోచి నేషన్లోదిగి అగి ఉచ్చునుతలో రైలువె
ళ్లెను. అంతవఱకు నాపెనిమిటి మనసుమండి యగుట వేతేయూరు

నుగాక యాయారయి నుండెను. అచట నొక స్త్రీ రైలుదిగివచ్చు చుండగా నామెను దోడు జేసికొని యింటికి వచ్చుచుంటిని. దారి లో జోరులడ్డుపడి యామెబీదరాలగుట నామెను నాలుగుచటచి వెళ్ళగొట్టి యొక గాతని నానొప్పిపెట్టెనట్టిరి. ఆదెబ్బకు తెలివిదప్పి కేలబడితి. అంతనాకఠినాత్ముడు నాపైసొమ్ములు దోచుకొనివెళ్ళినట్లు న్నది. తెల్లవాఱిన తరువాత గనులుదెఱచి చూడగా నీసెట్టి యగు పడె"ననిచెప్పి, పిదప మాటాడలేక యూరకుండెను.

సార్వతమ్మ శోభ వతిచెంపలు దువ్వచు “తల్లీ! నీమగనికి సహాయము వెళ్లుట కింకెవరులేక చూలాలై ననీవే వెళ్లవలసివచ్చెనా” నాముద్దులప్రాణమా “నాకివట నేమియు కొఱతలేదు కాన నిపు ఁవచ్చుట కిష్టములే”దని వ్రాయుచుంటివే. నీసౌఖ్యమునకిదియేనా గురత!” అని యామెశరీరమును దడపుచుండి గుదుమలు చేతికిదగలి “హా!నావట్టి చాలదెబ్బలు పడినట్టున్నదే” నాగుంగరుతల్లీ! నీయొద్దు నైతెనమెచ్చి దేవుడు నీసాధనను నిష్ఫలపఁగొడదా!” యనిదుఃఖ మాపుకొనలేక వెక్కిరియింపసాగెను.

వారిరోదమువలన బిడ్డకింకను శరీరములని పొపుననియెంచి, రామచంద్రయ్య, “అమ్మా! దేవునిదయ యుండబట్టియే మనబిడ్డను బ్రాణములతోఁజూడ గలిగితిమి. మీరు రట్టుజేసినఁ బిల్లను మఱింత దిగులుఁ బెట్టించుట” యని ముసలామె నవతలికి దీసి నైదుని రప్పించిరి

నైదుడమెనుజూచి చాల నీరసముగానుండుటను గమనించి యొకరబ్బరుగొట్టముతో గుండెను శ్వాసశోశమును గడుపును బరీక్షించి చూచి, శరీరమంతట నున్న గుదుమలను నెత్తిగాయము నుజూచి యాశ్చర్యపడి రామచంద్రయ్యతో “అయ్యా! దెబ్బలచే నీమెశరీర

మును గుండెయుఁ జాల నదరిపోయియున్నది. చూలాలై యున్న యీమె కిట్టి దురవస్థ గలుగుటకేమి కారణము? ఈమె శరీరముస్వస్థ పడుట కావమానములై నఁ జాల"దనెను. "గాలి గొట్టినప్పుడుగదా తూరుపై న్నవలె" నన్నట్లు యిట్టి వ్యాధిగ్రస్తులు వచ్చినప్పుడుగదా వైద్యులు బెడరించి ధనము లాగుదురు. వైద్యుఁడిట్లు చెప్పుచుండ పార్వతమ్మయుఁ గల్యాణియుఁ నొటఁదడిలేక చిత్ర ప్రతిమలవలె నివ్వెఱఁబడిరి. రామచంద్రయ్య "అయ్యా! గర్భములోని శిశువున శేమైన నపాయము గలిగియుండునా?" యని గీనానఁజై యడిగెను.

వైద్యుఁడు "అయ్యా! దేవుని వయనలనను, మీ యస్వస్థము నుంచిదగుటచేతను, గర్భమునకేమియు నపాయములేదు, శిశువున కపాయము గలిగినఁ బెన్వప్రాణమువకుఁగూడ నపాయము సంభవించియుండును. దైన మామె పాలిటనుండి యా యపాయమును దప్పించెను" అనెను.

రామచంద్రయ్య యశ్రుధారలతో వైద్యుని చేతులు పట్టుకొని, "అయ్యా డాక్టరుగారూ! నాకేకపుత్రి. నాబిడ్డగాదు. మీబిడ్డ. ఇవి చేతులుగావు. మీకాళ్లునుకొనుడు. నాబిడ్డను బ్రదికించు భారము మీఁది:" యని ముఖమువకుఁ గరము నడ్డముఁ బెట్టుకొని యేడువసాగెను

పాపము రామచంద్రయ్యయేడ్చుకూచి వైద్యునకు బాలిపుట్టి "అయ్యా! మఱేమియు భయము లేదు. మీరు ధైర్యముగ నుండుఁడ"ని చెప్పి వెచ్చని నీటిచే గాయమును గడిగి సూర్యమువేసి కట్టుగట్టి బోవలి కావదమిచ్చెను.

చిట్టి మూఁకుటకు మూకుడున్నదిగాని నముద్రము మూయుటకు మూకుడున్నదా? పట్టాభిరాముని చర్య లొకరినోటనుండి

యొకరినొకటి యూహ పల్లెలు దాటి వీరి చెవిని బడుచుండినను శోభావతి వ్రాయుచుండిన యుత్తరములవలన గొంత ధైర్యము శో నుండిరి. తాము విరుచున్న కబురుల కానవాలుగ నపుడు జరిగిన ఘోరకృత్యమునుజూచి చిక్కి తనవారిపై నభిమానముచే వాస్తవమును దాచెనని తెలిసికొని యామె నుపచరించుటకై తలిదండ్రులిరువురు కొంత ధైర్యముఁ బూనిరిగాని గోడ నానుకొని నిలువఁబడిన ముసలామె మరలఁ లేనరేక “హా! నా ముద్దురూనా! హా నా బంగరు బొమ్మా! లోకమునందు బుణ్యవంతుల బిడ్డలు పెనిమిటిచే లాలింపఁబడుచు నత్తవారింట్ల నల్లగుమ్మర్లగఁ గాపురము చేయలేదా? భగవంతుడు నాయొక్క బిడ్డనే యిట్టి చిన్నచూపు జూడవలయునా! నా కన్నులుచేసిన పాపమా! ఇట్టికూర్మ లెట్టి కష్టములఁబెట్టిరో గదా! ఓ బుద్ధిమతివగు నాతల్లి! నీ యుత్తరములఁ జూచి నీతండ్రి నమ్మికతో నుండనేకాని. నాటికినాడే బిడ్డను దీసికొనిరచ్చుని పోరుచుంటినే! ఈ ముసలిముండమాటను నెరుగు సరికుఁ జేయకుండిరే కాలము వ్యతిరేకముగ నున్నపు డెవరికైన మంచిబుద్ధులు పుట్టునా వారి కెక్కనమైన నాబిడ్డను నా యింట విడిచివేయఁగూడదా! ఎవరేమనుకొన్న నేమి! లోకమున నెందఱుపిల్లల తల్లవారి పోరునేక తిలపించుకొనఁగల సుండలేదు! అపకీర్తికి వెంటి కుమారీ వ్రాణముల కేయపాయము వచ్చినది గదా!” యని యనేకవిధముల బలవించుచు లేచి నిలుచుటకై న శక్తి లేనదయ్యెను. వాగ్ధక్యము చేతను, మనో వ్యాకులతచేతను, నోరురుచియై, యన్నమితవు డప్పి, విరేచనములు జ్వరిముతో యవస్థ బడుచుండఁ గాని, శోభావతి జబ్బువలన నీమె నెవరను గమనింపరైరి.

వైద్యుఁడు శోభావతికి దివమునకు రెండుమాసలు గాయమును వెచ్చనిగీటిచే గడిగి యావధమునేసి కట్టు కట్టుచు లోపలికి

మంచి యాపదము లిచ్చుచు వచ్చుటచే రెండు మానములకు గా
యము చక్కగా మానిపోయి శరీరము స్వస్థమై కొంచెము సత్తువ
గలిగి యిటు నటు దిరుగులాడ సాగెను.

పార్వతీమ్మకు నానాటి కింతత యెక్కునై చివరికు మంచ
మెక్కిను. తనకై వగచి వగచి యీ చింతతో సవ్య మంచమెక్కి
నన్నవ్యాకులముతో శోభావతి తల్లికి సహాయముగ నవ్వ కుసచరించు
చుండెను. లోకమున గోలినలెగాక కడుపునబుట్టిన పిల్లకన్న నెక్కు
వగల జూచుకొనుచుండిన యస్త్రగారి జబ్బుజూచి యింక జీవించుట
కల్లయని వగచుచు గల్యాణి ముంబవ స్త్రమరిక కనిపెట్టెనని
యుండెను గాని, బేషధములచలనను, నుపచారములచలనను, వే
ప్రయోజనము లేక తుద కామె పరలోకమునకొవ్వెను. పదిరాత్రులు
గడచెను, అపరక్రియలు ముగిసెను. దేవుని నయచలన శోభావతి
జబ్బు కుదిరిన సంశోషమున రామచంద్రునకును గల్యాణికిని ముఖ
మంతగ దోచుచుండెను.

నవమానములు పూర్తియగుటచే శోభావతి కడుగు పెట్టుకొ
మహాభారముగ దోచుచుండెను నెలలు నిండిన కొమరితం జ
తల్లి, పిల్లి చల్లగా లేచునలెనని కల్యాణి వేపున వేబ్బలకుక్రమ
కొను చుండెను.

ఒకదినము రాత్రి శోభావతికి బ్రసవవేదనముగలిగి కష్ట
చుండెను. రామచంద్రయ్య భార్యనుజూచి “పిల్ల బిడ్డ కేమైన
ముగ నుండిన దెప్పుము. తెలిసినవారిని బిలిపించెను”నని నలుమా
గుచుండెను.

ముఱునాడు వగలు రెండు గంటలకు అడవిబిడ్డను గని
యొడలి. ముఖముగ నుండుటచేతను లిక్కను జూచిని సంశోషము

చేతను శోభావతి హాయిగఁ బవలించెను.

రామచంద్రునకును గల్యాణికిని గలిగిన యానందమునకు మేఱలేదు. పది గాత్రులు వెళ్ళినవి. ఇదునొకండవదినమునఁ స్నానము చేయించి యారాత్రి శిశువును దొట్ల నుంచిరి.

చక్కదనమునఁ జక్కెరబొమ్మవలెఁ దల్లికిని: నవ్వతాతలకును, శోభావతి బిడ్డ నయనానంద మొనరించుచుండెను. తల్లికిఁ దాఁబడిన కవ్వములు జ్ఞప్తికి వచ్చినను ముద్దులు మూటఁగట్టెడు బిడ్డనుజూచి యెవ్వయు మఱచుచుండెను.

రామచంద్రయ్యకును గల్యాణికిని మనుమరాలి ముచ్చటలు చెప్ప శక్యముకాదు. బిడ్డను కంటికి తెప్పవలెఁ జూచుకొనుచుండిరిగాని, ముసలామెయుండిన బిడ్డనుజూచి యెట్లు పొంగిపోవునోయని కొంతచింత దోచుచుండెడిది.

పిల్లకు మూడుమాసములు వెళ్ళినవి. ఎవరిని జూచినను నూఁకొట్టుచు, నవ్వుచు, నెత్తుకొమ్మని చేతులు పైకెత్తుచుండ మామగారును, చిన్నతగారును సోదరప్రేమగల మీనాక్షియు బిడ్డను జూచి సంత సంతసింతురోయని శోభావతి తలఁచుకొనుచుండెనుగాని.

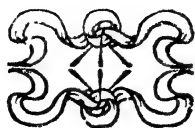
నాను బుట్టినంటికి నచ్చినప్పటి స్థితిని దఱచి యపుడేమియు జెప్పఁజూచుచుండి, యొకనాఁడు తండ్రినిజూచి, "నాయనా" పిల్ల పుట్టినది మా మామగారి కుత్తరము వ్రాసితిరా" యని యడిగెను.

మిమాటల క్కవ కోపము కలిగెగాని కూతురి మనసు చిన్ని 'వునని రామచంద్రయ్య కోపము నఱచుకొని, "తల్లీ, నీవభిమాన వతివిగాన, భర్త కొట్టెనని చెప్పక, దొంగలు కొట్టెనని చెప్పితివి. దైవము మాకన్నుల బడవేయకున్న నీగతి యేమగును" నీమాటలు నిజమైయుండి దారిలోదిగిన కోడ లేమైశ్శదోయను జ్ఞప్తి వారి కుం

డిన వా రిట్లుండురా! వారి యునికిఁజూడ నీవుండుట భారమై తోఁచి
వారిలోనే యెవరో యీ పని చేసియుండురని స్పష్టమగుచున్నది.”
అని పెదమొగముఁ బెట్టుకొనెను.

శోభావతి “తండ్రీ! అట్లెన్నడును దలఁపవలదు. అట్లున్న
నేనింత ధైర్యముతోఁ జెప్పుమనా!” అనెను

ఇంకెవరైన నా మాట నెత్తియుండిన రామచంద్రయ్యకున్న
కోపముచే పైఁబడి యుండుచు ౧ని యత్తవా రింతఁజేసి, తానును
సక్కసముగ మాటలాడిన బిడ్డ మనసునకు నొప్పి దగులనని
యెంచి వారిత క్కూరులయ్యను భక్తివిశ్వాసముఁ వదలకుండఁది
కూతురి సుగుణములకు లోలోన మెచ్చుకొనెను.

భో భా వ త్రి.

ఎ ని మి ద వ ప్ర క రణ ము.

ఒక దినము మధ్యాహ్నము పంజెందు గంట లగునప్పటికి
శేషయ్య భోజనము జేసి తాంబూలము వేసికొనుచు వీధి గుమ్మ
మున నిలిచియుండఁ దపాలా నౌకరొక యుత్తరము తెచ్చి యిచ్చి
నెత్తెను.

శేషయ్య కొంతపఱకుఁ జదివెనుగాని కిదివఱకుఁ జనుచు
ముఖము చిన్నబుచ్చుకొని లోపలికినచ్చి భార్యను బిలిచి యామె
వినునట్లు యిట్లు చదువి నారంభించెను.

ప్రియమైన వియ్యంకులకు,

రామచంద్రయ్య వందనములతో వ్రాయుట యేమనగా —

ఆఱుమాసముల క్రిందట

మా యూరి వర్తకుఁడొకఁడు రైలు స్టేషనునుండి వచ్చుచుండ,
నెత్తిపై బలమైన గాయముతో బుస్తెమొసలు సర్వమును దోపిచ్చి
తెలివిఁదప్పి పడియున్న మా కొమారితంజూచి, మాసాలిటి స్థావము
వలె నా పుణ్యత్తుండ మాయంటఁ దచ్చి యాప్పగించెను తరువాత
కొంతసేపటి కామెకు స్పృశ కలిగినవెనుక యేమని యడిగినఁ దన
పెనిమిటి కుద్యోగము గుదిరినందునఁ, వారిరువురు రై లెక్కి వెళ్లు
చుండఁ గుంభకోణము స్టేషనునొద్దఁ దనకు నాయాసము వచ్చిదిగి
నట్లును, తోడనే రైలు వెళ్ళిపోయినట్లును, నచట రైలుదిగిన
యొక స్త్రీ సాహాయ్యమునఁ దానింటికి వచ్చుచుండ దారిలో దొం
గలునెత్తిపైఁగొట్టి సొమ్ములు దోచుకొనినట్లును జెప్పెను. ఆమె

మాటలు నిజమేయైన నగపడనివారని వెదకుకొనకుండువాగుగలరా? ఏకీ వేశ మాపిల్ల దుర్భాగమునజెప్పక వచ్చి యుండునని యభిప్రాయ పడి యుంటిమిగాని, తాను పిల్లనుగన్న సంతోషమును మారుగారికి లుపుమని ముమ్మాలు చెప్పుచుండటచే నేను దలచుకొన్నది ప్రమాదమని తోచెను. నాలుగు మాసములబట్టి వ్రాయుమని నిర్బంధించుటచే నామె తొందరబడకలేక కోడలక్కటలేని మీకు బలవంతమున వ్రాసితిని.

నీయి.

మీ విశ్వాసమున,

రామచంద్రయ్య.

నీయి దదివి యావలేని యాగ్రహముగలవాడై, “ఏంటివే! నీకొడుకుచేసిన దుష్కృత్యము. ఇన్నిదినములు వాని వెనుక వేసికొని మాటలాడుచుండిన నోరిపుడు మెదల్చుకున్నావేమి? మొదటిదెండ్లియు నాచెనటికి నీవు బుద్ధి జెప్పించుండిన నింత సువ్వచాటిల్లదుగదా! అట్లుగాక నీవు వానికి సాహాయ్యముగ మాటలాడుచుండి సుగుణవతి యైన యాపిల్ల నికమందెట్టి నేపుకొని తీన్నావుగదా! నీవలెనది గయ్యాళిగనుండిన నీవలకు నాతలకు మువ్వచెచ్చియుండును పాప మాపిల్ల యిన్నిపాట్ల హాస్యకొనుటయేగాక యీచందాలకు నేమిచేసి వచ్చెనో యెఱుంగము. మనయందలి యభిమానముచే నాపిల్ల నిజమును దాచి శౌరవమును గాపాడఁ దలచుచున్నది ఇంతటి మానవతి నిన్ని కష్టపాట్లబెట్టి పాప మెన్ని జన్మములకుఁ దీర్పు కొనఁగలము? హద్దుపద్దులేక యింటి పెద్దచిన్నలనెల్ల దుర్భాషలాడి తగవులకీడ్చి ఆయాఁయింటివారి పిల్ల గయ్యాళి”యని యనిపించి. మూఁడుదినముల కొకమా రత్తింట్లనుంచుమనమాణికృత్యము నీయొక్కఁ బరుగెత్తి వచ్చుటఁ

జూచుచునే మహానుభావురాలగు పిల్ల నిన్నికష్టపాట్ల బెట్టుటచే అడవి మృగములని చెవువలెనేగాని నీవుగాని నీ కొడుకుగాని మనుష్యులై యున్న నొకరికైన గొంచెము పశ్చాత్తాపముగలుగదా! నీవుగనిపెంచినట్లు లామెతల్లి యామెన గని పెంచలేదా! ఆమెను మంగలమలో బెట్టివేళుకొనితినుచున్న నీ మనసిప్పుడు చల్లబడినదా?" అని భార్యపు త్రుల దుర్గయ దుశ్చేష్టి ములఁ దలఁచి తలఁచి మఁసు మండుచుండ ననేకవిధములుగఁ జీవాట్లుపెట్టుచుండు పెనిమిటినిఁజూచి జానకమ్మ చేయిచాచి "చాలు. మీ పురాణమింక ముగింపుడు నేను దాని నేమనుచుంటిని" మగులు నత్తి కెక్కిన మీరు మెచ్చుకొనవలె. గాని, దాని గయ్యాళితఁము నేఁగాబట్టి యొర్పుకొంటిని. ఎంతటి యాడు దిగాకున్న మగనినెత్తిని నింతటినింక బెట్టినది?"

భార్యమాటలకు కేవలము మఱింత విసుగుగలిగి "సీసీ! దొర్భాగ్యపుముండా! దానినుగుణములన్నియు నీకు దుర్గణము లైతొఁచెనా! దురాచారిణి! యాపిల్లను బెట్టిన పాట్లొకను జాలవని తోచుచున్నదా కఠినాత్మురాలా నాయెదుట నిలువక ఆవలకుఁబోమ్ము" అని తాను గదిలోనికివెళ్ళి మంచముపైబరుండి "హృదయమా! నేఁజేసికొన్న పాము నాకు పున నిట్టి దుర్భాగ్యుండు పుట్టవలయునా: కొంచెమువరులైన కాము వెల్లెబుచ్చు కొనుచుండ కొంచమేని కారవము దలఁపక వీడిట్టి యవివేక కృత్యములొనర్చుచున్న నేనెట్లు నలుగురిలోఁదగుదునని తలయెత్తుకొని తిరుగుదును! ఆనాధ్వి చెప్పక దాచి వను మార్గమధ్యమున జరపిన యాదుష్కార్యమెల్ల దాగఁగలదు" ఈయపక్షి నేరీతి బాపుకొందు. మతియు వీధిలోఁదలఁజూపిన దారిఁ బోవువాగు నామఃఖమున నుమ్మివేయకుండుతా: దైవాధీనమున నాపిల్లనాణము దక్కినందున మంచిదయ్యెనుగాని, లేకున్నఁ దలవం

దుర్లభేమి యుత్తరముఁజెప్పదు! లోకులకేమి సమాధానముఁజెప్ప వాఁడ! హాహాహత్స! యెంతవాతకమున కొడిగట్టెటవిరా! యీవా పమెన్ని జన్మములకు దీర్చుకొందువు!” అని పెక్కువిధములఁ గొడు కును నిందించుచు “నూరివారైవరైన దన్నడిగిన వారికేమి సమా ధానముఁజెప్పదు” నని పలువిధముల యోజించుకొనుచుండెను.

అంత సాయంకాలమప్పుడు గొప్ప యద్యోగస్థునివలె వెళ్ళి యుండిన పట్టాభిరాముఁ డింటికివచ్చెను. జానకమ్మ పైగెఱిసేసి కొడు కును మిద్దెమీఁదికిఁ దీసికొనివెళ్ళి యుత్తరముయొక్క వివరమును దం డ్రీపెట్టిన చీవాట్లనుజెప్పి వాస్తవమునడిగెను. కాని యీమెకేడియుఁ బ్రత్యుత్తముఁ జెప్పుక పట్టాభిరాముఁడు క్రిందుఁజూచుచుఁ బలుక గుండెను.

కుమారుని దుశ్చేష్టలకు జానకమ్మకు మాత్రమేమియుఁ గట్టే ముతొఁచకుండెను గాని, యింట నింకెవరికిని యతనిముఖముఁ జూ చుటకే యసహ్యముగనుండెను. సుభద్రమ్మ కతని విస్తరలోనన్నము నేయుటకయిన నిష్టము లేకుండెను గాని, మంచితనమున నతని నోట వాస్తవము నెఱుంగ వలెనని సమయముఁ జూచుచుండెను. పగలును రాత్రియుఁ దండ్రీభోజనముచేసి పరుండిన సమయమునఁ దన స్నాన భోజనములఁ దీర్చుకొనుచుఁ బట్టాభిరాముఁడు తండ్రీ కంటఁబడక తలఁదాచుకొని టరుగుచుండెను.

ఒకనాటిరాత్రి భోజనములైన పిదప నందఱుపరుండిరి. గం టలు పదునొకండ్లైనవి కొడుకునకై సుభద్రమ్మ కాచికాచియుండి విస్తరముందుఁగూర్చుండునప్పటికి వీధిలేలువు చప్పుడుకాఁగా లేచితిన్న గాఁదలుపుఁదెఱచెను. పట్టాభిరాముఁడు మిద్దెమీఁదికిఁబోయి గుడ్డఁ దీసివచ్చి కాలునేతులు గడుగుకొని యాకుదగ్గఱ గూర్చుండెను.

సుభద్రమ్మ వడ్డించుచు నశనియొద్దఁ గూర్చుండి మంచిమాటలతో నిట్లనెను. “నాయనా! ప్రతిదినము నిట్లు వేళఁదప్పిభోజనముఁచేసిన శరీరమున కనారోగ్యముగదా!” ఎందుకిట్లు దేహమును జెడఁగొట్టుకొనెదవు? నామాట నీకులక్ష్యములేకున్నచు నాచేతులతో సాకిపెద్దవానిఁ జేసితిని నన, మీపై మగులు నన్ను నిలువనీయదు. ఇంతసేపు నీవు రానందునఁ దిండిమీఁదనెన బుద్ధిపోక నీకై వేచియుంటిని. ఏమో పిల్లలులేని దానను కాన మీతోడిదే లోకమని మిమ్ములఁ జూచి సంతోషించుకొనుచుండనుగాని నీవిన్నాళ్లనలెగాక కపటపువర్తనఁకన్నె యున్నావు. కాన నాకీచట నుండు నిష్ఠములేదు. మునలాయన నడిగి నాలుగు దినములలో మాపుట్టించికి వెళ్ళఁగలఁచి యున్నాను.”

ఆమెమాటలకుఁ బట్టాభిరాముఁడు తనలోనిట్లనుకొనెను “మన తల్లి గృహకృత్యములు చేతఁగాని సోమరిది. వేళకువచ్చిననేగాని పిండమువేయదు. తండ్రిముఖముఁ జూచుటకు భయమగుచున్నది. కాబట్టి వేళకు సరిగా వచ్చుటకు నాకు ధైర్యములేదు. ఆదర్శముతో వాస్తవముగ నీమెతల్లిగాని యామెగాదు. ఈమె వెళ్ళినఁ దిండిలేక యెండవలసినవాడనే కావున నీమెకు సణఁగి యుత్తర మిచ్చుటయే మేలని యెంచి “పిన్నమ్మా! నిన్నే తల్లిగ నెంచియున్న సత్కృతసభోగము. నీ విషయమున నా కేమాత్రము కపటములేదు. నీవిచలలేకన్న నేనును దేశత్యాగి నై వెళ్ళవలసినదే” అనెను.

సుభద్రమ్మ:—“ఓరీ! అట్లనవలదు తలిదండ్రులు చక్కగా నుండవలె గాని నీకేమిఁకాఁత.

పట్టాభిరాముఁడు:—ప్రీతిగ నాదరించు వాడలేక యెండలున్న నేమి?

సుభద్రమ్మ:—“నాయనా! నీవుపుట్టింట విడిచితిని! తల్లికి

నోజెప్పిన వాస్తవ మనుకొంటిమి గాని, పిల్లవిషయమును గుఱించి నాతో, గూడఁజెప్పక యంత మర్కముగదాచ నేల? లోకమునఁ బిల్ల లెంతో గయ్యాళితనముఁజేయుచున్నారు ఒకరినననేల? మనమాణి క్యము మాశిక్యమే. అదియటుండు, దాఁదెచ్చది, నేఁజెప్పగూడదుగాని, నీ తల్లి యేదో యొక నెవమున ముసలాయనతో, దగవాడుచునే యుండును. పాపమాపిల్లి నీవేమిచేసినను రెండువవారికిఁ దెలియనీక మారుమాటపైఁనఁబలుకక నుదికి తప్రీతితో జూచుకొనుచున్న నా యొద్దనయిన వెలిబుచ్చినదికాదు. నాయనా! యట్టిపాధ్వీ నెటఱించి వచ్చితిని? చెప్పునిదే యీ యన్నము ముట్టిన నీకు గోమాంసముతో సమమునుమా'! యని యతని కుడిచేతిని బట్టుకొనెను.

అంతఁబట్టాఁగారముఁడు చేయునదిరేక తనలోనిట్లు చింతించె ను. ఈమె యింతపట్టుదలతో, బ్రతిమాలినపుడు చెప్పకున్న నేజేసి నదెన్నఁజైనబయటికిఁవచ్చిన నీమెకున్నాపై, బ్రీతి దప్పుటయేగాక గ డ్డిపోవకైన నమ్మక నాముఖమునఁ జూపెనొప్పుదు. కాఁబట్టి యిప్పుడే తప్పునొప్పుకొన్న మంచిది. ఐననేమి? ఈమెగూఢాత్మురాలును, నా పైఁ బుత్రవాత్సల్యము గలదియు, కాన నామాట వెలిబుచ్చుదు. ఎల్లైనను నీమెచే నొట్టుఁజెట్టించుకొనవలె నని తలంచి యామెతోఁ “బిన్నమ్మా” నేఁ జేసినది నాతల్లికె నఁ జెప్పినాఁడనిగాను. ఐనను నీవు తల్లికెనఁ బదిరుమంగు లెక్కువగఁ బ్రేమించుటచే నీతోఁ జెప్పిన గాని నీ వామాటలను బయలు పఱచనని యెట్లుఁ జెట్టు కొనుము” అనెను.

సుభద్రమ్మ:—“నాయనా! యేమో తెలియక జరిగినందు లకు నాబిడ్డతప్పుల నేనే బయటవేసిన, వినువారు నాముఖమున నుమ్మి వేయరాని నాబిడ్డగ నేనెవరికిఁ జెప్పటలేదని యతనికరమునఁ

గరముంచి ప్రమాణముచేసెను.

పట్టాభిరాముడు “అట్లైనవినుము. అది చీకటిలోనాయెవ్వకు వచ్చునపుడు దానిముక్కున మెరియుచుండు ముక్కు ఖడకలజూచి వానిని దీసికొనవలెనని నాకిష్టముండెను గాని, ముందటివలె దీసికొనుటకు ముసలాయనకు భయపడి యేదోయొక నెపమున బొరుగూరికి బిలుచుకొని వెళ్ళితి”ననెను.

సుభద్రమ్మ “అట్లైన దేహముపైనుండిన వన్నియు నీవు దీసికొనినట్లేనా?” యనియడ గిరీగుమారుడు తలయూపెను “ఓరీ” నేనడిగినప్పుడు నాబంధువు పెట్టెలోనున్నవని చెప్పుచు వచ్చినదిగదరా? పోనిమ్మ. సొమ్ముదీసికొని దానినెక్కడ విశించితివి?” అని సుభద్రమ్మ మరల యడిగెను.

పట్టాభిరాముడు “నే నట్లు చేసి సొమ్ముదీసికొని నాదారిని వచ్చితిని” అదియేమోదయు నేనెఱుంగ”నని తానొనర్చిన వన్నియుఁ జెప్పెను

కొడుకుమాటలకు సుభద్రమ్మ నెత్తిమోదుకొని; “హతల్లీ నీవెన్నిపాట్లొడితివే” యనియెలుంగెత్తి దేడవలసినంత యాతని ముందఁ గాని, చోరులుచేసిరిచుకొన్నది కొడుకేచేసివచ్చినట్లు తెలిసిన ముసలాయన వాని నింట నిలువ నీయవనియుఁ గొడుకునకు దానొట్టుఁబెట్టినదిగుఁ దలంచి కంతమెత్తక కన్నీరు వెల్లువలుగట్ట, గద్గదస్వరముతో నీనునపెల్లొప్పెరా! అన్నిసొమ్ము లూడదీసి కొనుటయే గాక నీవుపెట్టిన శ్రమలన్నియు నోచ్చుకొని యుండుటయేగాని, యంత చనువుననున్న నాతోనైనఁ జెప్పలేదుగదా నీవిచటనేయడిగినఁ దీసి యిప్పుడా! పరిమసాధ్యమైన పిల్లనింతకష్టపెట్టినదిగాక నట్టడివి నట్లువిడిచితివి? గొడ్డగ్రాస నాకే కడుపుదిహించుచుండు, లేకలేక కనిపాగములకంటె నెక్కువగ నాకిన తలిదండ్రులెట్లానుమునా? బావతి.

నీచక్కనము నాకన్నులయందే మెదలుచున్నదే నీముగ్ధమాటలు నా కెప్పుడును చెవిలో మ్రోగుచున్నవే! అనివాపోవుచు గొడుగున్న జూచి, “న యనా” నీవింతటి క్రూరకృత్య మొనర్చినచ్చినను నాగుణవతి మనసుననుచక దొంగలు గొట్టారనిదాచి మనయందలి కీతిచే దండ్రుని బొందఱుపఱచి తన సుఖసంతోషము మనకుఁ దెలిపెగదా! అయ్యా నీవెట్టి తపమొనర్చితివో! భగవంతుడు నీకీర్తియాలినిగూర్చె ఏమో తెలివిలేక జరిగినది. చదువుకొన్న నీకీర్తిదుగ్బద్ధి కలుగుట నా కనులుచేసిన పాపమరుకొనెద. పోనిమ్ము. తండ్రీ! యింకమీఁదన్బిడ్డ క్రూర్యము! కొడిగట్టనని యాన పట్టుకొను’మని యొకచేత గడ్డము ను మరియొకచేత నతనిచేయు యు బట్టుకొని బ్రతిమాలుచుండెను. “బట్టుకొట్టుకొనకున్న నీమెవలదు, పట్టుకొన్న నేమి’నమయమునచ్చిన పుడిట్లుచేయకుండుట కెట్లువీలగు”నని పట్టాభిరాముఁడు ననలోయో బంచుకొనుచుండెను.

వీరినలు గునగుసలాన నారంభించుట నిని మీనాక్ష తనపు చెంత నిలచి యంతయు నినుచుండి వీరిమాటలాగగనే “యింకనుండి రా”దనుకొని చప్పుడగాకుండి మిదైమిఁదికి వెళ్లెను. భార్యగారి కాలస్యమైనందునకలిగి సుబ్బరాయుఁడు “యేమే, మీనా! నాకునిద్దు రవచ్చుచున్నది. తాంబూలమునకని యెంతసేపువేచి యుందును. నీకు రెండుచఱపులు గావలసియున్నట్లున్నదే ” అనియఱచెను.

మీనాక్ష—ఓహో! మీయస్కానము మీకును గలిగి నట్లున్నదే!

సుబ్బరాయుఁడు—(నవ్వుచు) “పరిహాసమున కన్నానుగాని, యతనివలె నేను చదువుకొన్న మూఁకుడనుకాను. ఐనను బ్రతిదినము సుభద్రమ్మ బలవంతపఱచి మిదైమిఁది కంఠట కింకను జిన్నపి

ల్లవా?" "అదియట్లుండఁగి ముచ్చి చిన్నత్రిగారును మీయన్నగారును నే
మోగుసగుసలాడుచుండి మాయక్కయ్య మాటలేవైన బయలుప
డునేమోయని తలుపుచాటుననుండి నినుచుంటి"నని మీనాక్షి కను
ల నీళ్ళిగాన్పుకొనుచు, దానువినిన చంతయుఁ బెనిమిటితోఁ జెప్పెను.

భార్య చెప్పినదంతయు విని మనసు నిలవక సుబ్బరాయుఁడు
కంట్టనీరుపెట్టుకొని, "మీనా వానినన్నయనుకొనినఁ బాపము నచ్చు
ను. అహో. యెట్టి క్రొంగిముసల కొడిగట్టివాఁడు! యింతటి దోష్రిహి
యింకెంతటి కయినను వెనుదీయఁడు! తల్లికంటెను సుభద్రమ్ముకంటె
ను, సన్నామె యెక్కువగ నాదరించి చుండెనే! పార్వతీదేవివంటి
యా పరమపతివ్రతకుఁ ద్రికాలములయందు వందనము లొనర్చుచుం
డిన మనకునద్గతక కలుగును. ఆపాపపుముచ్చటఁజెప్పకొన్న మనకుఁ
గూడఁ బాపము సిద్ధించును. అదియుండనిమ్ము. నేనాటుమానము
లఁబట్టి రాజుగారి నగరి కప్పుడప్పుడు పోవుచుంటినిగదా! నిన్నటిదినము
నగరిలో బాలుర కుసాధ్యాయునిగ నన్నునియమించిరి." అనెను

మీనాక్షి:—ఎంతరు బాలురుగలరు!

సుబ్బరాయుఁడు:—పెద్ద పిల్లవాండు, సలుగురును, చిన్నపిల్ల
నాందార్లును

మీనాక్షి:—అట్లైన జీతమెంతి యిచ్చెదరు?

సుబ్బరాయుఁడు:—ఎఁబది యిచ్చదమౌతి.

మీనాక్షి:—అంతయియ్య రినుకొనెద.

సుబ్బరాయుఁడు:—జీతముఁ దెచ్చి నీచేతికిచ్చినపుడు నీవుఁ
లిసికొనెదవు లెమ్ము.

మీనాక్షి:—నాథా! అట్లెన్నడుఁ చేయవలదు. మీయన్న
గారివలె మీరును బెంకెతన మనలంబింపవలదు. పెద్దలుమీతఁగి

గారున్నారు. ఇంకను న శ్రద్ధగారుండిగా నాచేతికిచ్చుట మర్యాదగాదు.

సంబంధములు:—(సభ్యుడు) “నీమనసెటుంగవలయునని యి
టినిగాని నీచేతికియ్యవచ్చుటకు సంతబుద్ధిహీనుడనా,”

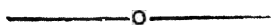
ఇట్లుచాలసేపు ముచ్చటించుకొనుచుండి యిరువురు నిదురించిరి.

మఱునాఁడదయముననే శేషయ్య చిన్న కొమారునిబిలిచి యే
మోచేప్పదలచెనుగాని మరిల నిట్లనియోజించెను. ‘ఈఘాతికుడు
చేసినకృత్యములకు వారికిజాల కోపముండును. కనుక పిల్లవాని
ని బంపరాదు. మనవాని క్రౌర్యమునకు వారు తరము వ్రాసియు మ
నము పోకున్న పిల్ల కేగాక వారికందఱకుఁ గట్టముదోచును లోకు
లు మఱింత పరిహసించుదురు. కాబట్టి యెవరైనబోయి తిరవలయును.
ఇంతకు నేనేపోయిన వారికిఁగొంచెము శాంతముగలుగును. అయిన
నేమని వారిముఖముఁజూతునని నాకుసిగ్గుచున్నది. నేనుకోపి
ని జూడవెళ్ళదనన్న నీగయ్యాళిముండ తగవాడుటయేగాక, తట్టిపో
యుచుండును. ఇదిలెక్కింపక పోయినను, మనయందుఁ దప్పుండబట్టి
వారు కలహమాడి నన్నేమి యగౌరవపరతురో? ఎట్లనఁగానిమ్ము.
ఇట్టి గుణవతియగు కోడలికై యేమైన నోర్పుకొనెద”ననినుభద్రమ్మ
తో రహస్యముగఁ జెప్పి నగరిపనికిని వెళ్లెను.

శోభావతి.

సామ్య దవస్యక రణము.

ఓకానొక నాడునయము రామచంద్రయ్య మనుచురాలి ముచ్చటంజూచి సంతసించుచు గూతురింజూచి “తల్లీ! శోభావతీ! నీతోం దఱకై మీమానుగారికి వాగ్విసజాబున కింతనఱకుఁ బ్రత్యుత్తరమే నలేదు వారియోగ్యతఁ దెలిసియేగదా నేనువ్రాయఁని చెప్పుచుంటి ని! నీ మనసునకు నొప్పిదగ్గుల నని త్రొక్కివచ్చు కుండుటగలకాని మీవారెప్పుడు ననుగౌరవించిరి?” అని ముఖము చిన్నఁబుచ్చుకొనె ను. తండ్రి చిన్నఁబోవులఁజూచి తనకును వ్యాకులమై, “నాన్నా! వారికెన్నో పనులు. కానఁ దీరికలేకున్నారేమో గాని, లేకున్నవార ట్లుండువారు గా”రని శోభావతి చెప్పుచుండ వాకిటబండి నిలుచుటగ ని “వర్తిక లెవరో వచ్చియుండు”రని తలఁచి శోభావతి బిడ్డనుదీసికొని లోపలికివెళ్ళెను.

అంత బండిలోనుండి యొక ముసలాయన చిన్న సంచియొకటి తీసికొనిదిగి లోపలికి వచ్చుచుండను వచ్చునది వియ్యంకుండని యెఱింగి రామచంద్రయ్యకక బట్టరాని యాగ్రహముగలిగి మీఁదఁబడవలె న న్నంత యాతురిముండెఁగాని, యెట్టివ్వారెనను ననయిలుచేరి వపుడా దరింప వలెఁనియులేఁచోఁ గూతురిమనసుచిన్నిబోవుననియు, నదియే గాక కుమారుని వివాహమపుడేగాని, మరలసచ్చినవాఁడు గలఁచియు నిపుడు తనకోడలు, మనమరాలి కొఱకయియే వచ్చెననియు నెంచి తనకోపము నఁపఁచి, యతనికెదురుగవెళ్ళి బావగారూ! దయచేయండి నేఁడు మాకు సుదినము. అనివందనముచేసి లోపలికిఁ దీసికొనివచ్చి కూర్చుండఁబెట్టి కుశలప్రశ్నముఁ జేసెను.

తాననుకొన్నట్లేమియు జరుగక వియ్యంకుడు మర్యాదగఁజూచినందుకు శేషయ్య బంధువుల సంగణముచకు లోలోన సంతసించుచు “అయ్యా! యందఱును గుశలులై యున్నారు. ఉత్తరమువ్రాయవలయుననియు, ను దేశమే కాని, వీరివకలే” నని చెప్పెను.

“పోసిండు మీమనమరాలి కొంకె వచ్చినాడు నీ మొంత పొర్లించినను కాబోయెనరా” అనుచు రామచంద్రయ్య భార్యను నీట్లు యిమ్మని, కాళ్ళ గిడుగుకొని నీట్లించెను. కల్యాణికిని వియ్యంకునిపై నెంతో నక్కసముగనుండెగాని, “మనముచేరిన భాగ్య”ను నుకొని యూరకుండును

మామగారి రాకనెఱిగి శోభావతి సరమానంద భరితఁడై, “తానుదగ్గఁబోయి మాటలాడకున్న, నాయనకు విచారముగునని యుదఁగకొఱకుతనవి కొంకేగదా వచ్చిరనియు” దలఁచి, బిళ్ళని జంకనిడుకొని యెదుటనిలుచుచు, “మామయ్యగారూ! మనయింట నందఱుం గుశలులేకదా! మీనామయ్య, మాణికాయయ్య, మనయింట నున్నారా” యని యడుగ, శేషయ్య “అమ్మా అందఱుం గుశలులే” యనెను.

భార్య యతనితోఁ బలుకకుండుటచూచి, యిట్టిముచే సెనని వియ్యంకుం డనుకొనునని యంచి, కల్యాణిని బోధించుటకై రామచంద్రయ్య లోపలికివెల్లెను. అతఁడు లేచివెళ్లుటచూచి, “అమ్మా! నేను చేసికొన్న పాప మాదురాత్ముని కిట్టి చేటువాటిల్లె”నని కంట నీరు పెట్టుకొనెను.

కట్టనటుఁగిరిగిచూచి పిమ్మన జేతకిచ్చు నెఁమున శోభావతి మామగారియొద్ద కిరిగి, “మామగారూ! అవియన్నియు ముంచిపొందు. మనమే వెలిబుచ్చుకున్న లోకులు పరిహసించెదరు. అవినాకు

జాలని దినములు. ఎవరేమి చేయగలరు? మానాయన వచ్చుచున్నాడు. ఊరకుండు"డని చేస్తేగల జేసి, బిడ్డను జేటికిచ్చి తాను లోపలికి వెళ్లెను.

ఆహా లోకమున నిట్టి గుణవతులున్నారా! నేనుజేసిన కొండంత భాగ్యమున నాకిట్టి కోడలు లభించియు, సుగుణ సుహృదులుగల యిల్లాలితో ముచ్చటగఁ గాపురముఁజేయ భాగ్యములేని నాకొడుకు దురదృష్టమిది" అని లోలోనఁ గుండుచుఁ గోడలి సుగుణములు మెచ్చుకొనుచు, ముష్టులు మూటగట్టెడు మనమరాలిని జూచి సంతసించుచుండ, రామచంద్రయ్యవచ్చి "కొత్తవానిని జూచినఁ జీకఁగాయి పిట్టవలె నరచుచుండు పిల్ల, మీయొడిలో మెనలక కూర్చున్నది. చూడుడు. "తనకంపు తనకీ" పన్నమాట సరిపోయినది" అనియిద్దరు నవ్వుచు మాటలాడు కొనుచుండిరి.

గంటలు పదునొకండ్లైనవి. శోభావతి యీవలకువచ్చి "నాన్నా! చాలప్రజ్ఞైనది స్నానమునకు లేవరాదా" యనెను. రామచంద్రయ్య "అమ్మా! యిన్నాళ్ళకు ప్రసక్తివచ్చిన మీమామగానికి మనమరాలిని జూచుటలో నాకలిగూడఁ గాలే"ని నవ్వుచు వియ్యంకునిజూచి "లేచిరం"డని యిరువురు స్నానములుచేసి నుడుగుపంచెలఁ గట్టి విభూతిరేఖలం దీర్చుకొని సంధ్యాదిక్మైన పిమ్మట భోజనములకుఁ గూర్చుండిరి.

కొమరిత తనయింటికి వచ్చినప్పటిస్థితిని, నామెకువచ్చిన కష్టములకు గుఱించి రామచంద్రయ్య ముచ్చటింపఁ దొడఁగెను; గాని మిమ్మగారి మునున కాయాసము గలుగునని వక్షించుచున్న శోభావతి, తండ్రిజూచి "నాన్నా! సాపము వారేమి చేయుదురు? ఎవరినైనఁ బంపెదఁగాని నీవు పోవలదని నన్నెంతో బ్రతిమాలితి. పెద్దల

మాట మీరినందులకు దేవుడు నన్నునుండలించెను. విధి దప్పింప నవతరము? జరిగిపోయినదానిని దలచుకొన్న నేను ప్రయోగము పోయినది పోనింప నెను.

సూతురిట్లు చెప్పనిచ నామెకుఁ గష్టముగ నుండునని రామ చంద్రయ్య యామాటలఁజాలించి వియ్యంకుసితోఁగొక భోజన ముఁజేసి చేతుల గడుగుకొని కూటమునఁ గూర్చుండి తాంబూలము వేసికొనుచు లోకాభి రామా యణము చెప్పకొనుచుండ జిన్నమూటయొకటి భజమునకుఁ దగిలించుకొని, చేతఁగల్గి నూతగాఁగొని యొక వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడు లోపలికివచ్చెను. అతనిఁబడగనే “యోహో! మీరా! నయచేయుడు. నాభాగ్యము బాగుగా నుండఁబట్టి పెద్దల! దర్శనమైనది” అని శేషయ్యలేచి యతని కరుముఁబట్టి కూర్చుండఁ జేసెను.

హయగ్రీవులు—(మూలము చేతిక్రియక్రందఁబట్టి, గోడనానుకొని కూర్చుండి శేషయ్యవంక బాగుగా జూచి) ఓహో! మీరా! యెవరో యనుకున్నాను. నా భాగ్యము బాగుగా నుండుటవలననే మిమ్ముఁ జూచుటయైనది. నేనప్పుడప్పుడు పచ్చువాడనే. తామువచ్చుటయే విశేషము. మీరుచుచురాలికుఁకు వచ్చినారా. మాకొక కై రాజోయెనరా! పోనిండు, యింటియొద్ద నుండు సౌఖ్య మీగదా! పట్టాభిరాముఁ డింకను జదువులోనేయున్నాడా! ఏదైన నుద్యోగములో బ్రవేశించెనా?

శేషయ్య — పెద్దల యాచార్యచనమువలన నందఱును గుశలులే. ప్రియవానికేజాలనిదినములవలన నీమధ్యకొంత దుర్బుద్ధులు కలిగియుండెను ఇప్పుడు కుదురుగనున్నాడు. ఇంకను బనిలోఁ బ్రవేశింపలేదు.

“శోభావతికిఁ గలిగిన యిడుమలను గుఱించి నేనేదేనినడుగఁ బోయెదనని తానే ముందుగఁ జెప్పుచున్నాఁడు. కనుక నిక మనము దానిని గుఱించి ప్రస్తావించఁగూడ”దని యెంచి హయగ్రీవులు పసిఠ నమునఁ దెలివిలేకున్న నెప్పుడు నట్లే యుందురా? కూతురు పుట్టినది, కాననిక మంచిగుణము గలుగు”ననెను.

శేషయ్య—పెద్దలు మీరుచెప్పుచున్నారు. కాబట్టి మీవా క్కుఁఫలించవలెను.

హయగ్రీవులు—మతేయయుఁగొంత యుండదు. ఇకమీఁ దఁ దండ్రికి-గీర్తి గలుగఁజేయును లెండు.

రామచంద్రయ్య—మామా! అదియుంజనిండు చాలబొగ్గ దైనది మీరుభోజనముఁ జేసిరండు. తరువాత మాటలాడుచుచు

హయగ్రీవులు—నాయనా! యెనిమిదిగంటల కంటయొక్క భో జనముఁజేసి బయలుదేరినాఁడను. ఇప్పుడు నా కాకలిగాలేదు

మాటఁ జెప్పదీనిని, శోభావతి తొంగిజూచి, ముసలాయనకూడ నచ్చెనని యెఱింగి, “జాతా! కార్కు గడుగుకొని కొంచెము దాహముఁ దీసికొం”దనిచెప్పి, కాళ్ళకు నీళ్ళచ్చి కొంచెము మృగయిచ్చెను. ము సలాయన కాన్పుచేతుఁ గడు గుకొని లోపలికి వెళ్ళి చుక్కఁ ద్రాగి మఱిలవద్ది కూర్చుండెను.

శేషయ్య—(హయగ్రీవులంజూచి) అయ్యా! మీరుపెద్దవారు. కానబాగుగ గుర్తింపఁగలరు, మీ మునిమనమరా లెనినని బోలి యున్నది.

హయగ్రీవులు—ఎవోపోలికనున్నదియు మీకుఁ దెలియవలెను గా, ఇప్పుడే లేని ముఁలివానికి గాకెట్లు తెలియును?

శేషయ్య—ముఖము తల్లినిబోలియున్నది గాని, చాయ యిప్పు టికిఁ దల్లిని మించి యున్నది పెరిగిన నెట్లుండునో?

రామచంద్రయ్య—(దృష్టిదాకునని యనుకొని) లోకమున నెంతటి తల్లిని బోలియున్నారు. పెరుగుకొలది సాధారణముగఁ జూయత్కపోవును.

శేషయ్య—ఎట్లైన నుండు పూర్ణాయువుగనున్న నంతి యేచాలు. పే - మిప్పోనారు.

రామచంద్రయ్య—పదునొకండవ దినమున శోభావతి నడుగగాఁ “బెద్దవారు మాచుగాకు విచ్చిన తరువాత వారియిష్టమును గనుగొనవలె”నని చెప్పటచే మేమూరకుంటిమి.

వయసునఁ బిన్నయయ్యను సర్వవిషయములఁ దన్ను గొనించుచు వచ్చెడి కోపలి సుగుణములను మెచ్చుకొనుచు, లోపల నున్న కోడిలింబిలచి, “అమ్మా! మన బిడ్డ నేవేరునఁ బిలువవలెనని నీ కిష్ట”మని యడుగఁగఁ, “పెద్దవారి కేదియిష్టమో నా కదియే యిష్ట”మని చెప్పి శోభావతి లోపలికి వెళ్లెను.

హయగ్రీవులు—శేషయ్యగారూ! పూర్వము నేను వచ్చి యుండినపుడొకనాఁడు మాకల్యాణి మనుమరాలి నొడియందుంచుకొని హేమవల్ల! హేమవల్ల! యని ముద్దులాడుచుండఁ “నేమమ్మా! మనుమరాలి పేరేదేనా” యని నేనడుగగా “నాన్నా! యేమో నేను ముద్దులకుఁ బిలుచుకొన్నాను గాని సొమ్ముగలవారండ మనయిష్ట మేమున్న”దని కల్యాణి బదులు చెప్పెనని యనెను.

శేషయ్య—నాకును మనసున కదియే బాగుగాఁ దోచినది.

రామచంద్రయ్య—వియ్యంకుని జూచి బిడ్డ నింకను గుడికి దీసికొని వెళ్లలేదు. అంబుదవ మాసము.మీరును వచ్చియున్నారు. కాబట్టి మీరుండగనే వెళ్లఁ దలచినాను,

హయగ్రీవులు—(వేగ్లేంచుకొని, మీఁదివంకఁ జూచి గుణిం

చుకొనుచు శేషయ్యసంతులుగారూ! రేపు శుక్రవారము. ఉత్తరాన తుత్రము. దశమీతిథి. బాగుగా మెన్నది. రేపే వెళ్ళవచ్చును.

రామచంద్రయ్య—(వియ్యంకుని వంకజూచి) అట్లే చేయుదము.

మఱునాఁడయమున నామగుల్లె నేవకుని చేత గుడికిఁ బంపి, యందఱు స్నానములుచేసి పట్టుబట్టు గట్టుకొని లెంకాయలు పండ్లు, పూవులు సాంబ్రాణి, కర్పూరము, మొదలగు పూజాద్రవ్యములు పళ్లెములలో నుంచుకొని, బిళ్లను దీసికొని, చక్రపాణివామి గుడికి వెళ్ళి, దేవుని కభిషేకముఁ జేయించి, హేమవల్లియను బిడ్డపేర నర్చనఁ జేయించి, పొంగలి మొదలగునవి నైవేద్యము సమర్పించి, కర్పూరహారతులతో స్వామిని దర్శించి, మధ్యాహ్నమున నింటికి వచ్చిరి.

మూడవ దినము శేషయ్య వియ్యంకుని జూచి యూరికి వెళ్లదనని చెప్పెను. రామచంద్రయ్య “ఇంతలో నేమియవసరము! మీ బిడ్డకొఱకైన నింకరెండు దినములుండఁ గూడదా!” యనెను శేషయ్య “బిడ్డకొఱకేదా వసులన్నియు విడిచి మూఁడునాళ్లుంటి” నని నవ్వుచు కోడలింబిలిచి, “అమ్మా! నేనూరికి వెళ్లుదునా!” యనియడుగ శోభావతి ముఖము చిన్నఁ బుచ్చుకొని “మామయ్యగారూ నేనువచ్చెద”ననెను.

తనయింట నేమిముఖము లేకున్నను దాఁబడిన కప్పముల నా పంజెని మనసునఁ దలచెక, కోడలు తనవెంట రాఁగోరుచుండ “నిట్టి సచ్చరితయగు నభిమానవతి లోకమున నుండఁ జో”దని యెంచి, శేషయ్య, పరితాపముతో దీనవదనయై వేడుకొన్న కోడలిని విడిచిపోవ మనసురాక నలువంకలఁ జూచి యెవ్వరు దగ్గఱ లేకుండు లెరిగి, తిన్నగా “అమ్మా! శోభావతి! నీయత్త మంకుగుణము నీవెఱుంగుదువు

గదా! ఇక్కడికిని చెప్పిన దగవాడునని సగరిపనికిని బొంకివచ్చితినిను విశిచిపోవ నాకాల్లాడకున్నవి. వెంటఁబిలుచుకొని వెళ్ళిన, నాఁగయ్యాళి యీక నీమీఁద పగసాధించుచుండును. నేనూరికివెళ్ళి యెవరి నైనఁ బంపెద' నని చెప్పి, మనుమరాలిని ముద్దిఁకొని వియ్యఁపురాలింబిలిచి, "కల్యాణమ్మా"నేను తొందఱగా వెళ్లవలసి యున్నది. కనుక నేనూరికిఁ బోయి యెవరి నైనఁ బంపెదను శోభావతిని బిడ్డను బయనముచేసి పంపు"మని చెప్పి, వియ్యంకులకును హయగ్రీవులకును జెప్పి నమస్కారము చేసి ప్రయాణ మయ్యెను.

శోభావతి.

సమయవప్రకరణము.

—0—

ఒకనాటియువయమున నెనిమిది గంటల సమయమున శోభావతి బిడ్డను బ్రక్కలో నుంచుకొని పరుండి తనలో నిట్లని చింతించుచుండెను. “నూమగారి వెళ్ళి మానమున కెక్కునైనది. నాముఖవీరైయెవరిపైసల బంపిగని చెప్పిరిగాని, నాటచియుందురు. ఒకరినన నేని? పాపము! వారైన నింతమాత్రము ప్రేమచేతనో లోకులకు వెఱచియో నచ్చిచూచి పోయిరి పెనిమిటికే యక్కటలేకున్న నెవరే మిచేయఁగలరు? హా! మా! నేనంతపాపపు జన్మమెత్తితిని! పెనిమిటి కక్కటలేని నజీవించు శూద్రులకి? పిల్లగిల్గిన తరువాత్మనైన నుము గలుగునను నాకొరిక రిత్తయయ్యెనన్నుగనెనందుకు నాతిలవండ్రిలకును సౌఖ్యములే నాచింతలోడ నే కృశింపనలసి వచ్చెఁగదా! మాయవ్వ సీదూఖిమే తుంముట్టించెను. దైవమా! నన్నంపటి వాటి పయ్యముగఁబుట్టించితవా” యనిపగచుచు దల్లిరాకఁజూచి తనస్థిమెలిపినఁ దల్లికి మనోహర గలుగునని పైగపఁసిన కనులు దుడుచుకొనెను.

కల్యాణి మంచమునుండి లేవక యింకిను బండ్లకొనియున్న కూతురింజూచి, “త్వ” యింకిను తనవేమి! ఎన్నఁడిట్లు పండుకొనుదానవుగావు. శరీరమున నేమైన జబ్బుగనున్నదా?” యనియడుగు శోభావతి “జబ్బేమియులేదు. పిల్ల పైఁటఁజెఱగుమీఁద పండ్లకొన్న, దని చెప్పెను. కల్యాణి చిన్మపరపును బఱచి బిడ్డనుదీసిపరుండఁబెట్టెఁగ శోభావతి లేచి లోపలికి వెళ్లెను.

తర్వాత గొంతనేపటి కిరువది సంవత్సరము నాచునుగల చిన్న వాఁడొకడు నడుమునఁ జరిపంచెనుగట్టి హఠాః మును దొడ్డిగియున్న రీయమును సగము శలకుఁజ్ఞుని సగమువీపున ప్రేమచుంకఁ గుడిచేత ముగును జ్ఞుకొని, యచటకెప్పుడో చిన్నతనమున కేని పిదపరా నందున గుఱుతు కనుగొన వేక గుమ్మమున నిలిచి తొంగి తొంగిచూచుచుండెను

“నే నలిగిండ్లగుల పంచన నుండినను నాసరివారిలో నగు బాటు కాన నీరియన్నము నారెయిళలఁబట్టకున్నది పెనిమిటి కుప చారు మొనఁగ్గుటకుఁగాని, తలిరండ్లగుల సంతసించఁ జేయుటకుగాని కోచక నాయూవలనమిచ్చి కడచునట్లు నాకొనట వ్రాసితిని కాబోలు దైవమా ” యని శోభావతి లువిధమునఁ జింతించుకొనుచు, ముఖముఁగడుగుకొని కుంకుమముఁ బెట్టుకొని మల నచ్చుచు, గుమ్మముఁ దొంగిగూచుచున్న, యాత్రాత్తవానిని గని పరమానంద భరితయై “అబ్బాయీ ! లోపలికిఁ-మ్ము” అనిసిలిచెను.

అతఁడెవఁ యి చదువగులాతురతఁ బొందుచుండును గాఁగోలు విన్ననై యందు శోభావతి వికసితపంకజవనయైనపుడే కనుగొన నచ్చునుగాదా! అధికానందముచే శోభావతి కొంతసేపు నిశ్చేష్టితయై యుండి తరువాత “అబ్బాయీ! రైలువెళ్ళి చాలసేపై నట్లున్నది” అనెను, క్రొత్తవాఁడు వదిలెగాకూ! నాకిట్లు జెలియక చాలదూరము తరిగి వచ్చుటచే నింతయాలశ్యమైనది.” అనిబదులుచెప్పెను

ఆమాటవినినతోడనే శోభావతి లోపలికిఁబయి మిఱచి తాల తలిరండ్లగులకు జెప్పి నీళ్లుదెచ్చి సుబ్బరాయునికి కాష్టగడుగుకొన నిచ్చి “కూర్చుండు” అనిచెప్పి, హేమవల్ల! మీపినబాబుగారు వచ్చిరి, చూడు” మని యతనియొక బిశసువిడిచెను.

అన్నయెంత చెనటియైనను, సుశీలయగు పదినెగారియందుఁ దల్లియందువలె భక్తివిశ్వాసములు గలిగియుండు సుబ్బరాయునకు నాయమబిడ్డవై బ్రీతియున్నదని వేఱుగఁ జెప్పవలయునా? పినతండ్రి చేయఁజూపఁగనే ముందెన్నడుఁ జూడకుండినను హేమవల్లి దోఁగాడు "చుఁబోయి యతనియొడిలోఁ గూర్చుండెను. రామచంద్రయ్యయఁ గల్యాణియు మగానంతోఁ గుశలప్రశ్నఁజేసిరి.

రామచంద్రయ్య—(పిల్లతాతగారి యొద్దనున్నట్లే క్రొత్త వాఁడనియెంచక పినతండ్రియొడియందును నమఁకతోఁ గూర్చుండుటఁజూచి) యేమోయీ! సుబ్బరాయుఁడా! మీపిల్లకేమైన మచ్చు పొడిఁ జల్లెదరా యేమి'కాకున్న నెవరిఁచూచినను కీచుపిట్టలెవరచు పిల్ల మీతండ్రిగారి యొద్దను, వలవ్వాల్సిన పిల్లవలె నిట్లేకూర్చుండినది.

కల్యాణి—(సుబ్బరాయనితో) అబ్బాయీ! యెన్నటికైనను మీపిల్లమీయొద్దనే చేరును. మేమెంతచేసినను యెఱువువాండ్రు మేగదా! ఇట్లు మాటాడుచు నందఱు నవ్వుకొనుచుండిరి.

తుదకు హేమవల్లి పినతండ్రిని స్నానమునకై వ లేవనిచ్చినది కాదు. భోజనములైనతమవారత సుబ్బరాయుఁడు రామచంద్రయ్యను జూచి, మామా! రేపు పంచాంగశుద్ధి బాగున్నదని మాతండ్రిగారు పదినెను బిడ్డను బిలుచుకొని రమ్మసిరి.

రామచంద్రయ్య—ఏమోయీ! ఒకపూటకెక్కువ నిలువఁగూడదనుచున్నారు. మీతండ్రిగారును నట్లేవెళ్ళిరి. మా బీదయింట రెండుపూటలుండి మమ్ముసంతోష పఱుసఁగూడదా?

సుబ్బరాయుఁడు—(నవ్వుచు) మామా! మీరెన్నఁడట్లునుకొ

నవలదు. మేము సాక్షులమును మీరు బీదవారా! అట్లేయుండనిండుగాని, రేపు మంచిదినము కనుక రేపే వెళ్ళినమంచిది. మరల రావలయునన్న నేదోయొక యనందర్థముచూప నీయవచ్చును.

రామచంద్రయ్య—(భార్య బిలిచి) విన్నావా! అట్లుచుచే ప్పినది నడినెగారిని బిడ్డను గేపుతీసికొని వెళ్ళగలడు.

కల్యాణి—అన్నింటి సౌఖ్యముగలదని అశ్వనారింట్లకే ప్పిలు సంపుట తల్లులకిష్టముండదు ఇంకనుకములేని యుత్తింటికి నన్ను తీయుండునా?

కల్యాణి—(ముఖముచిన్నబుచ్చుకొని) అబ్బా! అన్నా నని కోరవలసివచ్చును. తొలుసారివచ్చి, యన్నివస్తువులను పట్టివచ్చినదే. ఇంకనిప్పుడెన్ని తిప్పలుపడునో! ఈమాటకు సుబ్బగారా! ముఖము చిన్నబుచ్చుకొని మిన్నకకూర్చుండెను. తల్లియగుచుండిన మాటలు విని, మఱిదికేమి వ్యాకులముకలుగునో యని, శోభానతి పరుగున వచ్చి, అమ్మా! బుట్టియనందర్థములైన మాటలు నెన్నుకొనవలసివచ్చును. పాపమాయ! పసివాడు మీదుచుక్కిలి తల్లిపైకన్న నాపై నెక్కువ ప్రీతిగలవాడు' అనెను.

“ఒకరుకోపమునుజూపినను మఱియొకరు శాంతమును గనవలయునని” నన్నట్లు రామచంద్రయ్య “సుబ్బగారా! మీయిష్ట మాటలు మనసున నుంచుకొనవలసిదు. స్త్రీలకెప్పుడు మనసుమెత్తని దేగదా! కాని సంపుట వారికిగట్టమే” అనెను.

వీరు మంచివారయినందునను, మావదినె యుత్తమ స్త్రీ కాబట్టియు నలుగురిలోఁ జలయెత్తుకొని తిరుగుచున్నాముగాని, నా యన్నచేసిన దుష్కృత్యముల కింకొకరైన బలువురకుఁదెలిపి చీకొట్టించుటేగాక కంఠమునకుఁగొనివేసికొన కూరకుండురా! కాబట్టిమనము,

నేరముగలవారమై యుండియు, నీమె యిట్లన్నందుకే కోవపడఁ గూడదనుకొని, నుబ్బరాయుడు రానుచంద్రయ్యనుజూచి “మామా పెద్దవారన్నందులకుఁ గోపమేటికి? ఐనను గుమాస్తాల నెన్నాల్లెన నుంచుకొనుటకు వీలగునా? మీచిన్నకొమార్తె నంపుచున్నవారును నిట్టికోపపడునారు

రానుచంద్రయ్య—నిన్నాల్లెనను తీగకుఁ గాయబగవగునా?

నుబ్బరాయుడు—మానది నెహూట యటుండినిచ్చి బిడ్డనుబం పుట యత్నకు మఱియుఁ గష్టముగనుండును

ఇట్టి వ్రువు మాటలాడుకొనుచుండఁ నుఱిదికిఁ గష్టముతోచ నేదనియెఱిగి శోభావతి లోపలికిఁబోయి తల్లినిజూచి, “అమ్మా! యిది యేమి? వెఱ్ఱదానివలె గోడకుచేరిలఁ బడితివి. ఇప్పుడువెళ్ళిన రెండు మాసములలో మరల వచ్చెదనులే” యనెను.

కల్యాణ, కన్నులు దుడుచుకొనుచు గద్దదళరముతో “తల్లీ! నీవు వెళ్ళవలసినదే, కాని యటనేమి నుఖంపఁబోయెదివు” అనికపలేని దుఃఖముతోఁ దగునాతఁ జెప్పలేక ముఖమునకుఁ జెఱుగడ్డముఁబెట్టు కొనివ్యసనముచుండెను. తనకైవగచుచుండు తల్లినిజూచి తనకునచ్చెడి దుఃఖముఁజూచుకొని తల్లిచెంత గూర్చుండి “అమ్మా! కాని మేప్పుడొ కర్తవ్య నుండునా? కష్టమనుభవించువారిని భగవంతుడు కనులు దెరచి చూడకుండునా? ఇటుచూడము నీవేడ్చుచుండుట చూచి పిల్లదిగు లుపడిపోయినది.” అని బిడ్డను జేరికచ్చెను.

కల్యాణి—(కన్నులుదుడుచుకొని బిడ్డను ముద్దిగుకొని) తల్లీ! మగనియొద్ద నుఖములేక పోవుటయే గాక మునుపేనిను వేపుకొని తినుచున్న యత్తగారిక బిడ్డనుగూడఁ బొయిలోఁబెట్టి పెడలోఁదీ యుచుండదా?

శోభావతి—అమ్మా నేనిటనున్న నాచింతయే మీకుఁ జాలక లోకులచేఁ జిన్నమాటలు విననలసియుండును. మీరు చల్లగానున్నంత వఱకు నా కేమిటఁ గొరఁతలేదు. చెడుదినము లెవరిని వదలినవి' నూయ న్నగారి మాటయేమి' తక్కినవాఁలందఱును మునుపటివలె గాక యిప్పుడు కంటికి కెప్పువలెఁ జూచుకొందురు. అందులకై నీవు బెంగఁబెట్టుకొనకుము.'

అని శోభావతి ధైర్యమును జెప్పి తన యవ్వను దలఁచుకొని, "అమ్మా నీవిట్లున్న నీకుఁబెద్ద లెవరున్నారు! అవ్వ యుండగ నన్నియుఁ జూచుకొనుచుండెను. ఇంకఁ గొన్నా ల్లామె మణివలె మనియుండు నదృష్టము గలవారము కామైతిమి" అని చింతించెను.

రామచంద్రియ భార్యను బిలిచి, "శోభావతికిని బిడ్డకునుగావల సినవి జాగ్రత్తపఱచి యుంచు" మనిచెప్పఁ గల్యాణి వీరిభద్రుని నంగడి వీధికంపి, పంక్లదినసులు మొనలై నపు తెప్పించి బిడ్డ కాడుకొనుటకు రంగువేసిన కొయ్యబొమ్మలు పిడుతలు, గిలకలు దెప్పించియుంచెను.

తానువెళ్ళిఁ దల్లికెనరును సాహాయ్యము లేరనుఁజింతతో నున్నంత వఱకై నఁ గొంతయాటటఁ గలిగింపఁదలఁచి శోభావతి వంటప్రయత్నముఁ జేయుచుండెను. తామంతకవ్వనడివ్వను ~~చివలె~~ బనిఁ చేయించుట తల్లిల కిష్టముండుగదా'

కల్యాణి, "తప్ప! శోభావతి! నీయింటిక వెళ్ళిన వలసినంత పని యుండనేయున్నది. ఇచటనుంచు కాసింతసేపైన నూరకుండరాదా!" యని యామె నీవలకంపి, తా నే వంటవార్కులు చేయుచుండెను.

వంటగై రాత్రి యందఱు భోజనముఁజేసి వసుంధిరి, అయినను ముబ్బరాయుండు దప్పు నింటివారెవ్వరును గన్నుమూసినవారు గారు. ఎంతటి క్రూరుఁడై యున్నను బెనిమిటిసన్నిధి కరుగుచున్నానన్న సంత

తోమము శోభావతికి మెండుగనుండఁగాని, “యవ్యగూడ లేనందునఁ దానువెళ్ళినఁ దల్లి యొంటిగ నుండవలయుఁగదా” యన్న చింతచే నామె తల్లిని విడువలేక యోజించుకొనుచుండెను.

అల్లుడు దుర్బాధుడగుటచే దమబిడ్డనేమిచేయునోయనియు, నిపు డంపకమున్నఁ గోపమునఁ దిరుగవారు పిలిపింపకున్న లోక నింద యొకటేగాక బిడ్డ ముచువటివలె నిద్రాహరిములు మాని కృశించుననియు, దరువాత నంపినఁ గొంచెము ప్రీతిగలిగియున్న మామ గారికిఁగూడ నాయాసముగలుగుననియు, నట్లుపంపుటచే దమనగువె తగ్గుననియు, నిట్లు పలువిధముల యోజించుకొనుచు భార్య భర్త లిరువురు నిమిషమేని నిద్రపట్టక రాత్రి యంతయుఁ జింతదోముగించిరి.

వేకువనలేచి కల్యాణి శీఘ్రముగవంటఁజేసెను సుబ్బరాయఁడును వదిలెగారును వేగిరము స్నానభోజనములఁ దీర్చుకొనిరి రామ చంద్రయ్య జరిపించెయు రుమాలును దాంబూలముతోడఁ బల్లెమున నుంచి సుబ్బరాయనికిచ్చెను. సుబ్బరాయఁడు నవ్వుచు, “మామా! యిచేల! మాయన్నయ్యగారి కియ్యవచ్చుచులెండు.” అని యవిదీసికొనక యూరకుండెను

రామచంద్రయ్య, “నాయనా! అవి మీఅన్నియ్య గారికే, యని చెప్పి కొమార్తెకనిపట్టుచీరలును రవికెలును చునుచురాలికిని పావడలు చౌకములు తీసి భార్యచేతికిచ్చెను, వానిని గూర్చి లోపలి కిఁ దీసికొనివెళ్ళి యొక జతకుఁ బనుపు రాచి పల్లెమునఁబెట్టి తక్కిన వన్నియు శోభావతి పెట్టెలోఁబెట్టి, పండ్లు, పనుపు, కుంకుమము పల్లెములో నుంచి కూతురికందిచ్చెను. శోభావతి యవి దీసికొని పల్లెమునఁ బనుపు, కుంకుమము, నుంచి, తల్లిచేతికిచ్చి, ప్రొత్త

చీరఁ గట్టుకొని. తండ్రియొద్దకు వచ్చి, నాన్నా! వెళ్ళి వచ్చెదనని నమస్కరించెను.

“అమ్మా! దీర్ఘసుమంగలీభవ, శ్రీఘ్రముగఁ గొడుకుల తల్లివి గ”మ్మని దీవించి రామచంద్రయ్య మనమరాలిని తల్లి ముద్దులాడుచు, “‘హేమవల్లి’ నీముచ్చటలఁజూచియైన నీతండ్రికి మంచిమనసు గలుగవలె”నని చెప్పుచుండఁ, గల్యాణిబిడ్డను దీసికొని “‘హేమవల్లి’ మీ యింటికి; మరల వచ్చునప్పటికి మమ్ముల మఱచెదవేమో! నీకు శ్రీఘ్రముగఁ దమ్ముఁడు పుట్టిన నిన్ని చటనే యుంచుకొనెద”నని ముద్దాడుచుండెను.

సుబ్బరాయుఁడన్నట్లు కల్యాణికిని రామచంద్రయ్యకును కూటమిమాట యటించుచు మరుమరాలి నంపుట చాలఁగష్టముగ నుండెను.

వీరభద్రుఁడు పెట్టెలను మూటలను దెచ్చి బండిలోఁబెట్టెను. సుబ్బరాయుఁడు వదినా’రైలుకు వేళగుచున్నదని వేగిరపఱచి రామచంద్రయ్యకును గల్యాణికిని బయనముచెప్పి బండిలోఁగూర్చుండెను. శోభావతిబిడ్డను చంకఁబెట్టుకొని తలిదండ్రులకుఁ దనవయనముచెప్పి బండియొక్కెను.

రామచంద్రయ్యకును గల్యాణికిని కమలనింశనీరు మెదలుటఁ జూచి సుబ్బరాయుఁడు తనయన్న దుర్గుణమునకై వీ ర్ధైర్యపడుచున్నారని తెలిసికొని, మామా! “మునుపటివలె నికమీఁద జరగునో మోయని మీరు రెంగఁబెట్టుకొనవద్దు. నేనపుడు పసివాఁడను. ఇప్పుడెట్టి తెలివిమాలిన యాటలు సాగనియ్యి”నని ధైర్యము చెప్పి బండి వేళ్ళనిచ్చెను.

మామగారికున్న పీరియు మఱిదికున్నభక్తి, విశ్వాసమును

జూచి, శోభావతి కిక నట్టి కష్టములేవియుఁ గలుగనీయక చూచుకొందురని తలదండ్రులు ధైర్యముగనుండిరి.

మధ్యాహ్నము మూడున్నర గంటలగునప్పటికి శోభావతియు నుబ్బరాయఁడును బిడ్డనుదీసికొని రైలుదిగి యింటికివచ్చిన తోడనే గయ్యాలి గంపయును, నన్నభార్యను పెనములోఁబెట్టి వేచుచుండినదియునయ్యు, మాణిక్యంబు, శోభావతి చంకను ముద్దులొలుకుచున్న బిడ్డను జూచి పరుగునవచ్చి లాగి యొడిలోఁ బెట్టుకొని చెక్కులు దువ్వీముద్దులొడసాగెను.

ఆ సందడి విని లోపలనున్న నుభద్రమ్మ పరుగునవచ్చి, మేనత్త యొక్కనున్న బిడ్డనుదీసికొని ముద్దులొడుచుఁ దనకన్నుల కఱివుదీరి కోడలి ముద్దుమోముచు పలుమారుచూచుచు, “శోభావతి! మీపుట్టింట నందఱు సౌఖ్యమేగదా? బిడ్డను బంపుట మీతల్లికిఁ జాల కష్టముగనుండు”ననెను.

శోభావతి “అత్తయ్యా! నామాట వారికంతలేదుగాని, మన మరాలినంపుట చాల కష్టముగనుండె”నని చెప్పుచు నత్తగారగువడలేదు. అమెతో మాటలాడకున్న నామెకువిను గెక్కువగునని తలఁచి యాఁడుబిడ్డనుజూచి “మాణిక్యంబా! అత్తగారేరీ! అగువడలే”దని యడిగెను.

“నూయమ్మమి ద్వైమిఁదనున్న”దని మాణిక్యముచెప్పి, శోభావతి మిద్వైమిఁది కరిగి యత్తగారికి నమస్కారముజేసి విసయవిధేయురాలై యెంతోపలుకరించెను. అయినను కోడలెన్నిసార్లు పిలిచినను జెక్కిటఁ జేయిఁ జేర్చికొని క్రిందుఁ జూచుచు బలుకక యుండఁగా శోభావతి యీవలకు వచ్చెను. తెలివిమాలినవా రేమియు నెఱుఁగని పసికూనలయందును దమయసూయను జూపుచుందురుకదా? బానకమ్మ

తుదకు ముద్దులు మూటగట్టుచుండిన మనుమరాలిలైన జేరఁదీసి నదికాదు.

సుభద్రమ్మ కొడుకుచెవి నిల్లుగట్టుకొని హితముఁజెప్పుచుఁగొన్ని సమయములయందుఁ దండిమాటచెప్పి బెదిరించుచుండటవలన బట్టాభిరాముఁడు భార్యనగలుఁ దీసికొనుటమా నెనుగాని, తనయంపుడు కత్తెలకేదేని యిబ్బందిగనున్నవాఁడు చీకటిలోదొంగ వానివలె భార్యనుతాకి వెళ్ళుచుండుచేగాని, రతీదేవివంటి యామె దివ్యసుందరవిగ్రహమును గనులాటఁగాంచి యానందించుచును నానతనఁజేత నుపచారముఁ జేయించుకొంటును భాగ్య మతనికింకను రాలేదు

తండితనకు డబ్బిచ్చుటలేదు. కావున వేశ్యలవర్తనము లభించుట కష్టముగ నుండటచేఁ దానుచదువుకొన్న పాఠశాలయందీతఁ డటువది గూపాయఁ జీతమున నుపాధ్యాయఁడుగఁ గుదురుకొనెను. కాని, తండి చీవాట్లుపెట్టునని భయపడి యిరునది మైదురూపాయలు తండిచేతికిచ్చి వేయచుండటచేఁ దక్కువని తనకుఁ జాలక శోభావతికిఁ దండిమానమునకుఁ బదిగూపాయలు పంపుచుండు, నామె పెట్టెలోనుండి వానినిగూడఁ దీసికొని వ్యయము చేసికొనుచుండెను. ఎముకలు విలుగఁదన్ని ప్రెసామ్మనఁ బెంతుకొనుటయేగాక పాణిపాయమొనర్చి నట్టడవిపాలుఁ జేసినపుడైన వెలిఁబుచ్చని మహాసాధ్వీ యాయల్పమును బయలుపఱచునా.

హేమవల్లికి రెండుసంవత్సరములగు నప్పటికి శోభావతికి మాసము దప్పినదెఱిగి. మూఁడు సంవత్సరములనుండి కాపురముచేయుచున్నతనకూతురి కింకను బిడ్డయుఁ బేటచెక్కయు లేదనియుఁగోడలు పిల్లల పంపిణీనియు, జానకమ్మ నచ్చుపారితోను బోవువారితోను జెప్పుకొనుచు గోడలిని దిట్టిపోయిచుండెను.

లోకములోవలె బెనిమిటి తనతోజల్లగా, గాపురముజేయకున్నను, ముద్దులొలుకుచుండు బిడ్డను గ్రీగంటనైన జూడకుండుట వలనను, దానుగర్భము ధరించినందుకు సంతోషములేక, శోభావతి పలుమారు విసుగుకొనుటజూచి, సుభద్రమ్మ “యేమే శోభావతి! పదినుందిని గని యలసిపోయినట్లు చిసిగొనుచున్నా”వని కోడలి నదలించెను,

శోభావతి విన్నవనిడుచుచు, “అత్తయ్యా! యన్నిట సంతోషముగనున్న వారికెందలు కలిగినను సంతోషమేగాని నావంటి మందభాగ్యురాలికి భగవంతుడేల యొడిగట్టననును” అని తల వంచుకొని చింతించుచుండెను కోడలింజూచి, సుభద్రమ్మ “శోభావతి! యట్లునగుటకు నీకేకాదు, మాకందఱికవి చాలనిదినములు కనుక నట్లెల్ల జరగినది. మీరుముచ్చటగ నున్ననేకదా, యందఱకు సంతోషము ముచుపటికంటె బెద్దవాడిపుడు చాలనుంచుదారిని బడినాడు కాని దేవునిదయ చక్కగాలేనందున నింకను వయసు నకు దగిన తెలివిరాలేదే! ఏమిచేయఁగలము? ముసలామె మాటలు మనసుననుచుము ఇంక నామెస్వభావము చూడబోదు. ఎవరి భాగ్యమువారిదే లేనివారికిరమ్మన్న వచ్చునా! ఉన్నవారికి నలదస్సబోవునా! వెట్టిపిల్లా.” యనియోదార్పుచుండ జిన్నత్తగారి మాటలకు “అత్తయ్యా! మీదయవల్లనే కదా యింతమాత్ర”మని శోభావతి చిలునవ్వు నవ్వుకొనుచుండెను.

తొలిచూలువలె గాక శోభావతికి నెల లెక్కుకొలది శరీరమునఁ గొంతనీరపట్టి నందున, శేషయ్య, చిన్నత్త దిగులుపడుచుండిరి కాని నవమాసములు పూర్తియై యొకదినము రాత్రి శోభావతి సుఖముగఁ గుమారునిఁ గనెను.

పదీయచక్రకర్త

డెబ్బది సంవత్సరములు వయస్సై
మఁడు గలిగినందున శేషయ్య మహాదా
బంచదారయు, గొనివచ్చి, చూడవచి
జానకమ్మ మునుపటికంటె

యుండఁగా నిక వచ్చువారినె
రాయఁడు పుట్టింటికి వెళ్ళియ
చూడవచ్చెనువారికిఁ దాం
కొవగములును బధ్యపా
సరిపోవుచుండెను.

“మూండన

లు సౌఖ్యముగను
పయనమై రా
వాసెను.

హా

ద్రమ్మ ప
వారెనగు

వారికర

కిష్టముం

యుండిగ

నంత గ

యేమి

నీవున్నా”

పడు

చేయించిరి.

శోభావతి

చింతోపించిరి

శింకువకు స్నానభోజనములు చేయించి

“వదినగారూ! నా కిష్టకాలి గాలేదు.

ద”ననను. “వ్రాద్ధునజేసిన భోజన

మికాకలిగూడఁ దెలియలే”దని

6.

వేసికొనుచు వియ్యంకునితోఁ

నియడుగ, శేషయ్య “మూ

యడిగితేని. మనయంట

గు. పిల్లవానికి బలము

పుగొరము గలిగి

7

అల నెపుడుంచు

వలచితేఁగా

రకుంటిని.

చ నుంచు

యోజం

ందులకు?

.డవ దిన

ది యున్నట్లు

శ్రీధరమును వచ్చితిమి, యింటియొద్ద నెవరును లేరు. కాన శిశువుము
గా వెళ్లవలసినదే కదా?

ఇంతకాలమున కరుదుగ మునిమఁడు లలిగినందున శేషయ్య
వేడుకఁగా జరుపు నభిలాషతో బంధువులనేగాక యూరిలోఁద
నన్నేహితులను నెఱుకఁగలవారి సందఱను బిలిచి శ్రావ్యముగ వా
యింపఁగల ఘనమైన మేళగాండ్ర నుంచెనుగాని, వదుగురువచ్చిన
పుడు కొడుకు వీటపైగూర్చుండిక మౌర్యముఁజూపిన నగుబాట్లగున
ని భయపడుచుండెను.

ఇచ్చిననాఁడు మచ్చికలాడి యియ్యనినాఁడు కొవ్వనాడు. నే
శ్యానన్నాచమే నై కుంఠపదవిగ సంతసించు వివేకదూరుడగు పట్టాభి
రామునకు సత్తిలికము చెంతఁగూర్చుడుట కిష్టములేకున్నను తండ్రికి
వెఱచియు, బలువురు పరిహసించుటకు వెఱచియు విధిలేక వీటపైఁ
గూర్చుండెను. తలిదండ్రులకును మామగారికి జన్మస్థగారికిని వారు
వీరననేల, కన్నులుగల వారికెల్లను నయనానందమగునట్లు శోభావతి
బిడ్డ నొడియందుంచుకొని పెనిమిటిచెంతఁ గూర్చుండెను.

సాధ్వీమణియగు భార్యయంత గుట్టుగదాచినను బట్టాభిరా
ముని చర్యలు జగమెఱిగినవే నావునఁ గుమారుఁడు పుట్టిన తర్వా
తనైన నీతఁడేపాటి బుద్ధిమంతుఁ డయ్యెఁగదా యని బంధువులు మొ
దలు వచ్చినవారందఱునుకొనుచుండిరి. “కన్నయరులునకన్న సాకి
నయను లెక్కువ” యున్నట్లు కొడుకు కోడలి ముచ్చటఁజూచు సంభ్ర
మమునఁ గాలినొప్పియైన నెఱుగక సుభద్రమ్మ ప్రాయశ్చిత్తమున నొ
కటికలను ముంగిటవచ్చి తొంగిమూచుచు నిట్లువిరామములేక దిరు
గుచుండెను.

తేలివిలేనివారికి కెన్నఁడును గౌరవరూప్యముండదుగదా! తన

చూపోవమికి బంధుగులు నిందింతురు. లోకులు పరిహసించుతురని యైనను లేక కొడుకు చెంగట, గూర్పున్న కోడలి వేడుక, జూడనొల్లక, జానకమ్మ, మిద్దెపై నొక మూల మునుగుఁబెట్టుకొని వవళించెను, వచ్చినవారి నాదరింపకున్నమానఁ గాని నలుగురు నవ్విపోవునటుల గయ్యవితనము చేయకుండుట చాలునని, పెనిమిటిగాని, సుభద్రమ్మ గాని యామెను లేపనేలేదు. కల్యాణి యెంతో బ్రతిమాలెను, గాని యాదినమంతయు జానకమ్మ లేచినదేకాదు.

శేషయ్యయు సుబ్బరాయఁడును వచ్చినవారిని గౌరవించి కూర్చుండఁబెట్టుచుండిరి, మినానాన్నీయుఁ గల్యాణియు, ముత్తైదువలను గూర్చుండఁబెట్టి పనవుఁబూసి కుంకుమముఁ బెట్టుచుండిరి. పురోహిత బ్రాహ్మణుఁడు వశ్యమున బియ్యమును, బెల్లమును, పండు తాంబూల ఫలములను, గొర్రురమును, సాంబ్రాణి మొదలగు పూజాద్రవ్యములనుంచుకొని, పనుపుముద్దచే వినాయకునిఁ బ్రతిష్ఠింపఁజేసి, విఘ్నేశ్వర పూజయైన తరువాతఁ దనకుఁ జేరవలసిన బియ్యము మొదలగువాని బంచెలో మూటఁ గట్టిపెట్టి యింటి యజమానుని జూచి “ఏమండీ! శేషయ్యగారూ! దక్షిణ! దక్షిణ! దక్షిణ! మఱచినారేమండీ!” యని కేకలు పెట్టెను. శేషయ్య “నేను మఱచిపోలేదుగాని, యన్ని కార్యములు జరిగినతరువాతఁగదా దక్షిణ?” యనెను.

పురోహితుఁడు “మనుమఁడు పుట్టినాఁడు కనుక సంతోషము లో సంభావన మఱచిపోవద్దండీ బీదబ్రాహ్మణుఁడను” అని హెచ్చరికఁజేసి కొన్నియక్షతలు దీసికొని దంపతులకును శిశువునకు నెత్తిపై జల్లి మామిడాకుల గుత్తిని శిశువుతలపైఁబెట్టి కొంతసేపేవో. తర్వాత ముఁగు జదివి తర్వాత “శేషయ్యగారూ! మనుమని పేరు! పేరు!” అని యఱచెను.

శేషయ్య—అంత కొందఱు యెందుకంటే మీదక్షిణ పాత పోవుచున్నదా?

పురోహితుడు—అందులకుఁగానంటే, ఇక్కడ పూజలన్నియు ముగిసినందున నడిగితిని కోసపడవద్దు బాబూ.

శేషయ్య—రే, మావియ్యంకుల నమ్మగవలెను

పురోహితుడు—రామచంద్రయ్యగారూ మరుసునికి బేరే మిపెట్టవలెనని మీవియ్యంకు లడుగుచున్నారు

రామచంద్రయ్య— పెద్దలు వారి కేదిప్రమా నాకదియే యిష్టము!

శ్రీలనోరూరకుండదుగదా! శేషయ్య తనతండ్రిపేరు పెట్టునని కొందఱును, రామచంద్రయ్య తన తండ్రిపేరు పెట్టునని కొందఱును, గుఱుగుసలాడుచుండిరి,

పురోహితుడు తనలో నేదో యొకటిపెట్టుకొని నాదక్షిణనా నాకు జాతివేసిన వెళ్ళిపోదునుగదా! నీరినడుము నాకుత్సుక యెండి పోవునట్లున్నది యనుకొనుచుఁ బ్రకాశముగా “ఏమండీ శేషయ్య గారూ! లగ్నము దాటుచున్నది” అనెను.

శేషయ్య నడుమున నొక చేయియుంచుకొని కొంతసేపు యోచించుకొనుచుండి పురోహితునిఁ జూచి, “అయ్యా మధుసూదనుఁ డని యుంచెవలెనని నాయభిప్రాయము. వియ్యంకుల కేదియిష్ట మో?” యని రామచంద్రయ్యనుజూచెను.

రామచంద్రయ్య—(తలనాడించుచు) ‘అ’ బాగుగా నున్నది, నాకును నిష్టమే

అంతఁ బురోహితుడును వచ్చిన బ్రాహ్మణులను శిశువుపైఁ బెట్ట జల్లుగ నక్షత్రలఁ జల్లుచు మధురముగ సుధునూధనుఁ డని ముమ్మాఱు చేసినతర్వాత నాశీర్వాదములను జేసిరి.

రామచంద్రయ్య—అల్లునకు బరీ యంచులుగల ధోవతుల చావును, బరీపట్టురుమాలను, గొమాత్రైకుఁ బట్టుచీరయుఁ బట్టురవి కయు, మనుమనికిఁ బట్టుబరీ చొకమును, జేతులకు బంగారు మురుగు లును. గాల్లకందియలును, జదివించెను శేషయ్య మనుమనికి బంగారు మొలత్రాడును, మువ్వలును జదివించెను. ముత్తాతయగు హయగ్రీవులు చంద్రహారముఁ జదివించెను. తరువాత బంధువు లందఱును జదివింపులు చేసిరి.

శేషయ్య బ్రాహ్మణులకు దక్షిణల నొసంగి స్నేహితులకుఁ బండ్లను, దాంబూలములునిచ్చి, శారనించి, బంధుగులకెల్లను బెరుగు వడలు, నొబ్బట్లు, నప్పడములతో భోజనములఁ బెట్టించెను ఆరాత్రి శిశువును పుష్పములతోఁ గూర్చిన తొట్లలోనుంచి కిన్నర కంఠములతో జోలలఁ బాడిరి. వచ్చినవా రందఱు వెళ్ళిన తరువాత దృష్టి తాకియుండునని కల్యాణి తల్లిబిడ్డల కెఱుపునీళ్లును గర్భారమును దిగఁదుడువు చేసెను.

మఱునాఁడు రామచంద్రయ్య కొమాత్రైఁజూచి, “అమ్మా! యీవేళ మే మూరికి వెళ్లుదుమా?” యని యడుగఁ దండ్రి మాటలకు శోభావతి ముఖము చిన్నఁబుచ్చుకొని “నాన్నా! యింకనాలుగు దినము లుండి వెళ్లఁగూడదా!” యని అనెను.

రామచంద్రయ్య—తల్లీ! నీవు చిన్నదానవుగావు. ఇంటియొద్ద నెవరును లేరగదా!

శోభావతి—నాయనా! నీవన్నది నిజమేకాని, తలంచినప్పుడు వచ్చుటకు మీకు వీలుండదుగదా! అమ్మ వచ్చిన నీకు భోజనమున కిబ్బందియగును. ఇద్దఱు వచ్చుటకును వలనుగాదు. కాన వచ్చినపు డైన నాలుగు దినము లుండకున్న నెట్లు!

కూతురు చిన్నబోవుట చేతను వండువంటి కూతురిని ముత్యములవంటి బిడ్డలను విడిచిపోవఁ గల్యాణిని మనసు రానందువలన నాలుగు దినము లుండి రామచంద్రయ్యయు గల్యాణియుఁ గుంభ కోణమునకు వెళ్ళిరి.

లోకమంద త్ర లోక కోడలిని గప్టపెట్టినను తమ కార్యార్థమై మఱియొక కోడలిని బ్రేమించుట కలదు; కాని జానకమ్మ కట్టి వంచనలేక, మీనాక్షి పెద్దకోడలితో నొద్దికఁగలిగి యుండుట తనకష్టములేక నిరుపరిపై నేవో వృథాతప్పులు గల్పించి చుటచుటఁ జూచుచుఁ దిట్టిపోయుచుండును.

సుఖద్రమ్మ యెప్పుడైన సమాధానముచెప్పవచ్చినఁ “గోడండ్ర నెత్తి కెక్కించుకొని కొంప జెడఁగొట్టుచున్నా” వనియు, “దెనిమిటి యెదురాడిన” వయసు కోడండ్ర జూచి ముసలివాఁడు ననుగాల్పుకొని తినుచున్నా”వనియు, నేదో యొక యల్లరిఁ జేయుచు, వేళకన్నము దినక, నాకటి పెల్లుసఁ గంటికి నిదురరాక, శరీరముఁ జెడఁగొట్టుకొనుటచే, నజ్జర్జవ్యాధి గలిగి విరేచనము లారంభమయ్యెను.

నానాఁడు విరేచనము లధికమై నోరరుదిపుట్టి, నన్నబలము తగ్గిపోయి తుదకు లేవలేక మంచముఁ బట్టిన జానకమ్మ యెప్పుడైన నోటికి విశ్రాంతి నియ్యక యిట్టిచెడిపె కడుపున మనుచుండు పుట్టి, నన్ను గైలాస మంపుచున్నాడని కోడలిని బిడ్డలనుగూడ నెప్పుడును దిట్టిపోయుచు నే యుండెను.

ఎంత నిందించినను శోభావతి మనసున నుంచక, మిగుల బాలిగలదియై యత్తుగారి కుపచరించుచుండెను ఔషధములును బధ్యమునును జేయుటకు సుభద్రమ్మకుఁ బ్రోయ్యియొక్క సరిపోవుటఁబట్టి, మైలబట్టతోఁ నోడిలికి సాహాయ్యముగ నుండి జానకమ్మను జూచు

కొనుట కామెకు వీలులేక పోయెను.

వసిబిడ్డల నోదార్పుకొనుటకును, నత్తగారి కపుకపుడు బట్టలు దీయుటకును, నుడికిన వేలుబట్టలు వేయుటకును, శోభావతికి శేయింబవట్లు సరిపోవుచుండెను. బాలెంత రాలగు తోడికోడలికిఁ గొంత యూరటఁ గలుగఁజేయనెంచి, మినాక్షి కొంతసేపత్తగారి యొద్దఁ గూర్చుండెను, కాని యామెపైఁ బ్రీతిచేతఁగాదు. మాణిక్యము మాణిక్యమే. తల్లి జబ్బుతోనొన్నదని యానంతయు లేక, శోభావతి పిల్లల నోదార్పుపుడు, “మీ యమ్మయొద్ద నుండు”మని యెంకబ్రతిమాలినను నామెవాసన నాకుఁ గిట్టవని, తలద్రిప్పును, నవతలికి వెళ్లును.

జానకమ్మకుఁ గోడండ్రు గిట్టకున్నను దన కొడుకులపైఁ బ్రేమ గలిగియే యుండఁగాన యొకదినము మధ్యాహ్నము పెద్దకోరిలి నూరక తిట్టిపోయుచుండు, భోజనముఁ జేయుచుండిన సుబ్బరాయునికి విన సహింసక లేనివచ్చి, తల్లియొద్దఁ గూర్చుండి, “అమ్మా! నీ కీ చెడుగుణములు వనికిరావు. లోకమున నెంత చెడివులె నను నత్తలెంతో ప్రీతిగఁ జూచెదను. మన మాణిక్య మందరితోఁ దగవులాడి యెవ్వరిని లక్ష్యపెట్టకున్నను, నత్తగాదు మంచిమాటలతో సరిపుచ్చు కొనువారిని, యండఱిన కొనలేదా? నీవు లోకులకైనను వెఱవక యీమె నిట్లు వేపుచుండినను, మనసులోనుంచక రేయింబవ శృమె యపచరించుచున్న దేకాని, కడుపునఁబుట్టినపిల్లి నీచెంతకైన వచ్చుచున్నదా.” యనెను.

నాలుగుమాటలాడ నశక్తయైయున్న జానకమ్మ కొడుకు మాటలకుఁ దోకఁబ్రొక్కిన త్రాచువలె లేచి, “యోరీ! నీదుంప తెగ. నీయబ్బ యొకఁడే యనుకొంటిని వానికి సాహాయ్యముగనీవును

జేరితివా. “ముందువచ్చిన చెవులకంటె వెనుకవచ్చిన కొమ్ములు వాడి”
యన్నట్లు అన్న పెండ్లమును శ్లాఘించుట తోఁబుట్టినట్లైనను నిందించు
టకు, నీబుద్ధి బుద్ధిలోఁగలిసినదా! నివటరా, నాకు బుద్ధిఁ గఱపుటకు
వచ్చితివి! నీయుపదేశమిఁకఁ జాలును. ఛీ! నాయెదుట నుండక తొ
లఁగిపోమ్ము” అని చెప్పి, తెఱచిన నోటికన్దములేక “యిద్దఱురాక్షసులూ
కటియై కొడుకును గూడ లోకునఁ జేసికొన్నా” అని కోడండ్లతోఁ
బాటు, కొడుకును దిట్టిపోయ నాంభించెను.

ఏసంగతులుగాని యింటివారు చెప్పుకొనకున్నను వచ్చిపోవు
వారిచే నొకరినొంటనుండి మఱియొకరి నొంటఁ బడుట సహజమే
కదా! నూతులయొద్దను దేవాలయములచెంతను బలువురు చేరిన
చోట్ల నెల్లను శోభావతి సుగుణములను జానకమ్మ దుర్గుణములనే
వల్లె వేయచుండును.

భూదేవివంటి యోగ్యులవయ్యను, మమమఁడు పుట్టి తన్ను
వెళ్లనంపుచున్నాడని యత్తగారనుమాట కోర్వలేక యానిందనుండు
తనబిడ్డను దప్పించి యత్తగారిని బ్రదికింపుడని శోభావతి వేయిబేల్లు
లకు మొక్కుకొను చుండెను.

ఒకదినము రాత్రి జానకమ్మకు మలమూత్రములు బంధించి,
కడపుబ్బి, కాలుసేతులు చల్లఁబడి, కొంతసేపటికి కన్నులు మూత
పడెను. శోభావతి, “అత్తా! అత్తా! యని యెన్నిసార్లు పిలిచిననుఁ
బలుకకుండగా దిగులొంది, సుభద్రమ్మను బలిచెను.

సుభద్రమ్మ దగ్గఱకు వచ్చి, జానకమ్మ ముక్కు పట్టిచూచి.
“శోభావతి! యిఁక నేమున్నదే! అక్కయ్య గూలోకమును విడిచిన”
దని మంచమునుండి క్రిందికి దింపెను. ఇంతలో నందఱును వచ్చి
చూచి యూపిరి వెల్లెననియెడ్చుచుండిరి.

అండ్రిస్ యెచ్చలటుండఁ దన్నింతగాఁ బెట్టినకష్టము మనసున నావంతయు లేక యత్తగారి మరణమునకు శోభావతి పలునిధములఁ బలపించుచు “మనుమని సంతోషముఁ జూడకుండ, నాయత్తగారిని దీసికొని వెళ్లుట న్యాయమా? భగవంతు! భక్తవత్సలా!” యని పేయి విధముల వాపోవుచుండెను.

పత్రివ్రతలకు దేవతలు సహా వెఱుతురుగదా? సావిత్రికి వెఱుచి పరిభిక్షించిన యమధర్మరాజు శోభావతికేల వెఱవకుండును? రాత్రి యంతయు మరణించియున్న జానకమ్మ శుక్రద్రోణమునకు కనురెప్పలును గాలిప్రేళ్లును గదల్చుచుండ, మీనాక్షి చూచి భయపడి అబ్బో! యిదేమివంత! పీనుగు కాలు గదల్చుచున్నదే! యని యటచుచు దూరముగఁ బరుగెత్తెను. అంతట సుభద్రమ్మ దీపము పెద్దదిగఁజేసి, నిదానించిచూచి, జానకమ్మకు మెల్లగా నూపిరివచ్చుట గని శోభావతిని నీళ్లుదెమ్మని, నోటఁబోయఁగ గుటగుటమింగి, కమ్మలు దెఱచెను అత్తగారు మఱలఁ బ్రతికినందునఁ దనచిత్తకు నిందపోయెనని శోభావతి మహదానందము నొందెను. పచ్చినవారందఱు నాశ్చర్యపడుచుఁ దమయిండ్లకు వెళ్ళిరి.

కోడలి యుపచారములవలన జానకమ్మకు నానాటికిఁ దేలికయై యిటునటు దిరుగులాడసాగెను ఆమె మరణించి మఱలఁ బ్రతికినందునఁ గొంచె మశక్తి కయ్యెయ్యండనేకాని యామె వాక్కునకుమాత్రము మునుపటికంటె నెక్కువ శక్తి కలిగియుండెను. శోభావతియు, వాణిక్యము తప్ప నింటివారేకాదు, ఊరివారందఱును రత్నమువంటి కోడలిని రాచి ఆంపులఁబెట్టుటకై జానకమ్మ మఱలఁ బ్రతికి నేచినదని సిందింపసాగిరి.

శోభావతి.

పదునొకంకవప్రకరణము.

“అత్తగారెన్నెవ ననుసుగాక. ఆమె బ్రతికినదే చాల”నని, శోభావతి సంతసింపుచుండఁ గాని, “తనకుఁ గరచరణాదులు ప్రసాదింపఁ బడినందుకుఁ బెరిమిటికి నర్హులవారములనుజేసి యతని సంతసింపఁ జేయుచు లోకులవలె ముచ్చటగఁ గాపురముఁజేయ, దయఁజూడక నా జీవితము నృథాచేసితివిగదా! భగవంతా!” యను దుఃఖమామెను సదా బాధించుచునేయుండెను.

“గోరుచుట్టుపై రోకఁటిపోట”నట్లు శోభావతికిఁగల మనోవ్యభిచార దోడుగ నీల్లాడిన పదునైదుదినములకే యత్తగారికి జబ్బుగలుగుటచే, బాలింతరా లత్తగారి బట్టలు గుంజుటలోను, రేయింబవల్లమె నుపచరించుటలోను, వేళకన్నములేక, రాత్రులు నిద్రలేక, మూఁడుమాసములవఱ కలనటవడి, వ్యరము తగులుచు, దగ్గుగలిగి, నోరగుచిపుట్టి, యన్నము సహింపక నానాఁడు నీరసమై తుదకు బిడ్డల నోదార్చుటకైన నోపికలేక, శోభావతి మంచము పట్టెను.

పట్టాభిరాముఁడును బానకమ్మయు నిద్దరు శుష్కఁ దక్కినవారందఱును శోభావతి జబ్బునుగుఱించి చింతలో మునిగిపోయిరి. సుభద్రమ్మ గృహకృత్యములు చేసికొనుచుఁ బొంగి పొరలివచ్చెడి దుఃఖముచేఁ గోడలినే తలఁచిదలఁచి, “తల్లీ! నాకుఁ గోడలిదిగావె. నాకడుపునఁబుట్టిన బిడ్డవలె నుంటివే. నాపై నింతప్రీతి యుండుటచే

నాదురదృష్టమే నిన్ను మంచమెక్కించే నేమో! నేను బిల్లులుగనకున్నను, భగవంతుడు నీను జూపుటచే నా యంత్యకాలమున నుపచరించి, పై గుడ్డ వేయుదునని యెంతో సంతసించియుంటినిగదా! నా బంగారు బొమ్మా! నీబాగుదప్పిన నీయింట నాకేమి పనియున్నది. నేనెవరి ముఖముఁజూచి నీయింట సంసారముఁ జేయుదును. నాకోపిక లేని దినములలో, దిక్కులేని దానిని జేసెదవా!'' యని కన్నీరుఁ గార్చుకొనుచు. మనస్థిమితము లేకుండటచే మురుపటివలెఁ బని చేయుట కోపిక లేనదయ్యెను.

సామాన్యనైద్యులచే గుణములేకపోయెను. అందుచే శేషయ్య గొప్పనైద్యునిఁ బిలిచి చూపించెను. ఎంతటి నైద్యులైనను శరీరవ్యాధిని గుదుర్పఁగలరేకాని మనోవ్యాధిని గుదుర్చువారు లేరు కదా! మనోవ్యాధి కుదురక శరీరమున కౌషధము లెట్లు పనిచేయుగలుగును? కాబట్టి శోభావతి కేమాత్రము గుణములేక వ్యాధి నానాఁడు పెరుగుచుండెను.

తోఁబుట్టువులకన్న నెక్కువప్రీతికలిగి యింద్ర రొద్దికతో మెలగుచుండువారగుటచే, శోభావతి జబ్బునకుఁ జాలవగచుచు మీనాక్షి బిడ్డల నక్కఱతో నోదార్చుచు, నక్కఱగారి కుపచారము చేయుచు నెపుడును ప్రక్కఁబాయకుండెను.

మీనాక్షి. కీవల సరిపోవుచుండుటచే దానసహాయయై, పెద్దకోడలి దిగులునఁ బనిసేయలేక యొకదినము మధ్యాహ్నము నుభద్రమ్మ వంటయింటి వాకిటిపైఁ దల నుంచుకొని పండుకొని, శోభావతిని దలచి, "తల్లీ! చింతతోనైనఁ గొంతకాలము బ్రదికియుండు గూడదా? నీవంటి గుణవతి భూమిపై బ్రతికియున్న నావంటివారికి దిక్కుగ నుండదా! నాకెట్లైనఁ గానిమ్ము నీతల్లిదండ్రుల కొక్కబిడ్డవై

వారిని చింతలో ముంచి, పసికూనల దిక్కుమాలినవారినిగఁ జేసి, వెళ్ళెదలఁచితివా: శోభావతి! నావంటి యనాథలుండునీమిప్రయోజన"మని, పెక్కువిధములఁ దలఁచితలఁచి కన్నీరుఁ గార్చుకొనుచు నట్టి కనుమూసెను,

మీనాక్షి! చిత్తల నోదాచి, నిద్రఁబుచ్చి, జబ్బుపడిన శోభావతి యొంటరిగనున్నదని, యక్కఱిచెంతఁ గూర్చుండఁ “జెల్లలా! చిన్నత్తగా రగపడలేదేమి! ఇంకను భోజనముగాలేదా” యని శోభావతి యడిగెను.

మీనాక్షి—అక్కయ్యా! ఆమె భోజన మేమిటో, నేజూచినది లేదుగాని, నేనడిగినపుడెల్లఁ దిన్నానని చెప్పుచున్నది. పాపమామెకు నీదిగులుతోఁగూడఁ బ్రయ్యయ్యెద్దఁ జేయలేక చచ్చిపోవుచున్నది. నడుము లాగుకొని పోవుచున్నదని యిప్పుడే పంపకొన్నది.

శోభావతి—చెల్లలా! మనకామె యత్తగారుకాదే! తల్లివంటిదేనుమా! నీవన్నట్లు నాదిగులుతో నే యామెకృశించుచున్నది. అది చూడండినిమ్ము. నేను వెళ్ళినతరువాత హేమవల్లిని మాయన్న తీసికొనిపోవుచు కాని, మామయ్యగారు మధుసూధనుని నామెవెంట బంపుట కిష్టపడరు. కాబట్టి వానికి నీవేతల్లిని సుమా'నా'డువునఁ బుట్టలేదు నీవే కన్నట్లు భావించి, వానిని క్షిండుభారము నీది నాజబ్బునకు వగచి వగచి చిన్నత్తగారు చాల సీరసమునఁబడిపోయిరి ఆమె యింకఁ బెక్కుదినము లీసంసారము నీదునని నాకునమ్మకము లేదు. కాబట్టి మధుసూధనునకు నివే తల్లిని.

మీనాక్షి—[నిన్నిటిభారలతో] అక్కయ్యా! నీవట్లధైర్యపడఁబోకుము. అత్తగారి కంతవ్యాధి గుణముగాలేదా. లేచి నీవ్యాధి కుదురఁగలదు.

శోభావతి—చెల్లలా! అదైర్యమేల! నాకు బ్రతుకుపై నాన యన్నగదా!

మీనాక్షి—అక్కయ్యా! నీవేమి ముసలిదానవా? నీతలి దండ్రిల కొకబిడ్డవు. నీబిడ్డలు పసికూనలు అదియటండ, నను దోబుట్టువున కన్న నెక్కువగ గారవించుచున్నదానవు. నీవువెళ్ళిన నేనును దిక్కుమాలిన దాననేగదా!

అని ముఖమునకు చెఱుగడ్డమువేసికొని వెక్కివెక్కి యేడ్వ సాగెను.

శోభావతి—చెల్లలా! పుణ్యంతులై సంతోష మనుభవించు వారికి జీవితేచ్ఛ యుండవలసినదే కాని, నావంటి దుఃఖభాషనురాలు జీవించు పెందులకు!

మీనాక్షి—[కన్నులు తుడుచుకొనుచు] అక్కయ్యా నీకేమి కొఱచే!

శోభావతి—[మీనాక్షి చేయిపట్టుకొని] వెట్టిదానా! లోక మున స్త్రీలకు, “పెనిమిటిశో బేరటికములేర”న్నట్లు కుడువ గంజి యుం గట్ట బట్టయులేక ముప్పిఁ దెచ్చుకొన్నను, నత్త లాడుబిడ్డలెంత యాటడిఁ బెట్టినను, పెనిమిటి చల్లగాఁ జూచిన నెన్నికప్రములున్నను దోచవు. అట్టి భాగ్యములేని నాజన్మమెందుకు!

మీనాక్షి—అక్కయ్యా! నీవు కోపపడుదువని నేనననుకొని మూతావగారి కేండ్లు వచ్చినవేకాని, లోకులునుజూచియైనఁ దెలివి దెచ్చుకొనరుగదా! పార్వతివంటి భార్య నింకొకరైన నెంతో పూ జింతురు.

శోభావతి—అట్లనఁ బోకుము ఆయన ననవలసివది లేదు. “పూజకొద్ది పురుషుఁడన్నట్లు తక్కుననోములునోచిన మహాపాపిని

ఎవరి దాంపత్యమును జూచి యోర్పికుంటినో?

అని పోరలివచ్చు దుఃఖముచే దరువాత మాటాడలేక శోభావతి ముఖము మరలిండుకొని వాపోవుచుండెను.

సుభద్రమ్మ నిదురలేచివచ్చి కోడిలి కెండతో పున్నవచ్చుచున్నది అని గొంతులో మునిగియుండుట జూచి తనకు బచ్చెకి దుఃఖము నడుచుకొని, “ఏమే శోభావతి! లోకమున వాస్తవ్యులగుచున్నవారెవరూ ప్రమాదములకు వచ్చునా? లేవే గుణముగను మాడుము పెక్కుమేకంత జబ్బుగలిగి కుదురుబాటుగాలేదా! అదేమిచేయును? వెళ్ళిదానా పిచ్చు ధైర్యపడకు” మని ధైర్యము చెప్పి, “పిల్లా! నానాటికి నీ హాస్యము రాలివలె వ్యాధిగ్రస్థురాలిచెంత గూర్చుండి, దానిని మఱియు దిగులు బెట్టించుచున్నావే! పిల్లవాడెప్పుడున్నాడు వెళ్ళి” మనిచెప్పి, తాను గొంత నేపు కోడిలిచెంత గూర్చుండి ధైర్యము చెప్పుచుండి, సంధ్యవేళకు ముగించు గట్టుకొని వంటప్రయత్నమునకు వెళ్ళెను.

కోడిలి కెండతో పున్నవచ్చుచున్నది అని ముగించి, లిప్పించియు, గుణము లేకుండుటచే శేషయ్య కేమాత్రము ధైర్యములేక యారాత్రి భోజనముజేయుచు, సుభద్రా! ఎవరిచేతను బిల్లకు గుణముగపడలేదు. మనపాలిట ఒక దానికేమి సుఖములేకున్నను, గన్నవారిని శోకమున ముంచి, బిల్లకు దిక్కువేకుండజేసి, వెళ్ళిపోవుచున్నదన్న చింత యుండునేమిన్నది. అందమునకు దగినట్టి దాని సుగుణములు మన పాపికి మనసునకు దెలియక దాని నిన్నిపాట్ల బెట్టియు, నాసాధ్య వానినంతయు మనసున నుంచక, నేను పోయియుండిన నాతోగూడ రావలయునని నన్ను బ్రతిమాలుకొన్నది. తలచిన నాగుండ నీరగుచున్నది. అని కన్నీటితో నావల జెప్పలేక యన్నము విడిచి చేయిగడుగుకొనెను.

శోభావతికి జబ్బని తెలిసి తలిదండ్రులు వచ్చిరి. రానుచు ద్రయ్య మగవాడు గనుక దుఃఖము లోలోననడచుకొని, “తల్లీ! యీ పాపికుడువునఁబుట్టి ముఖమెఱుంగున్నను జీవముతోనై ననుండు వని తోచలేదే!” యని చింతించుచు దనలోఁ గ్రుంగుచుండెను. కల్యాణి రేయింబవల్లు కొమార్తె కుపచరించుచు నీవలవచ్చినపుడు బిడ్డలను జూచి కన్నీళ్లు వఱదలు గట్టించుచునుండెను.

లోకమున నత్తలెంత చెడుమనసు గలవారైనను, బాగు దప్పినపుడైనఁ గొంత ప్రీతిగలిగియుండును. తన జబ్బకుఁ గంటికిమంటికి నేకధారగా నేడ్చుచు నంతో శ్రద్ధతోఁ రేయింబవల్లుపచరించుండినదైనఁ దలఁచక యిప్పటి కేదో యొక వంకఁ బెట్టుచుండెనేకాని, జానకమ్మ యొకనాడైన శోభావతివంకఁ దిరిగిచూచినది గాదు.

ఒకదినము రాత్రి యంశలు భోజనానంతరము పరుండిరి. శోభావతి మంచమునొద్ద, కల్యాణి బిడ్డలను బ్రక్కనుంచుకొని పరుండెను. అలవాటుచొప్పునఁ బట్టాభిరాముడు పదునొకండు గంటలకు భోజనమునకు రాఁగా, సుధద్రమ్మ వడ్డించుచు, “ఓరీ! పాపాత్ముడా! అది కైలాసమునకు దారిజూచుచున్నదే, ఇంకనైన దానిఁ గన్నెత్తి చూడక దానియునుఁ బెట్టుకొనుచున్నావుగదరా! యని కన్నులి నీ రిడుకొని నాయనా! నీపెట్టుచేసినను నిన్నెన్నఁ డొకమాటయన్నదా నను గాను. ఈవేళ దుఃఖ మాపుకొనలేక” అని యవతలఁ జెప్పలేక ముఖమునకుఁ జెఱుంగడ్డముఁ బెట్టుకొని యేడువసాగెను.

పట్టాభిరాముడు “నిజమే! మాతల్లియైనను గోపమువచ్చినపుడు నాలుగు టిట్టిపోయును కాని, యీమె యెన్నఁ డొకమాటయన్నదిగా”దనకొని, “పిన్నమ్మా! అయిన నేమి. నీవుగాక యీంకెవరు నన్ననఁజూయెద”ర నెను.

సుభద్రమ్మ కన్నులాడుచుకొని “నాయనా! మనోవ్యాధియే దాని నింతవఱకుఁ దెచ్చెను. ఆ మానిని యింతవఱకును వెలిఁబుచ్చి నది కాదు. ఇప్పుడు తాను బెనిమిటి కుపచరించుటకు నోచుకొనలే దనియు, దన్ను పెనిమిటి కన్నులాఱుఁ గాంచుటలేదనియు, నిట్టిపాపి బ్రతుకు బ్రతుకుట యెందుకనియుఁ దన చెల్లెలితోఁ జెప్పి గోడు గోడునఁ నేడ్చుచున్నది. వైద్యుఁడు వచ్చినపుడెల్లను మిఱుకుచు న్నాఁడు. కడ కీచింతయే దానిని దుడముట్టించునట్లున్నది.” అని చెప్పి, “ఈ సుగుణవతీని ముద్దుమోమును నా పాపపుంగుల నిక్క జూడఁబోవుగదా! కడపునఁబుట్టిన పిల్లకన్న నెక్కుడు ప్రీతిగలిగియుం టివే,” యని గోడను జేరగిలఁబడి, గోడలని దలఁకొనుచుండెను.

ఎంతటి దుష్కాలమో కాని, భార్య చక్కదనము నొకరు వర్జించినపుడైనఁ గ్రీగంటనైనఁ జాతమును బుద్ధి పుట్టదుగదా! పట్టాభిరాముఁడు భోనముఁజేసి యథాప్రకారము వీధిలోనికిఁ బోయెనుగాని, తాను వెళ్ళదలఁచినచోటి! వెళ్ళక మఱివచ్చి మిదై మీఁది గదిలోఁ బరుండి యోజించుకొనుచుండెను.

మునుపటివలె భార్య యెడలిమీఁది వగలు దీయకున్నచు, మానమున కామె తండ్రి వంపుచుండిన పదిరూపాయలైన సతనికి దొరకుచుండెను. ఇంక భార్య వెళ్ళిన నదియు లేకపోవుననియో, లేక యింతసేపు చెప్పిన హితము ద్రోసిపుచ్చివెళ్లెనని సుభద్రమ్మ కోపపడుననియో, యోజించుచుండఁగాబోయి, కొంతసేపట్లు యోజించుకొనుచుండి తరువాత నిదురించెను

గోడలి సౌందర్యమును, బసితనము నట్లుండనిచ్చి తనకొడుకు దుష్కృత్యములను సైరించు నోర్పును, బెద్దలయందుఁగల భక్తి విశ్వాసములును, నడఁకువయు, వినయవిధేయతలను దలఁచితలచి,

శేషయ్య రాత్రులు నిదుర యెట్టిదో లేక చింతించుచుండి, యొక నాడుదయము గొప్ప జ్యోతిష్కుని బిలువనంపి, శోభావతి జబ్బును గుఱింది యడిగెను.

జ్యోతిష్కుడు వ్రాతపలకపై గీట్లుగీచి, వ్రేల్లెంచుకొని, కొంతసేపు మీఁదివంకఁ జూచుచు, నాలోచించి “పాపగ్రహముల వలన నిట్లు వేధింపబడుచున్నది. ఇకమీఁద జబ్బు కుదురుఁబాటగు” నని చెప్పెను. “అయ్యా! మీరు చెప్పవది నాకు సరియని తోచలేదు. వ్యాధి నానాఁడు పెరుగుచున్నది. ఎట్టి ఘనవైద్యులును, మూఢులగుచున్నారతాని, యే యశావధమును బట్టకున్నది” అని శేషయ్య యిటునటు దగ్గట నెవరు లేకుండఁ జూచి, కన్నుల నీరుగ్రమ్మ “నింక నేమాత్రము నాకు నమ్మకము తోచలేదు. తలిదండ్రుల కేకపుత్రి. సుగుణవతి. బిడ్డలు పసికూనలు” అని కన్నీరు దుడుచుకొనుచు “బిల్లవాని జాతకమును సూచు” డని యొక కాగితము నతనిచేతి కిచ్చెను.

జ్యోతిష్కుఁ డా కాగితమును దీసికొని, పలకపై వేలుగా గీట్లుగీచి వానియందు గ్రహములువేసి వ్రేల్లెంచుకొని, తలనాడించి, నవ్వుచు, “శేషయ్యగారూ. పిల్లవాని జాతకమునకు మాతృబలము బాగుగానున్నది! ఆమెలగ్నమునకు గురువును, శనియుఁ జాలకుండినందున, నిన్పిడినము లావధము పట్టకుండెను. ఇకమీఁద పాపగ్రహమైన శని తొలఁగిపోవుచున్నాఁడు. గురువును మంచివాఁడగుచున్నాఁడు, కుమారునికి మాతృబల ముండుటచేతను నామెకుఁ బ్రాణభయములేదని గట్టిగాఁ జెప్పవచ్చును. అయ్యా! దీని కేమాత్రము సంశయములేదు. మీకోడలు స్వస్థపడిన తరువాత నాకు దోనతుల చాపు కొని పెట్టవలయు”ననెను.

“ఇందుకేనా నీకుదోచిన బొంకులు బొంకినా” నమకొని శేషయ్య, ఆహా! రత్నమువంటి కోరికలు బ్రతికిన బహుమతుల కేమి తక్కువ! అని చెప్పి, తాంబూలము, దళియాలు నిచ్చి పంపి, చిన్ని కుమారుని బిలిచి సుబ్బరాయానైద్యుడు నాలుగుదినముల మండి వచ్చుటలేదు. “నీనైన వెళ్ళి యతని దీసికొనిరమ్మని.” అనిపంపెను.

సుబ్బరాయుడు మిద్యమీడికి వెళ్ళి చొక్కాయఁ దొడిగి, యుత్తరీయమును నలకు జాట్టి, చేత గొడుగుదీసికొనివెళ్ళి, నాలుగు వీధుల దాటి బహుపీఠి చివరనున్న యొక మిద్యటింగు బోలికె బోయెను. అరుంట వైద్యమున కైశ్రీలును, బురుషులును గాలు గును సందులేక క్రిక్కిరిసియుండిరి. సుబ్బరాయుడు వారి దాటి లోపలికూటమునకు వెళ్లెను.

అచట నొక బల్లముందుఁ గుర్చీపైఁ గూర్చుండి యుండిన నొకఁడైనఁ దత్తరముల వయసుగల పురుషుఁ డితనిజూచి, “యేమండీ! సుబ్బరాయలుగారూ! చాలమారము వచ్చితి” రనెను. సుబ్బరాయుడు “నాయఁడుగారూ! మీరు నాలుగు దినములనుండియు రాలేదని మా తండ్రిగారు నన్ను వెళ్ళి పిలుచుకొనిరమ్మని చెప్పి రనెను.

వైద్యుడు “సరే” మని తలచూచి అచటనున్న మఱియొక కుర్చీపై యతని “గూర్చుండు”డని చెప్పి, వచ్చినవారి సందఱిని జూచి, వారి వాకి నివ్వవలసిక. యౌషధముల నిచ్చి పంపివేసి, సుబ్బరాయునివైపుఁ జూచి, “అయ్యా! నేనువచ్చి యేమి ప్రయోజనము! ఔషధము లొకదారిని బోవుచున్నవి, వ్యాధి మఱియొక దారిని బోవుచున్నది. ఆమెకు మందులు పోసి వృథా శ్రమపెట్టుట యేకాని లాభమేమియు లేదు.

నై ద్యుని మాటలకు సుబ్బరాయుడు కన్నుల నీరునింపుకొని
 “అయ్యా! మీరిట్లు చెప్పిన నెట్లు! మీబిడ్డయని యెంచి, కొంచెము
 శ్రమఁ దీసికొనవలె” యని, దీనుఁడై బ్రతిమాలెను, నై ద్యుఁడు నలు
 వంకలఁజూచి, యెవరులేని దైత్యం? సుబ్బరాయులుగానూ! నే నొక
 మాటఁ జెప్పఁ దలఁచినాఁడను. మీకుఁ గోపము గలుగునట్లైన
 మానుకొనెన”న నెను

సుబ్బరాయుడు—[గన్నులఁ దుశదికొనుచు] అయ్యా! యావ
 దలోనున్నవారికి, నై ద్యునిమాటయన్న దేవవాక్కుగదా? అట్లుండఁ
 గోవమేల కలుగును?

నై ద్యుఁడు—అయ్యా! నోరు మూయుటకు మూకుడున్నది
 కాని, యూరుమూయుటకు మూకుడున్నదా? మీయన్నగారి చరిత
 మిదివర కెందరివలననో నీనియున్నాను. ఇప్పుడు మీవదినగారి జల్మె
 వగు విన్నను “నామె మనోవ్యాకులముముందు నీయకావధ మేమిసఁ
 జేయఁగల”నని చెప్పెనను నేనును జూచిరూచి యావధములవలనఁ
 బ్రయోజనములేక మనసువిసిగి వచ్చుట చూచుకొంటిని.

నై ద్యుని మాటలకుఁ దన కేమియుఁ దోచకఁ కన్నీరుఁగార్చు
 కొనుచు. సుబ్బరాయుడు కొంతసేపూరకుండి, తరువాత “యేమి
 సేయఁగలము? పెద్దవాని సిందింపఁగూడదు ఆపాపాత్ముని చరిత్ర
 లందఱికును కలవంపులు సేయుచున్నవి. వీనియొద్ద నామె యేమియు
 నుఖ మెఱుంగదు నాకేకాదు మాతండ్రిగారికిఁగూడ నామె యీ
 దుఃఖనముద్రముదాటి వెళ్ళినోవునన్న చింత లేదు. కాని బంగార
 మునకుఁ బరిమళ మబ్బినట్లామె సౌందర్యమునకు సరిగా గుణము
 వట్లే యమరియున్నది. పెనిమిటి యింత క్రూరుఁడయ్యి సితరుణ
 కావం లేని తెలువకుండుటచే కాక, యామెకుఁగల పతిభక్తియు

పెద్దలయందు శక్తివినయములును జన్మలయందు బ్రీతియు వేనో
 శృంగబాగడినన్నజాలదు సౌందర్యసద్గుణములయందు దామె సామోత్పా
 ర్యతీదేవియని చెప్పుపచ్చును. అట్టి సతీశ్రీకము వెళ్ళిన లోకమున
 నామెసలె నెవరిని జూడఁబోయెదమన్న చింత మమ్ము బాధించుచు
 న్నది. ఎట్లో దైవమత్సమున నిద్రలు పిల్లలు పుట్టిరిగాని యట్టి సతీ
 మణిని గన్నె త్తియెనఁ జూచి యెఱుంగఁడు. ఆమె కా మనోవ్యధయే
 యితఁకుఁ దెచ్చెనని చెప్పుచుఁ గన్నులు దుసుచుకొనుచుండెను.

వైద్యుడు—అయ్యా! ఆ సంగతి వేలంగఁ జెప్పవలయునా!
 చక్కని చుక్కచుక్క నామెచింత. యామె ముఖదగ్గరమే చెప్పు
 చున్నది ససిబిడ్డ లటుండునిమ్ము. పాపము శలీలండుల కేకపుక్కి
 యని మీతండ్రిగారు చెప్పిరి: ఒక్కబిడ్డయెవను నిట్టిబిడ్డను గను
 గొన్నజాలును వారేమి సంగోపపడినారు! దైవమువకేమి వంచ
 నయోకాని, యన్నియు సరిగాఁ గూర్చుండు

సుబ్బరాయుడు—ఆమె యిట్టిదుమలఁ బడుచుండియు, నొక
 బిడ్డను విడిచియుండలేక, తలిదండ్రు లెన్నిసాగులు బొలువవంపినను
 బుట్టినింటికి వెళ్ళదు.

వైద్యుడు—అయ్యా! మీరామెవిషయమున నంత విశ్వాస
 మున నుండుటవలన భేదము లేక యడుగుచున్నాను లేకున్న నే
 నడుగుట సోకాదు ఇట్టిచూట యడిగినానని మనమన కాయాప
 ముఁ జేసికొనవలదు అతనికిఁ బైవ్యాపక మున్నదనిగూఁచివెన్నాను

సుబ్బరాయుడు—అయ్యా! ఉన్న మాటకుఁ గోపపడినఁ
 బ్రయోజన లేమి! పొరంతము నెఱిగినసంగతి నేను దాచిన
 మాట్టుకు మీకుఁ దెలియకుండునా! ఆ సాధిసి నానాశ్రమలఁ బెట్టి
 పై సొమ్మంతయుఁ బెట్టుకుకొనిన దందులకేదా! పెరవానినన్న

పాప మనుభవించెదఁ గానిండు. వానికా పత్రివత యనురంటక పోదునుమా? ఇందువలననే యామె ఈదముట్టన్నది. అయ్యా! యా గుణవతి యని దుఃఖమున మనసు నిలుపుకొన్నది. మీరన్ని యుఁ దెలిసినవారేకదా: వెట్టివానివలె మీతో నన్నియుఁ మొఱఁ జెట్టుకొంటిఁగాని యెవరితోనైనఁ వెలిబుచ్చుబోయెదనా? నేనువచ్చి చాల సేపైనది. నాయనగారు కోపపడుదురు.

నై ద్యుఁడు—ఇదెవచ్చెన. మీరు ముందు వెళ్లుఁడు బట్టలు తొడుగుకొని మీవెంటనే వచ్చుచున్నాను.

సుబ్బరాయుఁడు—అయ్యా! మఱువబోయెదరు శ్రీఘముగ రండు [అని వెళ్లెను.]

నై ద్యుఁడొక సినానుండి కొంచెముచూర్ణము కాగితములోఁ బోసికొని దానిలో నేమో కలిపి, చిన్నమాత్రలు జేయుచుండెను.

సుబ్బరాయుఁడు రాకముందుఁజెవిలో నొషధము వేయించు కొనుటకై వచ్చి, జనులు నిండియుండుటచే గదిలోఁ తలుపు చాటు నఁ గూర్చుండియున్న రాగమంజరి వీరి మాటలన్నియు వినుచుండి సుబ్బరాయుఁడు వెళ్లుట యెఱిగి లేచి యీవలకువచ్చి “నాయుఁడు శాయా నేనువచ్చి చాలసేపైనది. మీరుపనిమీఁద నుండుటచే తొందఱ పెట్టఁగూడదని గదిలోఁ గూర్చుంటిని. మూఁడు దినములనుండి మీరువేసిన యాషధముచే బోలెమియుఁ దగ్గలేదు. యీవేళ వేరు మండేదైన బోయుదురా?” అనెను

నై ద్యుఁడు—నేనును ద్వరగా వెళ్లవలెను. చేతిలోనిపని జేసి వచ్చెద నుండుము.

రాగమంజరి—అయ్యా! ఇంతసేపు మీతో మాటలాడుచుండినవారెవరు?

వైద్యుడు—[తనలోనోహో! యీమె చాటునఁ గూర్చుండి, యన్నియు వినినట్లున్నది. అయిన నేమి? అందఱకుఁ దెలిసిన విషయమే.] యని ధైర్యముఁ దెచ్చుకొని అతఁడా! అవధానము శేషయ్యవంతుల చిన్నకుమారుడు.

రాగమంజరి—వారియింట నెవరికి జబ్బు!

వైద్యుడు—అతని యన్నభార్యకు.

వైద్యుఁ డిట్లుచుచుండ, లోపలిచుండి యొక మునుసలి చెవిని బంగరు కస్తూలు వ్రేలుచుండఁ బండ్లన్ని యూడిపోయిన బొక్కినోటితోఁ జేత నొక తాంబూలము దంచు నిలువతోలుచు, మఱియొక చేతఁదాంబూలంబుదిత్తియుఁ బట్టుకొని, తీలనాడించుచు వచ్చి, గుంజ నానుకొని కూర్చుండి, తిత్తిలోని వక్కలాకులను తోటిలోఁ బెట్టి టక్కు టక్కు మని దంచుచు నతనిమాట చెవినిబడగ నిట్లనెను. “అయ్యో! పాపము! ఆమెయేనా? మంచి చక్కనిదే కాక, చాల గుణవతి. ఆ మగనికిఁ దక్కువదికాదులే. ఈవెనుక నడుముదంచు కొని యా చివరకుఁ బోలేక పోవుటచే మాచుకొంటిని కాని వాకిటికి వెళ్ళినట్తోడనే “అవ్వా రి”ప్పుని యెంతో మర్యాదతో ముద్దు లోటుక మాటలాడును, అయ్యో తలిదండ్రుల కొకబిడ్డవే. బిడ్డయన్న బిడ్డా! మగని కిల్లా లక్కటలేకున్నను వారి యశుప్తమైన బాగుగ నుండదా? తల్లి! నీకు వచ్చిన చావు నాచంటి మునుసలి ముండలకు రాఁగూడదా! బంగరుబొమ్మా! నాకుఁదెలిసిన నొకసారి పోయి కనులారఁ జూచివత్తునే! ఇంక నాయుదము నెక్కడ జూడఁజోయెదము.” ఇట్లామె వాపోవుచుండ వైద్యుడు “అమ్మా! నీవుచెప్పిన దెవరి మాట?” యని గట్టిగా నడిగెను.

వృద్ధురాలు “నాయనా! ఇప్పుడు నీవామెతోఁ దెప్పుచుం

టివే శేషయ్యగారి పెద్దకోడలు వెళ్ళినదని, యామెమాటయేనా! నాతో నొకమాటజెప్పిన నెట్లానో దిన్నగాబోయిచూచివస్తునే! తల్లీ! నీకన్నులసోయగ మింకెక్కడో జూడబోయెడ" నని కన్నీరుగార్చుచు ముక్కున జేదుచు నుండెను. వైద్యుడు నవ్వుచు రాగమంజరిని జూచి, "ముదుసలివా రిట్లే. యొకటివినిన ముత్యయొకటిగూడఁ గల వేసి కొందు"ని చెప్పి, తల్లినిజూచి "అమ్మా! చక్కగా వినకయే మాటాడవద్దని యెన్నిమాటలు చెప్పియున్నాను. ఆమెకు జబ్బుగా నున్నదని చెప్పితినిగదా"యని ద్విగతగా నరిచెను.

ముదుసలి "అటలనా! నాయనా! పోనిమ్ము ఆమెకుఁబట్టిన పీడ తొలఁగినది నా కళ్లు వినఁబడినందున మనసు నిలువలేదు. పోనిమ్ము. తల్లికడుపు చల్లగానుండవలె"ని చెప్పుచు గార్లు జాపు కొని, తాంబూలము నోటవేసికొని నచులుచుండెను.

వైద్యుడు మాత్రతలన్నియుఁదీసి యొక సీసాలోవేసి, నీరవలో నుంచి, చేయకడుగుకొని, రాగమంజరిచెవిలో నొకపథమువేసి చేత నొక సీసాలో నొకపథ మిచ్చి, దినమునకు నాలుగుసార్లు చెవిలో వేసికొనుమని చెప్పి, యామెను బంపి, తాను బట్టలు తోడిగిరికొని, శేషయ్యగారి యింటికి వెళ్లెను. శేషయ్య వైద్యుని మర్యాదతోఁ గూర్చుండఁబెట్టి యేనుండే నాయుడుగారూ! మాపై దయతప్పి నారు. ఏమో మీపిల్లగ భావించి కొంచెము శ్రమఁ దీసికొనుఁడు" అని దై న్యముతోఁ బ్రతిమాలుకొనెను. శేషయ్య ప్రతిమాలుటచూచి వైద్యుఁడు జాలిపుట్టి, అయ్యా! నాదేమున్నది! భగవంతుఁడు దయ తప్పినాడు. నేను మంచి యాపదముల నుపయోగింపఁగలవాడనై తాని, తరువాత నేమగునని యేవో యాపదమిచ్చి వెళ్లెను.

వైద్యుఁ డధైర్యముతోఁజెప్పినాఁడని శేషయ్య నోటఁ దడి

లేక, చింతతోఁ బరుండియుండఁబ్రాద్దు చాలయగుటచే నుభద్రమ్మ తఁపుచెంత నిలిచి బావగారిని “న్నానమునకు లేయరాదా?” యని హెచ్చరించెను.

శేషయ్య—[గ్రుడ్ల నీకుఁగ్రక్కచు] సుభద్రా! ఏమిన్నా నము! ఏమిభోజనము! నై ద్యుండివేళ యున్నసంగతి బయలుపఱచి నాడు.

సుభద్రమ్మ—[కన్నీరువిడుచుచు] అతఁడేమిన్నాడు!

శేషయ్య—[పొరలి వచ్చెడు దుఃఖముతోఁ జెప్పలేక, తిన్నగా] ఏమిన్నాడు, దేవునికి వయశస్పిఁది. మీ యవృష్టమని వెళ్ళినాడు.

అని చెప్పి, ముఖమును దిండుపై బోఱగించుకొనెను.

సుభద్రమ్మ గుండెమీఁదఁ జేయిఁబెట్టుకొని, “హా తల్లీ! నీ వ్యాధి నిన్నింతవఱకుఁ దెచ్చినదా! తిన్నగా గుణ మలవడుననుకొంటినే! నా గుణనిధి! నీకని యెక్కడి పాడురోగము వచ్చినదే! బంగారు తల్లీ!” యని దుఃఖించి శేషయ్యను జూచి, పోనిండు, పిల్లకుఁ గాని, దానితల్లికిఁగాని దెలిసిన, దిగులుపడిపోదురు. మన యవృష్ట మింతేయని, కన్నులు దుడుచుకొని యీవలకు వచ్చెను.

“హా సుగుణవతి! తలినండుల కేకపుత్రినై గోమునఁబెరిగి నాయంటఁ బడి, నీ వేమాత్రము సుఖ మెఱుంగకున్నను, శారీరేవి వలె నాచువారికిఁ గనుబండ్లు సేయుచు, నవ్వణములచేఁ గీర్తిఁ దెచ్చితివి. చెడిపెల్ల దీర్ఘకాలము బ్రదికిన నేమి ప్రయోజనము’ పోసిమ్ము. బ్రదికిన కొంతకాలములో నాలుగుదినము లైనను లోక సుఖము ననుభవించి సంతోషము నొందితివా! మహా పాపి యొక భాద్రై న నిన్ను సుఖపెట్టికపోయినాడు గదా” యని శేషయ్యపలు

విధములఁ దలఁచితలఁచి చింతించుకొనుచుండి, అదకు మనయదృష్ట మింతే. ఇట్టి శీలవతి వెళ్ళిన నెట్టి గయ్యాభితో గవలయుననివాని నొసట వ్రాసియున్నదో! మన మేమి చేయఁగల?" మని మనసున ధైర్యముఁ దెచ్చుకొని లేచి స్నానమునకు వెళ్లెను.

శేషయ్యకుఁదప్ప నై ద్యఁడన్నమాట యెవరికిఁ బెలియకుండుటచే నెప్పటియట్లుండిరిగాని, సుభద్రమ్మయు, శేషయ్యయు యుఖముల వ్రేలవేసికొని లోలోనఁ గ్రుంగుచుండిరి లలవాటుచొప్పున రాత్రి భోజనమైనతరువాతఁ బట్టాభిరాముఁడు రాగమంజరియింటికి వెళ్లెను.

లోకమునఁ గలనవ్యానయలై విటపురుషులచే నిల్లాండ్రి పుట్టెలతోఁగూడఁ బెప్పించుకొని కులసతుల మాడ్చి, కొంపల ముంచునట్టి వేశ్యాంగనలవలెఁగాక, రాగమంజరి వేశ్యకులమున్నఁ బుట్టి నదయ్య, దెవ భక్తియు, బ్రాహ్మణ భక్తియు, బాపమునందు భయమును గలిగి, పరుల నొప్పించకుండుట, పరమధర్మంబని యెఱిఁగినదియగుటచే పట్టాభిరాముని జూడఁగనే లేచి నిలువఁబడెను.

పట్టాభిరాముఁ డచటనుండిన కుర్చీపైఁ గూర్చుండి, రాగమంజరిని జూచి, "ప్రియురాలా! నీ చెవిభాధ యెట్లున్నది" అని యడిగెను. ఈవేళ వేతే యాపధముఁ పోయించుకొంటిని దానివలన గొంచెము గుణముగనున్నదని చెప్పి, రాగమంజరి స్తంభము నానుకొని కూర్చుండి రెండవములనుండియు మీరు పచ్చటలే దేల?" యనెను.

పట్టాభిరాముఁడు—నీవు చెవిభాధతో నుండ నినుఁ గష్ట పెట్టుట కిష్టములేకయే.

రాగమంజరి—అది యుండనిండు, మీయింట నెవరికోబబ్బని విన్నాను.

పట్టాభిరాముడు—నీకెవరు చెప్పిరి.

రాగమంజరి—ఔషధమునకు వెళ్ళి నపుడు వైద్యుడు శేష య్యవంతులవారింటికి ద్వారగాఁ బోవలయునని చెప్పుచుండెను. అందు వలన నూహించుకొంటిని.

పట్టాభిరాముడు—ఈమధ్య మాతల్లికి జబ్బుగ నుండెను.

రాగమంజరి—అది సరే, యిప్పు డెచటికి జబ్బు?

పట్టాభిరాముడు, విననట్లు మీఁదఁజూచుచుండ నలొ “నిది రెండుసంవత్సరముల నాఁడు కంచునుండి కొత్తగా వచ్చినది అందు చే నీయూరిలో నేనుదప్ప నింకెనోతోడను స్నేహముఁ జేసియుండులేదు నాచరిత్రము నెఱుంగదని, శాస్త్రసత్యం జెప్పుకొంటిని ఇది నన్ను జేరనియ్యదని తలఁచి, నాకింకను వివాహము గాలేదని, దీనితో బొంకి రెండుసంవత్సరముల నుండి తప్పించుకొంటిని ఇప్పుడెట్లొ వాస్తవము గనుగొని నన్నడుగుచున్నది. ఇంక నెట్లు తప్పించుకొనఁ గల” నని యోచించుకొనుచుండెను.

రాగమంజరి—ఏమట్లు మీఁదఁజూచుచున్నార. అది యుండనిండు. మీరెవరు సోదరులు?

పట్టాభిరాముడు—రెండుసంవత్సరముల నుండి యడుగినిదా సప్త. నేడెఁడుగుటకుఁ గారణమేమి?

రాగమంజరి—ఏమో యీ వేళఁ దెలిసికొంచుని యుచు గుచున్నాను. అందువలనఁ దప్పేమి?

పట్టాభిరాముడు—మా తల్లికి నేను తొల్లిగిల్లము, నా కొక శిష్యుఁడను నొక చెల్లెలు నున్నాను.

రాగమంజరి—మీ చెల్లెలు బుద్ధిఁదెలిసి కాపురముఁ జేయుచున్నదా?

పట్టాభిరాముడు—నాలుగుసంవత్సరమునుండి సంసారముఁ జేయుచున్నది కాని, యింకను బిల్లులులేవు.

రాగమంజరి—మీ తమ్మునిసంసార మింతికివచ్చెనా?

పట్టాభిరాముడు—సంవత్సరమైనది

రాగమంజరి—అట్లైన మీకంటే జన్మయగు తమ్మునకు ముందు వివాహముఁజేయుట కేమి కారణము?

పట్టాభిరాముడు—మీదుఁజూచుచు మిఁగుతుచుండెను.

రాగమంజరి—(ముఖము జిట్టించుకొని) అయ్యా! నీవు బ్రాహ్మణుండవు, విద్యావంతుడవని చెప్పుచుంటివి. నీకుఁ దెలియనిది లేదు. తుచ్చభోగమున కాసించి, యిట్లు బంకుట యుచితమా? మీరు ఉబ్బిచ్చినందుకు మీ కుపయోగపడవలసినదాననే కాని, యంతకంటె నెక్కువ నాకధికారము లేకున్నను, మీమేలుఁగోరి చెప్పుచు గూను. మీయిల్లాలు సుగరవతియనియు, గుణవతియు, బరిమనాధియు ననియు నీమూఁడుదినములనుండియుఁ బలువురినోట, వినుచున్నాను. అట్టి పతివ్రతను, ఉన్నబుచ్చుట యొక పాపము. తనయక్కఱకై యొకరి వశముఁ జెనఁగొట్టుట మఱియొక పాపము. రెండువిధముల పాపము సంపాదించుకొంటిరి. ఆహా. “చదువరికన్న చాకలిమే”లనుసామెత మీయందు సార్థకముఁ జేసికొంటిరి. అయ్యా! నా పూర్వకర్మముచే వలయులినై పుట్టినను, భగవంతుని దయ వలన గొం. తెలివిగలిగి యుండుటచే, లోకములో విటకత్తెలవలె, నెరి కొంపమునిగినను వచ్చినదానిని రాబట్టుకొనవలెననికొరి యగ్నిపాతకముగఁ బెండ్లాడిన యిల్లాండ్రంటి యున్నురుమన నిట్టూర్పుని నడుచుకనుల నీరుగార్చుచుండి, మనము సకలభోగముల ననిభవించుట మహాపాతకమని తలచి వివాహము లేసివారితోడను, గర్వాభీన

మున భార్య గతించినవారితోడనేకాని, నతు లున్నవారితో సంసర్గము చేయుటలేనని ప్రతిన గలదాననై యిది జరుపు కొనుచుండిని. అట్లుండియు నా సుఖముఁ గోరక వారిమేలుఁగోరినదాననై, “పుట్టించినవాఁడు పూరిమేషకపోఁడు, మాన జీవనమెట్లైన జరుపు”ననితలఁచి, వారిని నిర్బంధించి, వివాహములఁ జేయించుచు, గృహస్థులైన తరువాత మఱి వారిపొందుఁ గోరక, హితముఁ జెప్పిపంపుచు నిట్లే యింతవఱకుఁ జరుపుకొనుచుంటిని. ఇట్టి నానాపపడి నాతల్లికిఁ గిట్టక మనకు ధనమే ప్రధానము కనుక, యావనముననేకాని వాఙ్మతమున నాజించు కొనుట యసాధ్య మనియు, నెట్టి యధర్మములకైన నొడిగట్టి ధనమార్జింపక మిట్టవేదాంతముల ననుష్ఠింపుచున్నాననియుఁ గులముఁ జెఱువఁబుట్టినాననియు నెల్లప్పుడఁ బోట్టుచుచుండ నామెపోరుఁ బడలేక మా యూరు నిడిచి వచ్చితిని. ఈ యూరు క్రొత్త యగుటకుఁ దోడు నీ బొంకులచే నంచించుటకు, నా ప్రతినఁ దెవఁగొట్టుకొంటిని. తొలినాఁడే నాప్రతినఁ జిప్పి, నిన్నడుగుకొనినను వాస్తవముయదాచినన్న మోసపుచ్చితివే! ఇది యుచితమా?

అని రాగమంజరి కవల నీకు పెట్టుకొని యంజలి ఘటించి, గోడను వ్రేలుచుండిన రుక్మిణీనతృభామా సహితమున శ్రీ శృష్టమూర్తి పటముపైఁ జూపు నిలిపి, “సర్వపాప సంహారకుఁడను, నాశ్రితవత్సరింపకైన భగవంతుఁడ! నాకుఁ దెలియమిచే సుగుణ సుంకరి యగు మాప్రత నలయించి నేకు తుచ్ఛసుఖము ననుభవించినందులకై యనుభవింపఁగలసిన పాపమునుండి నన్ను దొలఁగించి రక్షింపు”మని వేడుకొని, పృథ్వీరాముని జూచి, “అయ్యా! యిట్లాలు లేకున్న వెలఁగూలి నాసింపవలెఁగాని, యన్నిసాక్షీకముగఁ బెండ్లాడిన యిట్లా” కుంటిపెడనను, గురూపియైనను, గుణవతి కాకన్నను, దర

ద్రురాలై యున్నను మనము చేసిన పుణ్య మింతేయని తృప్తి జెంది, దానిని మన్నించి యేలుకొనుటయే మగతనముగాని, పతియే దైవమని నమ్మిన యిల్లాలినిఁబోనాడి. పరస్త్రీ సంగమముఁ గోరుట కాని పర్వచుని యెఱుంగక, కంఠమునకుఁ జుట్టుకొన్నట్లుగదా! మూఢులకు బుద్ధిఁ జెప్పు నెల్లరు నమఁకులు. తెలిసినవారికిఁ జెప్పు నాదిశేషునికిని సాధ్యముకాదు గదా!”యని యదోద్బంధించిమఱలఁ గృష్ణమూర్తిపటముపైఁ జూపు నిలిపి, “అహల్యాశాపవిమోచనా! ద్రౌపదిమాన రక్షకా! కరుణాకటాక్షా! యిట్టి పాపమొనర్చి ఘోర నరకబాధ ననుభవింపఁజాలను కనుక, నా ప్రార్థన మంగీకరించి, సూర్యకిరణములు మంచును దొలఁగించునట్లు నీ కరుణాకటాక్ష వీక్షణములచే నా పాపముల హరింపఁజేసి నన్ను రక్షింపు” మని ప్రార్థించుకొనుచుండెను.

తన యవివేకమును గుఱించి తా నేమి చెప్పుటకుఁ దోచక వేశ్యాంగనయయ్య రాగమంజరికిగల తెలివియైనను బండితబ్రాహ్మణుడైన తనకు లేనందుకుఁ జింతగలవాడై నోరుమెదల్చక పట్టాభిరాముడు క్రిందుఁజూచుచుఁ దనలో, “అహ! యీ రాగమంజరి చెప్పిన వెల్లను నీతివాక్యములే కాని, నన్ను నిందించుటకాదని నా బుద్ధికిఁ జక్కగా గోచరించుచున్నది. గౌరవసీయుల కడుపునఁ బుట్టి చదువరినై యండియు నా చెడునడవడిచే నేనే యపకీర్తిఁ దెచ్చుకొంటిని ఏమో పసితనమున నింద్రియచాపల్యముచేఁ గొంత బుజగలోఁ గాలుఁ బెట్టిన నది నన్ను గొంతుపఱి కీడ్చివేసెను. ఈడ్చిననేమి! నేను కొంత తెలివిఁదెచ్చుకొని యిల్లాలి నింత వేనటఁబెట్టక సామాన్యముగ నడచుకొనిన నింత యపకీర్తి పాలుగాకుందును. అట్లు కాక కామాధుడనై కట్టుకొనిపదానిని గ్రీగంటనైనఁ జూడక నానా కష్టములఁబెట్టి నర్వమును దోచుకొని, జూడచోడఁడ ననిపించుకొని

కన్నతండ్రి కేకాక, పిన్న పెళ్లల కంధము నసహ్యము గలిగించితిని. ఇక్కడైన గొంతదెలివి దెచ్చుకొనిన నే కాని లేకున్న నెందులకును గొఱగనివాడను కావలసినదే." కొంతనే పిట్టంతయుఁ జింతఁ జేసి కొనుమరికి "యికమీద రాగమంజరి యేదేని నడుగు" నని తుంచి కన్నగా లేచి వెళ్లెను.

శోభావతి.

సంక్షేపపరిచయము

సహవాసయా దోషగుణాభివంతి సహవాసయా పుణ్యగుణాభివంతి

“సహవాసమే మోక్షము సహవాసమే నరక”మన్నట్లు దుష్టాంగనల దుర్బోధనలువిని యిల్లాని హింసించి యిల్లుదోపిడి జేసినను, సత్సహవాసముగలిగి సద్బోధనలు వినుచుండటచే సద్బుద్ధి గలుగవచ్చునుకదా! వారము దినములనుండియుఁ బినతల్లి చెప్పుచుండిన సద్బుద్ధులవలనఁ గొంత మనసు మాటి, యందుకు సాహాయ్యముగ గుణవతియగు వేశ్యయొక్క ప్రసంగముఁ గూడఁ దెలివి గలుగుటకుఁ దోడయ్యెను.

మఱుదినమురాత్రి భోజనమైన తరువాత “నిన్నరాత్రి రాగమంజరి న్నాఁచిరుగఁబడినదే ఈవేశ్య న్నిప్పుదోచూత”మని పట్టాభిరాముఁ డామె యింటికి వెళ్ళెను. రాగమంజరి యెప్పుటివలెనే గౌరవ పూర్వకముగ నతనిని “కుర్చీపైఁ గూర్చుండు”మని దానును చెంతఁ గూర్చుండెను.

పట్టాభిరాముఁడు “ప్రియసఖీ! రాత్రినాపైఁ జాల సలిగితివి. నేఁజెప్పినదే ప్రమాదమని యెప్పుకొ నెద, నీవేళనైన శాంతమునఁబొందితివా!” యని వినయముతో నడిగెను. పట్టాభిరాముని మాటలకు రాగమంజరి నవ్వుచు “అయ్యా! మీరు సంపన్నులు, విద్యావంతులు నేను లంచమున కాసింఁచెడి మీదాసిని. మీపైఁగోపింప నే నెంతటిదానను? మీకుఁ బనితనముగాదు. చక్కగా యోజింపుఁడు మీ మేలునకుఁ జెప్పినదాననేకాని, వేలుకాదు. అది యుండనిండు.

మీభార్య నుందరవతియని వినుటవలన నాకామెను జూడవలయునని చాలఁ గోరిక యున్నది"నను.

పట్టాభిరాముడు—చూచుటేమి? అందరికున్నట్లే ముఖము నఁ గన్నులు ముక్కు నున్నవి.

రాగమంజరి—మీ చోద్యపుమాట లుండనిండు. అట్లైన రూపవతియు గుణవతియు నన్నమాట యున్నదేనా! నన్నంతటివలె నెంచక యిప్పుడైన వాస్తవమును జెప్పుడు. లేకున్న మీకు బాంధవ్య పతిపై నా బెట్టితిని.

“ఇదియేమి, యిట్లసాధ్యముఁ జేయుచున్నది! ఇదియున్నట్టిది వలకు నేను స్నేహముఁజేసిన కాంతలు నాభార్యను గొట్టి పెలుకు కొనితెచ్చుచుఁ దేనినాడుపారకతోఁ బ్రహరించి పంపుచుండుకొరికదా! ఇదియన్ననో, నేను బొంకినదియే సత్యమని నమ్ముటయేకాక, నే నిచ్చినంతయే తన్న నక్కవనాసిండుకుండి, నాకులకు మోసపోయి తనప్రతివఁ దప్పినందు కెంతయో పరితపించుచున్నదే! ఇట్టియోగ్య రాలియొద్ద నిజముదాచిన నెప్పటికైనఁ గన్బము గలుగు"నని యోజించి పట్టాభిరాముడు “రాగమంజరి! ఏమో తెలివిలేక యిప్పుడసత్య మాడితిని కాని, నీవంత యోగ్యరాలవయియుండి నాకు హితముఁ జెప్పుచుండ, నీతోఁ బరిహాస మాడుదునా? నేఁజేసిన క్రూరమునెల్ల నోర్చినపుడే గుణవతివని తెలియవచ్చినది. ఐనను రూపవతి యను మాట నేనెఱుంగ"నను.

రాగమంజరి కన్నీరు విడుచుచు జెక్కిటఁజేయుఁ జేర్చి “అయ్యో! పాపము! అంతకష్టపడెనా! అదియటుండనిచ్చి, మీనూటలందేమియు నాకు నమ్మకములేదు. ఇద్దరు బిడ్డలుగూడచున్నట్లు వింటిని. మీరామె నెఱుంగకున్నఁ బిల్లలెప్పుడు? ”రని యడిగెను

సద్యోధనలచే మునుపటినుతి కొంతమాటుటచేఁ బట్టాభిరాముఁడు తానిదివఱకు వడచినమార్గము చెడ్డదని చక్కగ నెఱిగిన వాఁడై తనలోఁ దాను పరితపించుకొనుచుఁ దన వ్యవసముఁ జెప్పుకొని, నింత కంటె నాస్త్రి లెవనులేరని తలచి, “రాగమంజరీ జకో ఏమో నా పూర్వ కర్మమువలన నిన్నిదినములు గోతిలోఁ బడియుంటిని ఇప్పుడు నీ సద్యోధనచే వెలుతురిగుసడిసది. కాబట్టి నీకుఁజెప్పుక నింకెవఁకిం జెప్పజోయెదను” నీతోఁ జెప్పుకొన్నను నాపాపము కొంతశేషించుచు ననను గతియడవని నీవు కోపపడకుండిన నన్నియుఁ జెప్పున”ననెను.

రాగమంజరీ “అయ్యో! అట్టిదాననై న ముమ్మింతగ నడుగుదునా!”యనెను. స్నాన్నము దినదుశ్చరితమును బానచెప్పకొన జంకుఁగలవాఁడై పట్టాభిరాముఁడెట్లు చెప్పుదునని కొంకిసెప్పు యోచించుకొనుచుండి, “రాగమంజరీ గంటలు పండ్లెండై నవి. నాకేమో నేఁడు నిద్రవచ్చుచున్నది ఇంకి వెళ్లెద”ననెను తనతప్పు నొప్పుకొని దీనుఁడై యుండుటఁ జూచి మిగులఁ దొందఱ గలిగింపఁ గూడదని యెంచి, రాగమంజరీ, “మంటిది వెళ్లెడు రేపెట్లైన మీరే స్వయముగ మీ భార్యనడిగివచ్చి యామె శరీరస్థి నాకుఁ జెప్పవలయు”ననగఁ బట్టాభిరాముఁడు తలయాపి వెళ్లెను.

“కర్మము కాలుఁబట్టి యాడ్చినపుడు లంజె మోకాల్గు బట్టి యాడ్చె”నన్నట్లు పట్టాభిరాముని దుర్బుద్ధికిఁ తోడు విటక తైల దుర్బోధనలు దోడుబడుచుండెను. కాలము నుంచిదైనపు డన్నియు ననుకూలించుచునే వచ్చునుకదా! సచ్చరితయగు రాగమంజరీ బోధనలును, బినతల్లి యుపదేశమును, జెవి కెక్కుకొలఁది సదుద్దేశములుగలవాఁడై పట్టాభిరాముఁడు రాగమంజరీ కుత్తరముఁ జెప్పకున్నఁ దన ముఖముఁ జూడదని తలచి, తనకును భార్యను జక్కగఁ

జూడఁ గోరికఫాట్టి మటుదినము రాత్రి మిద్దెమీఁది గదిలోఁబరుండి యేముఖమున దాని యెదుట కరుగుదు? నేమని చలుకరింతు?”నని నానా విధముల యోచించుకొను చుండెను.

శోభావతి చాలసేపు దగ్గుచే శ్రమపడుచుండి కూలుకు పట్టి నందునఁ బిల్ల లతిచిన మెలకువ యగునని కల్యాణి నందఱిజేయక మెనుకటి లోఁగిటఁ బిల్లలఁ బ్రక్కనుంచుకొని, పండుకొని యుండెను. “చప్పుడులేకుండుటచే నందఱు నిద్రించియుండును, కనుక నిపుడువెళ్ళి భార్యతో నూటాడెద”నని తిన్నగా మనసు కుదురు నరచుకొని పట్టాభిరామ కాలు చప్పుడుకాకుండు దొంగివానివలెఁ దిన్నిగా దిగివచ్చి, శోభావతి శయనించియున్న మంచమునొద్ద నిలువబడెను. చాలసేపు శ్రమపడుచుండి యప్పుడే కనుమూసి నందున, నతనిరాకను శోభావతి యెఱుఁగనయ్యెను.

సొమ్ములకై ప్రహరించి పుడుచు, తనయక్కరికై తాకెన పుడును, గుపితుఁడై ముందు దీపము మలిపివేయు చుండినవాఁడు కావున, నచట వెలుగుచుండు దీపకాంతిని ముప్పించుచున్న యామె ముఖకాంతినిఁ జూడఁ తనలో, “నాహా! పూర్ణగుఁగుని ధిక్కరించు నీమోము నాపాపపుం గనుల నిదివఱకుఁ జూడకై తిఁగరా! వ్యాధిచే శరీరమెల్లను శుష్కించి యుండునపుడునునింత శోభించుచు నీమోము, సహజమున నెల్లు వెలుగుచుండెనో చూడ నోచుకొని నైతిఁ గదా!”అని చింతించి యామెకు మెలకువ కలుగువఱకుండి తేనుము నడుగఁ దలఁచెఁ గాని, తానెన్నడు మక్కువతో మాటలాడి యెఱుఁగనందున, ముందేమి యడుగవలయుననియు, నెవరైన వచ్చి చూచెవరినియు జంకి మరల మిద్దెమీఁదికివెళ్ళి మంచముపైఁబరుండి నిదురపట్టక శోభావతి స్వావస్థమును, దా నిదివఱ కామెచుట్టెట్లిన

హింసలును, నామెకుఁగల యోర్పును, దనయందుఁగల భక్తియు, నభిమానమును, దలఁచి, తలఁచి “హా! సుగుణసుందరీ! సుభద్రమ్మ చెప్పటలో నీక నీవీ లోకమునం దుండునట్లు దోచదు. ఇట్టి సుందరితో సంసారమనుభవించుట కిచ్చ పుట్టనికారణముననే నాకీ దురవస్థ కలిగినదా! సౌందర్యరాశీ! నీదర్శనముఁ జేయుచుండిన నాకలియు నిద్రయుఁగూడఁ దోచదుకదా! ఆహా! మూఁడుడనై యింద్రుఁగోక సుఖమువంటి నీతోడి సుఖముననుభవింపక నలుగురిలోఁ జెనకనిపించుకొని, యహఃపరమలరెంటనుజెడితినికదా! నీ మృదువైన తేనెనీలుకు మాటల నందఁ జనుకొనుచుండ నా పాపపుఁ జెవుల విచుట కైన భాగ్యములేనివాఁడనైతివా! నిను బ్రీయముతో నేలుకొని యుండిన నీవెట్లుపచరింతువో! ఎట్టి యమృతవాక్యములచే నను డని యింతువోకదా!” అని యిట్లు నానా విధములఁ జింతించుచు నా రేయెల్లనుఁ గడపెను.

పట్టభిరాముని వలన నేరములేదు. లోకమునం దెట్టివారికిని కర్మాగ్ధీనమువలన నొక్కొక్కదానియందుబుద్ధిలోపచుగుట సహజమే కాని, యెట్టి బాములకైన నిల్లాండు, శోభావతివలె నోర్పుఁగలిగి యుండుటయేయగుదు. మఱుసటిదినము మధ్యాహ్నము బయటనుండివచ్చి స్నానభోజనములయందు బుద్ధిపోక, కొంతసేపు యోజించుకొనుచు, గూర్చుండి యందఁకఁ బనులమీఁద నున్నపుడు, పట్టభిరాముఁడు భార్యయొద్ద కిరిగి, యేమి చెప్పటకు దోచక నిలిచియుండెను.

పెనిమిటి కేదేని గావలసియుండి, తనకు వెళ్లనోపికలేనందున నతఁడే వచ్చెననియు, నీవిధముననైన భర్తృదర్శనము తనకు లభించినందులకుఁ దనలో సంతసించుచు, శోభావతి లేచుటకై మెల్లగాఁ దల పైకెత్తెను. పాపము! లేవ శక్తిలేక తనదురవృత్తమునుదఱఁచిదీనాననయై, కంటనీరువిడుచుచు, ముకుళితహస్తయై, హింసస్వరముతోఁ

బెడవులు, దశపుకొనుచు “ప్రాణనాథా! నాకీవేళ నుదినము కావున నీనుహాపాపియందు దయయుంచి తమ దర్శనమొసంగినందునఁ గృతార్థులైతిని. నాయుండిదివఱకుఁ గల తప్పులనెల్ల మన్నించి రక్షింపవేడెదను ఏలినవారి మన్నన లేకున్న నాకుఁ బరమందును సర్వతిలేదుకదా! మీ కేదేని యవసర ముండిన నడిగినదాని నిచ్చుటకు సిద్ధముగ నున్నాను. నాతల్లికిఁ దెలియఁబోయెడివని మనసున నెంచవలదు. ఎవరైన నడిగినఁ బరువని తీసి దాఁచితిని. చెప్పెనపు లందుకై మీరు యోజింపఁబనిలేదు.” అని వినయ విధేయురాలై చిలుకనలఁ బలుకు భార్యమాటలకు మనసు కరఁగి కనులవెంబడిఁ గారుచున్నదో యు సట్టు జలజల బాష్పములఁ గురియించుచుఁ బట్టాభిరాముడు దనలో, “నాహా! నీనుగుణముల నేమని వర్ణింతును. నా దుష్టగుణముల నేమని నిందింతును? ఇట్టి సుగుణభియగు సుందరినిగూడి సకలభోగముల ననుభవింపక, భాగ్యహీనుఁడనై “లభించిన గత్తుమును బోగొట్టుకొన్న వెనుక జాగ్రత్తఁగి నట్లు” నీమె కైలాసప్రయాణమున కెదురు చూచుచుండ నిపుడు వెట్టివానివలెఁ జింతించిన నేమి ప్రయోజన?” మనుకొని, ప్రకాశముగా సాధ్వీనుణ్ణీ! నీవెట్లు పాపియగుదువు? నీ సుగుణముల నానింతేనిఁజింతింపక మహాక్రూరుఁడనై యుండిన యీపాపిని మన్నింపవలసినదానవు నీవేకాని, నేమి కానని దుఃఖ మాపలేక ముఖమునకుఁ జేయి యడ్డముఁబెట్టుకొని చింతింపఁ దొడఁగెను.

సతీమణు లెన్నికవ్రములకైన నోర్తురుకాని, పతి దుఃఖమును జూచి యోర్వఁగలరా! దుఃఖించుచున్న పెనిమిటిని జూడలేక కోభాఁతి యతని చేతులందీసి తనముఖమునఁ జేర్చుకొని, “జీవితేశ్వరా! మీరేమిచేయుదురు నాకుఁబాలని గ్రహముల మీ మనసునఁ జొచ్చి యుండెనుకాని, దయార్హహృదయులగు మీవలనఁ దప్పులేదు. కడచినదాని గురించి చింతించినఁ బ్రయోజనమేమి? నేనిచ్చి పెట్టిన

దింతే. అందులకు మీరేమి చేయగలరు? నా యంత్యమునందైనను గరుణించి మన్నన యొసంగిన నే ధన్యురాలి నై, వెళ్లవచ్చుడైనను సంతోషమున వెళ్లెద'నని, చిటునవ్వుతో జెప్పెను.

సతిమాటలు మఱింతదనముతోగలఁచుచుండబట్టాభిరాముడు “సతీ తిలకమా! దూషమునందును, గుణమునందును, నీచేరును సార్థకముఁజేసికొంటివి. నే నన్ననో, నీయందుఁ గతిమిడనై, నీవారి నెల్ల దుఃఖములోముంచి నీయుసురుబోసికొని పాపముఁగట్టుకొంటిని శునకమునకుఁ గొబ్బరికాశు యబ్బవట్లు, నీవు నాకబ్బక వెళ్లుచు న్నావు. పూర్వజన్మకృతపూణ్యము ననీనంటి సతి లభించియు, ననుభవింప నిచ్చు పుట్టకున్న దేకాక, లోక నిందితుడనై చిరకాలము బ్రదుకను న్నాను, నా చక్కెరబొమ్మా” నీ దీనాలాపములు నాదుఃఖము నెను మడింపఁజేయుచున్నవి” అని పంచముపైఁ దలవాల్చి కన్నీరు కాలువలు గట్టించుచుండెను.

శోభావతి రెండుచేతులతోఁ బెనిమిటి తలపైకెత్తి తన చెరుగుతో సతనికనులుదుడిచి “నాథా! మీ దయారసము మీశోకముననే తెలియుచున్నది. ఏలయిట్లు వగచెదరు. మీపరితాపము నేజూడలేను. జరిగిపోయినవన్నియు నికఁ దలఁపవల”ననితనపై యానఁబెట్టెను. అట్టాభిరాముడు దుఃఖము నడఁచుకొని యెకమచేత భార్య గడ్డమును బట్టుకొని, కుడిచేత నామె శరీరమును నడపుచు, “నాథు శీలా! నేఁజేసిన దుష్కార్యములకు నిన్నడుగుటకైన నుఁఖములేక లజ్జించుచున్నాడ”నని గుటకలుఁమ్రుంగుచు గర్గద కంఠముతో “నీ జబ్బెట్లున్నది!” అని యడుగి శోభావతి చిటునగవు దన మిఁఖమున కలంకారమొసఁగుచుండ, “మనోనాయకా! మీ కరుణాకటాక్షములు నాపై బ్రసరింపఁజేసిన వెనుక న్నాకింక జబ్బెక్కడిది? ఇంక

నావంటి ధన్యురా లీ ముక్తాకముల నుండఁబోదు. ఇదివరకు మీ తండ్రిగారి నిర్బంధమువలన నావధములు దినుచుంటిని కాని, బ్రతికి యుండవలయునన్న యాన యినుమంతయు లేకుండెను ఇప్పటి నా కోరిక జబ్బుకుదిరి చిరకాలము మీ యహఃగుణముల, గొలువవల యునని యున్నది. కనుకాకటాక్షుఁడును, గామితార్థఫలప్రదాయకుఁ డును నగుభగవంతునికి వందనము లొనర్చెద"నని యుండలిఁబట్టెను.

ఆ సుగుణవతి యొక్క మృదుభాషణములకుఁ బట్టాభిరా ముఁడు చిఱునగవుతో నామె చెంపలు దువ్వుచు, "నీవంటి పరమ పావని కోరిక నీశ్వరుఁడు సఫలముఁ జేయుమన్నఁ దనకీర్తికీ గళంక ముఁ దెచ్చుకొనును. కావున నట్లే కరుణించు"ననెను పతికిఁ దనపైఁ గలిగించునుగ్రహమునకు శోభావతి పరమాచందభరితయై వికసించిన తామరవంటి తన ముఖముయొక్కదర్శనము పెనిమిటికిఁగనులబండువు నేయుచుండఁ నతని గడ్లమును బట్టుకొని"యవన్ని యుండనిండు. మీ కింకను భోజనము లేనట్టున్నదే" యనెను.

పట్టాభిరాముఁడు—నాప్రాణపదమా! నీ యమృతవాక్యము లచే నాయూఁకలి దీఱినది నీను జూడవలెనన్న కోరికతో మూఁడు దినములనుండియు, సమయము వేచియుంటిని. మీతల్లినిదా నీయొద్ద నుండుటచే నాకు వీలుపడలేదు. రాత్రి యుండలు నిద్రించిన వెనుక నిటకు వచ్చియుంటిని కాని. నీవు కనుమోడ్చి యున్నందున నీమద ర్శనమున నానేత్రముల సఫలత నొందించుకొని వెళ్ళితిని.

కోభావతి—ఎవరున్న నేమి? మనము చిన్నపిల్లలమా? అందఱును మన ముచ్చటఁ గోరువారేకదా!

పట్టాభిరాముఁడు—ప్రియరాలా! పిన్నయ్య పరితాపమును. నామె సుబోధనయే నను గ్రహింపించినది.

శోభావతి—నాథా! మీముఖము వాడఁబడియున్నది. గంటలుపండెందునకుఁ బైబడినట్లున్నది. మీరు భోజనముఁ జేసిరందు.

వట్టాభిరాముడు—[దీనవదనుడై శోభావతి గడ్డమునుబట్టుకొని] నాపాలిటి పెన్నిధీ! ఇదివరకు నేను జెడినదికాక, నిన్నింతకుఁ దెచ్చితిని, ఇంక నీదీనుని ప్రార్థన మంగీకరించి యావధివేసవజేసి నీ వ్యాధిని బోగొట్టుకొని, యారోగ్యవతివి కమ్ము [అని బ్రతిమాలుకొని స్నానముఁ జేయుటకువెళ్లెను.]

ఆవలి గదియొక్క గవాతీ చెంత నిలిచి వీరి సంభాషణ వినుచుండిన మీనాక్షీ ముసిముసినగవులతోఁ బరుగునవచ్చి తోడికోడలి చేయిబట్టుకొని, “యక్కయ్యా! భగవంతుడు నీమొఱ నాలకించి నీకోరిక సఫలముఁ జేసెనా? ఇంక జబ్బు కుదురుట కేమాత్రము సంశయములే”దని పరమానందముతో వికవిక నవ్వెను.

శోభావతి—[మీనాక్షీ చేయి బట్టుకొని] చెల్లీ! నీ కెట్లు తెలియును?

మీనాక్షీ—మా బానగా రీగదికి సచ్చినదిచూచి మీనుపటి వన్ని జ్ఞప్తికివచ్చి, నాగుండెలో దిగులుపుట్టి నేను గవాతీముచెంత నిలుచుంటిని. పార్వతీదేవి యనుగ్రహముచే నే ననుకొన్నట్లుకాక, మీ ముద్దుటలు నా చెవిని బడఁగిన నే నానందమును బట్టలేక పెద్దమ్మగారికిని జన్నత్తగారికిని జెప్పి బావగా రీవలకురాఁగనే నీసంతోషముకనును జూడనచ్చితిని.

శోభావతి—నీవాక్కమృతవాక్కే.

మీనాక్షీ—అదెట్లు?

శోభావతి—నీజబ్బు లేవే కుదురునని నాలుగు దినముల నాడు నీవనలేదటే!

మీనాక్షి—పోనిమ్ము. 'మట్టిపిల్లియైనను, నెలుకను బట్టు
 ట్లయే చాలును'లనునట్లైనది వాక్యమునను, నీజబ్బు కుదిరి మేలుక
 లుగుటయే నా కోరిక.

పట్టాభిరాముడు—స్వామముజేసి భోజనమునకువచ్చెను సుభ
 ద్రమ్మ కుమారునికి వడ్డించుచు నతనికి సమృద్ధి కలిగిననందున కానం
 దము బట్టలేక పట్టాభిరాముని వీపున దడవుచు, "దండ్రీ'నాముద్దు
 లయ్యా'నా నేత్రముల సఫలత నొందించితీవీరా! ఈ చింతవలననే
 కదా నాబంగరుబొమ్మ నుంచము బట్టినది'భగవంతుని దయవలన
 నీక నానాడు గుణముఖమగుననుకొనెద"నని యానందభాషము
 నొలికించెను.

పట్టాభిరాముడు—పిన్నమ్మా! నుఖ దుఃఖములు శాశ్వత
 ములు గావు. భగవంతుడెల్లకాలము దుఃఖమునే యనుభవింప
 జేసిన భరించువా రెవరు? కాబట్టి కాలవైకల్యముచే జరగిన
 దాని కేమి చేయగలము?

సుభద్రమ్మ—నాయనా! నీవు చదువుకొన్నవాడవు. నీకు
 నేనేమి చెప్పగలను? గుణములకుప్పయగు పిల్లి నిట్లటచుటజేసినం
 దులకు నీ కొడుకు చెక్కవాడను నపవాదము వినలేక నా చెవుల
 మాట్లు పడుచుండెను ఎల్లెన గానిమ్ము, రత్నమువంటి పిల్లి బ్రతికి
 చచ్చగానున్న నంతియేచాలును [అని కన్నుల నీగు పెట్టుకొనెను.]

పట్టాభిరాముడు—తెలివితేక జరిగినవి పోనిమ్ము. నీ సుబో
 ధములచే నను దారికిఁ దెచ్చినట్లు, నీకోడలికి ధైర్యముజెప్పి యారోగ్య
 వాని జేయట నీ భారము. తరువాత నా యశ్వప్తము [అని కంట
 నీగుపెట్టుకొని లేచి వెళ్లెను.]

మీనాక్షి కల్యాణిని బలవంతపఱచి తీసికొనివచ్చి, చిన్నత్త

గారికిని, గల్యాణికిని భోజనములు వడ్డించెను. కల్యాణి భోజనముఁ జేయుచు “వదినెగారూ! మీ కుమారుఁ డేమో చెప్పుచుండెను! పిల్లవాని రోదనముచే నాకు వినఁబడలేదు” అని యడుగ నుభద్రమ్మ “ఏమున్నది! కాలవశంబునఁ దాను దెలివిలేక నడచుకొన్నందుకుఁ జింతఁబడుచుండె”ననెను. కల్యాణి జలజలకన్నీళ్లు కార్చుచు, “హా తల్లీ! యీ పాపికడుపునఁబుట్టి నీవు నుఖమెఱుఁగకుంటివి. నీయంత్యమున నీ మగనికి దయ పుట్టెనా! నాబంగరుబొమ్మా!” యని గోతము జేరఁ గిలఁబడి వెక్కివెక్కి యేడ్చుచున్నది.

సుభద్రమ్మ చేయకడుగుకొనివచ్చి కిన్నులు దుడిచి, “వదినా! మీకేమి వెట్టి! పిల్ల మీకంతము వినన దిగులుఁ జెందదా! దానిజబ్బు లేవే నయమగును. మా యమ్మవుగా, ఊరకుండు”మని గడ్డముఁ బట్టుకొని బ్రతిమాలకొనెను. కల్యాణి పొంగి పొరిలివచ్చెడి దుఃఖముతో “వదినెగారూ! కుంటి, కురూపియై పుట్టినను, దెలివిలేక యున్నను, బాగుగ నుండునేమో యనియు, రత్నమునంటి పిల్లను గని దాని యందమును నుగుణములను జూచి మగపిల్లలు పుట్టలేదన్న చింతగూడ లేక కీర్తిఁ దెచ్చిన యాఁడుబిడ్డయే చాలుననియు నుంటిని దాని జీవితము దుఃఖముతో జరుపుకొన్నదే కాని. లోకనుఖ మావంతయైన నెఱుఁగదుకదా! నాకినులలోఁ గంపఁగొట్టినట్లు, సం దిట్లుగూడఁ గఱిగిపోయిన నాబిడ్డ యింక బ్రతుకుట సంభవించునా?” యని వాపోవుచుండెను.

అంతట మీనాక్షి పరుగునవచ్చి పెద్దమ్మా! అక్కయ్య నీకంఠమువిని దిగులుపడి ముఖముఁ జిన్నఁబుచ్చుకొనినది. మా యమ్మా! నీ పున్నెము. ఊరకుండుము. శ్రీ కంఠయ్యగారన్నది నీవు వినలేదా! ఇంకమీఁద గురువు మంచివాఁడగుటవలన . వ్యాధి గుణముఖమగు

ననియు, బిల్లివాడు పుట్టిని యదృష్టమున మనోల్లాసము కలుగునని యు, జెప్పిరికదా! అందులకు నిదర్శనము నేడు జరిగినది. చూచు కొమ్ము. లేచిరమ్ము అక్కయ్య పిలుచుచున్న"రని చేయివట్టి లేవఁ దీసెను. కల్యాణి లేచి చేయి కడుగుకొని, కన్నులు దుడుచుకొని, చిన్న బిడ్డ నెత్తుకొని, శోభావతియొద్ద కరిగెను.

మఱుదినము రాత్రి పట్టాభిరాముడు భోజనము జేయుచు "శోభావతి కెట్లున్నది?" యని తల్లి నడిగెను. అంగుఁడై యున్న బిడ్డ కనులు డెరచినట్లుచు, మూఁగబిడ్డ 'యమ్మా' యని పిలిచినట్లును, సుభద్రమ్మ పట్టరానిసంతోషము నపుడు కల్పింప, కొనుచుని చెంబలు దువ్వి, "నాయనా నా బంగారు కొడుకా! పరమేశ్వరుని దయవలన నీగుణము కదిరింపుడు దానిజబ్బు కదురికేమి! శండ్రి నిన్నటికంటె నీవేళ దగ్గు చాల తగ్గినది. రాత్రి చక్కగ నిదురిపట్టెను. పిల్లివానిని దానికి రెండుమాసములైనది, చేడునుభ్యాహ్వానము తల్లయొద్దనున్న బిడ్డను దనబ్రక్కలో బరుండఁజెట్టుకొని చాలసేపు ముట్టులాడు కొనుచుండెను, నీవువెళ్ళి చూడరాదా!" యనెను.

పట్టాభిరాముడు చేతులుగడుగుకొని, శోభావతి యున్నగదికి వెళ్లుచుండ, హేమవల్లి శండ్రియని యెఱుంగక నిదురికనులతోనేచ్చుచు, 'దాతయ్యా!' యని పంచె పట్టుకొని యడ్డము నిలుచుండెను. అంతఁ బట్టాభిరాముడు కూతురి నెత్తుకొని కనులు దుడుచుచు. "అమ్మా! నేను తాతయ్యను కానే, తాతయ్య గదిలోఁ బండు కొని యున్నా"రని లోపలికి వెళ్లెను. ఎనను నత్తగఁ జెరుగునుండుటఁ జూచి పిల్లి నచట విడిచి, తరువాత రావచ్చుననుకొని తన్ను గట్టి స్కీంచిన వేశ్యాసుశీకి దనకష్టముఁ జెప్పుకొనదలచి రాగమంజరి యింటికి వెళ్లెను,

రాగమంజరి—[స్వప్నభిరామునిఁ జూచి] అయ్యగారూ! పది దినముల నుండియు వాడుఁబాటియున్న మోము నేఁ డుల్లాసమునఁ గనఁబడుచున్నదేమి?

పట్టాభిరాముఁడు—[చిటునవ్వుతో] ప్రియురాలా! నీవునన్ను పరిహాసముఁ జేయుచున్నావుకదా?

రాగమంజరి—అది యుండనిండు. మీ యిల్లాలికి జబ్బెట్లున్నది?

పట్టాభిరాముఁడు—నిన్నటిదినము నైద్యుఁడు చూచి వ్యాధి కొంత తిరిగినట్లున్నదని చెప్పినట్లు మా పినతల్లి చెప్పెను. దానికి నిదర్శనముగ నింట నందఱు ముఖవికాసముఁ గలిగియున్నారు.

రాగమంజరి—అయ్యా! అందఱిముఖములు చూచితిరి కాని, మీ సరిమోముఁ జూడలేదుకదా!

పట్టాభిరాముఁడు—ప్రియురాలా! సుంతివలె సదుపదేశముఁ జేయు నీమాటఁ ద్రోసిపుచ్చుదునా! ఒకదినమురాత్రి నాభార్యనుజూచి మాటలాడవలయునన్న కోరికతో నది యున్న గదిలోనికి వెళ్ళితిని కాని, దగ్గుచే చాలసేపు శ్రమ పడుచుండి యపుడే కనుమోడ్చి నందునఁ గొంతసేపు నిలువఁబడియుండి యీవలకు వచ్చితిని,

రాగమంజరి—[దిటాకుతో] చాలు మీ మాటలు. దీనికి లగ్నము కావలయునా! అప్పుడు కాకున్న, లేచిన తరువాతఁ జూడఁ గూడదా!

పట్టాభిరాముఁడు—దానితల్లి యెప్పుడును దగ్గుజనేయుండును, ఆమె పిల్లల నోదార్చునపుడు నా తమ్మునిభార్య యక్కడనే యుండును. కాబట్టి వీలుపడుటలేదు.

రాగమంజరి—ఎవరున్న నేమి! క్రొత్త పెండ్లికొనురులా!

పద్మభిరాముడు “నుగుణవతీ! నా పైఁ గోపపడకుము నీమాటచొప్పుననే ధైర్యముఁ దెచ్చుకొని, మఱుదినముమధ్యాహ్నము నగ్గటకుఁబోయి నిలువఁబడిగా నదినమ్ముజూచి, తాను మహాపాపియని యు, నేను సున్నింఁపలయుననియుఁ, బ్రార్థించి కన్నీరు విడచె”నని చెప్పుచు, సత్తుపూరిత నయనుండై, “రాగమంజరీ! వేశ్యల నెందరినో చూచితిని కాని, నామేలుకొఱకే భగవంతుఁడు నీ చెలిమిఁ జేయించె ననుకొనెదను లోకులవలెఁగాక నీవు గుణవతివై నా శ్రేయముఁగోరి నాకు సద్బోధనముఁజేసిన ప్రియురాలికి నా తప్పులఁ జెప్పుకొన్న నా పాపము కొంత శమించుచుకదా!” యని, కనకరత్నముతోఁ జెలిమి చేయుటయు, తరువాత నాఱుమాసములకు భార్య తన యింటికి వచ్చుటయు, నది మొదలు చీకటిలో దొంగవానివల నామెపైఁబడి ప్రహరించి శరీరమునందలి నగ లొకటొకటిగఁ బెఱికి వేశ్యలకిచ్చుటయు, మొదలగు సర్వమును జెప్పి, “చూలాలిని నట్టడవిలో నత్తిఁ బగులఁగొట్టి విడచివచ్చితి”నని తరువాతఁజెప్పలేక, దుఃఖమునకు వస్త్ర ముడముఁచుకొని యేడ్వసాగెను.

రాగమంజరి యామాట విచి కన్నీరువిడుచుచు, “రామరామ! ఎంతపాపమునకు సాహించితిరి?” అని రెండుచేతులతో చెవులుమూసి కొని, “అయ్యా! మీ మనసిట్టి క్రూరకృత్యమున కెట్లు లోబడెను? పోనిండు తరువాత నేమిజరిగినది?” యని యడిగెను

పద్మభిరాముడు దుఃఖముచే మాటాడలేక కొంతసే పూర కుండి తరువాత గన్గదకంఠముతో నిట్లనియె! “నాకేమి చెడుకాలమో కాని, కనికరమునగది తోచకుండెను. నేనా పత్రివతను బెట్టిన కష్ట మువుడే యనుభవించితి”ననెను

రాగమంజరి—అడియెట్లు!

పట్టాభిరాముడు—‘కామాతురాణాం నభయం నలజ్జా’
యనునట్లు వేశ్యలవలపులోఁదగిలి. లోకులు పరిహసించుటని యైనను
లేక, యద్యోగమేదియఁ జూచుకొనక, ‘యిదియే యింద్రభోగ’మని
యెంచి, భార్యను గొట్టితెచ్చిననాఁడు ముచ్చట లనుభవించుచు,
జేనినాఁడు పొతకఁదెబ్బలు దినుచుండియుఁ, దెలివిలేక తుదకా సాధ్వీ
మణి ముక్కున మెఱయుచుండిన పుడకలుదీసి, స్వర్ణాంబు కియ్యఁ
దలఁచి, యింట నూడఁ బెఱుకొనుటకుఁ దండ్రికిని, బినతల్లికిని వెఱచి,
యేవో బొంకులు బొంకి, యాసతిని తీసికొనిపోయి నట్టడవినిరాతితో
తలఁ బగులఁగొట్టి, పుస్తైతోఁగూడఁ బెఱుకొనెచ్చుచుండఁ జీకటిలో
చోరులు సంధించి నాయెముకలు విఱుగఁదన్ని పై గుడ్డలతోఁగూడ
దోచుకొనిరి.

రాగమంజరి—తరువాత నామెగత యేమై నది!

పట్టాభిరాముడు—ఏమైనదియు వే నెఱుంగను కాని, నెత్తి
గాయముతో దెలివిఁదప్పి పడియున్న కూతురి నొక కోమటి దన
యిలుఁ జేర్చినట్లును, నామెకి దెలివి వచ్చినతరువాత నడుగగ నుద్యో
గమునకై మేమిందరిము రైలులో వెళ్లుచుండగా, దారిలోఁ దనకుఁగడు
పుట్టి దిఁనట్లును, వచ్చునంతలో రైలు వెళ్ళినట్లును, నచటివారి
నడిగి, యాయూరు కుంభకోణమని తెలిసి పుట్టింటికివెళ్లుచుండ రాత్రి
వేళ కావున దారిలో దొంగలు వెంటఁబడి తనకు సాహాయ్యముగ
వచ్చిన స్త్రీని వెళ్ళఁగొట్టి తన్ను రాతితోఁ గొట్టిస్థిల్లును తరువాతఁ
దనకేమియుఁ గెలియదనియుఁజెప్పినట్లు దానితండ్రి మాతండ్రి కుల్ల
రిముద్రవాసెను.

రాగమంజరి—[ముక్కుపై వేలుఁబెట్టుకొని,] ఆహా! నీవు
నవుంసకుండవుకావు! జాతిబామ్మవు! గావు! చెప్పినట్లుమెఁదెడుకా

లము నిన్నిట్లు చేయించినది; అయ్యా! నిన్నేమన్నను నాకోపము
తీతదు బ్రాహ్మణుడవని యొప్పుకొనుచున్నాను, నీవితచేసియు
నామె నీయం దభిమానము వదలినది కాదుకదా? ఇంకొక పడుచైనఁ
దానొకవిడయై గోమునఁ జెరిగినదయ్యు, నీవు చేసిన క్రూరమునకు
నిట్టి మగఁడు లేకున్నమానెననినిను దూలనాడి పుట్టింటఁ బడియుండ
దా! ఈఘాతుక కృత్యములువిన్న గోడాలనైనను నాకడుపు దహించు
చున్నదే! ఏకపుత్రిగల తలినండు లెటు పొక్కిరో కదా! తరువాత
నేమైనది!

పట్టాభిరాముఁడు కన్నుల బాష్పములు రాలుచుండగా “ప్రియ
మణీ! నే నేయనిచెప్పదును? గాఢాంధకారమునఁ బడియుండి యున్నదు
నాకు దాని సుగుణసౌందర్యము లగుపడుతుండనేకాని, యిప్పుడు నా
యంతరాత్మయేనను భీకొట్టుచున్నది. నేను నట్టకవిని వించివచ్చి తన
పుట్టిల్లుజేరి పిల్లనుగన్నతర్వాతఁ దనతండ్రిని తొలగిపెట్టి మాతం
డ్రికి జాబు వ్రాయించినదట! అప్పుడు మాతండ్రి చూచివత్తముని
వెళ్ళియుండి దానుగూడవచ్చెనని దీనవదనముతో బ్రతిమాలుకొనె
నట! ఇరవది దినముల నాఁడీనంగతిని మా పినతల్లితోఁ జెప్పి మా
తండ్రి చింతించు చుండెను. ఇట్టి సౌందర్యసుగుణనిధియగు భాగ్య
యుండియు, నే నంధకారకూపమునఁ బడియుంటినికదా!” అనుచు
బ్రతిమాటకును నశ్రుధారల నొలికించు చుండెను.

అతని శోకపశ్చాత్తాపములను జూచి కాగమంజరికి మనసు
నీరై యొక నితని శోకమ్మ నడచి, యోధార్చవలయునని యెంచి,
“యయ్యా! కడచినదానికై యేల యిట్లు కన్నీరుమున్నీరుగాఁ జింతిం
చెదరు? మనయత్న మేమున్నది: దైవనిర్ణయమునకు మనమేమిచేయఁ
గలము! ఎట్టివారికిని కాలవై పరీత్యమువలన బుద్ధిభంశము గలుగును.

ఇక్కడ జరిగిన వనరులు. జరుగవలసిన దానిని గుఱించి యోచింపుడు. అదేమియన, మీ ప్రేమచే నాయభిమానవతిని నారోగ్యవతిని చేసి ముచ్చటల ముఱియించుచు, నానందాబ్ధి నోలలాడింప వలయును. ఉత్తమస్త్రీల కంతకంటె గావలసిన దేమున్నది!” యని యుద్బోధించెను.

ఆమె మాటలచే బ్రహ్మభిరాముడు కొంతచింతమాని, కనులు దుడుచుకొనుచు: “బిల్ల పుట్టిన సంవత్సరమునకు మాతమ్ముడు వెళ్ళి పిలిచి కొనివచ్చెను మరల నాకు మునుపటి దుగాలోచనలు కలిగెను. కాని, యట్లు చేయకుండునట్లు మా పినతల్లి యొట్టు బెట్టించుకొనుటచే, నీక నట్లుచేసిన మా తండ్రి ముచ్చెతోగొట్టి వెళ్ళగొట్టునని యు, నేజెళ్ళవాడనగుటచే మాతమ్ముడుగూడ ధైర్యమున నాపై దిగుగఁబడి యున్నందున చైర్యముచాలక మునుపటి దుష్టచర్య మానుకొంటిని కాని, యొకనాడైనను పూర్ణచంద్రునివంటి దానిముఖమును జూచి చల్లగా మాటలాడినవాడనుకాను. దానితండ్రి దానికిఁ మానమునకుఁ బదిపూపాయలు పంపుచుండెను. ఆసంగతిఁ దెలిసి దానిపెట్టెఁ దెరిచి యవియు నేనేతీసికొనుచుంటిని. ఆపై కమే నీ కుపయోగపడుచు వచ్చినది.

రాగమంజరి—త్రల యూపుచ్చు ఆమెను పూడికున్న బిల్ల తెట్టు పుట్టిరి

బ్రహ్మభిరాముడు—కనకరత్నమునకుఁ దైకమిచ్చుటకు లేకుండగా “నీ యాలి సొమ్ములు తెచ్చి పెట్టుమని బాధించుచుండ రెండు, మూడు మాటులు చీకటిలోగొంతసేపు దానియొద్దనుండి, తరువాత దానిని బ్రహరించి, సొమ్ము బెటుకుకొనుచుంటిని. బిల్ల పుట్టిన రెండు సంవత్సరములకు దగవారఁగోమటిపీఠియందున్న రూపావతియింటికి వెళ్లుచుండినపుడు నీ శ్వరని డర్శనార్థమై యపుడపుడారూపావతి చిదంబర

మునకు వెళ్లుచుండగ, విధిలేక నీచక్రిలో దొంగవానివలె దాంక గలిగితిని.

రాగమంజరి—క్రోధముతోఁ గూడిన యాశ్చర్యము నొంది అయ్యా! మీవేద మిఁక జాలింపుడు నాకా పత్రితా శిరోమణిని దర్శనముఁ జేసికొనవలెనని మిగుల నభిలాష యున్నది. మీ యుత్తరువు లేక రాఁగూడదని యూరకున్నాను.

పట్టాభిరాముడు—నీవు వచ్చిన మావా సూరకుండురా!

రాగమంజరి—ఉండి కేమందురు! తెలిసిన వారని చెప్పఁగూడదా! అంశటిమాట యటుండనిండు, పార్వతీదేవివంటి యా మహతల్లి వినిన నాయం దభిమాన ముంచునేకాని, యసూయపడదు.

పట్టాభిరాముడు—“అట్లయిన ముందు నీ మాట నాభార్యతోఁ జెప్పి తరువాత నేదియుఁ జెప్పెన”నని కొంచెము నేపు మానముతోఁ గూర్చుండి, “ప్రియావతంసమా! మూఁడుజాములైనది నేఁ బోయి వచ్చెన”నని చెప్పి వెళ్లెను.

కోభావతికి జ్వరమునానాడు తగ్గుచు వచ్చుచుండెను. రాత్రి 9 గంటల కొంచెము దగ్గుమాత్ర ముండెను కాని, పగలు బొత్తిగా నదియు లేకుండెను. ఒకదినము మధ్యాహ్నపువేళ నామె తిన్నగాలేచి తలగడనానుకొని కూర్చొని మధుసూధనుని దగ్గుఱుంచుకొని ముద్దులాడుకొను చుండెను. పట్టాభిరాముడు భోజనముఁ జేయుచుండు హేనునల్లి యేచ్చునువచ్చి, తండ్రి వీపునఁబడి, “తాతయ్యా! నాపప్పులు అత్తయ్య తీసికొన్నది, నీ విప్పింపు”నని భోజనముఁ జేయునియ్యక తొందఱుఁ బెట్టుచుండెను సుభద్రమ్మ, “యోసీ! పిచ్చిపిల్లా! నాన్న గారుకదా! తాతయ్యయనుచుంటివి!” అని కొడుకునుజూచి, “నీవెన్నఁడైన దగ్గు తీసియుండిన నండ్రియని యెఱుఁగును, నాయనా! నీవు

వెళ్ళి దానితగవుఁ దీర్చు'మని చెప్పెను,

పట్టాభిరాముఁడు చేతులు కడుగుకొని కూతును జంకఁబెట్టు
కొని భార్యయున్న గదిలోనికి వచ్చెను. పిల్లను దీసికొని వచ్చుచున్న
యల్లునిరాకఁజూచి కల్యాణి తనలోఁబొంగుచు నీవలకు వచ్చెను. బిడ్డ
నెత్తుకొని తన్ను జూడవచ్చిన పెనిమిటిని జూచి శోభావతికిఁ గలిగిన
యానందమును, జదువరు లూహించుకొనవలయునే కాని చెప్పటకు
సాధ్యముకాదు.

సుభద్రమ్మ చేతఁ దాంబూలముఁదీసికొని కొడుకుచు వెరకుచు
వచ్చి,వియ్యంపురాలి ముఖవికాసమువలనఁ గనుగొన్నదై కోడలున్న
గదిలోనికివచ్చి పట్టాభిరామునిచేతికిఁ దాంబూలమిచ్చి జిటునవ్వుతో,
“నాయనా! నాకు నేత్రోత్సవముఁ జేసికవిరా”యని చెక్కిలి దుప్పి,
దృష్టిఁదీసి, తనదృష్టి తాకునేమోయని లోపలికి వెళ్ళి, యెడమచేత
నువ్వుఁ దీసికొనివచ్చి దారాపుత్రాదులతో నువ్వు కుమారునకు దిగఁ
దుడిచి వెళ్లెను

పట్టాభిరాముఁడు కనులపండువుగ భార్యనుజూచుచు, నడుమ
నడుమ హేమవల్లితో ముచ్చటలాడుచు, మధుసూధనుని ముద్దులా
డుచుఁ జిటునవ్వుతో “బ్రయసతి'నేనొక సంగతిని నీతో మనవిచేసి
కొన వచ్చితి'ననెను. పెనిమిటియొక్క వేడికోలునకు సుగుణశీలయగు
శోభావతి మనసు నీరై యతనికరముఁబట్టి తన కన్నుల నద్దుకొనుచు
“ప్రాణేశ్వరా!యెన్నడును మీరట్లనవలదు. మీదానినై నపుడు మీరు
నన్నుడుగుకొనవలయునదే! ఎట్టిమాటయైనను శిరసావహింపవలసిన
దాననేకాని మీ యడుగుదాఁటి నడచునంతటిదాననా!”యని జిటు
నవ్వు నవ్వుచుండెను.

పట్టాభిరాముఁడు “సతీతిలకమా! నా చేతుకాలమునకుఁ గలి

నట్లు కేవలము భ్రష్టలగు వేశ్యాంగనలు నన్ను బురికొల్పుచుండిరి
భగవంతునికి దయకలిగిన నిమిషముగో మార్పుకలిగి, యన్నియు నశన
కూడివచ్చును గదా! నా చెడిన చేతులయుఁ జెప్పి ప్రయోజనము
లేదు.” అని చెప్పి కట్టకడపట రాగమంజరియను వేశ్యాంగన పొరు
గురినుండి వచ్చుటయు; దానిన్నేహముఁ దాను చేయుటయు దాని
సుగుణములును, దాని స్రవణయుఁ; దాను బొంకి దాని ప్రతినఁ
జెడఁగొట్టుటయు, మానమునకు ముందట నా వేశ్య నిజమెఱిగి
కోపపడుటయు; దెలియుమిచేఁ బ్రతివ్రతయైన యిల్లాలి యుచును
దాను పోసికొన్నందులకై మన్నింపుమని యాది దేవుని ప్రార్థించు
టయు; దనకు బుద్ధి గటపుటయేకాక, భార్యను జూచి యామె తే
మము విచారింపకయే తనయింటికిరావలదని దిట్టముగాచెప్పి పెక్కు
నీతులు బోధించుటయు నుడివి: “ప్రాణేశ్వరీ! యామె బోధనముచే
నాకు జ్ఞానోదయముగలిగి, నేను నడచుకొనినది చెడుమార్గ మని
చక్కగా నెఱిగినవాడనై, యట్టిసుగుణవతియగు ప్రియురాలిలో
నాతప్పులు చెప్పుకొనినఁ గొంత పాపము నశించునని యెంచి, సర్వ
మును దాని కెఱింగించితిని. అవియన్నియు విని, మనసు చాలనొచ్చు
కొనినదై, “య్యృ యోర్పుగల పతివ్రతారత్నము యొక్క దర్శన
ముఁ జేసిన నాపాపము శమించును. కాబట్టి నాకది లభింపఁ జేయు
వని యాది నన్ను తొందఱజెప్పుచున్న”దనెను.

భర్తయొక్క పృథ్వాంతమునంతయు విని, శోభావతి పరమా
నంద భరితయై, యానందాశ్రువుల నొలికించుచుఁ బెనిమిటి గడ్డముఁ
బట్టుకొని, “ప్రాణేశ్వరా! దుఃఖసాగరమున నీదులాడుచు, గతిఁగానక
తప్పించుచున్న నన్ను భర్తృపాదము లను తెప్పనెక్కించిన యాపుణ్య
వతిని నేను చూచియే తీరవలయును. కావున రేపెట్లయిన రప్పింపు”
దని బ్రతిమాలుకొనెను. .

పట్టాభిరాముడు—ఆమె యెవరని మనవారడిగిన నేమి చెప్పగలవు?

శోభావతి—నాథా! వేశ్య లందఱివలెగాక ధర్మముఁ దప్పక యడచుచు, నాకింత యుపకారమొనర్చిన యామెకై, బొంకినదప్పు లేదు. చిన్ననాఁడు నాతోఁగూడి చదువుకొనుచుండిన చెలిమిచే నీ యూరికి వచ్చియుండి, నా జబ్బు విని ననుఁ జూడ వచ్చెనని చెప్పెదను.

ప్రియురాలి యోజనకుఁ బట్టాభిరాముఁ డానందము నొంది యామె వీవునఁ దడవుచు నామె కనుదమ్ముల సొబగును, నధరము యొక్క ముద్దను, జూచుచుఁ దనివి దీఱక చాలనేవు మున్నటలాడుచుండెను.

వారము దినములనుండియుఁ గుమారుఁడు దారపుత్రాదుల పైఁ ప్రీతిగలిగి యుండుటయు, నా కారణముననే శోభావతికి జబ్బు నానాటఁ దేలికయగుచుండుటయు సుభద్రమ్మవలనఁదెలిసి శేషయ్య పరమానందభరితుఁడై “యిక నే ధన్యుడనైతి” ననుకొని, భగవంతునికి వేయి మ్రొక్కులు మ్రొక్కుచుండెను గాని, కల్యాణి వచ్చి తన యింటఁజేరి యల్లునికి జోధించి, బుద్ధిఁ జెడఁగొట్టి కూతురికి నశ్యముఁ జేసినదనియుఁ బెద్దవా రున్నారన్న లక్ష్యములేక కోడలు మగనితో మాటలాడుచున్నదనియు జానకమ్మ వచ్చువారితో నెల్లఁ జెప్పి తిట్టుచుండెను. తల్లి పెడమాటలు వినలేక, నుబ్బరాయఁడుఁ చీవాట్లుఁబెట్టుచుండఁగల్యాణియు, సుభద్రమ్మయు నడ్డుపడి “పెద్దామె యెవరి, ఆమె మాటలకుఁ గోపపడఁ గూడ”దని యతని నణఁచుచుండిరి.

ఒకనాటి రాత్రి పట్టాభిరాముఁడు రాగసుంజాయినికి వెళ్ళి

యామెను జూచి “సభిరత్నమా! నీ కోరిక నా భాగ్య విని మహా దానందభరితయై దుఃఖసాగరమున మునిగియున్న తన కావస్థంధు వై తన్ను దెప్ప నెక్కించిన నిన్నుజూడ తనకును సభిలాష యున్న దనెను.” అనిచెప్పి, శోభావతి దానితో మాటాడుటకు యోజించిన యుక్తిని తెలిపెను. రాగమంజరి చాల సంతసించి, మఱుదినము మధ్యాహ్నము శోభావతికిఁ దగిన సంక్లుచు, బిడ్డలకు మిఠాయియుఁ గొని గంపలోనుంచుకొని దానిని వెంటఁగొని, శేషయ్యగా రింటికి వచ్చి వాకిటనున్న మాణిక్యమును జూచి, “యమ్మా! శోభావతిదేవి గారెచటనున్నా” రని యడిగెను. మాణిక్య మా సుందరి నెన్న డఁ జూడలేదుకనుక “మీ రెవ” రని యడిగెను. రాగమంజరి “నేనా మెకు బాల్య స్నేహితురా”లనెను.

మాణిక్యము “మందిరమ్మా!” అని తల చూపి “యామె కొంచెము జబ్బుచే గదిలోఁ బడుకొనియున్న” దని చేయిచూపెను. రాగమంజరి యా గదిలోని కరుగగనే శోభావతి కనుగొని “చలీ! నిన్నుజూచి యెంతకాలమై నది! నా భాగ్యవశమున మరల నిన్ను జూడఁగలిగెను. నివీయూరి కెప్పుడు వచ్చితివి! మా యిల్లెల్లు కనుగొంటి?”వని చేయిపట్టి దగ్గఱఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని, మెల్లఁగాఁ “జేలీ! నీకే నా పాలిటి ధర్మ దేవతవు. నా విషయమున నీవు చేసిన యుపకారమునకుఁబ్రతి నే నెంతచేసినను, నన్ని జన్మములకైనను తీర్చుకొనఁజాలను. మీ కులమున నిట్టి యుత్తరూంగన లుండుట చూడలేదు! వినినదిలేదు. నన్నుగట్టెక్కించుటకై సద్గుణరాశివగు నిన్ను భగవంతుఁడు భూమియందుఁ బుట్టించె ననుకొనెను” నని, చెప్పుచు పలు మాటామె చేతని ముద్దుఁ బెట్టుకొనెను.

వయసునను, సుణమునను శోభావతి తనకింకె బెద్దదియగుటచే, రాగమంజరి యామె యడుగులను దన చేతితోఁ బట్టుకొని,

“యక్కయ్యా! నావలన నేమున్నది? బంగారమునకుఁ బరిమళ మబ్బి నట్లు సద్గుణసౌందర్యములచేఁ బ్రకాశించుచుండ నీవంటి పతివ్రతా శిరోమణుల చింతఁదీర్చి రక్షించుటకు, సర్వరక్షకుఁడైన భగవంతుఁడు సిద్ధుఁడై యుండును గదా!” యని యామె తనయందు గనఁబరచిన ప్రేమకై యానందాశ్రువు లొలికించుచుండెను.

లోపలనున్న కల్యాణి నూతనకంఠధ్వని విని మాణిక్యమును జూచి “యమ్మా! యీ శోభాపతితో నెవరో మార్తెలుచున్నట్లున్నది” యనెను. మాణిక్యము “అవును, ఆమె యెవరో వది నెకుఁ జిన్ననాటి స్నేహితురాలట.” యని బదులు చెప్పెను. కల్యాణి యామాట వినిన తక్షణమే యా వచ్చినవారెవరో కనుగొందమని కూర్చురిచెంత కరిగి, యానవయువతిని జూచి “తల్లీ! మన యూరియందీమెను నేనెన్నఁడు జూడలే”దనెను. శోభాపతి అమ్మా! యీ మె నాతోఁగూడ బడిలో తోడువుకొనుచుండెను గాని, తరువాత నేనుగూడ నీమెను జూచినది లేదు. ఐనను నేనిట బెండ్లాడినది వినియుండె నట. చిన్ననాటి స్నేహము మరువక నామీఁద జ్ఞాపకముతో నీ యూరికివచ్చిన పది దినముల నుండియు నెందఱినో యడిగి తుడకు నిన్న నెవరి వలననో గుఱుతుఁ దెలిసికొని వనుజూడ నభిలాషతో నింతదూరము వచ్చె”నని చిఱునవ్వున నవ్వెను.

రాగమంజరి కల్యాణిని జూచి, “యమ్మా! యామెతోఁ గూడ నేనును మీపుత్రి ననుకొనుఁడు.” అని కొంతసేపు మాటలాడుచుండి, “యమ్మా యొక పల్లెముఁ దెచ్చెదరా?” యనెను. కల్యాణి లోపలికివెళ్ళి జర్పాదేశపుఁ బల్లెము నొకటి దెచ్చిముందుఁబెట్టెను. రాగమంజరి దానిని దీసికొని పనికత్తెచే మోయించుకొని వచ్చిన గంపలోని నీమ మేడిపండ్లు, నీమ రేగుపండ్లు, తియ్యనినారింజపండ్లు,

వచ్చి గ్రామీణులు, ముగ్గురు మౌనమున మెలికొని వాని దీని పల్లెము నందుంచి, కల్యాణి కందిచ్చెను.

కల్యాణి—(నవ్వుచు) అమ్మా! దుకాణములో నింకేవియు లేవా? పల్లెము పట్టకున్నదే?

శోభావతి—చేలీ! నిను జూచుటయే నాకు ముఖ్యముగాని యింతప్రయాసము బుచ్చుకుంటివేల?

రాగమంజరి వారిమాటలకు నవ్వుచు, “సోదరీ! ‘రిక్తహస్తే సనోపేయాద్రాజానం దైవతంగురుసేవనునట్లు దేవాలయమునకుఁ గాని, పసిబిడ్డలుండు స్థలమునకుగాని రిక్తహస్తములతోఁ బోగూడదని పెద్దలు చెప్పుదురుకదా! అదియునుగాక నీ వంటి ప్రాణసఖుల కేమియిచ్చినం దీరదుకదా!” అనెను.

కల్యాణి పల్లెముఁ దీసికొని లోపలికి వెళ్లెను. శోభావతియు రాగమంజరియుఁ జాలసేపు తమ ముచ్చటలు చెప్పుకొనుచుండి, తరువాతఁ గొంతసేపు లోకవృత్తాంతము మాటాడుచుండినంధ్యవేళయైన పిమ్మట రాగమంజరి పరిచారికతోఁగూడఁ దనయింటికి వెళ్లెను.

వీధివంక గదిలోఁ బరుండి యివియన్నియుఁ జూచుచుండిన శేషయ్య వచ్చినది వేశ్యయనియును, దనకొమారునకుఁ బ్రియురాలై యుండవచ్చు ననియును దలంచి కోడలియొద్దకు వచ్చి, “శోభావతీ! నీకోపిక చాలనపుడు విశేషము మాటలాడిన శరీర మలసి జబ్బు తిరుగుబడిన నేమి చేయఁగలము?” అనెను. రాగమంజరి యందు మామగారి కనుమానము కలిగినట్లున్నదని యెంది, శోభావతి విన్నదనముతో, “మామయ్యగారూ! చిరకాలమునుండియుఁ జూడకుండిన ప్రాణస్నేహితురాలు వెదకుకొనివచ్చినపుడు మాటాడక మన మూరకున్న జిన్నపుచ్చినట్లుగదా!” యని వినయముతో ననెను.

కోడ లేమిచెప్పినను శేషయ్య వాస్తవముఁ గనుగొనెను. అయినను తనకుఁ గానివారితోఁ గూడ శోభావతికిఁగల యొకమత్యమునకును, వినయగాంభీర్యములకును దనలో మెచ్చుకొనుచు “బోనిమ్ము ఇంక మీఁద శరీరమున కిట్లనటఁ బెట్టుకొనకు” మని చెప్పి యవతలికి వెళ్లెను.

వేశ్యాగమన ముప్పుడు తన యిల్లాల్పేర్లునడచు కొనినది నెఱుఁగవలయునని యొకనాటి రాత్రి పట్టాభిరాముఁడు రాగమంజరి యింటికి వెళ్ళి యామెనుజూచి, “ప్రియతీ” నాభార్య నిన్ను మర్యాదతోఁ జూచి యాదరించెనా ” యని యడిగెను

రాగమంజరి—[ఆనందబాష్పములతో] “అయ్యగారూ! ఆ సుగుణరత్నమునకు నాయందుఁగల విశ్వాసము, ప్రేమ నాతల్లితోఁబుట్టువులకైన నుండదని నేను సర్వనాశీయగు భగవంతునిపై నానఁ బెట్టిచెప్పఁగలను. ఆహా! బంగారమునకుఁబరిమళ మబ్బిన ప్లామె సౌందర్యమునకుఁ దగిన సద్గుణములు గలిగి వెలయుచున్నది. లోకమున సౌందర్యమున్నచోట గుణముండుట యరుదు గుణమున్నచో సౌందర్యముండుట యరుదు ఇట్లు రెండును బొసంగియుండునది యెచ్చటను జూడలేదు. మీ పూర్వజన్మ సుకృతమువలన మీకీటి భార్యను భగవంతుఁడు కృపచేసెనేకాని, ఎట్టివారికిని నిట్టి భాగ్య మబ్బుట వింతయే! ఆ సుశీలదర్శనమున నా పాపములెల్ల నశించుటయే కాక నాజన్మము పాపనమై నానేత్రములు సఫలతనొందినవి, అదియుండ నిండు కాని, చూడకమున్న నాకంత వింత తోఁచలేదు చంద్రుని వంటి భార్యయఁ, జుక్కలవంటి బిడ్డలు నింట సంచరించుచుండ, వారిని గన్నెత్తియైనఁ జూడక, మాటాడక యుండుటకు మీ మనస్సెట్లు నిలచియుండెనో! నా కాశ్చర్యముగనున్నది. జరిగినది పోనిండు. ఇంక

మీఁద నర్థనారీశ్వరుడైన పరమశివునిసలె నామేలుకొనవలయునని
మిమ్మునేకపర్యాయములు ప్రార్థించెదను.”[అనియంజలిఁ బట్టెను.]

బ్రహ్మభీరాముడు—రాగమంజరీ! నా మేలుకొనకే భగవం
తుడు నీ తల్లికిని నీకును నైకరముఁ గలిగించి, నిన్నిటకు రప్పించి
నీపొన్న నాకుఁ గలిగించెను. కాకున్న, బావిలోఁబడిన వానినెత్తిని
రాళ్లుగొట్టివట్టు నేనిదివఱకుఁ జెలిమిఁ జేసిన యవతులు నా భార్య
యింటికివచ్చుట యెఱిగి “నీపండ్లము వచ్చినప్పిటు మా మీఁద
దయలే”దని యెత్తి పొడుచువారును, జేతఁగాసియ్యనినాఁడు “నీచూలి
సొమ్ముఁ దెమ్ము”నువారును, సొమ్మెల్ల దోచిపెచ్చి యిచ్చినను గని
కరములేక యియ్యనినాఁడు దమ విటకాండ్రచే ముద్దనము జేయించు
వారునునుండి, నా యభాగ్య దినములవలన నిన్ని కష్టములనుభవించి
వారియందు మోహమును, రత్నమువంటి యిల్లాలియందు వెగ
టును కలిగి దానిని నానా విధముల హింసించి, లోకనిందితుడనై
చివఱకు నీయొక్క సుబోధనముచే జ్ఞానోదయమై గట్టెక్కితిని. ఇంక
మీఁద నీ మాటప్రకారము నడచుకొందు ననుటకు సందియము
కూడఁ గలుగునా?

ఇట్లు రాగమంజరీతోఁ బట్టాభీరాముడు కొంతసేపు మాట
లాడుచుండి తరువాతఁ దనయింటికి వెళ్లెను.

ప్రతిదినము పాఠశాలనుండి వచ్చిన తరువాతఁ బట్టాభీరా
ముడు తన సతియొద్ద కరిగి, క్షేమమరసి కొంతసేపు ముచ్చటలాడు
చుండెను. తనకు సద్బుద్ధి గలిగిన తరువాతఁ దొల్లిటి వన్నియుఁ
దలఁచి, యపుడపుడు పరితపించువాడై, యెచటికిని వెళ్ళకున్నను
నెప్పుడైన రాగమంజరియింటికి వెళ్లఁదలఁచినఁ దన యిల్లాలి యొద్ద
సెలవుగై కొని వెళ్లుచుండెను.

ఆహా! స్నేహనిర్ణయ మెంత చిత్రమో చూడండి శోభావతికి జబ్బు గుణమై లేచి కూర్చుండుటకును, నడుగిడుటకును కొంత యోచిక కలిగెను. కల్యాణి వచ్చి చాచినము లై నందున నూరికి వెళ్ళడలంచి కొమరితజూచి, “తల్లీ! యింట నొంటరిగ మీ తండ్రి యెంత బబ్బంది వడుచున్నారో కదా! నిన్నును వెంటఁ దీసికొని వెళ్ళడలఁచెదను రమ్మ, యోచిక కలిగిన తరువాత మరలి వెళ్తు” వనెను. ఇట్లుండగానే తన పెనిమిటియిష్ట మెఱుంగడలంచి శోభావతి యేమియుఁ బలుకకుండెను.

ఆ దినము సంధ్యకాలంబునఁ దన పనులన్నియుఁ దీరిన తరువాత వికసితపంకజవదనయైన తన యిల్లాలినిఁ జూడఁ బట్టాభిరాముఁ డతిసంతోషముతో వచ్చెను పెనిమిటిం జూచి ముఖమున విన్నదనముఁదోవ, శోభావతి యతని చేయిపట్టి తనచక్రము గూర్చుండుఁ బెట్టుకొనెను. దొండపండువంటి యధరమునఁ జిలునవ్వు బొలుకుచుఁ దనకు దర్శనమొసఁగు ప్రియసతి యిన్నిదినము లనలెఁగాఁ, వాడఁనాటిన ముఖముఁ గలిగియుండుటఁ జూచి, యతడు దిగులొంది, గుండెలు తటతటయుచుండ, నామె గడ్డముఁ బట్టుకొని, “నా బహిఃప్రాణమూ! యేమిట్లాకతీకన నున్నావు! నీకేమైన యనారోగ్యముగనున్నదా!” అని యడిగెను.

తన ముఖము చిన్నపోయినంతట నీ యింత వంతనొందు వత్రిని జూచి, మనసు నీరై దన వెండుచేతులతో నతని పదములను బట్టుకొని, “జీవితేశ్వరా! తమ దయవలన నా కష్టమియు లేదు కాని, మా తల్లివచ్చి చాలదినములై నందున నూరికి వెళ్ళఁ దలంచి, నను విడచి పోవఁ గాల్గొడక తన వెంటఁ దీసికొనవెల్లెద ననుచున్నది. విల్సవారి పాదదర్శనములేక దూరమున నుండుట కిచ్చ లేక చింతిఁ చెద”నని కంటఁ దడిఁ బెట్టుకొనెను.

తన్ను బాయ నిచ్చలేక వ్యసనపడు ప్రియసతీమణిని జూచి, పట్టాభిరాముడు దన యుత్తరీయపు జెఱుగునీ నామెకనులందుడిచి కొంతసే వేమియు బలుకక యోజించుచుండి, తరువాత నామె శరీరము దడవుచు, "నా ప్రాణపదమా నీ వెట్లయినను నారోగ్య వతివై యుండుటయే నా ముఖ్యోద్దేశము. నిను జూడక నేనుమాత్రము నిలువఁగలవాఁడను కాను. అది యటుండనిమ్ము. ఇంతి జబ్బు పడిన నిన్ను విడిచిపోవఁ గని పెంచిన తల్లికి మనస్సుండునని వెఱ్ఱివాఁడుచు జెప్పుగలడు. కనుక నామె మనస్సు చిన్నపున్నక యామెతోఁ గూడ వెళ్ళి వారముదినము లైనను నుండి రిమ్ము. లేకున్నఁ బాప! మామె వెళ్ళినను, నీపై గమనమునఁ దహతహ పడుచుండునుకదా! ఆమెను నొప్పించుట మనకుఁ బాడిగాదు. నాబంగరు బొమ్మా! యిందులకై చింతింపకు"మని, యామె నెంతయు నోదార్చి, కొంతసేపామె ముద్దు మోముచు నయనానందముగఁ జూచుచు, ముచ్చట లాడుచుండెను.

మఱుదినము శేషయ్య నడిగి సుభద్రమ్మ సెలవుఁ బొంది, కల్యాణి, శోభావతిని, బిడ్డలను దనతోఁ గూడఁ దీసికొని కుంభకోణ మునకు వెళ్లెను.

శోభావతి.

కందుకూరి వేదాచార్యుల గ్రంథము

— ౦ —

లోకమునందెవరికికైనను మక్కువలేనినాఁడెవబాటేమియు
 జింతగఁ దోచదు. కాని, యది కలిగినపు డాయెవబాటే దుష్టుహమ్మె
 తోచునుకదా! ఇప్పుడు బిడ్డలఁగన్న లెల తండ్రులన్న పేలేకాని, య
 పుడవుడే కొత్తగ నంకిరించుచున్న యసురాగ మగుటచే శోభావ
 తి పుట్టింటికి వెళ్లగనే, పట్టాభిరాముని ప్రేమాంకురము విస్తరించి
 శాఖోప శాఖులై, నశని మనస్సంతయు నాక్రమించుకొనెను అందుచే
 శోభావత్మిపై నున్న మరులు కుణకుణమున కభివృద్ధి యగుచుం.
 నన్నము మీఁద నిచ్చలేక, తన సొంతమనుల యందును. మనసుపోక
 రాత్రులు కంటఁ గూరుకురాక, మంచముపైఁ బరుండి యిట్లని తల
 పోసికొనుచుండెను “హా నాయనాంగియైన పతివ్రతా తిలకమునను
 విడిచి పోనొల్లునుండెను కదా! ఇదేమి నావెత్తి! నేను కాలవశించునఁ
 గెటికవానికంటఁ గూర్చుండనై, నానా హింసఁ బట్టినపుడు తానేక
 పుత్రులు, గారాబు పట్టియున్నెయుండియు, నేడెట్లిన కిష్టముల ల్ల
 నోచ్చి పుట్టింటికిన వెళ్లక, నేనే శరణ్యమని, నాయంటఁ బడియుం
 డిన నాసతీతీలక మిపుడు ననుబాయ నెట్లు నమ్మలించెను! పాపము!
 నను బాయలేని చింతలైన నా ముద్దుగుడ్డును నేనే పొన్నుంటివిక
 దా! అపుడు యోజన లేక పొమ్మని సెరివిచ్చి యిపుడు వెట్టివానివ
 లెఁ దపించు నావంటి మూఁడండ్రుండును! నేడెలివి లేక పడినపా
 ట్లకునంటికినహృయు గలిగియుండ, నిపుడు నేనిట్లాని యెవఁబాటు
 నోర్వలేనన్నవిధన వారు పరిహసింప కుందురా! తల్లి కైన నినుమడియ

గు సుభద్రమ్మ కైనఁ జెప్ప లజ్జయగుచున్నది. హా! నామనోరథ! అంధుఁడైయుండిన దరిద్రుఁడిపుడే దేవునికృపవలనఁ గనులు గలవాఁ డై, ముగ్ధులుగలుగు నీముఖనర్మకముచే నేత్రములు సఫలత నొంది చుకొనుటటియి, 'ననుబాసి నిలువ లేడుగదా!' యని నీనైన దయ దలంచి నిలిచియుండిన బాగుగ నుండి యుండుచు గదా!"

అని యారీతి బలువిధముల వంతనొందుచు నాలుగుదినముల గునప్పటికి, నాలుగు యుగములై తోచ నటుచేయఁ దోచక, గు టలలు మ్రొంగుచు, జనరకు ధైర్యముఁబూని, నన కంతరంగురాలగు వేశ్వరత్నమునొద్ద తన కిష్టముఁ జెప్పుకొనఁజలచి, రాగమంజరి యింటికి వెళ్ళి, యామె లోపల నుండుటచేఁ బ్రసవక,యచట నున్న కుర్చీపైఁ గూర్చుండి మానము వహించియుండెను.

భోజనముఁ జేయుచుండిన రాగమంజరి బయటికివచ్చి కుర్చీ పైఁ గూర్చున్న యాతనింజూచి, "యయ్యగారూ మీ దర్శనమై చాలదినములై నది. ఏమట్లు చిన్నపోయి యున్నాను. మా యక్క గారు నెన్నదిగా దిరుగుచున్నారకదా!" యని యడిగెను. పట్టాభిరా ముడు ఆ అని తలయూచి, "రాగమంజరి కష్టములు గలిగివుండు వంత్రవలె నదుపాయములు దెలుపువారి కేకదా జెప్పుకొనవలయును! నముద్రములో మునుఁగుచుండిన నా తెప్ప నీక్షిప్తువనై చిన నీకుఁ దప్పు నాచింత నొరులకుఁ జెప్పుకొన నిష్టములేక, నీ చెంతకు వచ్చి తినిగాని, నీవు పరిహాసము సేయుదువని లజ్జ యగుచున్నది." అనెను. అతని మాటలవలననే భార్యావియోగమువలె నున్నదనుకొని, రాగ మంజరి ముసిముసినగవు నప్పుకొనుచు "మఱియేల నాలస్యము! చెప్పఁ గూడదా!" యనెను. రాగమంజరి నవ్వులకు లజ్జయై "ప్రియరాలా! నేఁ జెప్పక మనుచే నవ్వచున్నావు. ఇక నేఁజెప్పిన

....."యని పట్టాభిరాముడు క్రిందుఁ జూచుచు నూర కుండలు.

రాగమంజరి—అయ్యా! మా యక్కయ్యను దలచి నవ్వి ననికాని, ముఱ్ఱాని కాదు. మీరు చెప్పవలయుకొన్నదిచెప్పుడు.

పట్టాభిరాముడు—[కొంతసేపు గొణుగుచుండి, తలనూపి] గుణము! చల్లకు వచ్చి ముంతదాచిన ప్రయోజన మేమిలేదుకదా! నీ కంటఁ బ్రయులు లేకుండున నీతో జెప్పుకొనుటకే వచ్చితి. నా భార్యయు, బిడ్డలును మా యత్తగారివెంటఁ బుట్టినింటికి వెళ్ళిరి యని నే జెప్పియుండిలేదా.

రాగమంజరి—ఔను, మరచితి. వారము దినములనాఁడు చెప్పియుంటిరి. వారినగ్గఱనుండి యత్తరములేమైన వచ్చుచున్నవా?

పట్టాభిరాముడు—వచ్చినవి కాని, నాలుగు దినములనుండియుఁ గలలోఁ బిల్లలును, దల్లియుఁ గనబడుచున్నారు. అందుచే నా మనసు కుదిరిక లేకున్నది.

రాగమంజరి—అట్లయిన వెళ్ళి చూచిరాఁగూడదా!

పట్టాభిరాముడు—నేను వెళ్ళిన చూచువా రేమందురు?

రాగమంజరి—[చిత్రాకుతో] అందులకేకదా నేనునవ్వినది!

మీరు వెళ్లి బ్రాహ్మణులు కాబట్టి, యట్టి సుగుణ సుందరితోఁ జల్లగాఁ గాపురిమునేయకుంటిరి కాని, లోకమునఁ గుంటిదైనను, గురూ పియైనను, గయ్యాళియైనను, దుదకు వ్యభిచారిణియైనను, బతులకున్న మోహముచే "నా సతీనిమించిన స్త్రీ లోకమునలే" దని యభిమానించుచు, నొక నిముసమేని యెడబాయలేక బరితపింతురు; కాని మీరొకరే లోకవిరుద్ధముగ నుంటిరి.

పట్టాభిరాముడు—[రాగమంజరికిఁ గొప్పము వచ్చినదని, దీన

వదనఁజై ధర్మ స్వరూపిణీ! నీ వన్న ట్లున్ననాఁ దుంటినికాని, నీ యుపదేశమువలనఁ దెలివి గలిగినవాఁడనగుటవలన, నిపుడుండలేక, నీవందుల కుపాయముఁ జెప్పుదువని నీతోఁ జెప్పుకొనుచున్నాను.

రాగమంజరి—అయ్యా! ఇవియే జ్ఞానములేని మాటలు. పరస్త్రి సంగమమున కెవరైనఁ బరిహసించుదురాని, దారపుత్రాదులఁ జూడవెళ్ళిన నెంత మూఁతులైనను నేమియుఁ జెప్పురు. మీరు బాహుటముగ వెళ్ళి చూచిండు.

పట్టాభిరాముఁడు—'పండ్లముకోసమై పిలువకయే వచ్చినాఁ' డని యచటివా రేమందుకోయని లజ్జయగుచున్నది.

రాగమంజరి—ఇవేటి మాటలయ్యా! నిన్ననే వివాహమాడి నారా! ఇద్దఱు బిడ్డలంగన్న తండ్రికి సిగ్గే!

పట్టాభిరాముఁడు—అట్లయిన మాతండ్రిగారికిఁ జెప్పక వెళ్ల వచ్చునా!

రాగమంజరి—చెప్పక వెళ్లుటెందులకు! ప్రథమ దర్శనము నాఁడే తలిదండ్రుల కంటె మామయ్యగారికిఁ దనపై చాల విశ్వాసమని మాయక్కయ్య చెప్పుచు. రెండవసారి నేను వచ్చునపుడును, కుమారునకుఁ గోడలిపై జ్ఞప్తి కలిగినందులకు మామయ్యగారు మహా సంతోషముతో వేయి వేల్పులకు మ్రొక్కుకొనుచున్నారని యామె చెప్పినది. కాబట్టి మీరడిగిన వా రిడ్డము చెప్పురు.

పట్టాభిరాముఁడు—నాకు నడుగ లజ్జయగుచున్నది

రాగమంజరి—మీ రడుగకున్న మీ వినతల్లిచే వడిగించి వెళ్లుడు.

పట్టాభిరాముఁడు "అట్లయిన రేపు, మఱునాడు సెలవులు. కావున వెళ్ళి వచ్చెద" నని చెప్పి, కొంత సేపు మాటలాడుచుండి

రాగమంజరియొద్ద సెలవుఁ బుచ్చుకొని, తనయింటికి వెళ్ళి స్నానము చేసి, భోజనమునకుఁ గూర్చుండెను వేశ్యారత్నము చెప్పిన యోజన వలనఁ గొంత భైర్యము వచ్చి, విస్తరి ముందుఁ గూర్చుండఁ గాని, తన మనసున నున్నదానిని పినతల్లితోఁ జెప్పుటకు లజ్జ తోఁపఁ జేయి విదలించి లేచి గొణుగుచుండెను.

నాలుగుదినములనుండియుఁ గుచూరుని కన్నము నహించుకుండుట చూచి సుభద్రమ్మ “యేమిరా! తండ్రీ! ప్రతిదినము నన్నము విడిచి నేచుచున్నావు! శరీర మేమైన జబ్బుగ నున్నదా!” అని యడిగెను. పట్టాభిరాముడు “అస్థిమయు లేదు కాని యెందువలననో నామనసు స్థిమితముగా లేదు” నెను.

భార్యవిషయమునఁ బాపాణమైయుండిన మనసు, దేవునిధయ వలన నిపుడే మెత్తపడి, క్రొత్త యనురాగముఁ గలుగుచుండుటచే, నెడఁబాటు కష్టముగ నున్నదని తెలిసికొనినదై సుభద్రమ్మ యెరుగ నట్లు, “నేమిరా! తొల్లిటిజ్ఞాన మేమైనఁ దిరుగఁబడినదా!” యనెను. పట్టాభిరాముడు “పిన్నమ్మా! దేవుని దయవలనను, నీ యుపదేశ మువలనను, నుత్తమ వేశ్యయగు రాగమంజరి సుబోధనమువలనను నా చెడుబుద్ధులెల్లఁ దొలఁగి దూరమయ్యెను. ఇక మీఁద నా కట్టి చేటు కలుగ”దని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

అతని మాటలకు సుభద్రమ్మ మనసు చివుక్కుమన, నతని గడ్డముఁ బట్టుకొని, “నాయనా! అట్లనఁబోకు. నీవు బాగుగనుండిననే కదా యందఱకు సంతోషము. “నీకు వడముక్కంత కష్టమువచ్చిన మా కందఱకును గొండ నెత్తిపైఁ బడినట్లనకొనము.” అని బలుకుచు, వీపునఁ దడవుచు, “తండ్రీ! మఱెందుచే నీ కన్నము యితవులేకున్నది? అయ్యా! కన్నులు గుంతలు పడి శరీరము కూడ

వాడుఁ బాటినదే" యని చింతిల్లెను. లబ్ధచే గొంతసేపు పట్టాభిరాముఁ డాలోచించి, తుద కెట్లయినఁ జెప్పుక తీరదని, మనసు గట్టిచేసి కొని "పిన్నమ్మా! నీ వేమనుకొనెదవో యని చెప్పి వెలుచు చుంటిని. కాలవశంబున సంఘటనై కన్న త్తిమాడకుండి నపుడేమియుఁ దోచకుండెనుగాని, యిపుడిపుడు హేమవల్లి కాళ్ళ కడ్డుపడి రోదనముఁ జేయుచు దగ్గట చేరుచున్నందునఁ బిల్ల కన్నులలోనే మెదలుచున్నది. అదియునుగాక నాలుగునాళ్ళకుండియుఁ గలలో బిల్లలను, వారితల్లిని జూచుచున్నందున నదేమి కారణమో నా మనసున కేమియుఁ దోచకున్నది.

తాననుకొన్నట్లు కొడకు భార్యవియోగమునఁ గుందుట తెలిసి, "యితమాత్రమైనాడు కదా!" యని సుభద్రమ్మ తనలో సంతసింపుచు, "నాయనా! నాకనులుచేసిన పాపమువలన నీకొకనికి లేకుండనేకాని, లోకమునం దెల్లరకును కలిగినదే. గూవియోగచింత సీకంటె, జిన్నవాడు సుబ్బరాయుడు మీనాక్షి పుట్టింటికి వెళ్ళిన నాలుగవ నాడే పిన్నమ్మ యొంటరిగఁ బాకిరి. జేయఁజాలదని నా నెత్తినఁ బెట్టి వెళ్ళి భార్యను బిలుచుకొనినచ్చుటలేదా! రేపు మఱునాడు సెలవులేకదా! నీవువెళ్ళి శోభావతిని బిల్లలను జూచిరిమ్మ" అనెను.

పట్టాభిరాముడు—నాన్నగారు శోపపడుదురేమో.

సుభద్రమ్మ—నీవంటి వెట్టిబాడైన శోపపడుచు. ఊరివారు కన్నబిడ్డను, నందులో నేకపుత్రి, గారాబుపట్టి, సుందరవదన, నుగుణరాశి, యట్టిపిల్లనుగట్టినను నిల్లాల్లిపైఁ బ్రీతిగలిగి లోకులతోఁపాటు నీవు చల్లగాఁ గావుకము చేయుటలేదన్న చింతచే, నీతండ్రి రేయింబవలు వేయివేల్పుకు మొక్కుకొనుచుండెనే! ఇప్పుడుకదా తాను సరివారిలో నొకమనుష్యుడనై నాడనని చింతఁదీరి సంతోషముగ

నున్నాడు.

పట్టాభిరాముడు—సరేకాని, నాయనను నీవడిగెదవా?

సుభద్రమ్మ—నాయనా! ఎవరై న నేమి అట్లే యడిగెదనులే. అని కొడుకునకు వడ్డించుటయైనతరువాత, శేషయ్య పండుకొనియుండిన గదిచెంత కరిగి తొంగిచూచి, తలుపు చాటున నిలువబడి “పెద్ద వాడు కుంభకోణమునకు వెళ్ళుటకై నాయనగారి నడుగడుమన్నా” డనెను. మూడలు చెప్పినమాట విని భగవంతుని దయవలన గొడుకు చెడునడతలు మాని యింత మాత్రము సద్బుద్ధిగలవాడై నందుకు శేషయ్య ముసిముసి నవ్వు నవ్వుకొనుచు, సుభద్రమ్మను జూచి, “ఏమీ! నాని కంత తెలివిగలిగినదా? లేక యచటికి వెళ్ళి మునుపటి చేష్టల జేసి, యవమానము దెచ్చి పెట్టుటకా” యనెను.

సుభద్రమ్మ—[శేషయ్యతో] పసితనమువలన నట్టి తెలివి మాలిన పనులు చేసినాడు కాని, కోభావతిజబ్బుపడినది మొదలు తెలివిగలిగి భార్యపై యరురాగముగలిగియుండుటయే కాక యింక మీఁదనట్లు నడచుకొననని యానబెట్టి తాజేసిన యకృత్యముల వలచి యపుడపుడు పరితపించుచున్నాడు.”

శేషయ్య—అట్లయిన వెళ్ళమనుము.

సుభద్రమ్మ—(ఈవలకు వచ్చి కొడుకును జూచి నవ్వుచు) నాయనా! మీతండ్రిగారు వెళ్ళమని సెలవిచ్చిరి.

పట్టాభిరాముడు మిద్దెమీఁది కరిగి వస్త్రములు ధరించి తండ్రి చెంతకుఁబోయి యడుగ లజ్జించి నేల జూచుచు నిలువబడి యుండెను. అట్లు లజ్జచేతను వెఱచుచేతను ముఖము వెలవెలఁబోవ దన యెదుట నిలచియున్న కొడుకునుజూచి తాజేసినదుష్కృత్యములకు

నివు దేమియు మాటలాడుటకు ముఖములేక, పెద్దవాడయ్యి జిన్న వానివలె లజ్జితుడగుచున్నాడని, శేషయ్య మనసునఁ బరితాపము గలిగి, తెలియనివానివలె నేమిరా! పట్టాభి! పాతశాలసంగతు లేమైన నున్నవా! ఏల నట్లు నిలువఁబడియున్నా! వనెను. పట్టాభిరాముఁ డధోముఖుడై “యేమియు లేదు, రేపు, మఱునాఁడు సెలవుదినములు, కాబట్టి కుంభకోణమునకు వెళ్ళినచ్చెదా”ననెను. శేషయ్య నవ్వుచు “నాయనా! నీకుఁ గూడఁ బ్రపంచజ్ఞున మున్నవా! భద్రము! తెలివి మాలినవాడవై యగౌరవమును దెచ్చి పెట్టక బాగ్రత్తగ వెళ్ళి” మ్మని చెప్పెను.

పట్టాభిరాముడు తండ్రియొద్ద సెలవుఁ గైకొని తల్లికిఁ జెప్ప తలంచెనుగాని, యింక నామె చూపోవక తిట్టిపోయుచుండునని, పినతల్లి యొద్దని చెప్పుగ నరేయని రైలునకు వెళ్లెను. పసితనమున వివాహ మునాఁడు తప్ప మరల నత్తగారింటికి వెళ్ళినవాఁడు కానందునఁ బట్టాభిరాముడు రైలునఁ గూర్చున్నది మొదలు, మామగారు త్తరము వ్రాయకయే తాను వెళ్ళిన నత్తమాను లేమనుకొందురోయని యుం, దన తొల్లిటికృత్యము లందఱికిఁ దెలిసియేయుండును కావున, తన్ను చూచి యూరివారు పరిహసించు రేమోయనియుం, దనకు మామగారింటి గుఱుతు తెలియనందున నెవరి నడుగుదు ననియుం, నివన్నియుం యోజింపక వెట్టివానివలె త్వరపడి వచ్చిననియుం, బలు విధముల యోజించుకొనుచుం బొగబండి దిగి, యిటునటుఁ జూచి మిడుకుచుం, దురకు తనతోఁగూక బండి దిగిన యొక కోమటి చిన్నవానిఁజూచి, యతనివెంట నడచుచు, “నయ్యా! నీవెచటనుండి వచ్చుచున్నా”వని యడిగెను.

కోమటిసెట్టి—నేను చిదంబరమునుండి వచ్చుచున్నాను.

పట్టాభిరాముడు—మీ సొంతయూరి దేనా?

కోమటిసెట్టి—మాదీయూలే. మా కచట నొక బట్టలంగడి యున్నది అచట పనియుండి నాలుగు దినములనాడు పోయి యుంటిని.

అట్లయిన నతని నడిగి దెలిసికొనవచ్చునని పట్టాభిరాముడు కొంత ధైర్యముగలవాడై, “యాయూరిలో, గొర్నాడు పట్టు చీరల దుకాణము పెట్టియున్న రామచంద్రయ్యగారున్నారా? ఆయన నెఱుంగుదురా?” అనెను.

కోమటిసెట్టి—ఇల్లు తెలియును, మా యింటికిఁ బోవు మార్గములోనే

పట్టాభిరాముడు—(సంతోషముతో) అట్లయిన నాకుఁ దగ్గల హముఁ జూపెదరా?

కోమటిసెట్టి—ఆయనకు మీకుఁగల శాంధవ్యమేమి?

పట్టాభిరామునికిఁ జెప్ప సిగ్గయి “మా బంధువులే”యనెను. ఇట్లు మాటలాడుచు నిరువురు వెళ్లుచుండఁ గోమటిచిన్నవాడు పట్టాభిరామునికిఁ జేయించాచి యిల్లున జూపి “యయ్యా” అదిగో కనఁబడుచున్నదే గారతోఁగట్టిన స్తంభములుగల మిద్దెయిల్లు! అదే రామచంద్రయ్యగారి”దని చెప్పి తాను గొంతదూరము నడచి యొకసందు వీధిలోఁబోయెను,

కోమటిసెట్టి చెప్పిన యింటియొద్ద కరిగి, “యిది బ్రాహ్మణుల ఇంటివలె నగపడుచున్నది కాని, వారిదో లేక, యింకెవరిదో”యని సంశయింపుచు, పట్టాభిరాముడు గుమ్మమున నిలచి, లోపలివంకఁదొంగి చూచుచుండెను. అంతట ముంగిట నాడుకొనుచుండిన హేమవల్లి తటాలున వీధివంకఁ దిరిగి వాకిట నున్న తండ్రిని. జూచి ‘నాన్న!

నాన్న' యని కేకలు వేయుదుఁ బరుగునఁ దండ్రినగ్గఱకరిగి, పంచె బట్టుకొనఁగ నే పట్టాభిరాముఁడు నిశ్చంకముగ కూతురిని జంక నెత్తు కొని లోపలికి వెల్లెను. హేనువల్లి కేకలు విని, యాశ్చర్యపరులై కల్యాణియు, శోభావతియు, రామచంద్రయ్యయును బిరబిర వచ్చి, పట్టాభిరామునిజూచి, యానందపరివశులై కొంతసేపు చిత్తరువులవలె నివ్వెరపోయిరి; తరువాతఁ గల్యాణి చాటునకు వెల్లెను. రామచంద్రయ్య యల్లుని గౌరవపూర్వముగఁ జేయిపట్టి తీసికొనివచ్చి కూటమందున్న కుచ్చీపైఁ గూర్చుండఁ జెట్టి యానందాశ్రువులతో, "నయ్యా! మా బీదయింటిపై జ్ఞాపకముకిలిగి, తను రింత దయతో వచ్చినందులకుఁ బరిమానంధభరితుఁడ నగుచున్నాను, భగవంతుఁడు మీకు నాయుగారోగైశ్వర్యములతోఁ గూడిన సర్వ మంగళముల నొసఁగుఁగాక" యని యాశీర్వదించెను.

నూతనముగ నత్తవారింటికి వచ్చుట చేతను, దన యింటికి వచ్చినపుడైనను నత్తమామలతో మాటలాడిన వాఁడు కాకుండుట చేతను తన తొల్లింటిచేష్టలకు లజ్జ కలిగినవాఁ డగుటచేతను నేమి చెప్పటకునుదోచక, పట్టాభిరాముఁడు తలవంచుకొని యూరకుండెను. అల్లుఁడు లచ్చించియుండుటెఱిగి, యతని నెట్లయినఁ బలుకరింప నెంచి, రామచంద్రయ్య "నాయనా! మనయింట నందఱుఁగుశలమే కదా!" యని యడుగఁ బట్టాభిరాముఁడు నవ్వుచుఁ "దమ యాశీర్వాదమువలన నందఱు సౌఖ్యమే" యనెను.

భానుదర్శనమున వికసించిన కెందామరవలెఁ దనపై నింత యనుగ్రహమున విచ్చేసిన నిజవల్లభుని దర్శనమున వికసితపంకజవద నయై, శోభావతి మధుసూధనునిఁ జంకఁ బెట్టుకొని, పెనిమిటిచెంతనిలచి "మామయ్యగారు సౌఖ్యమేనా? అత్తగా రోపికతోఁ దిరుగుచు

న్నారా! పాపము చిన్న త్రగారికిఁ గూడ చాలమట్టుకు సామర్థ్యము తగినది! మీనాక్షి యింటికి వచ్చినదా!" యని యడిగెను.

మృదుమధురవచనములఁ బలుకుచుఁ జిత్తరవ్రవలెఁ దన యెదుట నిలుచున్న ప్రియురాలిం జూచి, పట్టాభిరాముడు తనలో, "నాహా! చతుర్ముఖుడైనప్పటికీ ర్త దన హస్తకాశలమెల్ల దీనియందే మాపెననుట కేమాత్రము సందియము లేదు! ఇట్టి సుందరవిగ్రహమును జూచుటకు రెండు నీత్రములు చాలకయే యతడు చతుర్ముఖుడై యుండును. నా తొలిసోముచే భగవంతుఁ డిట్టియిల్లాలిని దయ నేసియు, నా మందబుద్ధిచే నీ సుందరాంగిని గ్రీగంటనైనఁ జూడక, నేజేసిన దుష్కృత్యముల కావంతయైన లజ్జలేక, నేనొక మగవాఁడనని యిప్పుడు ప్రేమఁజూపిన జూచువారు నాముఖమున నుమ్మివేయ కుందురా!" అని తలపోయుచు, నెట్లయినను బలుక కుండుట పాడి కాదనుకొని, "యందఱు సౌఖ్యమే. మొన్ననే నుబ్బరాయుడువెళ్ళి భార్యను బిలుచుకొని వచ్చెను" అని చెప్పెను. శోభావతి కింకను బెనిమిటితో మాటలాడవలయునని యుండెను కాని, తండ్రి యెదుట నుండుటవలన జంకుచేఁ జంకనున్న మధుసూధనునిఁ బెనిమిటిచేతికిచ్చి లోపలికి వెళ్లెను.

సాధారణముగ లోకమున నెల్లవారికిని, నెల్లుఁ డింటికివచ్చిన నాడు పండుగుతో సమానముకదా! అట్లుండ సంధునకు నీత్రములు గలిగినట్లు, వివాహముజేసికొని వెళ్ళిన యెల్లుఁ డిద్దరుబిడ్డల తండ్రియై, యిన్నాళ్ళ కరుదుగ వచ్చుటచేఁ గల్యాణి మహదానందముతో నావేళ గొప్ప పండుగవలెఁ బలువిధములైన పిండివంటలు చేయ నారంభించెను.

ఊరిలో నెవరును బట్టాభిరామునిఁ జూచినవారు కానందున

నెఱుకగలవారందఱు నచ్చి “మీ యల్లుడుగారు దయచేసినారని విన్నాము.” అని చూచి మాటలాడి పోవుచుండిరి. రాత్రి తోమ్మిది గంటలవఱకు వచ్చువారును బోవువారును నుండిరి.

తరువాతఁ గల్యాణి యల్లునకుఁ గాలుసేతులు గడుగుకొన నీళ్ళిచ్చెను. భోజనగృహమున రెండుపేటలు వైచి యరటియాకుల లో పింతవీరిత పిండివంటలును, బచ్చళ్లును గూరలును వడ్డించెను. రామ చంద్రయ్య తన వస్త్రములున్న బీరువను దెరచి, మేలైన కాశ్మీరపు పట్టుతాపితాను దీసి యల్లునకు మడిగట్టుకొన నీచ్చి, తానును మడిగట్టుకొని, యల్లునిఁ బిలుచుకొనిపోయి, యిరువురును బీటలపైఁ గూర్చుండి, యానందముతో మాటలాడుచు, నల్లుడు భుజింపక విడిచి పెట్టినదానిని భుజింపుడని మామ బలవంతపెట్టుచు, నిట్టిరువురుభోజనములుచేసి లేచిరి.

అంత శోభావతి వెండిపల్లెరమున నేలాలనంగాది పరిమళమిలి తమయిన తాంబూలములను దెచ్చి వారికిచ్చెను అల్లుడును, మామ గారును దాంబూలమువేసికొని లోకాభిరామంబులగు ముచ్చటలను ముచ్చటించుచు, బదిగంటలకంటె నెక్కుడుకాలమగుటచే రామచంద్రయ్య మిద్దెపై కరిగి, సేవకునిచే మంచము, పరుపు, తలగడలు వేయించి చలువ దుప్పట్లు పరపించి, సాంబ్రాణి కడ్డీలు చెక్కబడి యుండు దీపపుసెప్పెను వెలిగించి, యల్లునిఁ దోడుకొని పోయి శయనింపజేసి, తాను క్రిందికి దిగివచ్చి పండుకొనెను.

శోభావతి సంతోషమున నిటునటు తిరుగులాడు చున్నందునఁ దనచెంతకు వచ్చునని పట్టాభిరాముడు కొంతసేపువేచియుండెను. కాని యామె రానందునఁ దనలో నిట్లు చింతింపఁ జొచ్చెను. హా! లోకమున నుత్తమపురుషు లిల్లాండ్రను బ్రాణ సమముగాఁ జేమింతురుకదా!

నే నధములలో నధముఁడైన యొకనాఁడైన బ్రీతితో నండ, జేర్చినది లేనందున నా సతీరత్నము నాచెంతకు రాకున్నదే మో! నేనైన నొకమార్గు పిలుతునా?" యని లేచి కూర్చుండి, తన తొల్లిటిచేష్టలన్నియు, మనసుకు రాగా, మరల మంచముపైఁ బరుండి, "హాహా! నీవెంత పెట్టివాఁడవు! నుహా యోగ్యునివలె నిల్లాల్సిన బిలువ నెంచితివి! నీవు నడచిన నడతలకు నీమాటలయందుఁ గను గుడుచు బాలుఁడైనను నమ్మక ముంచుకదా! లోకమునం దెవఁడైన చూలాలిని నట్టడవిలోఁ జట్రాతితోఁ గొట్టినట్లు వినియు న్నావా? అట్టి నీవివు డిల్లాల్సిన బిలచిన నామె తలిదండ్రులకు వెఱపు కలుగదా!" యని తన మనసునకు బుద్ధి జెప్పుకొనుచుఁ దన యజ్ఞాన మును దలచి పెక్కువిధములఁ జింతించుచుఁ గన్నీరు విడచుచుండెను.

శోభావతి భోజనము జేసి, మధుసూధనుని నిదురఁ బుచ్చి, మిఁదైమిఁది కరిగి, గింతాక్రాంతుఁడై కన్నీటితోఁ బవళించియుండిన భర్తను జూచి, ఏమియుఁ దోచక నిర్విణ్ణయై, కొంతసేపు నిలిచి యుండి, తరువాత దీనవదనయై, పతిపాదములం బట్టుకొని, "జీవి తేవ్వరా! తమ నయనములచుండి జంబులు దొరింగుటకేమి గార గము? మన గుంటియొద్ద నెవరి కేని జుచ్చుగనున్నదా? లేక యగు దుగ నింతకాలమునకుఁ బరమశివునివలె విచ్చేసిన యల్లఁదనయెంచక మా తలిదండ్రు లేమైన గౌరవలోపము జేసిరా? అదియుఁగా కున్న నీ తెలివిమాలిన మీ సేవకురాలియం దేదేని దోషమున్న దనుకొనెదగా?" అని యశ్రుపూరితలోచనయై విషయమున నడి గెను. అడుగుదమ్ములఁబట్టి దుఃఖాశ్రువులతో వేషకొనుచున్న దన యిల్లాల్సిన జూచి, తన చింత మఱింతయగుటయుఁ బెగ్గడిలి పట్టాభి రాముఁడు చివ్రక్కువ లేచి, భార్య సత్యావరముతోఁ దగ్గఱఁగూ

దృష్టండు బెట్టుకొని, “నా వివేకచూడామణి! భూతభవిష్యద్వర్తమా నములయం దెప్పుడును, నీయం దేదోషముండదని నొక్కి చెప్పగలను కాని, పుంటిలో బుడక గ్రుచ్చినట్లు తెలివిలేక నిను జెట్టిన పాట్లకు ప్రణమైయున్న మనస్సుగలవాడ నగుటచే, నీవు దోషివని పలుమా రనుటచే, నామన స్పృహజాలదు. కావున నికమీదనట్లశఁ బోకుము. అని నిను బ్రతిమాలుకొనెనను పాపము! నీ తలిదండ్రులు ననుజూచి, పెన్నిధిగన్న పేదలచందంబున నున్నవారు. నుగుఁపుం జమా! అగధుడనై నీవంటి చక్కెర బొమ్మను మక్కువతో నేలక రూపము నందును, గుణము నందును గూడ, వధులగు వేశ్యల మెప్పించుటకై నిను గాసిపెట్టట తలచి తలచి చింతించితిని కాని, యెవరియం దేమాత్రము తప్పులే”దని చెప్పుచు గిన్నెటిచే నన నతి శరమును దడపుచుండెను.

తనపై నమితానురాగముచే వాపోవుచున్న పెనిమిటిని జూడఁ జాలక, శోభావతి యశ్రువు లొలికించుచు వన పైఁటచెఱుగున బతి నేత్రములందుఁజిచి, యతని గడ్డముఁబట్టుకొని, “నా జీవితేశ్వరా! నా పూర్వజన్మమునఁ బూర్వతీర్థరథకు మేటిపూజ లొనర్చియు, దాని యం దేదో లోపముకలుగుటచే నుత్తమ పురషులును, దయోమయు లునగు దమ దాసివయ్య, నా పూర్వకర్మమువలనఁ దమమన్ననవడసి తమ కువచారముల నొనర్చి, కృతార్థతఁ జెందిలేక యుంటిని కాని, తాము మనఃపూర్వకముగఁ జేసినదేదియు లేదు. కాబట్టి జరిగిన దానిని గుఱించి పలుమారు దుఃఖింపవల”దని బ్రతిమాలుకొనెను.

సతి దమ్ము బ్రతిమాలుచుండఁ దానును నామెగడ్డముఁబట్టు కొని “నా మానధనమా! యుత్తమచరితపు కాబట్టి, నీవు మరచితివి కాని, పాపచింతగల నేను, బాహువ్యాయుడనై, తలిదండ్రుల

గారాబు బిడ్డవనియైనను, నబలవనియైనను, జాలాలివనియైనను, నేదియఁ దలఁపక, కటిఁగిఁకటిఁగి నట్టకవిని నిన్ను జట్రాతి తోఁ గొట్టుటయేకాక, నీగతి తిరిగియైన జూడక, వచ్చితినికదా! నీవేమి యడలితివో! బడలితివో. ఆ యూరు గాక యింకొకయూరు యుండి, నీవారిచెంతఁ జేరకున్న నీ గతి యేమై యుండును? ఇట్టి చక్కెర బొమ్మను నాపాపపు కనులతోఁ జూడఁగలుగు భాగ్యము నాకు లభించునా? అవియన్నియు నిపుడు జరిగినట్లు నా మనసున నదా బాధించును మరపునకు రాకున్నవి నే నేమి చేయుదు' నని చింతిల్లుచుండ, శోభావతి కేమియు దోచక నతని చేతులను బట్టుకొని, "మనోనాయకా! పోసిండు. నేఁడుమొదలెన్నఁడును జరిగిపోయినదానిని గుఱించి తలఁపఁ బోకుడు, నాపై దయ యుంచి మరచిపొండు. ఇట్లు తలఁచితలఁచి వాపోవుచున్న నీక నా మనసున బెంగగలిగి దానిమూలమునఁ దొల్లిటివలె మంచముఁ బట్ట వలసినదాన నగుదును. నా మీఁద దయయించి మరచి పొండు లేకున్న నాపై నానయన్న"నని యెట్టుఁజెట్టి యతని చింత మానకున్న నెట్లేని యతని మనసును మార్పఁదలఁచి ముసిముసి నగవులతోఁ బెనిమిటిని రంజింపుచుఁ "నాథా! యది యుండసిండు. తమ యర్థాగి వియోగమును నహింసఁజాలక తామై వచ్చితిరా! లేక మామయ్యగారంపిరా!"యని యడిగెను.

"నా బహిఃప్రాణమా! నా వియోగమునకు వెఱచి నీకు బోనిచ్చలేకున్నను, నీకారోగ్యము కలుగఁ దలఁచి, నేనె వెట్టివాఁడనైనను బొమ్మని నెలవిచ్చి యంపితినికాని, నేను బయటినుండి వచ్చునప్పటికీ నీవులేనియిల్లరణ్యసమానమై దోచి మనసున కొక జగుఱుగలిగి, దిన మొకయుగముగ నెట్లెట్లు పరితపించుచు, వారమున

నోటి కన్నము సహింపక, కనులకు నిదురపట్టక, నా యర్థాంగలట్లే నేల మూఢుడనై వెళ్లనిచ్చితిని నా మందబుద్ధిని నిందించుకొనుచు, గనులకుఁ జీకట్లు కలుగు చుండ, నెవరోను చెప్పకొనుటకు లేక, తునకు నన్నంధకారికూపము నుండి గట్టక్కిందిని వేశ్యరత్నముతోఁ జెప్పిన నామె సదుపాయముఁ జెప్పఁగి ధైర్యముఁజెచ్చుకొని, రాగ నుంజరియొద్దకు వెళ్ళి, చెప్పకొనఁగా నది నవ్వి 'వెళ్ళి బ్రాహ్మణుడా' నీకును లోకము ను కలిగినదా' ఇప్పుడు మీముఁజూచు నాకు సంతోషము కలిగినది. మీరు వెళ్ళి, మా యక్కయ్యచు బిడ్డలను సంతోషముగఁ జూచిరిందని చెప్పెను. చాతండ్రిగారువిన నేమందుకోయని నేనధైర్యపఁగ 'నాయన మీవలె మూఢునితి కాదు' లోకుల వలె నన కుమారుడు సుగుణసుందరియగు భార్యతో నెప్పుడు చచ్చి గాఁ గాపురిము నేయునాయని, వేయివేల్పులకు మ్రొక్కుకొనుచుండెను భార్యను బూజవలెనన్న మీ తండ్రి చాల సంతసించునని ధైర్యముఁ జెప్పినది. తగువాతఁ బిన్నమ్మతోఁ జెప్పిన నామె చాల సంతసించి, తండ్రినడిగి పోయిర"న్నని చెప్పెను

అతని మాటలకు శోభావతి యలికినది, "యట్లయిన మామయ్యగారి కంటఁ బడికయే వచ్చితిరా!" యని యడిగెను పట్టాభిరాముడు "నా ముద్దులగుమ్మా" యింక మీర నట్లు నడచుకొందు ననుకొంటివా! సుధద్రున్ని చెప్పిన తగువాత, తండ్రిగారిదగ్గఱకు వెళ్ళి, 'రేపు మఱునాంబ సెలవు, కావునఁ గుంభకోణమునకు వెళ్ళివచ్చెన'నని యడిగితిని. వారు నా మాటలకుఁ జాల సంతసమున నవ్వుచు, 'సంతటి గుణవంతుడవై నావురా! నా కంటియ చాలును కాని, తెలివిలేనివసులు చేసి ముచవటివలె నపకీర్తిఁ జెచ్చి పెట్టక, బాగ తగ వెళ్ళిర"న్నని చెప్పిరి ఇందువదనా!

నీ ముఖదర్శనములేక నే నిఁకమీఁద నరనిముసమైన నుండలేను. శేషే వెళ్ళవలసియున్నది కావున, నా కీపుడే దిగులుపుట్టుచున్నది. చంద్రుని బాసిన చకోరమువలె, నినుబాసి యూరికివెళ్ళి, నేనెట్లు మనఁగలను?" అని ముఖము వెలవెలబోవఁ దల వంచుకొనెను.

పతి నెడఁబాయలేక, శోభానతి "నా దైవమా! మిమ్ముఁ బాసి నేనుమాత్రము నిలువఁగలనని మీరనుకొనెదరా" మీయాజ్ఞ నుల్లంఘింపలేకయు, నేను రాసన్న నా తల్లిమనసు దిన్నపోవుననియు, వద్దితినిగాని యీ పండ్లెండు దినములనుండియు నా శరీరము దూరమున నున్నను, నా మనస్సు తమ దివ్య పాదారవిందములు పొంది రాకున్నది. మీరు లేనిచోతెట్టి సుందర మందిరిములైనను, నా కరణ్యసమానములే. ఎట్టి రుచ్యములైన భక్ష్యభోజ్యములైనను, నాకు విషసమానములే. మిమ్ముఁబాసి నే నుండఁజాలను. నేనును మీతోడనే నచ్చేర" ననెను.

వల్క్యగిరాముఁడు—(ప్రియసతి మాటల కుప్పొంగి, యానందాశ్రువులం దులకించుచు) నా భాగ్యరాశీ! నేను టక్కరినే కాని, నీ మాటలయం దావంతేని యసత్య ముండదు. అందులకు నీ నవ్వర్తనమే నిదర్శనముగదా! అనాఁడు పసిపిల్లవయ్యు చూతిండిగో! గాని పిలచియఁ బిలువకయే మాయంట వివాహమును నెఱమునవచ్చి, నే మూఁగుమత్తైన చేసిన ఘాతుక కృత్యములనెల్ల నోపికతో నోగ్గుకొనుచు, నాయంట నుండవలెనన్న కోరికయే కాని, యప్పుడైనను బుట్టింట్టికి రావలయునన్న మనసులేని నీకు నివుడిట మనస్సుండవని వేఱుగఁ జెప్పవలయునా! ఐనను సంతజబ్బులోఁ బడి లేచి యిన్నాళ్ళ కరుదుగ వచ్చినావనియు, శరీరమున కోపిక కలుగలేదనియు, నీ కలిదండ్రులంపరే మోయనియు సందియము కలుగుచున్నది.

శోభావతి—నాథా! మీరట్లుచుకొనవలదు. నామనసు చిన్న పోవునని నా మాటకు వారణ్ణముఁ జెప్పుకు. నాలుగు సంవత్సరముల నాడు నేనె సుబ్బరాయునివెంటఁ బయలుదేరిన వారు దిగులుపడి రేకాని, నా మనసుకు నొప్పి కలుగునని యన్ణముఁ జెప్పనివారు నకల సౌభాగ్యములతోఁ దలఁదూఁగుచున్న పన్నిపుడేల పంపకు?

తేనెలోలుకఁ జలుకవలెఁ బలుకుచున్న సుందరాంగిని జూచి, చట్టాభిరాముడు—“నా శుకవా! నా భాగ్యవశమునఁ ద్రిలోకసుందరి వగు సుగుణరత్నము లభించియు, నా కనిదైనముల మన ననుగూడి నకల ముఖముల ననుభవించులేక పలుగాకనై యున్ననాఁ డుంటిని కాని, యింకమీఁదఁ దేనెలోలుకు (నగుర)వాక్యములు వినకయే, పూర్ణచంద్రుని బురడించు వెన్నెలలు విరియుచున్న నీ ముద్దుమోముఁ నూడిక యర్థనిమిషమిది నిజవనోప”నని చెప్పెను. బహుకాలనియోగము దీతి వా రిట్లు ముచ్చటించుకొనుచు నిదురించెరి

మఱుదిసము మధ్యాహ్నము. భోజనముఁజేసి చట్టాభిరాముడు తాంబూలము వేసికొనుచుఁ దనవారసుతుల నంపునని మామగారి నడుగ నోరెత్తుచు, జంకుచే నూరకుండుచుఁ గొంతసేపటికి ధైర్యముఁ జెచ్చుకొని మామగారి ముఖమున గృప్తి నిలిపి, తన మనసున సున్నది చెప్పఁబోయి మరల సిగ్గుచేఁ దల పంచుకొని రేపు బడికివెళ్ళ నలయును, కావున నేఁగురాత్రి యూరికి వెళ్ళమాసియున్నది. శోభావతిని, బిల్లలను గూడఁ బంపెనరా!”యని యడిగెను. అట్లుని మాట లకు రామచంద్రయ్య తనలో నట్లుండు నవసరముగ వెళ్ళవలసినది నిజమే కాని, కుమార్తెను బిడ్డల నంపుట కిష్టము లేకయఁ, బంప కున్న లోకులవలెఁ గాక, యెన్నియేని యవస్థలఁబడి, యపుకపుడే యంకురించుచుండిన యన్యరాగము కావున, విడిచియుండుట కష్టమని

యఁ, బ్రథమమున శోభావతియే యిట నుండుటకు సన్నుతింపదనియఁ బలువిధముల యోజించుకొనుచు, నల్లుని జూచి, “నాయనా! జబ్బు పడిన బిడ్డ కావున, కొంచ మొప్పిక కలిగిన తరువాతఁ బంపవలయు నని మా కోరిక; తరువాత మీ యిష్టము.” అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. పట్టాభిరాముఁడు చిటునవ్వుతో “మరల నెవరైన రా వలయునన్నఁ గిష్టముకదా? మీకు మనసు నిలచుట కష్టమే కాని, మా వినతల్లి శ్రద్ధతో జూచుకొనునని మీకుఁ దెల్లమే కదా!” యనెను.

వారి మాటలు విని కల్యాణి, తలుపుచాటున నిలచి, “యిం కొకమాన ముంచుకొని, కొంత శక్తి కలిగిన తరువాతఁ బంపెనము. పాపము! చిన్నవది నెగా రొక్కతెయె శోభావతిని, బిల్లలను గూడ నెట్లు చూచుకొనఁగలుగును? మీసొత్తును మీకంపక మా యింట నెన్నాళ్లుంచుకొందుము.” అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

శోభావతి—[పెనిమిటిమన సైటింగినది కాన తల్లిని జూచి] లమ్మా! యిష్టమునకుఁ గిష్టములేదుకదా? ఆమె నాయం దతిశ్రీతి కలది మేమేకాదు, ఇంకను నలుగురు బిడ్డలున్నను, నోషికతో జూచుకొనును, నీకాచింత యక్కఱలేదు.

కల్యాణి—తల్లీ! పిల్లల నోదార్చుటకైన నీ కోషిక చాలదని యంటినిగాని నీయిష్టమున కడ్డు చెప్పును.

శోభావతి—[తలదండ్రిల ముఖముజూచి, నవ్వుచు] మామ య్యగారు బిడ్డలపైఁ జాల భ్రమఁగొని యున్నారు.

కల్యాణి—(నవ్వుచు) తల్లీ! బరువు పెద్దవారిపైఁ బెట్ట కున్న బిల్లలుగన్న తండ్రిగారు విడచియుండలేరని చెప్పరాదా?

కల్యాణి మాటలకు శోభావతియఁ, పట్టాభిరాముఁడును

నొకరినొకరు చూచుకొనుచు నవ్వుచుండిరి. రామచంద్రయ్యయు, గల్యాణీయు వారిని జూచి, “మా భాగ్య మిపుడుకదా వండెను! మా నేత్రము లిపుడుకదా సఫలత నొందె”నని మఱనులో ననుకొనుచుఁ బరమానందభరితులైరి.

అత్తమామలు నవ్వుకొనుచుండఁ బట్టాభిరాముఁడు సిగ్గుచేడల వంచుకొనియుండుటఁ జూచి, శోభావతి “నాయనా! యేకార్యమునకును బెద్దవారిని ముందుఁబెట్టక మాటలాడిన మర్యాద కాదు కదా!”యనెను. పట్టాభిరాముఁడు “మామయ్యగారు! పెద్దలపేరుఁ జెప్పక మీ కన్నబిడ్డను బంపుఁడిని, నే నంత స్వేతంత్రముగ మిచ్చుడుగనచ్చునా!” యనెను. రామచంద్రయ్య తన గారాబు పుత్రియొక్కయు, నల్లనియొక్కయు ముచ్చటలకు నంధునకు నేత్రములు గలిగినట్లు సంతసింపుచు, నల్లసిఁజూచి “నాయనా! మా శోభావతిని గనినందుకు నే సిఫుడుకదా భాగ్యవంతుఁడనైతి” నని పట్టరాని సంతోషమున యానందాశ్రు లొలికించు చుండెను. పట్టాభిరాముఁడు తనలో “నాహా! నా తెలివిలేమిచే నుత్తమాంగనయైన కులనతిని గూర్చుముగఁజూచి, యెందఱికి మనోవ్యధఁగలిగించితి”నని వగచుచు నేమియుఁ బలుకక క్రిందఁ జూచుచుండెను.

రామచంద్రయ్య—[అల్లుఁడు చిన్న పోయియుండుటఁ జూచి, యతని నెట్లయిన బలుకరింపఁ దలంచి] నాయనా! యట్లయిన నేఁజే వెళ్లవలయునా?

పట్టాభిరాముఁడు—అవును. నేటి రాత్రికే పోయిన రేపు బడికి వెళ్ళవచ్చును.

రామచంద్రయ్య—రేపు సోమవారము కనుక వెళ్లుటకు బాగుగనున్నది.

కల్యాణి—అదివారము వ్యాధి యని పెద్దలు చెప్పుదురు. శోభాసతి మొదటనే జబ్బుపడినది కదా!

అత్తమామల యాజ్ఞను బట్టాభిరాముఁ డంగీకరించి భార్యను జూచి, “పెద్దవారిమాట జనదాటఁగూడదు కనుక నట్లే లేపు వెళ్లెద”మనెను.

అల్లుఁడు సత్ప్రవర్తనఁజేసెనందున మునుపటివలెఁ గూతురు వెళ్లుటకు మనసున బెంగలేక యానందమున నుండుటచేఁ గల్యాణి యారాత్రియంతయు నిదురింపక పిండివంటలుచేసి తెల్లవారు వస్తు టికిఁ గూరగాయలు, పచ్చళ్లు మొదలగు వ్యంజనముతో నంట సిద్ధముచేసి యల్లునకుఁ గొమార్తెకు స్నానభోజనములు చేయించెను.

లోకమున నే బీడవార్త నను బదులైనఁ దీసి యల్లునకు బహుమతులు సేయుచుండ, వివాహమునాఁడు వచ్చిపోయిన దాదిగ నిన్నాళ్ళ కరుదుగ వచ్చిన యల్లునకు సేయుట విచిత్రముకాదుగదా! రామచంద్రయ్య మహదానందముతో బీరువఁ బెరిచి తన సరుకులలో మేలైనవిగఁ జూచి జరీపంచెల చాపును. జరీ రుమాలయుఁ గాళ్ళీరపు జరీశాలువియుఁ దీసి, యొక వల్లెమున నుంచి, యన్నిటికిని నంచులయందుఁ గుంకుమము గాచి, పూవులు, తాంబూలముతోఁ గూడ నల్లునిముందుఁ బెట్టెను.

ఏదేని పండుగలైన మామగారిపిలుపున వచ్చి మర్యాద లం దుకొనవలెనుగాని, తానై చెప్పిచూపక వచ్చి యిట్లు బహుమతు లందుకొనుట యచితముకాదని వట్టాభిరాముఁడెంచి, “మామగారూ! ఏల యింత యాధిక్యముఁ జేయుచున్నారు! మీ వర్తకమునంతయు నాకే యుపయోగపరచినట్టున్నదే! మఱియొకసారి వచ్చినపుడు మీ మాట త్రోసిపుచ్చక యిచ్చినవన్నియుఁ గైకొనెద. ఈసారి యుండ నొక్కడనెను.

అల్లునిమాటలు విని, రామచంద్రయ్య యానందాశ్రమ
 లతో నల్లుని గడ్డముఁ బట్టుకొని, “నాయనా! లోకమునఁ బుణ్యా
 త్ను లన్ని పండుగులకును నల్లుండ్రను దోడితెచ్చి విందులు, నివోద
 ములు, బహుమతులు చేయుచుందురుకాని, నా బీదయింటి కేనా
 డైన మీరు వచ్చి యొక తాంబూలమునైనఁ జేతఁ బట్టినవారు
 కారుగదా! ఇంతకాలమునకు నాభాగ్యము పండి నేనును నలువురిలో
 నుచున్నాడనై నందుఁ జిదియొక బహుమతి కాదు. కాబట్టి మా
 మీఁద దయయించి వీనిని గైకొని మమ్ము గాఁవింపఁ గోరె”నని
 బ్రతిమాలుకొనెను

వీరిమాటలు వినుచుండిన కల్యాణి, తలుపుచాటున నీలచి,
 యల్లుని జూచి “బీదలమగు మేము సంపన్నులకుఁ దగినట్లు నడువ
 శక్తులముకాము; కనుక మేమిచ్చినది స్వీకరింపనను గొప్ప పున
 నున నుంచి యంగీకరింపఁ గోరుచున్నా” మనెను అత్తగారును,
 మామగారును కూడ దీనులవలె బ్రార్థించుచుండ పట్టాభిగాముఁడు
 వారిమాటఁ ద్రోసివేయలేక, పల్లెముఁ దీసికొని, కొత్త బట్టలు
 ధరించెను.

కల్యాణికి యొక విలువగల పట్టుచీరయు, రవికయును సాధారణ
 మైన చీరలు, రవికలును, హేమవల్లికైఁ బట్టు పరికి లేలును మధుసూధ
 నునకై నానా విధముల చౌకములును పసుపు, కుంకుమమును, తా
 బూలమును బల్లెరమునిండ నుంచి కొమరిత కిచ్చెను, శోభావతి తల్లె
 యిచ్చినవి యందుకొని తానును, బిడ్డలును గ్రొత్తబట్టలు ధరిం
 త్కినవి పెట్టెయందుంచుకొనెను. కల్యాణి పల్లెరముఁ దీసి లోప
 నుంచి, “శోభావతీ! పిల్లలకు పరికిణీ లేవేని కావలసినపు డుత్తరము

నాయము. తోడనే పంపించెద"నని చెప్పెను.

అత్తగారి మాటలకు పట్టాభిరాముడు నవ్వుచు గూతురిని జూచి, "హేనువల్ల! మీ తాతయ్య వర్తకులై యుండ, వారి సరకు లన్నియు నీవేకదా! ఇంక నీకు పరికిణీల కేమితక్కువ?" అని పలికెను అల్లుని మాటలకు నవ్వుచు, రామచంద్రయ్య "నాయనా! నాకింత భాగ్యము కలుగఁజేసినందులకుఁ భార్యనీపతికి వేయినమస్కారములు చేసినను. ఎంత ధనవంతులైన నేమి ఫలము? లోకమున నీభాగ్యమునకేకదా యెన్నియో నోములు నోచుకొనుట" అని సంతసించుచుండెను.

కల్యాణి యొక పల్లెగమునఁ బనువు. కుంకనుమును తాంబూలమును నుంచుకొని వేడుక చూడవచ్చినవారికెల్ల నిచ్చుచుండ, నాదినమున వారియిల్లు శోభనగృహమువలె నుండెను.

మరుదిన ముదయము తొమ్మిదిగంట లగునప్పటికి వీరభద్రుడు రెండు బండ్లను దెచ్చి వాకిట నిలిపెను. శోభావతి తలిదండ్రులకు మొక్కిగ వారు పరమసంతోషమున, "తల్లీ! దీర్ఘమును గలిపై పుత్రపుత్రీయుతనై ధనయశస్సంపన్నురాలవై మను!" మని దీవించిరి. పట్టాభిరాముఁ డత్తమామలచెంత ననుజ్ఞ గొని బండి యెక్కును. రామచంద్రయ్య అల్లునితోఁగూడఁ గొమరితను, బిడ్డలను గూర్చుండఁబెట్టి మఱియొక బండియందు మూటల నుంచి, తానును గూర్చుండి రైలుప్రేషనుకు వెళ్ళి, 'టిక్కెట్టు' కొనియిచ్చి, యందరిని బండియెక్కించి తా నింటి కతివ్రయానముతో వెల్లెను.

తమకు నోపిక యుండువఱకు శోభావతియు, బిడ్డలును దమ యింట నుండక వెళ్లుచున్నారన్న చింత రామచంద్రయ్యకును, కల్యాణికిని కొంత యుండెనుకాని, మూఁగబిడ్డకు నోరుకలిగి, 'యమ్మా'యని

పిలిచినట్లు, కేవలము పాపాణహృదయుడై యున్న యట్లున కింత మాత్రము దారపుత్రాదులపై ప్రేమ కలిగినదను నానందమున నా చింత వారికంతగఁ దోచకుండెను.

లోకమునం దెంతటి యెశ్వరియనతులకైనను, నమకడుపురంబుట్టిన బిడ్డలన్నివిధముల ముచ్చటగనున్న నేకదా సంతోషముకలుగుట? భార్యాపుత్రులతోఁగూడ వచ్చిన కొడుకును జూచి, “భగవంతున కింతమాత్రమునయకలిగి షట్టాభిరాముని నలుపురితోఁబాటు చేసె”నని, శేషయ్య పరమానందభరితుఁ డయ్యెను శోభావతి చంకనున్న బిడ్డను గ్రిందదింపి, మామగారిపాదముల నంటి మొక్కినను.

కొడుకునకుఁ బ్రీతికలిగి, భార్యను, బిడ్డను దీసికొనివచ్చెనో, లేక శోభావతి తానై వచ్చెనో కనుగొన నొచి, యెట్లుడుగవచ్చునని శేషయ్య కొంతసేపు యోజించుచుండి “శోభావతి! నీవు చాల బలహీనముగ నుండుటచే, నాఱుమాసము లచట నుంచుకొనవలయునని మీ తల్లి యడుగుకొనెను. అట్లుండ నీ వేల శొంఠున డితి!” వనెను.

మామగారి ప్రశ్నమున కాయన మనస్సున దో సశయముకలిగెనని యెంచి, శోభావతి చిటునవ్వుతోఁ దల వంచుకొని “పిల్ల లింట లేకుండటచే నిల్లు చిన్నపోయియున్నదనియు, నాన్నగారు మిగుల నొప్పినడుచున్నారనియుఁజెప్పిరి అదియునుగాక, నా కిచటఁ జూచుకొనువారు లేకున్నగదా యచట నుండవలెను!” అని చెప్పుచు లోపలికి వెళ్లెను. కొడుకు తన మరులు చెప్పుకొన సిగ్గుపడి, యాతని పైఁబెట్టి చెప్పినాడనుకొని, కోడలిమూటలకు శేషయ్య చిటునవ్వునవ్వుకొనుచు “బెనిమిటియొక్క గవ్వ మనుభవించునపుడే పుట్టింటి కరుగవలెనన్న కోరిక లేకుండి జూడవచ్చిన నామెంటు బయన

మైనట్టి నీవు వానికి సమ్మతి కలిగియుండ నీవు డుండుమన్నను నుండు దానవు' కావని, తనలో సంతసింపుచుండెను. వీరి సందడిఁ దెలిసి, ముభద్రమ్మ పలుగునవచ్చి, కోడలినిజూచి శోభావతి! నీ శరీర మా రోగ్యముగ నున్నదా!" అని యడిగి చంకనున్న బిడ్డను దీసికొని, ముద్దులాడుచుండెను.

శోభావతి "అత్తయ్యా! మీదయవలన నారోగ్యమే" యని చెప్పి లోపలికి వెళ్లుచుండ, మీనాక్షి వేవేగ వచ్చి, సంతోషముతోఁ దోడికోడలిని "కాళ్లు కడుగుకొందువు రమ్మ." అనుచుదొడ్డి లోనికి దీసికొని వెళ్ళి, యామెను గొఁగిలించుకొని, "అక్కయ్యా నీవులేనిది యిల్లు చిన్నపోయియుండినది. అది యటుండనిమ్ము. మా బావగారు నీపై మరులు కొని నిద్రాహారములు లేక యెంతగాఁ దల్లడిల్లిపోయిరో!" అని నవ్వుచుండెను. శోభావతి సిగ్గుచేఁ దలవంచుకొని, "సోదరీ! నీ కన్నియుఁ బరిహాసములే!" యని నవ్వుచు నీవలకు వచ్చెను.

బండిలోనున్న మూటలన్నియు లోపలికిఁ దెప్పించి, బండివానికి డబ్బు లిచ్చిపంపివేసి, పట్టాభిరాముఁడు స్నానభోజనములను దీర్చుకొని బయటికి వెళ్లెను.

"పుట్టుకతోఁ బుట్టిన బుద్ధి పుడకలతోఁ బెట్టినను బోవ" దన్నట్లు కొడుకును, గోడలును, బిడ్డలును నల్లారుముద్దుగాఁ గాపురము నేయుచుండుట చూడలేక, జానకమ్మ, కోడలు పందివలె పిల్లలఁగనుటయే కాని పెద్దలున్నారని హద్దుపద్దులేక, మగనితో మాటలాడుచున్నదనియు, దానిని చీవాట్లు పెట్టినను సిగ్గుగల్గలేదనియు, వాడుక చొప్పున చాడీలు చెప్పుచు, బిడ్డలతోఁ గూడఁ దగవు లాడుచునే యుండెను.

ఒకదినము రాత్రి శేషయ్య భోజనముజేసి, హేమవల్లిని బ్రక్కన బగంజఁజెట్టుకొని, కబురులు చెప్పుచు నిదురించెను. ఆదిన మొందు వలననో మధునూధనఁ జొకటే యేడవుగా, నెవ్వ రోదార్చిన మనిలనక పోరుపెట్టుకొనియుండెను. కోడలు జబ్బుపడి లేచినది మొద లామెకు నోపిక కలుగవలయునని సుభద్రమ్మ శోభావతి నెంతో ప్రేమతోఁ జూచుకొనుచు, వేళ తప్పక స్నానభోజనములు చేయించుచు, నిదురలేకున్న మరల నామెకు జబ్బు గలుగఁజోయెడినని రాత్రివేళలఁ బిల్లలు లేదియేడ్చినఁ దానే యోదార్చి నిద్రఁబుట్టుచుండెను.

ఆ వేళఁ బిల్లవాఁ డేమృచుండినందున నామి మీనాక్షిని వంటఁజేయుమని చెప్పి, తా నీవలనుండి బిడ్డ నోదార్చుచుండి, వంట యునినపిదప మడుఁగుఁగట్టుకొని కొడుకులకు వడ్డించెను. అన్నదమ్ము లిద్దరును భోజనము సేయుచుండిరి. సుభద్రమ్మ పెద్ద కొడుకును జూచి, “యోరీ! నాయనా! నీవు లేచి పిల్లవానిని గొంతసేపెత్తు కొనుము వాఁడెందుకు నీవేళఁ జోరు పెట్టుచున్నాఁడు! వేళ తప్పి యన్నముఁదినిన దానికి శరీరమునఁబట్టదు.” అనెను. పట్టాభిరాముఁ డట్లే యని, వేగిరముగ లేచి చేయకడుగుకొని పిల్లవానిని దీసికొనెను.

సుబ్బరాయుఁడు—(భోజనము సేయుచు) పిన్నమ్మా! సంపత్సరమునాటి నాప్రతిస నేడు నెఱవేర్చుకొనెదను.

సుభద్రమ్మ—నీ స్రుతిస యేమిరా!

సుబ్బరాయుఁడు—[నవ్వుచు] నీ కోడలి నడుగుము.

సుభద్రమ్మ—(చిన్నకోడలినిచూచి) ఏమే! వానిగొడవ!

మీనాక్షి—నవ్వుచు, వదిలెగారిని బిల్లగాఁ జూచుచును నన్ను గాఁత్రో మాటాడనని యొట్టుఁ జెట్టుకొనిరి.

సుభద్రమ్మ—ఇదేనా! ఏమాయనుకొంటినీ! ఓరీ! వాడు వాకిట నున్నాడు వినబోవునునుమా!

సుబ్బరాయుడు—విన్న నేమి? నీ కొడుకునకు నీవు భయ పడవలెనుగాని, న్యాయమునకు నా కేమి భయము? అని సుబ్బరాయుడు చేయికడుగుకొని, యన్నగారియొద్దకు వెళ్ళి, “యన్నయ్యా! యీ నడుమ నీ వగుపడకున్న నక్కడికో వెళ్ళినావనుకొంటి” ననెను.

“ఇటీవల ననుజూచిన పెడమొగముఁ బెట్టుకొనువాడు నేఁడేదో కారణమునుబట్టి నన్ను బలుకరించుచున్నాడని, పట్టాభిరాముఁ డనుకొని, “యేమిరా! యీనడుమ నననేల, చాలదినము నుండియు నీవు నన్ను చూచుటయేలేదే!” అనెను

సుబ్బరాయుడు—ఔను. నీవన్నది నిజమే. భగవంతుఁడగు ధయయంచి, నా సంతముఁ జెల్లించెను కావున నీ వేళ మాటలాడి తిని కాని, లేకున్న నిప్పుడు సంతయే యనుకొనుము.

పట్టాభిరాముడు—అదేమి సంతమురా?

సుబ్బరాయుడు—ఏమో విన్నవ్వునడిగి తెలిసికొనుము. (అని చెప్పి నవ్వుచు వెళ్లెను)

తమ్ముని మాటలకుఁ దానును నవ్వుకొనుచు, లోపలికి వెళ్ళి సుభద్రమ్మను జూచి, “సుబ్బరాయునిమాట లేమి!” యని యడిగెను. ఆమె నవ్వుచు, సుబ్బరాయుడు తనతో వన్నది చెప్పు దనకంటె జిన్నవాడు తన్ను బరిహసించినందుకు సిగ్గుచే గొంతనేపు తల వంచుకొని క్రిందుజూచుచుండి, పినతల్లిని జూచి, “ఏదేనా నాకుఁజెప్పవలసినవాడు?” అనెను. సుభద్రమ్మ “నాయన! కోపపడకము. వాడు నీకంటె బసివాడేయైనను, బ్రతిభోఁజెప్పిన మాట యందుఁ దప్పు పెదక కూడదు.” అని చెప్పి శాంతపఱచెను. ఇట్లు

మాటలాడుకొనుచు, శోభావతి భోజనముజేసి లేచగానే, బిడ్డను జేరికిచ్చి, పట్టాభిరాముడు మిదైమీడికి వెళ్లెను. సుభద్రమ్మ తన పనులన్నియుఁ దీర్చుకొని, బిడ్డకు దృష్టిఁదీసి, హరిలిఙ్కట్టి, వనగంధముఁ దీసి దేహమాద్యంతముఁ బూసి కొంతసేపాకిలోఁ బెట్టుకొని నిద్రఁబుద్ది తరువాతఁ దాను పరుండెను.

కాలము వ్యతిరిక్తముగ నున్నందుచే శోభావతి కొంత కష్టమనుభవింపవలసి వచ్చినను, నోర్పుగలిగి యన్నిటిని భరించి, యిపుడన్నివిధముల సుఖసంతోషముల ననుభవింపు చుండెను. ముద్దులు మూటఁగట్టెడు బిడ్డలతోఁగూడఁ గలహము లాడుచు, జానకమ్మ యొకతెమాత్ర మేదో యల్లరిఁ జేయుచున్నను దక్కినవారందఱు నై కమత్యముగలిగి, ముసలామె మాటలను బాటినేయకయుండిరి

కర్ణవశమున దాసికులమునఁ బుట్టినను, సద్బుద్ధికలది కాన, రాగమంజరి పట్టాభిరాముని వలన నొకసారి మోసపోయినను, దన ప్రతిజ్ఞాభంగము గలిగించుకొనక, బహు జాగ్రత్తతో మెలగుచు, సుతమాంగనల దర్శనముచేఁ దన పాపము పరిహారమై జన్మపాపము గలుగునని యెంచి, యపుడపుడు శోభావతీదర్శనముఁ జేసి కొని పోవుచుండెను. శోభావతియు, రాగమంజరి చేసిన యుపకారమును మరువక, సోదరప్రీతిగలదై పలుమాఱు రాగమంజరిని పిలిపించి గౌరవముగ నాచరించి పంపుచుండెను.

మధుసూధనునకు తరువాత శోభావతికిఁ బ్రవాళవల్లి యను కూతురును, విశ్వనాథుఁడను కొడుకును బుట్టిరి. లోకమునఁ గుడువగంజియుఁ గట్టఁ బట్టయుఁ లేనివారికిఁగూడఁ బిల్లలన్న వెగటు లేదు కదా! అట్లుండ, శోభావతి సత్కృతములనంటి బిడ్డలు గన్న నెవరికి వెగటుండును!

బిడ్డల నొరులకిచ్చుటకు శేషయ్య కిష్టములేకున్నను, రామ చంద్రయ్యకు మగపిల్లవాఁడు లేనికారణమున దాహిత్తుఁడగుటచే, విశ్వనాథుని స్వీకరణముగ విచ్చిరి. శేషయ్యకు వార్ధక్యముచే నోపిక తగ్గినందున, నగరునందలి తనపనికి ముబ్బరాయునిఁ గుదిర్చెను.

శోభావతి కష్టమునుభవించినపు డొకరీతియు, ముఖము గలిగి నపు డొకరీతియుఁ గాక, యెప్పుడు నొకేస్వభావము గలదై, పతి యందు దైవభక్తియుఁ, బెద్దలయందు భక్తి విషయములును, బిన్నల యందుఁ బుత్రవాత్సల్యమును గలిగి, యందఱకును మనఃస్మృతిగ నడచుకొనుచు, లోకమం దెల్లవారిచే నుత్తమాంగన యనిపించు కొనుచు, సకలైశ్వర్యవతియై చిరకాలము ముచ్చటగఁ గాపురము నేయుచుండెను.

పట్టాభిరాముఁడు తన చిన్ననాటి నడతలన్నియు మూటఁ గట్టి గంగలో గలిపినవాఁడై, యెప్పుడైనఁ దానునడచిన వెట్టిచేష్టలు దలఁచి ముఖముఁ జిన్నపుచ్చుకొనినను, దనయుత్తమసతి బోధనములచే దానిని మఱిచుచు, నామె సద్వర్తనమునకుఁ దనలో సంతసింపుచు, నధికానురాగము గలిగి, ప్రియురాలి నాదరించుచు, బిడ్డలను లాలించి ప్రేమించుచు సద్వర్తనుఁడై చరించుచు యశస్సుంపాదనముఁ జేసి కృతకృత్యుఁడయ్యెను.

సమాప్తము.

